
IHS
TARTARIÆ PARS
Peking
CHI:
NA.
Nanking
Canton
INDIA.
OCEANUS CHINENSIS
ATHANASII KIRCHERI SOC. IE
CHINA
ILLVST
AMSTELODAMI,
Apud Johannem Jansonium à Waesberge et Elizeum Weyerstraet

ATHANASII KIRCHERI
E SOC. JESU

CHINA MONUMENTIS

QUA

Sacris *quà* Profanis,

Nec non variis

NATURÆ & ARTIS SPECTACULIS,

Aliarumque rerum memorabilium Argumentis

ILLUSTRATA,

AUSPICIIS

LEOPOLDI PRIMI

ROMAN. IMPER. SEMPER AUGUSTI

Munificentissimi Mecænatis.

A Solis Ortu usque ad Occasũ
Laudabile Nomen Dñi.

AMSTELODAMI,

Apud *Joannem Janssonium à Waesberge & Elizeum Weyerstraet,*

ANNO CIↃ IↃC LXVII. *Cum Privilegiis.*

JOANNES PAULUS OLIVA
SOCIETATIS JESU
PRÆPOSITUS GENERALIS.

Cum Opus, cui titulus China Illuſtrata, *à* P. ATHANASIO KIRCHERO *noſtræ Societatis Sacerdote conſcriptum, tres ejuſdem Societatis Theolôgi recognoverint, & in lucem edi poſſe probaverint, poteſtatem facimus, ut typis mandetur, ſi ita iis, ad quos pertinet, videbitur: in cujus rei teſtimonium has literas manu noſtrâ ſubſcriptas, Sigilloque noſtro munitas damus, Romæ* 14 *Novembris* 1664.

JOAN. PAULUS OLIVA.

VENERABILI

ET

RELIGIOSISSIMO PATRI
P. JOANNI PAULO OLIVÆ,

Supremo Societatis JESU

MODERATORI.

SIstit ſeſe venerando conſpectui TUO, RELIGIOSISSIME PATER, in novo hoc ingenii mei partu grande illud ac immenſum pæne Tartarorum Sinarumque Imperium, abſoluto unius Monarchæ dominio arbitrioque, id quod mirum cuipiam videri poſſit, adminiſtratum: tantæ verò amplitudinis, ut in terreni Globi ambitu, ſi potentius, ſi majus populoſiuſque quæſieris, par huic non invenias. Solum *Sinarum* Regnum videas innumeris, iiſque florentiſſimis Urbibus ità inſtructum, ut earum quamque ſi integram dixeris Provinciam, haud abſurdum dixeris: ità frequentibus excul-

tum Oppidis, Castellis, Villis, Delubris, Fanis, ut si muro illo trecentarum leucarum omnibus sæculis memorabili undequaque clausum foret, *China* tota quanta quanta non Regnum, sed una Civitas non immeritò dici posset, in qua tantam rerum omnium humano generi necessariarum ubertatem videas, ut quod sagax Naturæ industria reliquis Mundi Regnis sparsim distribuit, id totum in unico hoc summatim comprehendisse videatur. Non dicam hoc loco de summa Tartarici Regni vastitate, quæ in tantam amplitudinem sese extendit, ut nemo hucusque inventus sit, qui in eo longè latéque exporrectarum Regionum terminos detexerit. Cum itaque tale tantumque, quod in hoc Opere descripsi, sit Imperium, hoc unicè, quotquot Divinæ gloriæ promovendæ zelo ardent, summè deplorant, in tanta gentium populorumque immensitate, innumeros adhuc reperiri incognitarum partium populos, quibus densâ errorum caligine offusis, & in tenebris & umbra mortis constitutis ex operariorum paucitate via veritatis nondum

dum innotuerit, nondum juſtitiæ lumen illuxerit. Tametſi enim jam à decem luſtrorum curriculis in hac vaſtiſſima vinea quovis modo excolenda, non ſine inſigni animarum lucro, inconfuſibiles Societatis JESU operæ ſummo labore ſtudioque incredibili deſudaverint; parum tamen id omne cenſeri debet, ſi vineæ ſpinis ſentibuſque ubique locorum adhuc oppletæ, ſylveſcentem vaſtitatem intueamur; in qua quot incultarum partium diſtrictus, tot vigere videas differentium Sectarum; quam curioſarum, tam ſuperſtitioſarum monſtruoſa inſtituta, quam multa, tam ſtulta Dæmonum commenta, quibus

Dæmonis ira premens odiis & fraudibus Orbem
Semper, nec damnis hominum exſaturata quieſcit.

Hinc Neophyti, qui Salutis æternæ ſemitam jam Superni luminis irradiatione invenerunt, tanta pereuntium animarum ruina perculſi, ad TE veluti PATREM ſupremum Soc. JESU Moderatorem ſollicitis

citis anxiiſque animis confugiunt; ad Te afflictarum animarum vota, veluti ad unicum damnorum ſpiritualium Inſtauratorem convertuntur, ut quemadmodum jam à compluribus annis Apoſtolico concionatoris munere functus, Euangelicæ prædicationis ſemitam, ſummo totius Urbis & Orbis applauſu, quâ voce, quâ libris in lucem editis illuſtraſti, nec non tantæ Infidelium multitudini quid obſit, quid proſit, diuturno experimento comprobaſti, ita quoque jam Divina Providentia Inſtituti verè Apoſtolici puppim clavumque adeptus, infelicium animarum ſortem miſertus, quæ ad eos in ovile Christi introducendos remedia congrua noſti, ſubminiſtres. Quod tunc opportunè futurum ſperamus, ſi in deficientium paulatim ſeniorum Patrum locum, novos ſemper novoſque (ne ſylveſcente paulatim Eccleſia, tot annorum fructus, tanto Noſtrorum Patrum labore & ſudore collectus, irritus reddatur) ſubſtituas Divinæ Legis propagatores. Interim noſtrarum partium erit continuis ad Deum Optimum Maximum effuſis

preci-

precibus Te apud Cœlites ſuffulcire, ut quæ pro Divini Nominis gloria & ad Sinicæ Eccleſiæ incrementum in ultimis illis Terrarum finibus, magnæ mentis Tuæ capacitate fieri poſſe cogitâſti, inſigni meritorum cumulo tandem conficias. Vale Religiosissime Pater, Deo, Ecclesiæ, & toti Societati diu ſuperſtes.

Romæ 8. Decembris Anno MDCLXVI.

Religioſiſſ. Pat. Vræ.

Servus humill. & obſequent.

Athanasius Kircherus.

PROOEMIUM
AD
LECTOREM.

QUod jam dudùm in meorum librorum Catalogo pollicitus sum, modò, fidem liberando, præstandum duxi, eo vel potissimum consilio inductus, quod à duobus circiter lustris ingentem rerum Sinicarum, vicinorumque Regnorum de antiquitatibus & superstitionibus, quibus dictas Gentes miserandum in modum involutas referebant, copiam coacervarim; quarum quidem primò *P. Martinus Martinius Tridentinus*, eximius ille *Atlantis Sinici* scriptor, olim privatus meus in Mathematicis discipulus, non exiguam supellectilem communicavit, qui uti ingenio acuto & perfervido, mirumque in modum curioso, Mathematicisque disciplinis ad hæc probè instructo pollet: itâ quoque nil curiosarum rerum, sive mores istarum gentium, sive naturam rerum spectes, quo gratam sibi posteritatem, potissimum Geographiæ & Astronomiæ scriptores obligaret, omisit. Undè rerum inquisitione non contentus, inquisita propriis oculis examinanda, examinata in Reip. Litterariæ emolumentum conscribenda censuit, quod & in *Atlante* suo egregiè præstitit. Successit huic *P. Michaël Boim Polonus*, qui à Rege & Imperatore *Sinarum Constantino*, ejusque Matre *Helena* ad Christianam fidem operâ *P. Andreæ Xaverii Koffler Austriaci* recens conversâ ad *Innocentium* X. *Romam* missus, admiranda, & posterorum memoriâ dignissima contulit, prout in decursu hujus Operis patebit: Post quem appulit ad nos *P. Philippus Marinus Genuensis*, *Japoniæ* Procurator, ex cujus relatione partim oretenus, partim ex libro, qui *de Missionibus Patrum Societatis Jesu in* Japoniam, Chinam, Tonchinum, *cæteraque noviter detecta Regna susceptis*, inscribitur, plurima sanè accepi, queis ad spartam meam exornandam, mirum in modum mihi profuit. Subsecuti sunt hunc

P.P. qui sua ad hoc opus scribendum contulerunt & sollicitârunt.

hunc *Romæ* adhuc ſubſiſtentem alii duo Patres Germani, quorum primus *P. Joannes Gruberus Linzenſis Auſtriacus*, alter *P. Henricus Roth Auguſtanus*, Viri ſtudiorum cultu inſignes, nec non magna rerum experientiâ docti, eam mihi rerum rariſſimarum ubertatem contulerunt, ut iis deſcribendis ingens copia pænè me inopem feciſſe videatur. *P. Joannes Gruberus* Mathematum cultu inſignis Anno 1656. ad *Sinas* abiturus, hic *Romæ* à me ad omnia & ſingula, eâ qua par eſt, fide, quæ Reip. Geographicæ nonnihil luminis adferre poſſent, obſervanda ſollicitatus: quæ obnixè ab eo contenderam, ultra quam dici poteſt, fideliter præſtitit. Abiit hic anno ſupramemorato *Româ*, & *Anatoliâ*, *Armeniâ*, *Perſide*, *Ormuzio*, *Cambajâ*, *Indiâ*, omnibuſque denique Regnis Oceano adjacentibus peragratis, tandem feliciter *Macaum Sinarum* portum attigit: ubi nonnihil viribus inſtauratis, univerſam *Sinarum* latitudinem emenſus, civitatibuſque principalibus pelluſtratis, tandem ultimam *Chinæ* Metropolim *Pequinum*, Monarchæ *Sinarum Tartarorumque* Regiam attigit, ubi biennio commoratus, ſinguliſque ſummo ſtudio obſervatis, juſſu ſuperiorum Provinciæ Sinicæ negotiorum cauſa denuò *Romam*, unâ cum Ven. *Patre Alberto Dorville* miſſus, univerſam *Aſiæ* longitudinem, itinere hucuſque ab *Europæis* intentato, emenſus, quæ mira & nobis incognita obſervavit, expoſuit. Qui in *Mogorum* Regno, *Agræ* Metropoli, ſupramemorato *P. Alberto Dorville*, viro longiori vita digno, labore itinerum fracto, defunctoque, in laborum itineriſque ſocium ſibi *P. Henricum Roth*, virum prudentiâ & doctrinâ conſpicuum, *Agræ* tum rei Chriſtianæ promovendæ intentum, adſcivit, trium linguarum, Perſicæ, Indoſtanicæ, & Brachmanicæ inſtructiſſimus. Qui dum hæc ſcribo, mecum continuò morantur, eaque quæ ad Divini Numinis gloriam, & boni communis emolumentum, quovis modo profutura norunt, communicare non ceſſant. Quoniam verò Patribus continuò in ſalute animarum procuranda diſtentis, neque otium tempuſque & media, ad rariorum quarundam rerum, quas in ſuis per vaſtiſſimas illas Mundi

Iter P. *Joannis Gruberi.*

P. *Albertus Dorville Agræ* obit.

** 2 Regio-

Regiones ſuſceptis itineribus obſervârunt, notitias tum deſcribendas, tum in lucem edendas ſuppetat, hoc unum à me contenderunt, ut illa, quæ tanto labore & ſudore compererant, ſcriptis commiſſa blattis & tineis non cederent, ſed in unum volumen congeſta, in Reipub. Litterariæ bonum publicæ luci traderem; Quod hoc Opere me præſtiturum pollicitus ſum. Ut verò majori cum methodo procederem, id in ſex partes dividendum duxi; ac prima quidem Pars exhibet marmoreum illud monumentum toto Orbe celeberrimum, cujus cauſâ hoc Opus à nobis cœptum fuit, ante quadraginta quinque annos in *China*, in villa quadam Metropolitanæ Urbis *Siganfù* primò detectum, (in quo doctrina orthodoxa ante mille circiter annos à Sacerdotibus *Chaldæis* in *Chinam* introducta, Syro-Sinicis characteribus inſculpta videtur) plenâ interpretatione exponitur.

II. Pars oſtendit varia in *Chinam* à fidei prædicatoribus ſuſcepta itinera à *D. Thoma Apoſtolo*, ad hæc uſque tempora continuata.

III. Pars exhibet Idololatriæ in remotiſſimis iſtius terrarum finibus natæ originem, item de diverſis ritibus, & abominandis in Deorum cultu cerimoniis, ad *Ægyptiorum* ritus παραλλήλως comparatis.

IV. Pars de curioſis Artis & Naturæ miraculis, quæ in vaſto illo *Sinarum* Imperio comperta, tum quoad ſitum, civilemque gubernandi *Sinis* uſitatam rationem, tum quoad ea quæ in triplici Naturæ, id eſt, mineralium, plantarum, animalium Regno à noſtris obſervata fuerunt, explicantur: atque unà Noſtrorum de variis rebus exoticis editæ hiſtoriæ à cavillationibus multorum vindicantur.

V. Pars Sinicæ architecturæ in fabricis Ædium, Pontium, Aquæductuum, Murorum, aliarumque inventionum *Europæis* incognitarum admiranda exhibet.

VI. Demum de Litteris Sinenſibus earumque fabrica fusè tractat. Horum itaque Patrum ſubſidio fultus, hæc de origine & Antiquitatibus Orientalium *Aſiæ* Regnorum molitus ſum, in quibus ſi quid Reipublicæ Chriſtianæ dignum occurrerit, illis cumprimis adſcribas velim.

IN-

INDEX
CAPITUM,
Quæ in hoc
OPERE
CONTINENTUR.

Procemium ad Lectorem.

PARS PRIMA.
Monumenti Syro-Sinici interpretatio.

PARS SECUNDA.
De variis Itineribus in *Chinam* susceptis.

PARS TERTIA.

De Idololatria ex Occidente primùm in *Persidem*, *Indiam*, ac deinde in ultimas Orientis, *Tartariæ*, *Chinæ*, *Japoniæ* Regiones successivâ propagatione introducta.

PARS QUARTA.

China curiosis Naturæ & Artis miraculis illustrata.

INDEX CAPITUM.

PARS QUINTA.

De Architectonica cæterisque Mechanicis artibus *Sinensium*.

PARS SEXTA.

De *Sinensium* Literatura.

INDEX
FIGURARUM,

Suis locis à Bibliopego inserendarum.

ATHA-

IHS
P. ATHANASIUS KIRCHERUS FULDENSIS E SOCIETATE IESU ANNO ÆTATIS LXII ANNO CIↃ IↃ C LXIV.
Frustrà vel Pictor, vel Vates dixerit, HIC EST:
Et vultum, et nomen terra scit Antipodum.
Jacobus Albanus Ghibbesim, M.D.
in Rom: Sapientia Eloq: Prof.

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ

PARS I.

MONUMENTI SYRO-SINICI INTERPRETATIO.

CAPUT I.

Cauſa & occaſio hujus Operis.

IAm ſex circiter luſtra aguntur, cum in *Prodromo Copto* monumenti cujuſdam Syro-Sinici in China anno 1625. reperti expoſitionem adduxi, quod tametſi apud ſenſatioris animi Lectores, rei novitate perculſos, non exiguum plauſum meruerit, ubi tamen mox iniqui rerum Cenſores & Ariſtarchi non defuerunt, qui naſutis argutiis, & nonnullis quidem aſteriſcis, at non niſi obtuſis plumbeiſque id ſuffigere non deſtitère, Monumentum videlicet iſtiuſmodi in rerum natura nunquam fuiſſe, atque adeo id purum putum Jeſuitarum figmentum eſſe, non ſibi duntaxat, ſed & aliis perſuadere omnibus modis contenderunt; Tales merito ſuo ſunt & haberi debent pro iis, qui omni divina humanaque fide repudiata, nil quod ipſi non viderint, approbent, nil quod proprium ipſis cerebrum non dictaverit credendum cenſeant. Tales ſunt, qui non ſecus ac importunæ muſcæ, ad quamvis pinguedinem obviam advolantes, quod ſincerum & integrum obfuſcare, quod purum, impuro ac thraſonico quodam afflatu commaculare non deſiſtunt. Quos inter quidam ex modernis Scriptoribus fuit, qui exiguo ſuo honore hujus Monumenti veritatem omni conatu, inſolenti ſanè ſcommate elidere non eſt verecundatus, dum id modo Jeſuiticâ fraude introductum, modo purum putum figmentum à Jeſuitis, tum ad Sinenſes decipiendos, tum ad theſauros eruendos confictum aſſerit: cujus nomini partim ex Chriſtiana charitate parco, partim quia prudentum literatorumque virorum judicio indignus, cui reſponderetur videbatur: cum Monumenti hujus veritas, tot illuſtrium Scriptorum αὐτοψία, tot libris eâ de re vel ab ipſis Sinenſibus magnæ authoritatis *Colais*, & Chriſtiana lege initiatis, *Leone & Paulo*, per univerſum Imperium evulgatis (qui in Coll. Rom. Muſæo exteris paſſim, unà cum Monumenti autographo ex China tranſmiſſo exhibentur) ſtabilita, confirmata,

Cenſorum & Ariſtarchorum quorundam de hoc Monumento judicium.

mata, nec non ab Orbe Christiano approbata, parum curet, quid Thraso clancularius in ultimo Mundi angulo oblatret, qui si à calumniis & scommatis abstinuisset, remque prudenter sub dubio proposuisset, forsan melius sibi suoque operi consuluisset; sed ita justo Dei judicio fit, ut qui divini Nominis gloriam, contra conscientiam & charitatem cavillis & sarcasmis traducere nituntur, ut plurimum tandem proprii nominis laborumque naufragium patiantur.

Hisce itaque motus, ne tanti momenti fide sua destitutum monumentum, veritatis pateretur naufragium, ab imis radicibus telam rei ordiendo, hoc opusculo suscepti Monumenti veritatem, ingenti eorum qui Monumentum, non duntaxat oculis propriis ex nostris Patribus inspexerunt, sed vel ipsorum Sinensium attestatione firmatam, ita Divinâ gratiâ opitulante stabilire contendam, ut in posterum de eo nullus amplius dubitandi locus relinquatur, atque adeo vel ipsi Heterodoxi ex hujus Syro-Sinicæ epigraphes interpretatione fateri cogantur, nihil vel ante decem sæculorum decursum aliud à divini Verbi Prædicatoribus doctum fuisse, quod orthodoxæ horum temporum doctrinæ non sit undequaque consonum & conforme, imo idem; adeoque doctrinam olim in China Euangelica prædicatione sparsam, eandem quam universalis Ecclesia Catholica Romana hodierna die credendam proponit, uti postea multiplici argumentorum pondere comprobabitur.

Doctrina in Monumento tradita conformis orthodoxæ Ecclesiæ.

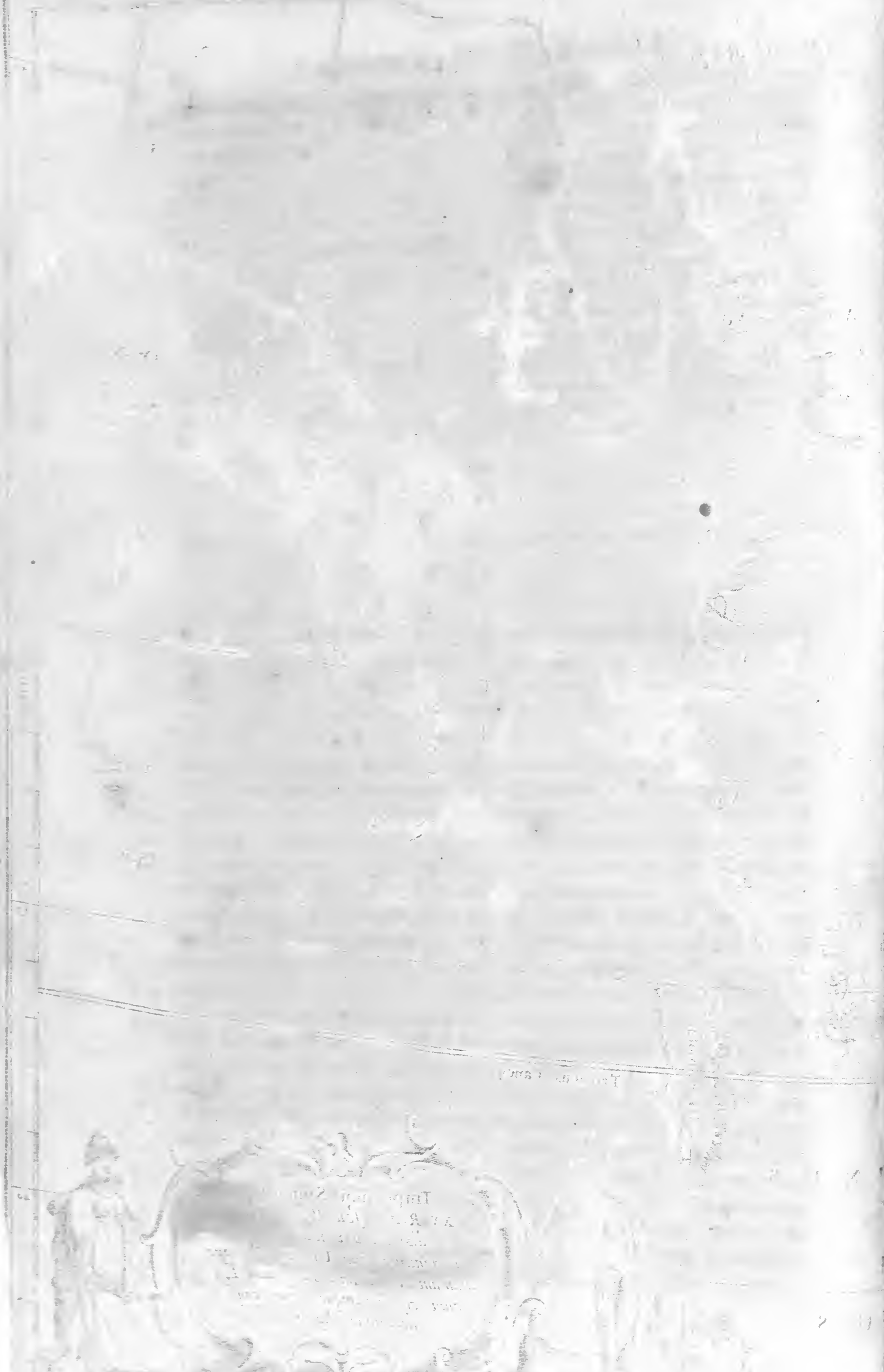
Ut verò res desiderato ordine & methodo peragatur, ante omnia duplicem, eamque integram & sinceram hujus Lapidis interpretationem, ex libro Sinicis characteribus impresso, ab ipsis Sinensibus literatis expositam, à P. verò *Michaële Boimo* Sinicæ linguæ peritissimo, uti ex ejus *ad Lectorem Epistola* paulò post patebit, Sinicarum vocum pronunciatione genuina verbotenus expressam, alteram verò expositionem, vitata phrasi Sinica auribus nostris non adeò assueta, ad genuinos Tabulæ sensus percipiendos aptiorem, unà cum Scholiis adjungendam duxi, ne quicquam quo hoc Monumentum illustrius evaderet, omisisse viderer. Quoniam verò meritò quispiam dubitare posset, quomodo & qua via magni illi Euangelii Christiani satores natione Syro-Chaldæi in ultimas illas terrarum oras penetraverint, certè non congruum tantum, sed omnino ad veritatem rei adstruendam, necessarium videbatur, in tenebroso illo variorum itinerum labyrintho, Lectori perplexo, hujus opusculi faculâ, id est, Geographicis ratiociniis prælucere, ex quibus, ni fallor, Lector, non Christianæ solummodo doctrinæ, sed & superstitionum fabularumque Sinensium ante salutis nostræ adventum, ex iisdem prorsus Regionibus, id est Ægypto, Græcia, Syria, Chaldæa originem quondam derivasse, luculenter intelliget. Ubinam verò vastum illud Sinarum Regnum sit, in quod Euangelium penetrasse nostrum Monumentum docet, paucis indigitabo potius, quam describam, de quo tamen si Lector plura nosse desiderabit, eum ad P. *Nicolai Trigautii*, & *Joannis Samedi Historias*, nec non *Martini Martinii Atlantem*, aliosque innumeros remitto, ubi de situ Chinæ ejusque mirabilibus, de natura, proprietate, ac feracitate Regionum, de Urbium maximarum hominumque multitudine, de politica denique disciplina, qua nulli in Mundo Monarchiæ cedere videtur, quam uberrimè descripta reperiet. Nostrum erit ea solummodo quæ uti controversa sunt, ita quoque Lectores mirè circa nominum æquivocationem dubios perplexosque reddunt, explicare, nec non rariora, & ab aliis non tacta, reconditarum rerum in eo Regno, aliisque vicinis observatarum arcana, tum naturæ, tum artis prodigia hoc opere, veluti opportuno loco, in curiosi Lectoris gratiam adducere.

Duplex hujus Monumenti interpretatio.

Unde provenerit in Chinam & lex Christi, & fabulæ superstitionesque Ethnicæ doctrinæ.

CHINA

IMPERIUM SINICUM Quindecupartitum.
Imperium Sinicum in XV Regna seu Provincias distributum una cum genuino situ Urbium Metropolitanarum, Montium, Fluminum, Lacum, cæterarumque rerum consideratione dignarum.
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
TANCHUT.
LASSA REGN.
Desertum Arenosum Lop dictum
Mare nigrũ Sinus Canghai
TIBET REGN et SISAN
ANJOU REG
LEOTUNG
CORREA PENINSULA.
JAPONIA
OCEANUS CHINENSIS.
Provinc. I PEKING vel PECHELI
Provinc. II XANSI
Provinc. III
Provinc. IV XANTUNG
Provinc. V.
Provinc. VI.
Provinc. VII.
Provinc. VIII.
Provinc. IX
Provinc. X.
Provinc. XI.
Provinc. XII.
Provinc. XIII
Provinc. XIV
Provinc. XV
XENSI.
HONAN.
NANKING
SUCHUEN.
HUQUANG.
KIANGSI.
CHEKIANG.
QUEICHEU
JUNNAN.
QUANGSI.
QUANTUNG.
FOKIEN.
TUNCHING.
SAO.
Moi montes
Anno 1642 fluminis inundatione submersa in qua 300000 Hominum periere
Tropicus Cancri.
I. Formosa
I. Quemoy
Dos Reys Magos
Amsterdam
Mal Abrigo
Dos Hermanos
I. de Fuego
I. Queso Pequin
I. Fungma
I. Prata
HAINAN Insula.
OCEANUS INDICUS.
Meaco
Osacca
Firando
Tanaxima
Meacxima
Nanking
Canton
Quangcheu

Descriptio Chinæ.

CHINA Regnorum omnium maximum vastissimumque, uti ad ultimum Asiæ terminum terreni globi conditor relegavit, ita quoque veteribus prorsus incognitum usque ad annum 1220. permansit, quod M. Paulus Venetus, uti postea patebit, primus nobis sub nomine Catai detexit: ab Ortu siquidem Eoo circumdatum Oceano, à Borea Tartariam habet adjacentem muro diremptam, cujus inexplorati adhuc termini ad Mare Glaciale usque extensi, haud dubiè cum Anian sive Freto sive Isthmo, Americæ Septentrionali alicubi continuantur, quamvis in hunc usque diem (quemadmodum magno sanè conatu à nostris Sinensibus Patribus investigatum fuit) ingentium horum Regnorum terrarumque limites à nemine adhuc detecti sunt. Ab Occasu partim altissimorum montium jugis, partim arenoso deserto, cæterisque Regnis paulò post recensendis circumdatur. Ab Austro denique Oceano Meridionali, Regnisque Tonchino, Cocincina, Lao, aliisque limitatur. Latitudo incipit à 18. gradu & usque ad 43. sese extendit, id est, 1440 milliarium Italicorum intervallo à Meridie in Boream distenditur. Ab Occasu verò in Ortum, eâdem ferè intercapedine constat, unde Sinenses illud in suis mappis sub quadrati forma exprimunt, quamvis à nostris Geographis, majori Mathematum notitia instructis, illud ferè figura Lunæ tuberosæ describatur. Ad nominum confusionem quod attinet, illa tanta est, quanta est vicinarum gentium diversitas: Lusitani & Hispani Chinam: Veteres, ut est apud *Ptolomæum*, Sin & Serica, Arabes Sin, Saraceni Cataium vocant: quarum appellationum nullam apud ipsosmet Sinas non dicam usitatam, sed ne nomine quidem notam esse vel inde patet, quod Sinensibus ab omni memoria in more positum fuit, ut quoties imperandi jus ex una familia in aliam pro humanarum rerum vicissitudine transit, toties ipsum quoque Regnum novo nomine ab eo qui regnare incipit, insigniatur; quod qui facit, speciosum aliquem titulum Regno pro arbitratu & beneplacito ponit. Ita olim *Tan* appellatum legitur, quod sine termino latum dicitur. Alias *Yu*, quod quietem indicat. deinde *Hià* sub magni Ducis nomine indigitatum. *Sciam* quoque dictum reperio, quasi diceres, Regnum ornatissimum: *Cheu* Regnum refert, quod perfectione omnia reliqua Regna excedat. *Han* quoque, qua voce lacteam viam nominant: unde fit ut singulæ propè Nationes, illud propriis differentibusque nominibus insigniant. Hodie nunc *Cium quo* nunc *Chium hoa* appellatur, quorum prius hortum ob summam amœnitatem rerumque abundantiam & ubertatem: alterum verò medium sonat, eo quod Sinæ Regnum suum in medio orbis terræ, quem pariter quadratum esse volunt, situm putent.

Termini Imperii Sinici.

China à suis sub quadrati figura exprimitur.

Nominum quâ Imperium insignitur diversitas & confusio.

Divisio Imperii Sinici.

Totum Imperium dividitur in quindecim Regna, vastissimis qua fluminibus, qua montibus disterminata, quorum novem numerantur ex parte Australi, sex ex parte Boreali. Totum hoc Regnorum complexum natura omnibus veluti inaccessum voluit. Ab Ortu & Austro Oceano æstuum vehementia vix pervio: ex Occasu ad prærupta montium juga nemini aditum promittit: à Septentrione partim immensæ vastitatis deserto, partim verò muro nongentorum milliarium Italicorum à *Xio* Rege annis circiter ducentis ante salutis nostræ ortum, operâ millenis hominum millibus contra Tartarorum irruptiones, quinque annorum spacio extructo munitum, adeoque tot munimentis armatum, etiamnum sua persistit mole. Si solum murum attendas, id opus admiratione plenum est, quod Veteres haud dubiè, si ejus notitiam obtinuissent, inter septem Mundi miracula connumerassent. Sed nomina Regnorum subdamus.

Borealia Regna Imperii Sinici, ſunt
1. HONAM.
2. XEMSI.
3. XANSI.
4. XANTUM.
5. PECHIN.
6. LEAUTUM.

Auſtralia Regna Imperii Sinici, ſunt
1. CANTON, *vel*, QUANTUNG.
2. QUAMSI.
3. YUNNAN.
4. FUKIEN.
5. KIAMSI.
6. SUCHUEM.
7. UTQUANG.
8. CHEKIAM.
9. NANKIM.

Verum ut epitomicωs omnia complectamur, hic primò univerſi Imperii in quindecim ſua Regna diviſi Geographicum Schema apponemus, ut ſingulorum ſitum propius intuearis. Et ne quicquam rerum memorabilium quoad Urbes, Montes, Flumina, Lacus, cæteraque ſcitu digna omiſiſſe videamur, Geographico hoc Schemate quod omnium Regnorum deſcriptionem continet, prælusimus, ex quo veluti unica Synopſi, quidquid in toto Imperio conſideratione dignum occurrit, reperias.

CAPUT II.

Monumenti Sinico-Chaldæi ante mille circiter annos ab Euangelicis Chriſtianæ Legis propagatoribus in quodam Chinæ Regno, quod Xemſi dicitur, erecti, & anno tandem 1625. primum inſigni Chriſtianæ Legis emolumento detecti, fida, ſincera, & verbalis

INTERPRETATIO.

Inconſtantia rerum humanarum.

EA eſt rerum humanarum inconſtantia, ut ſicuti omnia ſuis intricata viciſſitudinibus ex bono in malum, ex proſpero in adverſa, ex alto in ima, ex optima legum conſtitutione in peſſimos rerum ſtatus, & contrà, perpetua quadam pericycloſi volvi revolvique, abunde ex Hiſtoricorum monumentis intuemur, ita quoque in hac miſeranda rerum cataſtrophe, nil nobis firmum, ſtabile, ſolidumque promittere valemus; quod vel maximè in fidei propagatione meridiana luce clarius eluceſcit. Quas Ægyptus, Græcia, univerſa denique Europa in fidei Chriſtianæ propagatione, viciſſitudines paſſa ſit, non eſt quod hic deſcribam, cum illa paſſim nota ſint. Eccleſias quas olim ſanctitate, juſtitia, & incredibili fidei zelo ferbuiſſe legimus, modo non duntaxat intepuiſſe, ſed omni fide orthodoxâ ſublatâ, partim Idololatriis, partim Mahumetanæ legis impura peſte, partim denique Hæretica pravitate contaminatas interiiſſe, cum dolore gemebundi ſpectamus; ut proinde occultam circa hæc divinorum judiciorum abyſſum non tam inveſtigare, quam eam cumprimis admirari, & proinde noſtram cum timore & tremore ſalutem operari debeamus. Scit Deus quos elegerit ex omni carne, novit quos ex univerſa humani generis maſſa ad vitam æternam præordinavit, & quemadmodum hortulanus nunc ex hac, nunc ex illa arbore melioris notæ fructus, & jam ad maturitatem perductos reliquis omiſſis neglectiſque colligit, ita inſcrutabilis divinæ providentiæ altitudo ex millibus paucos, quos ipſe ſolus novit, eligit, & nunc ex hoc, modo ex illo orbis terræ angulo, veluti fructus vitæ æternæ deſtinatos ſuis

Chriſtianæ legis variæ revolutiones.

Abdita Dei judicia.

Fervor primorum in China Christianorum eorumque declinatio.

suis quandoque reservatos temporibus & locis depromit. Patet hoc ex ipsa Euangelii semente jam vel à primævis Christianæ fidei initiis, sive ab Apostolo Sancto Thoma, de quo postea, sive à successoribus Sinarum Regno illata, cujus Ecclesia uti statim à principio summo fervore ardens, ingentia, quoad animarum lucrum, incrementa sumpsit, ita quoque intepescente paulatim fervore sive ex improbitate hominum, vitæque luxu abominando, sive illegitimis diversarum gentium ritibus divino cultui contrariis, sive denique deficientibus paulatim Pastoribus, sylvescens tandem à divinæ Legis tramite prorsus degener in conclamatum errorum enormium barathrum prolapsa fuit; donec divina Clementia tantarum ruinæ animarum miserta, certis quæ ipsa sibi suis reservavit temporibus, denuò per viros Apostolicos conculcatam Vineæ sepem sylvestribus feris tanto tempore expositam novis germinibus pampinisque instaurare sibi complacuisset: quam vicissitudinem quater in Sinarum Regno accidisse in sequentibus quam amplissimè docebitur. Quarum ultima, quando arrisit ei qui tempora & momenta posuit in sua potestate, à Societatis JESU Religiosis, optato potiùs, quàm sperato eventu (uti grandium principia moliminum difficillima sunt) accidit. Tentatus quidem sæpiùs à diversis in Regnum omnibus alienigenis sub gravissimis pœnis interdictus aditus; sed uti nec ratio, nec consilium contra Dominum, ita quoquè ineffabili providentiæ suæ dispositione effectum est, ut nostris tandem etsi non sine summis laboribus, difficultatibus, persecutionibusque aditus concessus fuerit, eo cum fructu animarum, quo majorem non dicam sperare, sed ne vel optare quidem poterant. Dum itaque strenuè in Vinea Domini laboratur, DEUS Opt. Max. quàm grata sibi sit ea, quam spargebant, doctrina, utpotè quæ illa eadem esset, quam ante mille circiter annos alii Christianæ Vineæ cultores jam dudum introduxerant; id admirando quodam eventu, eo ipso tempore attestari sibi complacuit, ut hoc pacto doctrinâ cœlesti veluti ex profunda quadam tenebrarum caligine emergente, mox grande illud ex innumerorum gentilium conversione, Ecclesiæ Christianæ incrementum uti satis admirari, ita Divini Numinis in eo providentiam satis laudare & deprædicare non cessaremus. Res ita sese habet.

Quatuor vicissitudines Christianæ fidei in China.

Difficilis in Chinam aditus.

Divina providentia in resuscitatione perditæ fidei.

Anno 1625. cum in *Siganfu* Metropolis Regni *Xensi* pago quodam pro fundamento ædificii sustinendi apto fossa fieret, accidit, ut inter excavandum fossores in lapideam tabulam Sinicâ scripturâ spectabilem inciderent, cujus extractæ quantitatem mox mensurare aggressi, ejusdem longitudinem $9\frac{1}{2}$ nostrorum palmorum, latitudinem 5, grossitiem unius circiter palmi repererunt; in fronte in pyramidem terminabatur, Cruce affabrè sanè expressam; Ajunt, qui eam studiosè lustrarunt, Crucem in cornibus liliorum in modum repandam, cujusmodi similem Meliaporæ in Sepulchro Divi Thomæ Apostoli spectari asserunt, haud absimilem ei, quam Equites S. Joannis Hierosolymitani portant, partim collo appensam, partim vestibus palliisque assutam; sub hac Cruce sequitur Epigraphes Sinico charactere ac idiomate per totam Lapidis superficiem expressus titulus, uti ex adjecta figura patet: Et quemadmodum Sinæ naturali & veluti pondere quodam in res curiositate refertas feruntur, ita quoque vel primus hujus detecti Lapidis rumor ingentem mox Literatorum undiquaque confluentium multitudinem attraxit: cujus rei novitate permotus Loci Gubernator, venerabilis antiquitatis monumentum altiùs contemplatus, ut complures ad celebritatem Urbi hoc monumento comparandam ex universo Regno, quod jam fama complêrat, allicere, id abaco affabrè elaborato intra

Inventio Monumenti Syro-Sinici.

Crucis figura in apice Monumenti.

Sinæ curiosi.

Monumenti inventi in universum Imperium evulgatio.

Bonziorum templi pomerium tecto superimposito, partim ne ab injuriis temporum detrimentum aliquod incurreret, partim ut quotquot forent, hujus tam insoliti monumenti spectatores id pro sua commoditate legere, examinare & describere possent.

Et quoniam marginibus lapidis Sinicis Characteribus intermisti videbantur Characteres Sinis ignoti, anxiis suspendebantur animis, ut quid illi referrent, cognoscerent, quibus tandem nostrorum diligentia plenè satisfactum fuit, uti in sequentibus patefiet. Primus omnium Leo Mandarinus Christiana lege jam imbutus, ob ingens Christianæ fidei emolumentum, quod indè emersurum sperabat, illud exactè descriptum toti Regno evulgavit. Quo concitati & nostri Patres primum, illud mox ubi legissent, Divini Numinis providentiam satis admirari non potuerunt, dum tempore novellæ Christi Vineæ, monumentum tanti ad gentilium conversionem momenti, ut emergeret sibi complacuit; undè continere se nescii, ad illud propriis oculis lustrandum, in *Siganfù*, maximam *Xensi* urbem Metropolitanam se contulerunt: quorum primus fuit *P. Alvarus Samedus* Lusitanus, cujus verba tantò libentius hîc produco, quantò majori necessitudinis vinculo, dum hîc Romæ Procuratorem ageret, mihi obstrictus fuit, nec non omnia mihi oretenus, quæ circa hoc Monumentum observarat, recensuit. Ita autem loquitur *Fol.* 158. *in sua de rebus Sinensibus Historia* Italicè edita.

Leo Mandarinus primus id evulgavit.

P. Alvarus Samedus primus è nostris illud vidit & descripsit.

Doppo tre anni nel 1628. *passorono alcuni Padri à quella Provincia con l'occasione d'un Mandarino Christiano*, qui Philippus dicebatur, *che lì andava, li detti Padri con l'autorità di detto Mandarino alzorono e Chiesa, e Casa nella Metropoli di Siganfù, poiche Iddio benedetto, che volle fosse scoperta una sì bella memoria del possesso preso in quel paese della sua divina Legge, fusse anche servito, che si facilitasse la sua restitutione nell' istesso luogo. Fù conceduto à me d'essere delli primi, e stimai felice quella stanza per l'occasione di veder la pietra, ed arrivato d'altre cose non mi curai. Là viddi, la lessi, e tornai à leggere e rimirarla à bell' agio, ed alla longa, e considerando la sua antichità, ammirai, come fosse così intera, ed havesse le lettere così chiare, e nettamente scolpite. Nella sua grossezza ha molte lettere Cinesi, lequali contengono molti nomi delli Sacerdoti e Vescovi di quel tempo: Vene ha però molte altre, lequali allora non furono connosciute, perche ne sono Hebraiche, ne Greche, e che però quanto intendo, contengono li medesimi nomi, accioche se per aventura alcuno straniero non sapesse leggere quelle del paese, intendesse forse le peregrine. Passando poi per Coccino arrivai à Cranganor residenza dell' Arcivescovo della costa, per consultar sopra queste lettere col P. Antonio Fernandez della nostra Compagnia, peritissimo nelle lettere di questa Christianità di S. Thomaso; mi disse, che erano lettere Siriache, e quelli che lì s'usavano.* Hæc *P. Alvarus Samedus.*

P. Samedus primus, qui Monumentum à Sinis effossum propriis oculis vidit.

Verùm cum vix esset, qui dictarum literarum notitiam haberet, tandem Romam transmissæ in meas manus pervenerunt, quarum interpretationem in *Prodromo Copto* ni fallor, primus exhibui, uti posteà fusius ostendetur; neque tamen omnes obtinere valui, utpote quarum nonnullæ in separatis chartis descriptæ forsan ad specimen solummodò aliquod sumendum, ex Autographo excerptæ fuerunt; Verùm cum non ita multo post tempore Autographi absolutum exemplar, quod & hodierno die in nostro Collegii Romani Musæo adhuc spectandum exponitur, ad me transmissum fuisset; tunc enimverò unà cum exactiori tum Sinensium tum Chaldæorum Characterum interpretatione hoc veluti loco opportuno, omnia & singula conficienda duxi.

Syriacarum literarum interpretatio.

Pater Martinus Martinius post Samedum Romam veniens, non solùm Monumenti rationem oretenus mihi retulit, sed & *in suo Atlante* ejusdem fusè meminit his verbis, *Fol.* 44. ubi de *Xensi* Provincia

P. Martinius in suo Atlante hujus mentionem facit.

vincia agit. *Quod imprimis celebrem hanc Provinciam facit, est antiquissimus ille Lapis partim Syriacis, partim Sinicis Characteribus exaratus de Lege Divina per Apostolorum successores ad Sinas allata; in eo Episcoporum ac Sacerdotum illius temporis nomina, & Imperatorum Sinensium in eo favores & indulta leguntur; brevis etiam, sed exactissima & planè admiranda Legis Christianæ explicatio, eloquentissimo stylo Sinico composita continetur, de his multa favente Deo dabit* secunda decas epitomes historiarum Sinensium; *Repertus est hic lapis anno* 1625. *cum in civitate* Samyun *erutâ terrâ fossa quædam fundamentis muri cujusdam collocandis præpararetur. De invento mox certior factus Loci Gubernator, cum venerandæ antiquitatis, cujus amantissimi sunt Sinæ, vestigia prorsus fuisset intuitus, continuò scripto quodam in Monumenti laudem edito, in altero ejusdem magnitudinis lapide totam inventi saxi periochen incidi curavit, iisdem characterum notarumque ductibus qua par erat fide servatis, cujus prototypon Exemplar Patres nostri Romam unà cum interpretatione transtulerunt, ubi hodiéque in Musæo Collegii Romani adservatur. Est autem lapidis figura in modum parallelogrammi extensa, quinque palmis lata, uno crassa, decem ferè longa; in fronte Crux est, qualis ferè Equitum Melitensium: hujus accuratiorem notitiam si quis desideret, inveniet rem totam fusius explicatam deductamque* in Prodromo Copto R. P. Athanasii Kircheri, & in Relatione de Sinis R. P. Alvari Samedi. *Obliteratam hanc Legis Dei notitiam longissimique temporis intervallo deletam ex hominum memoria, restaurarunt denuò Patres Societatis nostræ, pluribus* DEO *vivo & vero templis erectis, ac pietate summa administratis: Duo ibi è Patribus nostris Vineam illam Domini novellam strenuè excolunt, eorum unus in ipsa Metropoli sedem fixit, alter per Provinciam ad Dei promovendum cultum, atque animarum bonum huc illucque, ubi major exigit necessitas, subindè proficiscitur, ut omnibus ubique salutis panem petentibus frangat ac communicet.* Hæc Pater Martinus Martinius.

P. Michaël Boimus.

His demùm accessit *P. Michaël Boimus*, qui exactam præ omnibus hujus Monumenti relationem mihi attulit, omnes defectus in eo describendo, ex manuscripto Sinensi, quod penes me habeo, emendavit, novam denuò minutamque totius Tabulæ interpretationem verbotenus factam operâ socii sui Andreæ Don Sin ex ipsa China oriundi, nec non linguæ nativæ peritissimi orditus, me præsente confecit; quæ quidem omnia testata voluit, sequenti *Epistola ad Lectorem* data, qua totius rei seriem, & quicquid tandem circa hujusmodi Monumentum consideratione dignum occurrit, exactè descripsit, quamque veluti luculentum veritatis testimonium huic interpretationi, ipso annuente, ad æternam rei memoriam præfigendam censui, Lapideum verò Monumentum juxta Autographum ex China allatum, quod in Musæo meo in hunc usque diem superstes est, genuinis suis notis & characteribus tam Sinicis, quam Chaldæis, Scholiis etiam additis, incidendum curavi: *Epistola* dicta *P. Michaëlis Boimi* sequitur.

P. Michaël Boimus Polonus è Soc. JESU, *Lectori benevolo Salutem.*

« INter monumenta Catholicæ fidei prædicatæ, in Sinarum Imperio reperta, præcipuum sibi vendicat locum marmoreus Lapis Sinicâ scripturâ, cum Characteribus Syriacis antiquis, Estrangelo nuncupatis, & subscriptione Chaldæorum Sacerdotum, mille ante annos circiter exaratus.

« Quamvis verò à *P. Athanasio Kirchero* Soc. JESU *in Prodromo Coptico* Latina, & post illum à *P. Alvaro Samedo* Procuratore Sinarum, Italica, qui oculis inspexerat Monumentum, jam fuerit interpretatio illius impressa, quia tamen solum scripturæ lapidis sensum uterque secutus, ille quoque necdum Syriacas omnium

„ mnium Sacerdotum subscriptiones in- „ terpretandas ex China obtinuerat: „ placuit eapropter integrè scripturam „ ipsam, tam Sinicis Characteribus, quàm „ Latinis, cum Latina interpretatione de „ verbo ad verbum, retentâ phrasi Sini- „ câ, fideliter evulgare, atque etiam sub- „ scriptiones omnes Syrorum Syriacas à „ peritissimo Linguarum interprete *P. A- „ thanasio Kirchero* commentatas, cum Si- „ nicis aliis, tanquam luculentissimis testi- „ bus Veritatis Catholicæ, universis pro- „ ponere, atque ut uno verbo dicam, La- „ pidem ipsum oculis totius Mundi Sini- „ co idiomate, prout anno Christi 782. „ exaratus fuit, exponere; ut vel ex hoc „ antiquissimo testimonio quilibet conji- „ ciat, quàm vera sit doctrina moderna „ Catholicorum, cum eadem planè in op- „ posito Mundo apud Sinas mille retrò „ annis, videlicet à nato Christo, anno „ 636., fuerit prædicata. Sinicum Lapidis „ Originale habetur Romæ in Musæo „ Collegii Romani Societatis JESU, & „ Exemplar aliud in Domus Professæ Ar- „ chivo. Ego verò etiam Librum attuli „ ab Sinis Doctoribus & gravissimis Ma- „ gistratibus eo ipso tempore, quo Lapis „ repertus fuerat, Sinicè impressum, in „ quo scriptura Lapidis juxta archetypi „ sui veritatem verissimè & exactissimè „ expressa exhibetur.

Originale Lapidis habetur Romæ in Musæo Col. Rom.

„ Exhortantur illi *in* adjunctis Libro „ *Prologis Galeatis* universos Sinas, ut tan- „ dem Magistros magni Occidentis (ita „ Patres Societatis JESU appellant) ad- „ eant, & videant eandem prorsus Legem „ apud Sinas eos prædicare, quam de- „ cem retrò sæculis ipsorum majores cum „ tot Imperatoribus fuissent amplexati; „ quamque Sinici libri à Patribus Socie- „ tatis JESU impressi ante Lapidem re- „ pertum exhibuerant. Restat nunc, ut „ breviter, quomodò marmoreus ille La- „ pis detectus sit, explicemus.

„ Cum post obitum in Insula *San* cheu* „ Sinarum S. Francisci Xaverii, venera- „ bilis P. Matthæus Riccius, aliique Pa- tres Societatis JESU in Sinarum inte- « riora Euangelium Christi intulissent, « Residentiasque & Ecclesias in nonnul- « lis Provinciis erexissent, adeoque non « exiguum progressum sanctæ fidei pro- « pagatio in Provincia *Xen-sy* fecisset; « Anno Christi 1625. nonnemo è So- « cietatis JESU Patribus à Doctore Phi- « lippo invitatus, in patria illius *Sān yuen*, « viginti baptizavit personas, & cum eo- « dem Doctore ad videndum Lapidem, « quem paulò ante aliquot menses in Me- « tropoleos *Sȳ-ngān fù* conjuncta *Cheu-che* « villa, dum rudera pro pariete ædifi- « cando eruerent, invenerant, abiit. Is « scripsit (quod idem posteà alii Patres, « qui in *Sy-ngān fù* Residentiam & Ec- « clesiam constituerunt, cum Christianis « & ipsis gentilibus affirmarunt) Lapi- « dem repertum, latum esse quinque pal- « mis, grossum uno palmo, longum no- « vem & amplius palmis; fastigium Lapi- « dis adinstar pyramidis oblongæ duorum « palmorum, & latæ unius, efformatum; « in vertice scalpro exsculptam Sanctam « Crucem supra nubeculas, quæ brachiis « lilia imitaretur, referre; Præter Sinicam « scripturam, ad latus sinistrum, & in- « frà, videri Syriaca nomina Syrorum Sa- « cerdotum, atque etiam alia nomina Si- « nica eorundem Sacerdotum subtus ad- « juncta. (consuetudo est Sinis plura no- « mina habere; undè etiam hodiè Chri- « stiani & nomen Sanctorum in Baptismo « acceptum, & aliud Sinicum retinent.) « Admonitus Gubernator Loci de Monu- « mento reperto, perculsus & novitate rei, « & etiam omine (namque illi eo ipso die « filius mortuus fuerat) elegantem com- « positionem in laudem Monumenti re- « perti fieri, ac in alio simili Lapide mar- « moreo insculpi præcepit, utrumque verò « in fano Bonziorum *Taù Sù* dictorum, « milliari uno distante à muris Metro- « poleos *Sȳ-ngān-fù*, ad perpetuam rei « memoriam reponi procuravit. «

* Santiano.

Inventio Lapidis.

Figura & forma Lapidis.

Plura alia Catholicæ fidei prædicatæ « Sinis vestigia subsequentibus annis re- « perta

Varia Christianæ fidei ve-

stigia eodem tempore reperta.

„ perta sunt, quæ planè Deus videtur non „ nisi eo tempore voluisse palam fieri, quo „ fidei prædicatio operâ Patrum Societatis „ JESU pervasit Sinas; nempe ut vetera „ & nova testimonia identitati fidei Catholicæ astipularentur invicem, ac manifesta perspicuaque Euangelii veritas „ prostaret universis. Similes imagines „ S. Crucis in Provincia *Fŏkieñ* anno Christi 1630. In *Kiām sȳ* Provincia lumine „ etiam miraculoso emicante à gentilibus „ conspecto anno Christi 1635. Et item „ in *Fŏkieñ* montibus & civitate *Gvên chĕn* „ anno Christi 1643. cruces inventæ fuerunt. Imò ipse venerabilis P. Matthæus „ Riccius cùm primùm in Sinas penetravit, *Xĕ tsú kiáo*, nomen Crucis doctrinæ „ reperit, quo nimirum Christiani antiquitus Crucis doctrinæ discipuli apud Sinas „ vocarentur; & omninò viguisse Christianos in Sinarum Regnis cùm prima „ vice Tartari trecentos ante annos invasissent Sinas, conjunctosque Saracenis, „ Judæis, Nestorianis, atque Gentilibus, „ tempore etiam Marci Pauli Veneti, qui „ in *Catay* pervenerat, (quæ est ipsissima „ Sina) ibidem vixisse, mihi nullum dubium esse potest.

Christiani multi in China tempore M. Pauli Veneti.

An S. Thomas Apostolus in China prædicaverit.

„ An autem S. Thomas, vel alius Apostolus Sinis prædicaverit Euangelium, „ necdum res certò comperta videtur. „ *P. Nicolaus Trigautius* colligit ex aliquibus testimoniis Ecclesiæ Malabaricæ „ Archiepiscopatus *Cranganor*, seu *de Serra* „ Christianorum S. Thomæ sic dictorum, „ quod ibi, sicut & in *Meliapor* (quæ olim „ *Calamina*, & modò à Lusitanis *San Thome* „ vocatur) prædicaverit S. Apostolus, eò „ quod ex Gaza seu thesauro in Officio „ S. Thomæ recitatur: *Per S. Thomam* „ *Sinæ & Æthiopes conversi sunt ad veritatem; per S. Thomam Regnum cœlorum* „ *volavit & ascendit ad Sinas.* Et in Antiphona: *Æthiopes, Indi, Sinæ, Persæ, in* „ *Commemoratione S. Thomæ offerunt adorationem nomini Sancto tuo.* Item in Canone „ Synodali antiquo: *Episcopi Magnæ Provinciæ, nimirum reliqui Metropolitæ Sinæ,* *Indiæ, Pases, mittant literas consensiones.* « Adde quòd qui regebat illam Ecclesiam *de Serra* in adventu Lusitanorum, « se subscribebat Metropolitanum totius « Indiæ & Sinæ. Verùm enimverò consideratis penitiùs rebus, ex iis circumstantiis ac vestigiis, quæ post P. Trigautium clarere cœperunt, necdum « concludi certò potest, S. Thomam « Apostolum per se apud Sinas disseminasse Euangelium; Nam licet vestigia « fidei Christi reperta, apertè ostendant « illatam fuisse fidem Christi in Sinas; nihilominus tamen illa ipsa vestigia monstrant penetrasse fidem ad Sinas, cùm « regnaret familia *Heúhàn* trium Regnorum, (quod modò est *Nán kiñ*, Regnum tertium) nimirum in Provincia « *Kiañ sȳ* ad ripam fluminis, siquidem « Crux ferrea circiter librarum trium millium pondere videtur, & legitur infixa « fuisse Sinica æra, quæ cadit in annum « à Christo nato 239. Undè fides & prædicatores illius apud Sinas Australes certò evincuntur, fuisse ferè ante 1415 annos. Elapsis verò annis hisce ab ortu « Christi, extinctam Legis notitiam iterum renovatam per Sacerdotes de *Tácyn* Judæa, seu Suria in *Xènsȳ* Boreali « Regno Sinarum, regnante familia Regia *Tam* anno Christi 636. sicut inventus Lapis testatur. Ubi relatis prædicatoribus fidei Christi illius temporis apud « Sinas, nulla fit prorsus mentio S. Thomæ, aut alterius Apostoli; quod tamen « multum conducebat ad intentionem illorum, qui Lapidem erigebant ad perpetuam memoriam, consignare; videlicet prædicatores fidei iterum prædicasse illam Legem, quam S. Thomas, aut « alius Apostolus prædicaverat apud Sinas. Proindè evincitur, illos de *Tacyn* prædicatores non habuisse notitiam « S. Thomam, aut alium Apostolum Sinis vulgasse doctrinam Christi; & signum conjecturamque fieri posse, fortè « nec S. Thomam, nec alium Apostolum « intulisse Euangelium Sinis, aut ut moderatissi-

1. Quó tempore fides Christi pervenerit ad Chinam.

2. Abolita fides à quo instaurata.

„ ratissimè loquamur, nihil de hoc certò „ deduci posse ex vestigiis repertis; Superiora verò allata solùm probare posse, „ Sacerdotes illos ex Ecclesia S. Thomæ, „ vel Babyloniæ, quæ tum regebat Malabaricam *de Serra* Christianorum S. Thomæ (sicut posteà invenerunt Lusitani) „ missos fuisse ad erigendum Sedem Episcopalem, inferendamque fidem Sinarum populis, cùm hoc vel ipsa lingua „ Syriaca antiqua *estrangelo*, quæ in illa „ Ecclesia retinetur, & olim in Babylone „ atque Syria in usu fuerat, verosimiliter „ testetur. Orationes porrò in laudem „ S. Thomæ compositæ benè intelligi possunt, quòd nempe per merita S. Apostoli, & ex ejus Ecclesia Sacerdotes „ fidem, quam à S. Thoma acceperant, „ fortè primi in Sinas omnium intulerint, „ ideoque jure merito S. Thomæ eorum „ conversionem debere attribui. Quarè „ cùm nulla mentio S. Thomæ Apostoli „ reperiatur in hucusque vestigiis fidei „ prædicatæ detectis, asseverare certò non „ possumus, Sanctum Thomam, vel alium „ Apostolum Sinis prædicasse Euangelium; Multis verò post seculis Christiani „ Preste Joannis (quem *M. Paulus Venetus* „ *Usun Can* vocat) fuêre, quos existimo „ Crucis Doctrinæ Cultores vocatos, & „ cum Tartaris, aut paulò ante in Sinas „ penetrasse; nam illi de Judæa, vel potiùs „ Syro-Chaldæa, aut Malabarica, uti multo Tartaris Christianis antiquiores, ita „ quoque suos sequaces discipulos claræ „ Doctrinæ *Kin Kiao* appellari volebant.

Christiani sub Presbytero Joanne Crucis cultores.

Crediderim autem, Prædicatores illos « non ex Judæa venisse; nam Syros fuisse, « Syriaca lingua & nomina testantur; se « tamen de Judæa dixisse, quòd Legem, « quæ in Judæa exorta fuerat, prædicaverint. Verùm ex quonam loco venerint « illi Sacerdotes Syri, sicut & illorum subscriptiones Syriacæ, has *R. P. Athanasii Kircheri* optimè de universa antiquitate meriti Viri, industriosis Commentationibus relinquimus; quas ut majori « fide & soliditate perficeret, in hunc finem eandem quoque scripturam à nobili Juvene Sina *Don Chin Andrea*, individuo itineris mei Romam ad Sedem « Apostolicam comite, Sinicis characteribus novo labore propria manû, ex libro « (qui jam à Sinicis Doctoribus summæ « tum authoritatis tum fidei viris impressa, & in universum Imperium divulgata « fuerat) excerptam, & à me de verbo ad « verbum Latinè traductam, ac numeris « interpunctam obtulimus, Librum verò « prototypo Lapidis prorsus congruum, « in Musæo ejusdem, rariorum rerum veluti quodam promocondo, ad perpetuam « rei memoriam, unà cum facti attestatione propria manu, aliorumque è China oriundorum subscripta posuimus. « Romæ, 4. Nov. Anno 1653. «

P. Michael Boim,
Andreas Don Sin, Sina.
Matthæus Sina.

Oculati inspectores Monumenti, nec non hujus Tabulæ ex Prototypo descriptores.

Caput III.

De triplici Interpretationum Modo & Ratione Nota ad Lectorem.

Antequam ad exactam Monumenti nostri expositionem procedamus, triplicem prius interpretandi methodum hic exhibitam enucleandam censuimus, ne Lector tot verborum nominumque suis numeris signatorum divisionibus perplexus, anceps, dubiusque hæreret.

Prior itaque Interpretatio, nihil aliud docet, nisi modum, quo Characteres nomi-

nominum verborumque quæ in Monumenti Tabula continentur, Latinè pronunciari debeant.

Interpretatio II. verbalis indicat; quid Characteres nominum verborumque in Monumento contentorum propriè significent.

Interpretatio III. paraphrasticam quandam Monumenti expositionem continet, qua vitatâ phrasi Sinicâ quantum fieri potuit, utpote Europæis auribus inusitata, latentes Tabulæ sensus paulo fusius explicantur, in Latinam linguam translati.

Notet itaque Lector; Quod, sicuti universus in Monumento Sinicæ scripturæ contextus in 30 Columnas divisus est, ita quoque sequentem Tabulam in totidem dividendam censuimus; ita quidem ut voces Sinicæ Latinis literis expressæ, iis quæ in Columnis Monumenti continentur, quoad numerorum naturalem dispositionem quam exactissimè respondeant: quod ea de causa fecimus; ut Lector curiosus uniuscujusque Sinici Characteris pronunciandi modum protinus ex numerorum corresponsu cognoscere posset. Exempli gratia: Si nosse desideres quomodo hic Character Sinicus 月, qui in tertia sede Columnæ 10. Tabulæ continetur, Sinice pronunciandus sit: sic ages; quære in sequenti Interpretationis I. Tabula 10. Columnam, & tertius in eadem locus offert vocem Sinicam (*Chun yue*) & sic Sinicus Character 月 pronunciandus est. Rursus si nosse desideres, quomodo hic Character 生, qui in Columna 7. quartum locum occupat, pronunciandus sit; Quære in sequenti Tabula 7. Columnam, & 4. in ea locus dabit vocem Sinicam (*Sem*) Latine expressam; quæ est genuina Characteris 生 pronunciatio. Non aliter in omnibus & singulis Sinicæ Tabulæ vocibus, cum Latinæ Tabulæ vocibus juxta numerorum seriem comparandis tibi procedendum esse scias.

Si vero quispiam non pronunciandi solummodo modum, sed & Characteris quoque Sinici, v.gr. 月 significationem nosse desideret; is Interpretationis II. verbalis Tabulam adibit, & in ea Columnæ 10. tertius locus offeret vocem (*Luna*), quæ est dicti Characteris significatio. Sic in Col. 7. quartus locus dabit vocem (*vita*) quæ est Characteris 生 vera significatio. Et sic in cæteris omnibus pari modo procedes; quæ hoc loco Lectori insinuanda duximus, ut quid vocibus tot numeris signatis vellemus, eum non lateret. Vides igitur, in Tabula Sinica 29. Columnas, præter Columnam titularem o signatam, esse; quarum singulas juxta naturalem numerorum seriem, suis ordine numeris aliquousque signavimus: quod verò omnes numeris non sunt signatæ usque ad Col. calcem, hoc ideo factum est; primo ne Columnas tot numeris intricaremus; deinde, quia sperabamus futurum, ut Lector seipso facile locum desiderati Characteris sit reperturus. V. gr. si quis scire desideret quomodo hic Character 大 qui in col. 18. occurrit sine numero, pronuncietur; is à principio Columnæ 18. ordine numerorum procedet usque ad dictum Characterem, & inveniet eum 9. loco constitutum. hic itaque in sequenti Tabula Col. 18. nono loco inventus, dabit (*Tá*) pronunciationem Characteris 大, & in Interpretatione II. Col. 18. nono loco unà dabit ejus significationem, quæ est (*instituit.*) Si vero subinde in Tabula duo Characteres iisdem numeris signati occurrerint, id indicat amplificationem quandam, quam Scriptor binis Characteribus ideo expressit, quod unam tamen rem quoad substantiam significarent.

Restat ut vocales sive accentus, quibus voces Sinicæ in sequenti Tabula signantur, exponamus. Est idioma Sinarum valde limitatum; unde quemadmodum multitudine literarum omnes

alias Mundi Nationes ſuperat, ita quoque vocabulorum paucitate cedit omnibus; Nam numerus eorum vix mille ſexcenta vocabulorum excedit: omnes quoque voces deſinunt in vocalibus, & paucæ terminatione hac privatæ, ut plurimùm in *m.* & *n.* deſinunt; ſuntque cunctæ monoſyllabæ & indeclinabiles, tam nominum quam verborum; Qua de cauſa Lingua redditur valde æquivoca, ita ut ſæpe verbum in locum nominis, & nomen in locum verbi aſſumatur. Mirum tamen non immerito cuipiam videri poſſet; quid tot ac tanti Characteres, qui in eorum Onomaſtico quod dicitur *Haipien*, id eſt Mare magnum, ad ſexaginta millia numerantur, in tanta vocum uti diximus paucitate conferant: quod ut pateat; ſciendum eſt, voces Sinicas uti paulo ante oſtendimus, vix 1600 excedere. Cujuſmodi ſunt v. gr. *Ca, cau, can. Ce, che, chi, chim. Ci, co, chu. Fe, fò, fi,* &c. uti ex Dictionario eorum patet. Sed uti unaquæque harum vocum, diverſiſſimas ſignificationes habet; ita quoque illæ niſi ex accentu differenti intelligi nequeunt. Accentus itaque ſunt, tum ad ſcribendum, tum loquendum, ad intelligendas hujuſmodi voces neceſſarii. Hinc ad facilitandam linguam Sinenſem, NN. PP. juxta Muſicas notas UT, RE, MI, FA, SOL, LA, aſcenſus deſcenſuſque Sinicorum accentuum in pronunciatione obſervandorum diſpoſuerunt. Sic v. gr. unica dictio *Ya* ſcripta Latinis literis, notis quinque ſignata, ut diverſas ſignificationes exprimit, ita quoque diverſis vocibus & accentibus, quemadmodum à Sinis diverſis Characteribus exprimitur, pronunciari debet. Vocales ſunt illæ quæ ſequuntur:

∧ — ∪ / \ *o.*

Prima nota ∧ reſpondet Muſico accentui UT: ſonus verò ſeu enunciatio Sinica, quam ipſi *Chŏ pîm* vocant, idem notat, ac prima vox prodiens æqualis.

Secunda nota — reſpondet Muſico RE, & Chinicè vocatur *Pîm xîm*, quaſi dicas clara vox æqualis.

Tertia nota \ reſpondet Muſico MI, & vocatur à Sinis *Xām xìm*, id eſt, vox alta.

Quarta nota / reſpondet Muſico FA, & Sinicè ſignificat *Kiú xìm*, abeuntis alta vox.

Quinta nota ∪ reſpondet Muſico SOL, Sinicè *Gĕ xìm*, id eſt ingredientis properans vox. Reliqui duo accentus *o* & *ɔ* planam vocem indicant.

Hoc pacto uti paulo ante innuimus, hæc dictio monoſyllaba *Ya*, ex ſe indifferens eſt, ſed pro diverſitate vocalium quibus inſignitur, differentes ſignificationes exprimit, uti ſequitur:

Yâ, Dens.
Yā, Mutus.
Yà, Excellens.
Yá, Stupor.
Yă, Anſer.

Quæ omnia hic præmittenda cenſuimus, ut quid per tot notas, quibus ſequentis Tabulæ Sinicæ voces inſigniuntur, ſignificetur, Lectorem non lateret. Sed hiſce jam præmiſſis, Lapidis ſane admirandi interpretationem ordiamur.

INTER-

Ectypon verum et genuinum Celeberrimi istius monumenti Sinico Syriaci quod in Regno Sinarum prope Urbem Siganfu magno Christianæ Religionis fructu et emolumento Anno 1625 detectum fuit.

大秦景教流行中國碑

Hanc Tabulam propria manu ex autographo descripsit Mattheus Sina Oriundus ex Siganfu Romæ A°. 1664.

景教流行中國碑頌并序　大秦寺僧景淨述

粵若常然真寂先先而无元窅然靈虛後後而妙有摠玄樞而造化妙衆聖以元尊者其唯我三一妙身无元真主阿羅訶歟判十字以定四方鼓元風而生二氣暗空易而天地開日月運而晝夜作匠成萬物然立初人別賜良和令鎮化海渾元之性虛而不盈素蕩之心本無希嗜洎乎娑殫施妄鈿飾純精閒平大於此是之中隙冥同於彼非之內是以三百六十五種肩隨結轍競織法羅或指物以託宗或空有以淪二或禱祀以邀福或伐善以矯人智慮營營恩情役役茫然無得煎迫轉燒積昧亡途久迷休復於是我三一分身景尊彌施訶戢隱真威同人出代神天宣慶室女誕聖於大秦景宿告祥波斯睹耀以來貢圓二十四聖有說之舊法理家國於大猷設三一淨風無言之新教陶良用於正信制八境之度鍊塵成真啓三常之門開生滅死懸景日以破暗府魔妄於是乎悉摧棹慈航以登明宮含靈於是乎既濟能事斯畢亭午昇真經留二十七部張元化以發靈關法浴水風滌浮華而潔虛白印持十字融四照以合無拘擊木震仁惠之音東禮趣生榮之路存鬚所以有外行削頂所以無內情不畜臧獲均貴賤於人不聚貨財示罄遺於我齋以伏識而成戒以靜慎為固七時禮讚大庇存亡七日一薦洗心反素真常之道妙而難名功用昭彰強稱景教惟道非聖不弘聖非道不大道聖符契天下文明

太宗文皇帝光華啓運明聖臨人大秦國有上德曰阿羅本占青雲而載真經望風律以馳艱險貞觀九祀至於長安帝使宰臣房公玄齡摠仗西郊賓迎入內翻經書殿問道禁闈深知正真特令傳授貞觀十有二年秋七月詔曰道無常名聖無常體隨方設教密濟群生大秦國大德阿羅本遠將經像來獻上京詳其教旨玄妙無為觀其元宗生成立要詞無繁說理有忘筌濟物利人宜行天下所司即於京義寧坊造大秦寺一所度僧廿一人宗周德喪青駕西昇巨唐道光景風東扇旋令有司將帝寫真轉摸寺壁天姿汎彩英朗景門聖迹騰祥永輝法界案西域圖記及漢魏史策大秦國南統珊瑚之海北極衆寶之山西望仙境花林東接長風弱水其土出火綄布返魂香明月珠夜光璧俗無寇盜人有樂康法非景不行主非德不立土宇廣闊文物昌明

高宗大帝克恭纘祖潤色真宗而於諸州各置景寺仍崇阿羅本為鎮國大法主法流十道國富元休寺滿百城家殷景福聖曆年釋子用壯騰口於東周先天末下士大笑訕謗於西鎬有若僧首羅含大德及烈並金方貴緒物外高僧共振玄綱俱維絕紐玄宗至道皇帝令寧國等五王親臨福宇建立壇場法棟暫橈而更崇道石時傾而復正天寶初令大將軍高力士送五聖寫真寺內安置賜絹百疋奉慶睿圖龍髯雖遠弓劍可攀日角舒光天顏咫尺三載大秦國有僧佶和瞻星向化望日朝尊詔僧羅含僧普論等一七人與大德佶和於興慶宮修功德於是天題寺牓額戴龍書寶裝璀翠灼爍丹霞睿扎宏空騰凌激日寵賚比南山峻極沛澤與東海齊深道無不可所可可名聖無不作所作可述

肅宗文明皇帝於靈武等五郡重立景寺元善資而福祚開大慶臨而皇業建代宗文武皇帝恢張聖運從事無為每於降誕之辰錫天香以告成功頒御饌以光景衆且乾以美利故能廣生聖以體元故能亭毒我建中聖神文武皇帝披八政以黜陟幽明闡九疇以惟新景命化通玄理祝無愧心至於方大而虛專靜而恕廣慈救衆苦善貸被群生者我修行之大猷汲引之階漸也若使風雨時天下靜人能理物能清存能昌歿能樂念生響應情發目誠者我景力能事之功用也大施主金紫光祿大夫同朔方節度副使試殿中監賜紫袈裟僧伊斯和而好惠聞道勤行遠自王舍之城聿來中夏術高三代藝博十全始效節於丹庭乃策名於王帳中書令汾陽郡王郭公子儀初摠戎於朔方也肅宗俾之從邁雖見親於臥內不自異於行間為公爪牙作軍耳目能散祿賜不積於家獻臨恩之頗黎布辭憩之金罽或仍其舊寺或重廣法堂崇飾廊宇如翬斯飛更効景門依仁施利每歲集四寺僧徒虔事精供備諸五旬餧者來而飯之寒者來而衣之病者療而起之死者葬而安之清節達娑未聞斯美白衣景士今見其人願刻洪碑以揚休烈詞曰

真主無元湛寂常然權輿匠化起地立天分身出代救度無邊日昇暗滅咸證真玄

赫赫文皇道冠前王乘時撥亂乾廓坤張明明景教言歸我唐翻經建寺存歿舟航百福偕作萬邦之康

高宗纂祖更築精宇和宮敞朗遍滿中土真道宣明式封法主人有樂康物無災苦

玄宗啓聖克修真正御牓揚輝天書蔚映皇圖璀璨率土高敬庶績咸熙人賴其慶

肅宗來復天威引駕聖日舒晶祥風掃夜祚歸皇室祅氛永謝止沸定塵造我區夏

代宗孝義德合天地開貸生成物資美利香以報功仁以作施暘谷來威月窟畢萃

建中統極聿修明德武肅四溟文清萬域燭臨人隱鏡觀物色六合昭蘇百蠻取則

道惟廣兮應惟密強名言兮演三一主能作兮臣能述建豐碑兮頌元吉

大唐建中二年歲在作噩太蔟月七日大耀森文日建立

時法主僧寧恕知東方之景衆也

朝議郎前行台州司士參軍呂秀巖書

助撿挍試太常卿賜紫袈裟寺主僧業利

僧靈寶

僧來威　僧君信　僧文貞　僧文明　僧福德　僧曜原　僧他惠　僧玄真　僧明泰　僧利見　僧說德　僧元一　僧乾祐

僧惠通　僧延和　僧崇敬

大德　僧福壽

僧守　僧老可　僧閻順　僧普齊　僧沖和　僧英德　僧虛德　僧靈壽　僧還淵　僧敬真

僧內澄　僧老正　僧和明　僧立本　僧法為　僧審田　僧寶靈　老宿耶俱摩

僧貢遍　僧玄覽

僧明一　僧景國　僧志堅　僧泰濟　僧利用　僧元寶　僧泰真　僧至德　僧和光　僧首福　僧大和　僧崇德

僧德建　僧去甚　僧廣德

INTERPRETATIO I.

Quâ

Characterum Sinicorum, qui in Monumento Sinico continentur, pronunciatio genuina per Latinos Characteres exprimitur.

	7. Chum̄ 8. Kuě 9. Poeỹ.	4. Kiaó 5. Lieû 6. Hiñ	1. Tá 2. Cyñ 3. Kiǹ	
4. COL.	3. COL.	2. COL.	1. COLUMNA.	O.
1. uû	1. sú	1. lh	1. yě	1. Kiǹ
2. tě	2. xĩ / chī	2. ki	2. giû	2. kiaó
3. çyeñ	3. chum̄	3. ngañ	3. cham̂	3. lieû / hiñ
4. pě	4. kiě	4. chiñ	4. geñ	4. chum̄ / kuě
5. chueǹ	5. miñ	5. ý	5. chiñ	5. poeỹ
6. xaō	6. tum̂	6. lh	6. çyě	6. sum̂
7. çyě	7. yú	7. tieñ	7. syeñ	7. piḿ
8. mǒ	8. poý	8. tý	8. syeñ	8. siú
9. vaǹ	9. ſi / chĩ	9. kaỹ	9. lh	9. Tá / cyń
10. tû	10. nuý	10. gě	10. uû	10. xĩ
11. kieǹ	11. xĩ	11. yuě	11. yueñ	11. cem̄
12. mî	12. ỳ	12. yuń	12. siaō	12. kiǹ / cyń
13. hieū	13. ſañ	13. lh	13. geñ	13. xǒ.
14. fǒ	14. pě	14. cheú	14. lim̂ / hiū	
15. yú	15. lǒ	15. yě	15. heú	
16. xĩ	16. xě	16. só	16. heú	
17. rigò	17. ú	17. çyaḿ	17. lh	
18. ſañ	18. chum̄	18. chiñ	18. miaó	
19. yě	19. kieñ	19. tam̄	19. yeù	
20. fueñ	20. ſuỹ	20. uě	20. sum̄	
21. ximñ	21. kiě	21. gěn	21. hiueñ	
22. kim	22. chě	22. liě	22. kiū	
23. suń	23. kiḿ	23. sō	23. lh	
24. mî / xĩ / ō	24. chě	24. giñ	24. saó / hoá	
25. çyě	25. fá	25. piě	25. miaó	
26. yń	26. lǒ	26. sú	26. chum̄ / xim̂	
27. chiñ	27. hoě	27. leam̂ / hǒ	27. ỳ	
28. gueý	28. chì	28. liḿ	28. yueñ	
29. tûm	29. uě	29. chiń	29. suń	
30. giñ	30. ỳ	30. hoá	30. chè	
31. chǒ	31. tǒ	31. haỹ	31. kĩ	
32. taý	32. sum̂	32. hoên	32. gueý	
33. ximñ	33. hoě	33. yueñ		

4. Col.	3. Col.	2. Col.	1. Columna.	o.
34. tien̄	34. cum̄	34. { chī / sym̄.	33. rigò	
35. syuen̄	35. yeù	35. hiŭ	34. san̄	
36. kiḿ.	36. ỳ	36. lĥ	35. yé	
37. xĕ	37. { lun̄ / lĥ.	37. pú	36. miaó	
38. nyù	38. hoĕ	38. ym̂.	37. xim̄.	
39. tań	39. taò	39. sŏ	38. uû	
40. xiḿ	40. sú	40. { tam̄ / chī	39. yuen̂	
41. yú	41. ỳ	41. syn̄°	40. chin̄	
42. { tá / cýn°	42. yaō	42. puen̂	41. chù	
43. kim̀	43. fŏ°	43. uû	42. { ō / lô / ō / yù.	
44. sŏ	44. hoĕ	44. hī	43. poń	
45. kaó	45. fă	45. xĭ.	44. { xĕ / çú.	
46. çyam̂	46. xeń	46. kí	45. ỳ	
47. { pŏ / sú	47. ỳ	47. yú	46. tyḿ	
48. tú	48. kiaó	48. { sŏ / tún	47. sú	
49. hoeý	49. giń°	49. xĭ	48. fam̄.	
50. ỳ	50. chĭ	50. uám.	49. kù	
51. laŷ	51. liú	51. chéu	50. yuen̂	
52. cum̄.	52. { ym̂ / ym̂°	52. xĕ	51. fum̂	
53. yuên	53. ngen̄	53. xun̂	52. lĥ	
54. { lĥ / xĕ	54. ym̂	54. çym̄.	53. sem̂.	
55. sú	55. { mim̀. / mim̀.	55. hiên		
56. xiḿ.	56. mam̀	56. pim̂		
	57. gên.	57. tá		
		58. yú.		

9. Col.	8. Col.	7. Col.	6. Col.	5. Columna.
{ lô / pueǹ.	1. sýen°	1. tum̄	1. çû	1. yeù
1. cheń	2. sŷ	2. lĭ	2. ham̂	2. { xuĕ / chī
2. çym̄	3. sym̄	3. seú°	3. ỳ	3. kieú
3. yun̂	4. fań°	4. sem̄	4. tem̄	4. fă°
4. lĥ	5. sŏ°	5. { yum̂ / chī	5. min̂	5. lĭ
5. saý	6. chin̄	6. lú°	6. cum̄	6. kiā
6. chin̄	7. { cham̂ / chī	7. sûn	7. han̂	7. kuĕ
7. kim̄.	8. taó°	8. siû°	8. lim̂	8. yú
8. vám	9. miaó	9. { sò / ỳ	9. yú	9. tá
9. fum̄	10. lĥ	10. yeù	10. xí	10. yeû°
10. liŏ	11. nan̂	11. uaý	11. yú	11. xuĕ
11. ỳ	12. mim̂.	12. hin̂.	12. kĭ	:
12. chî	13. cum̀	13. çyŏ	13. çý°	12. san̄
13. kien̄	14. yuḿ	14. tyḿ	14. nem̂	13. yĕ
14. hieǹ.	15. chaó		15. sú	14. ciḿ
			16. sú	

15. cheń

9. Col.

15. { *chen̄ / quon̄ / kieú / sà.* }
16. *chĩ*
17. *yú*
18. { *cham̄ / ngān.* }
19. *tý*
20. *sù*
21. *çaỳ*
22. *chin̂*
23. { *fam̂ / cum̄ / yuen̂ / lim̂.* }
24. *çum̄*
25. *cham̄*
26. *sȳ*
27. *kiaó.*
28. *pin̄*
29. *ym̂*
30. *gĕ*
31. *nuý.*
32. *fan̄*
33. *kim̄*
34. *xū*
35. *tien̄.*
36. *uen̂*
37. *taó*
38. *kin̄*
39. *gueŷ.*
40. *xin̄*
41. *chī*
42. *chim̄*
43. *chin̄.*
44. *tĕ*
45. *lim̄*
46. *chuen̄*
47. *xeú.*
48. { *chén / quon̄* }
49. *xĕ*
50. *yeù*
51. *lĕ*
52. *nien̄.*

8. Col.

16. *ym̄.*
17. *kiam̄*
18. *chim̄*
19. *kim̀*
20. *kiaó.*
21. *gueý*
22. *taó.*
23. *fi*
24. *xim̄*
25. *pú*
26. *cum̄.*
27. *xim̄*
28. *fi*
29. *taó*
30. *pú*
31. *tá.*
32. *taó*
33. *xim̄*
34. *fû*
35. *kiĕ.*
36. { *tien̄ / hiá* }
37. *uen̂*
38. *mim̂*
39. { *taý / sun̄ / uen̂* }
40. { *hoâm / tý* }
41. *kuām*
42. *hoâ*
43. { *kí / yun̄* }
44. *min̂*
45. *xim̄*
46. *lin̂*
47. *gîn.*
48. { *tá / cyn̄* }
49. *kuĕ.*
50. *yeù*
51. *xam̄*
52. *tĕ*
53. *yuĕ.*
54. *ŏ.*

7. Col.

15. { *sò / ỳ* }
16. *uû*
17. *nuý*
18. *cym̄.*
19. *pú*
20. *hiŏ*
21. { *çam̂. / hoĕ* }
22. *kiun̄*
23. *kueý*
24. *cyen̂*
25. *yú*
26. *gin̂.*
27. *pú*
28. *syú*
29. { *hŏ / çaŷ.* }
30. *yĕ*
31. *kim̄*
32. *ỳ*
33. *yú*
34. *ngò*
35. *chaŷ*
36. *ỳ.*
37. *fo*
38. *chĕ*
39. *lĕ*
40. *chim̂.*
41. *hoĕ*
42. *ỳ*
43. *cym̄*
44. *xim̄*
45. *gueý*
46. *kú.*
47. *cyĕ*
48. *xĩ*
49. *lĩ*
50. *çan̄.*
51. *tá.*
52. *pí*
53. *çun̂*
54. *uam̂.*
55. *cyĕ*
56. *gĕ*
57. *yĕ.*

6. Col.

17. *pú.*
18. { *tym̄ / ú* }
19. *xim̂*
20. *chin̄.*
21. *kim̄*
22. *leû*
23. *lĕ*
24. *xĕ*
25. *cyĕ*
26. *pú.*
27. *nam̄*
28. *yuen̂*
29. *hoâ*
30. *ỳ*
31. *fĩ*
32. *lim̂*
33. *pien̄.*
34. *fă*
35. *yŏ*
36. *xuỳ*
37. *fūm.*
38. *tiĕ*
39. *feú*
40. *hoâ*
41. *lĕ*
42. *kiĕ*
43. *hiû*
44. *pĕ.*
45. *yǹ*
46. *xĩ*
47. *xé*
48. *çú*
49. *yum̂*
50. *sú*
51. *chaó*
52. *ỳ*
53. *hŏ*
54. *uû*
55. *kiū*
56. *kiĕ*
57. *mŏ*
58. *chin̄*
59. *gin̂*
60. { *hoeý / chĩ* }
61. *yn̄.*

5. Columna.

15. *fum̄*
16. *uû*
17. *yen̄*
18. *chĩ*
19. *syn̄*
20. *kiaó.*
21. *taô*
22. *leam̄*
23. *yum̄*
24. *yú*
25. *chim̄*
26. *syn̄.*
27. *chĩ*
28. *pá*
29. *kim̀*
30. *tú.*
31. *lien̄*
32. *chin̂*
33. *chim̂*
34. *chin̄.*
35. *kĩ*
36. *san̄*
37. *cham̂*
38. *chĩ*
39. *muen̂.*
40. *kaŷ*
41. *sem̄*
42. *miĕ*
43. *sù.*
44. *hiuen̂*
45. *kinì*
46. *gĕ*
47. *ỳ*
48. *pŏ*
49. *ngan̄*
50. *fû.*
51. *mŏ*
52. *uam̄*
53. *yú*
54. *xí*
55. *yú*
56. *syĕ*
57. *çuý.*
58. *chaó.*

14. Col.

1. xĩ
2. mum̃
3. pĕ
4. chim̃.
5. kiĩ
6. ym̃
7. kim̀
8. fŏ.
9. xim / liĕ
10. mieñ
11. sĕ / çú
12. yum̃
13. choam̃.
14. tem̃
15. kĕù
16. yú
17. tum̄ / cheū.
18. syeñ / tieñ
19. mŏ.
20. hiá
21. sú
22. tá
23. siaó
24. xañ
25. pam̃
26. yú
27. sȳ / kaó.
28. yeù
29. giŏ
30. cem̄
31. xeú
32. lŏ / hán.
33. tá
34. tĕ
35. kiĕ / liĕ
36. pim̃
37. kiñ
38. fam̄
39. kueý

13. Col.

1. kĕú
2. taó.
3. giñ
4. yeù.
5. lŏ.
6. kam̃
7. fă
8. fĩ
9. kim̀.
10. pú
11. him̀.
12. chù
13. fĩ
14. tĕ
15. pú
16. liĕ.
17. tú
18. yù
19. quam̀
20. quŏ.
21. vên / uĕ
22. cham̃
23. miñ
24. kaó
25. çuñ
26. tá
27. tý
28. kĕ
29. cum̃
30. cyeñ
31. çù.
32. giuñ / sĕ
33. chiñ
34. çuñ.
35. lĥ
36. yú
37. chū
38. cheū.
39. kŏ
40. chĩ
41. kim̀
42. xĩ.
43. gêm
44. çuñ

12. Col.

1. xim̃
2. cyĕ
3. tem̃
4. yam̃.
5. yûm
6. hoeý
7. fá
8. kiaý.
9. ngañ
10. sȳ
11. yŭ
12. tú
13. kĩ.
14. kiĕ
15. hañ
16. gueŷ
17. sú / sum̃
18. tá / cyñ
19. kuĕ
20. nân
21. tum̃
22. xañ / hû / chī
23. haỳ.
24. pĕ
25. kiĕ
26. chum̄
27. paò / chī
28. xañ.
29. sȳ
30. uam̃
31. cyen̄
32. kim̃
33. hoā
34. lim̂.
35. tum̄
36. cyĕ
37. cham̂
38. fum̄
39. niĕ
40. xuỳ.
41. kĩ

11. Col.

1. uĕ
2. lĩ
3. giñ.
4. siueñ
5. hiñ
6. tieñ / hiá.
7. sò
8. sú.
9. cyĕ
10. yú
11. kim̄
12. ý / nym̃ / fam̂.
13. çaó
14. tá / cyñ / kuĕ
15. xí
16. yĕ
17. sò.
18. tú
19. cem̄
20. lĥ / xĕ
21. yĕ
22. giñ.
23. çuñ
24. cheú
25. tĕ
26. vam̂.
27. cym̄
28. kiñ
29. sȳ
30. xim̃.
31. kiú
32. tam̃
33. taó
34. kuam̄
35. kim̀
36. fum̄
37. tum̄
38. xeñ.
39. siueñ
40. lim̃

10. Columna.

1. cyen̄
2. cyĕ.
3. chūn / yue.
4. taó
5. uû
6. cham̂
7. mim̂.
8. xim̃
9. uû
10. cham̂
11. tý.
12. suŷ
13. fam̃
14. xĕ
15. kiaó
16. miĕ
17. cý
18. kiuñ
19. sem̄.
20. tá / cyñ
21. kuĕ
22. tá
23. tĕ
24. ō / lŏ / pueǹ.
25. yuèn
26. cyam̄
27. kim̄
28. syam̃.
29. laŷ
30. kieñ
31. xam̃
32. kim̄.
33. cyâm
34. kĩ
35. kiaó
36. chī.
37. yueñ
38. miaó
39. uû / gueŷ.
40. quon̄
41. kĩ

14. Col.

40. ſuì.
41. uĕ
42. uaý
43. kaó
44. cem̄.
45. cum̄
46. chin'
47. yuen̂
48. uam̂.
49. kiû
50. gueý
51. çyuĕ
52. nieù.
53. {yuen̂, çun̂, chĭ.}

13. Col.

45. {ō, lŏ, puen̄}
46. gueý
47. chin̂
48. kuĕ
49. tá
50. fă
51. chù.
52. {fă, leû}
53. xĕ |
54. taó |
55. kuĕ
56. fŏ
57. yuen̂
58. hieú.

12. Col.

42. tú.
43. chŏ
44. hŏ
45. uon'
46. pú.
47. {tan̂, hoen̂, hiam̄}
48. min̂
49. yuĕ
50. chū
51. yĕ
52. kuam̄
53. piĕ.
54. sŏ
55. uû.

11. Col.

41. yeù
42. sū.
43. çyam̂
44. tý
45. syĕ
46. chin̄
47. {chuen̂, mó}
48. xĭ
49. piĕ.
50. tien
51. sū
52. fan̂
53. saỳ.
54. ym̀
55. lam̀
56. kim̀
57. muên.

10. Columna.

42. yuen̂
43. çun̂.
44. sem̄
45. chim̂
46. liĕ
47. yaó.
48. sú
49. uû
50. fan̂
51. xuĕ.
52. lŷ
53. yeù
54. uam̂
55. syuen̄
56. çý.

19. Col.

1. yuen̂
2. kú
3. nem̂
4. tym̂
5. tŏ.
6. ngò
7. {kien̂, chum̂, xim̂, xim̂, vên, uû}
8. {hoâm, tý.}
9. pí
10. pâ
11. chim̂
12. chŭ
13. chĕ
14. yeú
15. min̂.
16. hen̂
17. kieú
18. cheû
19. ỳ
20. gueý

18. Col.

1. xĭ.
2. yuen̂
3. xen̂
4. çu
5. lŷ
6. fô
7. çŏ
8. kaý.
9. tá
10. kim̂
11. lim̂
12. lŷ
13. hoam̂
14. yĕ
15. kien̂.
16. {taý, çun̂, uen̂, uû.}
17. {hoâm, tý}
18. kueý
19. cham̄
20. xim̂
21. yun̂.
22. çûn

17. Col.

1. paô
2. çyam̀
3. {çuỳ, çuý.}
4. {xŏ, xŏ}
5. tan̄
6. hiâ.
7. {siŏ, chă}
8. hum̂
9. cum̂.
10. tem̂
11. hiam̄
12. çyaō
13. gĕ.
14. chum̂
15. laý
16. pĕ
17. nan̂
18. xan̄
19. siun̂
20. kiĕ.
21. {poeý, çĕ}
22. yù

16. Col.

1. cum̄
2. kien'
3. kô
4. pan̄.
5. gĕ
6. kiŏ
7. xū
8. quam̄.
9. tien̄
10. yen̂
11. chĭ
12. chĕ.
13. san̄
14. çaỳ
15. tá
16. çyn
17. kuĕ
18. yeù
19. cem̄
20. {kiĕ, hŏ}
21. chén
22. sym̂
23. hiam̂
24. hoâ.
25. uam̂

15. Columna.

taó |
1. {hoam̂, tý}
2. lim̂
3. nym'
4. kuĕ
5. tem̀
6. ú
7. uam̀.
8. çyn̄
9. lim'
10. fŏ
11. yù.
12. {kien', liŏ}
13. tam'
14. tam'.
15. fă
16. tum̂
17. çan'
18. yaò
19. lŷ
20. kim̀
21. çun'.
22. taó
23. xĕ

19. COL.

21. syn̄
22. kim̀
23. miń.
24. hoá
25. tuḿ
26. yuen̂
27. lì.
28. chŏ
29. uû
30. quéy
31. syn̄.
32. chĭ
33. yú
34. fam̄
35. tá
36. lĥ
37. hũ.
38. chueń
39. cyḿ
40. lĥ
41. xŏ.
42. quam̀
43. çû
44. kieú
45. chum̄
46. kú.
47. xeń
48. taý
49. pî
50. kiun̂
51. { sem̄ / chĕ.
52. ngò
53. sieū
54. hiâ.

18. COL.

23. sú
24. { uû / gueý.
25. mùy
26. yú
27. kiań
28. { tań / chĭ
29. xiń.
30. yâm
31. tieñ
32. hiam̄
33. ỳ
34. haó
35. chim̂
36. cum̄.
37. { fuen̂ / yú
38. chuèn
39. ỳ
40. kuan̂
41. kim̀
42. chum̄.
43. cyĕ
44. kien̂.
45. ý
46. muý.
47. lĭ.
48. kú
49. nem̂
50. quam̀
51. sem̄.
52. xiḿ
53. ỳ
54. tý.

17. COL.

23. tum̄
24. haỳ
25. cŷ
26. chiń.
27. taó
28. uû
29. pú
30. kó
31. sò
32. kò
33. kò
34. mim̂
35. xiḿ
36. uú
37. pù
38. çó.
39. sò
40. çó
41. kò
42. xŏ.
43. { sŏ / çuń / uen̂ / min̂
44. { hoam̂ / tý.
45. yú
46. { lim̂ / uû
47. tem̀
48. ú
49. kiuń.
50. chuń
51. liĕ
52. kim̀.

16. COL.

26. gĕ
27. chaó
28. çuń.
29. chaó
30. cem̄
31. { lŏ / han.
32. cem̄
33. { pú / luń
34. tem̀.
35. yĕ
36. cyĕ
37. gin̂.
38. yú
39. tá
40. tĕ
41. { kiĕ / hŏ.
42. yú
43. { kiḿ / kiḿ
44. cum̄
45. syeū
46. cum̄
47. tĕ.
48. yú
49. xí
50. tieñ
51. tú
52. xí
53. paǹ.
54. ngĕ
55. lý
56. tum̂
57. xŭ.

15. COLUMNA.

24. xî
25. kim̄
26. lĥ
27. tô
28. chiḿ.
29. { tuñ / paó
30. çō.
31. liḿ
32. tá
33. { cyam̄ / kiuń
34. { kaó / liĕ / sú.
35. suḿ
36. ú
37. xiḿ
38. syĕ
39. chiñ
40. xĭ
41. nuý
42. { ngan̄ / chĭ.
43. sù
44. kiuén
45. pĕ
46. piĕ.
47. fuḿ
48. kiḿ
49. gmý
50. tâ
51. lun̂
52. gen̂
53. suȳ
54. yueń.

24. COL.

1. sú
2. muý.
3. pĕ
4. ȳ
5. kiǹ
6. sú.
7. kiñ
8. kień.
9. kî
10. giñ.
11. yueń
12. kĕ
13. kuñ
14. poeý.
15. ỳ
16. yań
17. hieū
18. liĕ.
19. sú
20. yuĕ
21. chiñ
22. chù
23. uû
24. yueǹ
25. xiń
26. syĕ
27. chań
28. geñ.
29. kiueń
30. yú
31. cyań
32. hoá.
33. kĭ
34. tý
35. liĕ
36. tieñ.
37. fueñ
38. xiñ
39. chŏ
40. taý.
41. kieú
42. tú
43. uû / pień.
44. gĕ
45. xiń

23. COL.

1. tâm.
2. çuñ
3. xĕ
4. lañ
5. yû.
6. giû
7. hoeȳ / sú
8. fì.
9. keǹ
10. hiaó
11. kiǹ
12. muên.
13. ȳn
14. giñ
15. xĭ
16. lĭ.
17. muỳ
18. suý
19. cyĕ
20. sú
21. xĭ
22. cem / tú.
23. kień / sú
24. cyñ
25. cuń.
26. liŏ
27. chū
28. ú / siuń.
29. gueý
30. chĕ
31. laŷ
32. lĭ
33. faǹ
34. chī.
35. hân
36. chĕ
37. laŷ
38. lĭ
39. ȳ
40. chī.
41. pím
42. chĕ
43. leaó

22. COL.

1. çuñ.
2. giuñ
3. yú
4. sŏ / fañ / yĕ.
5. sŏ / çuí
6. pĭ
7. chī
8. maý.
9. suȳ
10. kień
11. cyñ
12. yú
13. ngó
14. nuý.
15. pú
16. çú
17. ý
18. yú
19. hiñ
20. kieñ.
21. gueý
22. cuñ
23. chaò
24. yă.
25. çó
26. kiuń
27. lĭ
28. mŏ.
29. nêm
30. sañ
31. lŏ
32. sú.
33. pú
34. cyĕ
35. yù
36. kiā.
37. yén
38. lîm / ngēn
39. chī
40. pŏ / lí.
41. pú

21. COL.

1. sú | xí / tieñ / chuñ / kień
2. sú
3. çú / kiā / xā
4. ceñ
5. ȳ / sú.
6. hŏ
7. lĭ
8. haó
9. hoeý.
10. ueñ
11. taó
12. tuń
13. hiñ.
14. yueñ
15. çú
16. uaǹ / xĕ / chī / chiñ.
17. cȳn / laŷ
18. chuñ
19. hiñ.
20. xŏ
21. kaó
22. sañ
23. taý.
24. yó
25. chueń
26. xĕ
27. cyueñ.
28. chĭ
29. kiaó
30. cyĕ
31. yú
32. tañ
33. tyń.
34. naỳ
35. cĕ
36. nuñ

20. COLUMNA.

1. chī
2. tá
3. yeû. / kiĕ
4. yú / chī
5. kiaŷ
6. çăñ / yĕ.
7. giŏ
8. sú
9. fañ
10. yû
11. xî.
12. tieñ / hiá
13. cyñ
14. giñ
15. neñ
16. lĭ.
17. uĕ
18. nêm
19. cyñ.
20. çuñ
21. neñ
22. chañ.
23. / 24. çañ
25. neñ
26. lŏ.
27. tĭen
28. señ / hiañ
29. yǹ.
30. cyñ
31. fă
32. çú
33. chiń
34. chĕ.
35. ngò
36. kiǹ
37. liĕ
38. neǹ
39. sú / chī
40. cuñ

20. Columna.

41. { yum̃ / yĕ }
42. tá
43. xí
44. chù
45. { kiñ / çú / kuam̃ / lŏ / tá / fú }
46. tum̃
47. { sŏ / fam̃ / cyĕ / tá / fŏ. }

21. Col.

37. yú
38. uam̀
39. cham̃
40. chum̃
41. { xŭ / lim̃ }
42. { fueñ / yam̃ }
43. { kiuṅ / uam̀ / kuŏ }
44. { cum̃ / çú / ý }
45. çŏ.

22. Col.

42. { çŭ / kí }
43. chī
44. { kiñ / tan }
45. hoĕ
46. gem̂
47. kî
48. kieú
49. xĭ
50. hoe
51. chum̀
52. quam̀
53. fă.

23. Col.

44. lḣ
45. kí
46. chī
47. sù
48. chĕ
49. çam̃
50. lḣ
51. ngañ
52. chī
53. cym̃
54. cyĕ
55. { tá / sŏ }
56. uĭ
57. ueñ.

24. Col.

46. ngañ
47. miĕ
48. kién
49. chim̃
50. chiñ
51. yueñ
52. { chĕ / chĕ }
53. uên
54. hoâm
55. taó
56. quom̃
57. cyên
58. uam̀.

---

25. Columna.

1. xim̃
2. xî
3. fă
4. lum̃
5. kieñ
6. quŏ
7. queñ
8. cham̃
9. { mîn / miñ }
10. kim̀
11. kiaó
12. yeû
13. queý
14. ngó
15. tam̃
16. fañ
17. kim̃
18. kieñ
19. xĭ
20. çuñ
21. çañ
22. { chueñ / ham̂ }
23. pĕ
24. fŏ
25. kiaý

26. Col.

1. uú
2. çaý
3. kú
4. { yueñ / çuñ / kĕ }
5. xim̃
6. kĕ
7. syeŭ
8. chiñ
9. chim̃
10. yú
11. pañ
12. yam̃
13. hoeý
14. tiĕñ
15. xŭ
16. hoeý
17. ym̃
18. hoâm
19. tú
20. çuý
21. çan
22. çuý
23. tú
24. kaó
25. kiñ

27. Col.

1. tym̃
2. chim̃
3. çaó
4. ngò
5. kiú
6. hiă
7. taý
8. çum̃
9. hiaó
10. ý.
11. tĕ
12. hŏ
13. tiĕñ
14. tý
15. kaý
16. taý
17. sem̃
18. chim̂
19. uĕ
20. çú
21. muý
22. lĭ
23. hiam̃
24. ỳ
25. paò
26. cum̃
27. giñ

28. Col.

1. { lŏ / hŏ }
2. chaó
3. sú
4. pĕ
5. mañ
6. cyù
7. cĕ
8. taó
9. gueý
10. { quam̀ / ý }
11. ym̃
12. gueý
13. miĕ
14. kiám
15. mim̂
16. yeñ
17. { ý / yñ }
:
18. sañ
19. yĕ
20. chù
21. nem̂
22. çó
23. ý

29. Col.

32. tá
33. tam̃
34. { kieñ / chum̃ }
lḣ
nieñ
suý
çaý
çó
niŏ
taý
ceú
yuĕ
cyĕ
tá
hoeý
señ
ueñ
gĕ
kieñ
lĭ
xî
fă
chù
cem̃
nym̃
xú

chī

25. COLUMNA.

26. ço.
27. uam
28. {pai / chi}
29. kam
30. {kaó / çuí}
31. cyen
32. çû.
33. kem
34. chŏ
35. cym
36. yû.
37. hŏ
38. cum
39. pí
40. lam.
41. {pién / muon}
42. {chum / tú}
43. chin
44. tao
45. syuen
46. min.
47. xí
48. fum
49. fă
50. chù.
51. gîn
52. yeù
53. lŏ
54. kam.
55. uĕ.

26. COL.

26. xŏ
27. cyĕ
28. kien
29. hī.
30. gin
31. laŷ
32. kī
33. kim.
:
34. {sŏ / çuń}
35. laŷ
36. fŏ.
37. tien
38. gueý
39. uī
40. kiā.
41. xim
42. gĕ
43. yú
44. cym.
45. cyâm
46. fum
47. {saò / yĕ.}
48. çó
49. queý
50. hoam
51. xĕ
52. cyeū
53. kī
54. yum
55. syĕ.
56. chì
57. foĕ.

27. COL.

28. ý
29. çó
30. xī.
31. sú
32. sŏ
33. laŷ
34. gueý.
35. yuĕ
36. kiuĕ
37. piĕ
38. sŏ.
39. {kien / chūm}
40. tum
41. kiĕ.
42. cyn
43. sieū
44. min
45. tĕ.
46. uû
47. sò
48. sú
49. yn.
50. uên
51. cym
52. uam
53. yû.
54. chŏ
55. lim
56. :
57. yn kim kien uĕ sĕ.

28. COL.

23. chin
24. nem
25. xŏ.
26. kien.
27. fum
28. {gueý / ý}
29. súm
30. yuen
31. kiĕ.

29. COL.

chī
tum
fam
chī
kim
chum
yĕ
chaô
ý
lam
cyên
hîn
tāy
cheū
sú
sú
çan
kiun
liù
sieū
hien
xū.

PRÆFATIO.

Expositis in præcedenti Tabula terminis Sinicis, seu quod idem est, quomodo Characteres Sinici in Lapide comprehensi, Latinè pronunciandi sint; jam in sequenti Interpretatione, voces in præcedenti expositas, pari numerorum corresponsu, exponemus. Ita autem res se habet.

INTERPRETATIO II.

Verbalis Latina Monumenti Sino-Chaldaici.

Lin. 1. Tab. titulus.

De magna *Cyn* (Judæa videlicet) clarissimæ Legis promulgatæ in *Cum kuë* (id est, Sinarum Imperio) Monumentum.

o. Clarissimæ Legis promulgatæ in Sina Lapis æternæ laudis & prologus. *Ta cyn* (id est, Judææ) Ecclesiæ Sacerdos, *Kimcym*, retulit.

Columna prima.

1. PRincipium fuit semper idem, verum, quietum, primorum primum, & sine origine, necessario idem, intelligens & spirituale, postremorum postremum & excellentissimum existens, ordinavit cælorum polos, & fecit ex nihilo excellentissimè; perfecti omnium Sanctorum, pro origine adorant, quem ille solus personarum trium unica perfectissima substantia non habens principium, veritas Dominus *holooy* statuit Crucem per pacificare quatuor partes Mundi, commovit originis spiritum & produxit.

Col. 2.

2. Duas mutationum causas (Sinicè dicuntur *ym* & *yam*, hoc est, materia & forma) obscurum vacuum mutavit, & cœlum, terram aperuit, Solem, Lunam circumvolvit, & diem noctem fecit, Artifex operatus universas res. idem erigere voluit hominem, ornato donavit amabilissimam pacificæ unionis subordinationem (id est, justitiam originalem) præcipiebat quietem fluctibus maris, integra originis natura vacua humilisque & non plena superbaque, sequi appetituum fluctuationem corde, de se, neque levissimè desiderabat, promanavit à *Sotan* (id est, Diabolo) extensus dolus, clam ornavit naturam puram & simplicem otiosa pace magnificam in

Col. 3.

3. Illius permanentiæ medio odium occultavit simul per laudem malitiæ ad intra, istud causavit ter centum sexies decem quinque sectas, humeri hominum sequebantur ordinem vestigiorum contendentes texere regularum retia, aliqui monstrabant res creatas pro credendo princi-

principio, aliqui vacuum habebant pro origine duarum causarum, aliqui præstabant sacrificium ad accersendam fortunam, aliqui conquirebant falsa bona ut deciperent homines, prudentiæ cogitationum inventiones dolosæ, amoris passione, gaudentes laborabant sic

Col. 4. 4. Absque eo, quod possent consequi, torrebantur arctissimè revolutique cremabantur; aggregantes tenebras sine via; à multo tempore deperdentes excellentem beatitudinem; in hoc tempore personarum trium una communicavit seipsam clarissimo venerabilissimoque *Mi Xio*; operiendo abscondendoque veram majestatem; simul homo prodiit in sæculum; Spiritus de cœlis, significavit lætitiam, Virgo fœmina peperit Sanctum in *Tacyn* (hoc est, Judæa) clarissima constellatio annuntiavit felicitatem; *Po su* (Reges ex illa terra Orientali) viderunt claritatem, & venerunt offerre munera subjectionis completa bis decem quatuor sanctarum.

Col. 5. 5. Est prophetiarum antiqua Lex; gubernavit familias, regna (id est, omnes) cum magna doctrina, locutus trinæ unitatis puram, spiritualem sine verborum strepitu, novam Legem; perfecit bonos mores cum directa fide; ordinavit octo finium & beatitudinum loca & gradus; Locum igneum purgandi pulveris, perficiendæ integritati, aperuit trium virtutum scholam; reseravit vitam, extinxit mortem; appensus claro die, ut destrueret inferni tenebrosi civitates, & regionem; diaboli dolos cum hoc totaliter destruxit, directo

Col. 6. 6. Pietatis navigio, ut subirent illustrissimas mansiones, animabus spiritualibus in illo tempore cum jam succurrisset; potentiæ negotia hîc consummasset; seipso elevatus medio die ascendit in cœlum; Scripturarum remanserunt bis decem septem tomi; aperta est originalis conversio, ut possent homines rationales ingredi; Lex lavacri aquæ spiritûs abluendo superficiem exornat, & purificando, spiritum interius dealbat; signaculo Crucis dispersi in quatuor partes Mundi, ad congregandos & pacificandos sine labore pulsant ligna, timoris, pietatis, gratitudinisque voces personando.

Col. 7. 7. Orientem sacrificando, respiciunt vitæ gloriosæ iter, nutriunt barbas, quia habent extra conversari cum aliis; circumradunt summitatem verticis capitis, quia carent ad intra affectibus passionum; non fovent satellitia servorum, æquales nobilibus ignobilibus cum hominibus; non coacervant divitias, etiam pauperibus erogant, cum, nobis; jejunant, ut subjiciant intellectui scientiam, & perficiant; vel ut quietent timoris passiones propter fortitudinem; septem vicibus

cibus offerunt laudis orationes, magno adjutorio vivorum & mortuorum, septem dierum primo

Col. 8.

8. Sacrificant, purificant corda, aversiones peccatorum absolvendo; vera virtutum Lex excellit & difficillimè nominari potest; operibus actionibusque illuminat tenebras umbrasque, cogimur vocare illam claram Legem; sola Lex sine Imperatoribus non magnificatur, Imperatores sine Lege non ingrandescunt; Legem Imperatores edictis dilatando Mundum exornant claritate; *Tay çun-uen* Imperatoris clarissimi Sinarum Regni, temporibus ad illustrissimum sapientissimum Imperatorem venit homo de *Tacyn* (id est, Judææ) regno, habens supremam virtutem, nuncupatus

Col. 9.

9. *Lo-puen*, directus à cæruleis nubibus & deferens veræ doctrinæ scripturas, contemplando ventorum regulam ad decurrenda laborum pericula; *Chen quon Kien sú* (est nomen Sinici anni cadentis in Christi annum 636.) pervenit in aulam Imperator, præcepit Colao Vasallo, *Fam cum yuen lim* (est nomen Colai) mittere regios scipiones (isti sunt rubri, & cum Imperator aliquid mandat, semper deferuntur) ad Occidentis suburbana hospiti obviam recipiendo, ingredientem intra palatium fecit transferri doctrinæ Legis libros, in palatio inquisivit de Lege diligentissimè, in penetralibus profundissimæ doctrinæ, rectæque veritatis, de proposito mandavit illam promulgari dilatarique; *Chen quon* (anni sic dicti) decimus erat secundus annus, (hoc est, Christi 639.)

Col. 10.

10. Autumni septima Luna edictum Regis positum inquit Lex non habet ordinarium nomen, sancti non habent semper eundem locum, decurrunt Mundum proponendo Legem, creberrimè succurrentes multitudini populorum *Ta cyn* (Judææ) Regni magnæ virtutis, *Lo puen* de longè portans Legis scripturas imaginesque, venit illas offerre in supremam Regiam, inquirendo sigillatim illius Legis intentum reconditum, excellens sine superficie; vidimus suæ originis radicalis principium, à mortalium creatione statutam necessitatem, verborum sine superfluitate doctrinam, rationem habentem oblivionis sustentaculum proficuam

Col. 11.

11. Rebus, utilissimam hominibus, extendente opera in Mundo, ideò præcipio Magistratibus, ut in Regia, *ynym fam* ædificent *Ta cyn* (Judææ) Regni Ecclesiæ unum locum, ponant Sacerdotes bis decem & unum homines. *Cun cheu* (est cujusdam antiqui viri nomen) virtute extincta, in nigro curru ad Occidentem recessit, verum Regiæ familiæ *Tam* doctrinæ claritas clarissimo spiritu Orientem perflavit, vulgata edicta sunt à Magistratibus, reposuerunt Imperatorum pictas vera effigies, in templi parietibus Imperatorum figuræ exuperantes, quinque coloribus cumulata luce illustrabant portas.

12. Sanctis

Col. 12. 12. Sanctis exemplis advenit felicitas, æternùm splendentis Legis terminus, examinando Occidentis terrarum descriptionum monumenta, & *Han guey* familiarum Regiarum Historiographos, *Tacyn* Regnum ab Austro unitur coralli rubri maribus (id est Rubro Mari) à Septentrionali polo omnium pretiosorum lapidum montibus; ab Occidente immortalium hominum loco floridissimarum arborum, ab Oriente unitur loco *Cham sum* mortuæque aquæ; ex illius terra prodit igne * lavanda tela, balsamum odoriferum, lucidæ Lunæ † gemmæ, noctu lucentes lapides pretiosi, consuetudinem non habent.

* Albestus in deserto *Arabiæ*.
† Selenites lapis.

Col. 13. 13. Ratiocinandi populi, habent lætitiam pacificam, legem præterquam charitatis nullam aliam sequuntur; Reges sine virtutibus non constituunt; terræ mundus largus amplus, moribus florent illustrissimis; *Cao çun* magnus Imperator scivit reverenter imitari majores suos; expressit factis suum parentem, & in omnibus Regnis ubilibet ordinavit fieri claræ Doctrinæ Ecclesias; & sicut anteà venerabatur *Olo puen*, sic fecit illum custodem Regni magnæ Legis dominum; Lex dilatata per decem *tao*, (id est, per omnia Regna) felicitatis radice cumulatissima;

Col. 14. 14. Ecclesiæ implebant centum civitates (id est, omnes) familiæ Regiæ fulgebant felicitate; *Xim lie* anno Bonzii usi viribus erexerunt ora (id est, Legem vituperaverunt) in *tum Cheu* (est Civitas in *Honan* Provincia) *Sien tien* (anno Christi 713.) finiente. Vulgares viri valdè etiam illam irriserunt, calumniatique sunt in *Sy Kao* (antiqua est Regis *Uen uam* aula in *Xen sy* Provincia) erat *Gio* (Joannis est Sinico more vocabulum) Sacerdos. Caput *Lo han* magnæ virtutis *Kiě liě*, & *Kim* terrarum nobiles discipuli, rebus exterioribus superior ille Sacerdos unà cum aliis, pietatis cœlestis retia & fila dirupta resarcivit *Iuen çun-chi*

15. *Tao* Imperator mandavit *Nym* Regni aliorumque quinque Reges personaliter descendere ad felicitatis mansionem (id est in Ecclesiam) erigere altaria, aulasque Legis, trabes columnasque concisas solidavit, & magis radicavit; Legis petra tunc inclinata etiam iterum rectificata fuit. *Tien pao* (anno Christi 747.) anno inchoato mandavit magnum Generalem *Kao lie su* (Eunuchus fuit) deferre quinque Imperatorum effigies veras, Ecclesias intra reponendas, dedit serici centum telas offerendas festi lætitiæ augendæ gratia, Draconis barbæ licet longæ sint Col. 15.

16. Arcus armaque ex illo pendentes possumus attingere tamen manu (hoc est, absens quamvis sit Imperator, tamen sui memoriam in dictis rebus reliquit) Col. 16.

liquit) Solis cornua dilatabantur clarissimè, cœlorum color vicinus exæquabat omnia; Tertio anno *Tacyn* Regni erat Sacerdos *Kie ho*, qui iter dirigens per stellas pervenit in Sinas respiciens Solem, Imperatorem reveritus est ex illius mandato Sacerdos *Lo han*, Sacerdos *Pu lum* atque alii septem viri cum magnæ virtutis *Kie ho* in *Nim kim* Palatio exercuerunt opera virtutum; in illo tempore Regia edicta in templorum tabulis (seu portis) in ipso frontispicio deferebant draconum Imperialium picturas.

Col. 17. 17. Pretioso ornatu splendore petrarum fulgentes illustrissimæ minii rubicantis, nubes, scripturam conspicuam reddebant, in vacuo ascendebat claritas irrigando diem, Amor beneficiaque Boreæ Austrique montibus exæquabantur altissimis, exundantiaque cum Orientis maris comparari poterat profundo; Lex non nisi consentanea rationi est, quod est autem tale convenit nomen optimum & famam habere, Imperatores absque illa non operantur, quod autem illi operantur, consentaneum est promulgari; *So çum uen min* Imperator in *Lim uû* & aliis quinque civitatibus multas erexit claræ Doctrinæ

Col. 18. 18. Ecclesias, Antiquam bonitatem adjuvit & felicitatem cœpit aperire maximum festum lætitiæ descendit & Imperatorum operà suscitata sunt, *Tay çun uen uu* Imperator lætitiæ reseravit sanctum circuitum, prosecutus negotia non frustranea, quolibet in Dei incarnati Natalis diei tempore mandabat incendendum Imperialem odorem per hoc admonens alios operari meritoria opera, mittebatque convivia ad illustrandum clarissimæ Legis populos; nempè cœlorum habuit pulcherrima lucra, ideoque potuit dilatare mortales, Imperatorium habuit locum & dignitatem

Col. 19. 19. Originariam, ideò noverat superare venena noster *Kien chum xim xin uen uu* Imperator, instituit octo modos regiminis ad renovandam substituendamque tenebris lucem, aperuit novem ordines ut solum renovaret claræ Doctrinæ mandatum dirigendæ penetrandæque illius excellentissimæ rationi, orat sine verecundia cordis, pervenit ad Mundi supremum, & humilis est, promulgat pacem & veniam dat aliis, illustrissimæ est clementiæ & auxilio est omnibus afflictis, bona elargitur multitudini populorum, & nostrorum componendorum operum

Col. 20. 20. Maximè studiosus, profudit directionis gradus decurrendos, obsequi fecit ventorum pluviarumque tempora, Mundum pacificavit, homines sciunt se regere, res possunt disponere, vivi noverunt florere, mortui possunt lætari, operibus mortalium bona fama respondet,

Natura

Natura profudit ex se perfectionem, quia nostræ clarissimæ Doctrinæ Lex potest negotiorum opera perficere, magnos largitus (titulos) Dominus; *Kin su Kuam lo ta fu* (est titulus Officii intra aulam) & simul *So fam cye tu fo su* (Officii extra aulam est titulus.)

Col. 21.

21. *Xi tien chun Kien* (alius titulus Officii in aula) donavit purpuream vestem Sacerdoti *Y su* pacificatori, aliisque desideranti benefacere, bonum nomen & famam Legis promulganti, de longe in *Vam xe chi chim* venienti medio vere, virtutibus superabat tres generationes, scientias dilatabat decem perfectissimè, à principio servierat in palatio Regis, posteaque scriptum fuit nomen illius in Regio libro ex *Xu lim de fuen yan* Regulum cum *çu y* in principio.

Col. 22.

22. Adjuverat armigerantem in *So fam, So çun* (Imperator) miserat illum, ut sequeretur præeuntem, etiamsi videretur sua persona cum dormientibus intra, nunquam se mutavit in operibus exterioribus, fuit Rex Reipublicæ pro unguibus dentibusque, fuit Exercitui pro auribus oculisque, sciebat repartiri redditus beneficiaque, nunquam aggregabat pro sua domo, obtulit *Lim ngen* ex Poli (vitrum pretiosum) dedit *Çu Ki*, ex, aureos tapetes, interdum restaurabat antiquas Ecclesias, interdum multiplicabat amplissimas Legis

Col. 23.

23. Aulas, honorando exornandoque domiciliis Mundum, sicut volatilium quibusdam alis, diligenter exercuit opera; clarissimæ Legis discipulus obsequens caritati, distribuebat lucra; quolibet anno convocabat quatuor Ecclesiarum Sacerdotes, inserviebat affectuosè & reverenter ad minimum omnibus quadraginta diebus, famelici qui veniebant, etiam pascebat illos, frigore algebant qui venientes vestiebat illos, ægrotabant qui, curabat & erigebat illos, moriebantur qui, sepeliebat & quiescere faciebat illos, temporibus *Ta-so* non audiebatur

Opera misericordiæ.

Col. 24.

24. Ista pulchritudo (solebat hic suscipere hospites & peregrinos lautissimè) albis vestiebantur claræ Doctrinæ viri, & modo videntur isti homines volui sculpere universis perennis memoriæ Lapidem, ut divulgentur felicia opera, Sermo inquit, verus Dominus sine principio, purissima quies semperque eadem, omnipotens totius Mundi artifex Creator statuit terram, erexit cœlum, communicando seipsum, prodit in mundum salutem instituit infinitam, ut Sol resplendens ascendit, tenebras extinxit, totam verificavit veritatis excellentem profunditatem, Serenissimus *Ven* Imperator Legis diadema tulit ante alios Reges

Diversitas vestium inter Regulares.

Col. 25.

25. Usus benè tempore, abolevit

 turbas,

turbas, cœlos dilatavit, terras extendit, clarissimæ illustrissimæ doctrinæ Legis verbis reduxit nostrum Sinarum Imperium *Tam*, traduxit Scripturas, erexit Ecclesias, vivis mortuis fuit instar navis centum felicitatum gradus fecit decem millium Regnorum pacem, *Cao çun* imitatus majores, etiam ædificiis perfecit Mundum, Pacis palatia humili luce impleverunt Sinarum terras, veram Legem extendit clarissimè, contulit titulos Legis domino, mortales habebant lætitiam, pacem, res

Col. 26.

26. Carebant infortuniis calamitatibusque, *Yuen çun Ki* Imperator scivit se componere ad veritatem rectitudinemque, mandavit tabulas erigere lucidissimas Regiis scripturis florentissimè fulgentes, Imperatorum imaginibus clarissimorum resplendentes, illas omnia Regna valdè venerabantur, populi omnes renovabantur, homines gestiebant illa felicitate *So*, *Cum*, rediit iterum Imperatoriæ Majestatis dirigere cursum Imperialis Sol pepulit tenebras, felicitatis aura eliminavit noctem, fecit illam redire Imperiali domui, felicitatisque odore æternum extinxit stititque impetus furentium.

Col. 27.

27. Pacificavitque pulverem rebellantium, fecit nostrum magnum *Hia* (ita etiam Sina vocatur) Imperium, *Tay cum hiao y* virtutibus univit cœlos & terram, aperuit beneficiis vitæ opera rebus auxiliatus pulcherrimo incremento, odores dedit in gratiarum actionem piissimus ad faciendas eleemosynas beneficentiâ faciebat descendere Majestatem, Luna, Sol perfectissimè conjunctæ in illo (id est omnia subjecta habuit) *Kien chun* gubernavit polos (id est Mundum) perfecit composuitque intellectus virtutem, robore pacificavit quatuor maria, exornavit adunavitque decem millium terminos, candelæ instar descendit in hominum secreta, ut speculum repræsentans rerum colorem.

Col. 28.

28. Mundum illuminavit resuscitavitque, centum barbaris dedit leges, Lex sola amplissimè respondet unicè perfectioni, coacti nomen illius dicemus, Lex est Trinitatis unius, Imperatores sciebant operari, Vasallus debuit referre. Erigo florentissimum Lapidem monumentum æternæ laudis originalem felicitatem magni Imperii Sinarum familiæ Regiæ *Tam* Imperatoris *Kien chun* secundo anno, cum esset principium Autumni mensis septimo die magni luminis florentissimi ornatus die, (hoc est, Dominico) erectus Lapis.

Col. 29.

Sacerdotum est dare & explicare Legem.

29. Illo tempore Legis Dominus (Episcopus) Sacerdos *Nym Xu* regebat Orientalium terrarum clarissimæ Legis populos. *Chao y lam*, qui anteà fuerat *Tay chen su su çan Kim*. Vocatus Officialis *Liu sieu* propria manu scripsit.

INTER-

INTERPRETATIO III.

Seu

DECLARATIO PARAPHRASTICA

Inscriptionis Sinicæ, primùm è Sinico in Lusitanicam, ex hac in Italicam, & demùm ex Italica in Latinam linguam de verbo ad verbum translata, ut sequitur.

O. Declaratio *del Xiù Più*, vel ut Commentator ait, facta à Sacerdote Regni Judææ, qui vocabatur *Kim Lim.*

I. Dico itaque hoc modo, ille qui semper verus fuit & quietus, omnis expers principii, intellectus profundissimi, & semper duraturi, excellente potentiâ suâ ex nihilo creavit res omnes, infinita majestate sua & sanctitate fecit Sanctos. Hæc est essentia Divina, trina in personis, & in substantia una, Dominus noster, verus sine principio, *Olò, ò yu* (quod in Chaldæo idem ac *Eloha* significat) in figura Crucis fecit quatuor Mundi partes, commovit Chaos, fecit duo *Kis* (hoc est, duas virtutes, seu duas qualitates dictas *Inyam;* Commentator habet, duo principia) fecit mutationem in abysso, id est, mutavit tenebras, comparuit cœlum & terra, fecit ut Sol & Luna motibus suis noctem & diem causarentur, res omnes fabricatus est. Verùm creando primum hominem ei præterea justitiam largitus est originalem, dominum eum constituendo totius Universi, qui de sua natura primò vacuus erat & vilis, seipso plenus, intellectu plano & æquali, & sine mistura nullum habens appetitum inordinatum.

Creatio rerum.

Kis, quid in Sinensi lingua.

II. Postquam verò Satanas fraudibus suis usus, effecit; ut Adamus id quod ex se & sua natura purum erat & perfectum, inficeret; hoc est, fecit ut malitia in ipsum intrare inciperet perturbatura pacem, & hujus suæ simplicitatis æqualitatem & discordiam illa fraude introduxit. Idcircò trecentis sexaginta quinque sectis unâ post alteram obortis, unaquæque earum maximum quem poterat numerum ad se trahebat. Aliqui creaturam Creatoris loco habebant. Alii principium rerum omnium vacuum ponebant, & ens reale (alludit ad hoc secta Pagodûm & Literatorum Sinensium) quoniam illi asserunt, quod principium, è quo omnia prodière, sit vacuum; quod idem illis est, ac subtile, sensibus imperceptibile, etiamsi in se reale sit & positivum principium. Literati verò dicunt, quod principium rerum non solùm reale sit & positivum, sed præterea quod talis sit figuræ & corpulentiæ, ut sensibus comprehendi queat. Quidam sacrificiis quærebant beatitudinem. Quidam bonitate quadam gloriabantur ad decipiendos homines, qua in re omnem suam scientiam & industriam collocabant, omni diligentia & intentione suis affectibus servientes. Verùm frustra laborabant & sine profectu, semper in pejus progredientes, quemadmodum contingit iis, qui è vase cretaceo ignem elicere volunt, obscuritatem addentes obscuritati, & hoc ipso veram semitam perdentes ad viam vitæ reverti nescientes.

Lapsus Adami.

365. sectæ.

III. Tunc una de Divinis personis sanctissimæ Trinitatis dicta Messias restringendo tegendoque Majestatem suam, & se humanæ naturæ accommodando homo factus est. Quam ob rem ad

Incarnatio Filii Dei.

ad hoc gaudium annunciandum Angelum ablegavit, & de Virgine in Judæa natus est. Stella magna felicitatis hujus fuit annunciatrix. Reges ejus claritate perspecta munera oblaturi venerunt, ut Lex, & Prophetiæ viginti quatuor Prophetarum adimplerentur. Gubernavit autem Mundum Lege magna, condidit Legem Divinam, spiritualem sine verborum strepitu, fide vera consummavit: octo disposuit beatitudines: res mundanas mutavit in æternas: aperuit portam trium virtutum (Theologicarum) vitam dedit destruendo mortem. In persona sua ad inferos descendit, & omnia confudit dæmonia; nave pietatis suæ ad cœlum conduxit bonos, & justorum animas in salutem vindicavit. Hisce denique finitis sua potentia circa meridiem in cœlum ascendit, relinquens viginti septem Doctrinæ tomos ad portam magnæ conversionis Mundi aperiendam. Baptismum ex aqua & spiritu instituit ad abluenda peccata, & Mundum ad puritatem reducendum. Cruce utitur, ut omnes absque exceptione comprehendat, excitat omnes voce charitatis, reverentiam exhibere jubens versus Orientem, ut pergant in via vitæ gloriosæ.

Apostolorum, Sacerdotum seu Ministrorum Christi vita.

IV. Ministri ejus ornamenti exterioris causa barbam alunt, & coronas in capite faciunt (id est verticem radunt) ut ostendant se nullo intus affectu malo teneri. Mancipiis non utuntur: in alto & basso (id est, in prospero & adverso) seu humili omnibus se faciunt æquales: divitias non congregant, sed eas omnibus faciunt communes: jejunia colunt cùm ad mortificandas passiones, tum ad præcepta Divina servanda: magni faciunt homines supra se elevatos & (à rebus mundanis) abstractos: septies in die orationes tam pro vivis, quàm pro defunctis faciunt: septenis diebus semel ad animam à peccatis purgandam, puritatemque ei restituendam sacra faciunt. Quia Lex vera, & constans excellens est, difficile est ei congruum nomen reperire, cum ejus effectus sit illuminare, & omnia claritate perfundere; unde necessarium fuit eam appellare *Kim kiaò*, hoc est, Legem claram & magnam.

Legis Christianæ excellentia.

V. Lex ubi personæ Regiæ desunt, non extenditur, nec dilatatur: personæ verò Regiæ absque Lege nequaquam magnificantur. Lege itaque, & Regibus concordantibus, & in unam veluti rem coëuntibus illicò Mundus illuminatur. Igitur Rege dicto *Taì cùm veù huamti* tempestate illa celebri, singulari prudentia & sanctitate (Chinam) administrante, venit ex Judæa summæ virtutis Vir vocatus *Olò puen*, qui à nubibus deductus veram Doctrinam importavit: deductus etiam per ventos, & chartas hydrographicas multa pericula & labores sustinuit, & tandem anno *Chin quon* & *ieù siè* (erat ille annus Christi sexcentesimus trigesimus sextus) ad Curiam Regiam appulit. Rex verò famoso *Colào*, qui *Fam Kieù lym* dicebatur, præcepit, ut accepto jumento obviam novo hospiti versus Occidentalem partem procederet, hoc est, versus Suburbium Civitatis, eumque omni benevolentia exceptum in Regiam introduceret. Jussit Rex traduci Doctrinam in Palatio, ibidemque unà investigavit veritatem Legis. Intellexit Rex esse veram Legem, & seriò per totum Regnum cum efficacia & honore jussit divulgari & dilatari, & in hoc anno 12. *Cin quon* 7 mense Autumni (erat is annus Domini 636.) rescripsit in hunc modum. (Promulgationis tenor est iste, qui sequitur) Lex vera non habet nomen determinatum, nec sancti locum habent, ubi consistant, determinatum: excurrunt ad omnes partes, ut Mundum doceant, ad Mundo laboranti succurrendum, velis, remis ad utilitatem afferendam intenti. Ex hoc Regno *Tancin* (sive Judæa) *Olò puèn* magnæ virtutis homo de locis adeò dissitis Doctrinam, & imagines Regiæ nostræ Curiæ præsentaturus asportavit.

Lex in Chinam apportatur.

Per Chinam divulgatur.

Imaginum SS. cultus.

Cujus

Cujus nos intentum docendi à fundamentis examinantes, invenimus doctrinam ejus admodum excellentem, & sine strepitu exteriori, fundatam principaliter in Creatione Mundi. Doctrina ejus non est multorum verborum, nec superficietenùs suam fundat veritatem, salutem hominibus adferens & profectum: Undè congruum est, ut toto nostro Imperio divulgetur. Mandarinis quoque, qui *Nim fam* dicuntur, in eo Curiæ loco præcepit, magnam ut Ecclesiam exstruerent, eidemque viginti & unum Ministros deputarent. (Author *Kìm Cim* laudat hìc Regem) scilicet ad vires Monarchiæ *Cheù Olad iù* (caput hoc est sectæ *Stai iù*, alii *Tausu*) debilitandas. In curru nigro versus Occidentem discessit, (hoc est extra Chinam.) Verùm ubi magnus *Tam* illustris factus est cum *Tao*, sanctum Euangelium Chinæ illatum est. Paulò indè Rex effigiem illius (*Olò puèn*) qui, ut diximus, primus Euangelium attulit, depingi curavit, & muro appendi; excellens ejus figura resplenduit portis Ecclesiæ, & memoria semper fulgebit in Mundo.

Ecclesiam exstrui curat.

Effigies *Olo puen* primi Sinensium Apostoli.

VI. Juxta Geographos, qui partium Occidentalium mentionem faciunt, & juxta Historicos duorum Regnorum *Han* & *Guei*, Regnum *Tan cin* (id est Judæa) ab Austro confine est Mari rubro, ab Aquilone relinquit Montes gemmarum, ab Occidente *Boco das fullas* (quod quid sit, difficile est conjicere, ego Carmelum suspicor esse) in prospectu versus Sanctos. Ab Oriente denique contermina est huic loco *Ciam fam* & aquæ, quam mortuam dicunt. Hæc terra cineres eructat igne calentes (fortè intelligit Lacum Asphaltitim) producit balsamum, gemmas minutas & carbunculos (quibus insinuat Ægyptum cum reliqua ora Rubri maris, in qua prædicta reperiuntur) Latronibus caret & Assasinis, populus in pace vivit & gaudio; in Regnum non admittunt nisi Euangelium; dignitates nulli, nisi virtute meritis conferuntur: ædificia sunt grandia: (verbo) Regnum celebre est poësi, alii ordine, & bonis moribus.

Descriptio situs Judææ juxta Sinensium Geographos.

VII. *Docdo*, alii *Caozum*, *Cùm*, filius *Taì gìm*, gubernacula Regni adiit anno Domini 651. (continuando Author *Kìm cìm* hæc dicit) *Caò vìm*, alii *Caozum*, magnus Imperator minimè virtutibus Avi sui degener, novit cum honore continuare intentum Avi sui, & dilatare & honorare res patris sui, præcipiens in omnibus Provinciis fieri Ecclesias, unàque honorans *Olò puèn* titulo Episcopi magnæ Legis, quæ gubernat Regnum Chinæ. Tum lex Dei promulgata est per decem Provincias (quibus Sinense Regnum continebatur) & Regnum summa pace fruebatur, Ecclesiis replebantur omnes urbes, & domus felicitate Euangelii florebant.

In decem Provinciis Chinæ prædicatur Euangelium.

VIII. In hoc anno dicto *Ximliè* (qui tum annus Domini 699.) Bontii Pagodum sectatores suis usi viribus extulerunt voces, (id est blasphemarunt nostram sanctam Legem) in loco qui dicitur *Tum Cieu* (erat is fortè in Provincia *Honan*) & in fine hujus alterius anni dicti *Sien tien* (qui respondet anno Domini 713.) quidam privati homines in *Sieno*, quæ erat antiqua Regia *Ven vam*, (Commentator vult esse *Siganfù*, in Provincia *Xensi*) ausi sunt nostram sanctam Legem sannis, ludibrio & vituperio proscindere.

Persecutio movetur contra legem.

IX. Hoc tempore erat quidam princeps Sacerdotum (videtur fuisse Episcopus) nomine Joannes, & alius magnæ virtutis Vir, nomine *Kie Lie*. Hi duo cum aliis nobilibus popularibus suis non famâ minus, quàm rerum mundanarum contemptu celebribus, cœperunt iterum ritè Euangelium suum excellens explicare continuando, & fila (malitiâ Cacodæmonis) pridem rupta reficere. Rex dictus *Hiuen cum chi tao* (cœpit hujus Imperium anno 719.) quinque Regulis præcepit, ut in persona adirent felicem domum (hoc est Ecclesiam) & erigerent altaria. Tum columna Legis, quæ

Lex revivifcit.

quæ ad breve tempus jacuit prostrata, cœpit rursum erigi, & incrementa sumere. In hoc principio anni *Tień pao* (quod erat anno Domini 743.) præcepit Rex *Ota Ciam Kuen* (nomen tituli) dicto *Cuolie siè* (erat is Eunuchus summâ apud Regem gratiâ valens & authoritate) ut effigies veras quinque Regum prædecessorum Avorum suorum deportaret, & in Ecclesia collocaret, unaque centum pretiosarum rerum cimelia in Ecclesiam deferret ad solemnitatem hanc celebrandam (dicit author *Kim Cim* in laudem ipsorum Regum) Barbæ longæ Draconis etiamsi longè sint, nihilominus arcus & enses ejus manibus apprehendi possunt (alludit ad historiam quandam antiquam ejusdem Regis) qui fingebatur ascendisse in aëra Draconi insidens, quem servi, qui se dicebant ituros cum Rege, variis armorum generibus instruxerant; qui verò remanserant, barbam Draconis vellicantes, arma quædam tulerunt, in memoriam Regis, in iis veluti præsentem eum intuentes. (Alludit itaque Author hujus scripturæ ad hanc historiam, ut declaret effigies memoratorum Regum, Regi præsentium & viventium loco fuisse; ideò subjungit, Claritudo, quam reddunt hæ imagines, ostendit eos nobis præsentes adesse.)

Fabula Sinensium.

X. Anno tertio *Tień paò* (annus is erat Domini 745.) fuit in Judæa, alii in India, Sacerdos quidam *Kiehò*, qui stellarum ope ductus in Chinam appulit, & respiciens Solem, (erat hæc cærimonia eorum, qui ad Regis admittebantur colloquium) ad conspectum nostri Imperatoris intromissus est. Rex autem jussit, ut Sacerdos Joannes & Paulus cum aliis ejusdem professionis viris, & cum præsente tantæ virtutis Viro *Kie hò* ad palatium *Himi Kimi* vocatum, ad adorandum, & ad sancta (devotionis) opera exercenda sese conferrent. Hoc tempore literæ Regiæ in tabellis Ecclesiæ servabantur, pretiosè secundum ordinem ornatæ, splendentes colore rubro & cæruleo, & penna Regia replebat vacuum, ascendens, & ad Solem usque pertingens: favor ejus & dona altitudini montis Austri comparantur, & abundantia beneficiorum profunditatem æquat maris Orientalis. Ratio non potest non probare approbatum, & memoratu dignum. Ideò Rex dictus *Sa Çum neñ meñ* sive *Veñ min* (qui regere cœpit anno 757.) in hoc *Limi suū seū*, & quinque urbibus recenti mandato Ecclesias fieri jussit. Erat hic Rex eximiæ indolis, sub quo porta felicitatis toti Regno aperta est, hac felicitate, gaudio, & plausu existentibus, res gubernationis Regalis maximè elevatæ sunt.

Anno 745. appulit alius Prædicator ex *Judæa*.

Anno 757. Rex *Sa çum neñ, meñ*, & ejus virtutes.

XI. Rex *Tai çumi veñ vù* (adiit Imperium anno 764.) bonorum temporum particeps factus, negotia Regni sine difficultate administrabat: Festo nascentis Christi singulis annis in gratiarum actionem mittebat odoramenta cœlestia, & ad honorandos hujus sanctæ Legis ministros, rerum omnium, & annonæ Regiæ assignabat provisionem; Certè cœlum Mundo tribuit pulchritudinem & perfectionem, & ideò liberaliter res producit; Hic Rex imitabatur cœlum, idcircò noverat alere & sustentare suos.

Anno 764. Regis *Tai çum* virtutes.

XII. Rex *Kień ciumi ximi veñ vù*, (regnans anno 781.) octo utebatur modis ad præmiandos bonos, & castigandos malos. Novas rationes ad Euangelii statum instaurandum, promovendumque instituit. Regimen ipsius erat admodum excellens; Rogamus Deum pro ipso, non verecundantes in hoc. Magnæ virtutis erat, humilis, pacificus & doctus, tolerabat proximum, abundabat charitate ad omnes juvandos, & benefaciebat omnibus viventibus. Hæc est vera via, & scala sanctæ Legis nostræ, facere ut pluvia & venti solitis temporibus revertantur, Mundus sit quietus, homines benè gubernati, res singulæ rectè dispositæ, viventes benè vivant,

Anno 781.

Euangelii & Legis Christianæ effectus.

vivant, defuncti gaudio perfruantur. Hæc habere in promptu, & rationem reddere, in veritate procedit ex nostra sancta fide, & omnes effectus sunt fortitudinis & potentiæ sancti Euangelii nostri.

XIII. Rex Sacerdoti dicto *Usù* magno Legis promulgatori hosce titulos dedit *Kin iù, quàm lò tai fù* (officium est in Regia aula) & *Soù fum ciè tù fù lèi* (officium extra aulam) *Xi tien thum Kien* (officium quoque aliud est, quorum explicationem non inveni in Exemplari.) Item dicto Sacerdoti magnæ Legis promulgatori vestimentum Ecclesiasticum coloris cærulei (Italicè *di color pavonazo*) donavit. Erat Sacerdos iste pacificus, aliis benefacere gaudebat, virtutis opera summo studio peragendo. Advenit ille in Chinam regione remota è loco dicto *Vam xi ciù chim* regionis Pagodum, quod idem ac regio longè dissita India. Ejus res gestæ tres generationes famosas Chinæ superarunt, & reliquas scientias perfectè dilatavit. In principio Regi in aula serviebat, post ejus nomen Libro quoque Regio illatum.

Dona Regis facta prædicatori Verbi DEI.

XIV. Regulus *Fuen yam*, dictus quoque *Cò çù y*, titulo *Chum Xulim* illustris, in principio bellicis studebat negotiis in partibus *Sofam*. Rex verò dictus *Sò çùm* præcepit *Ay sù*, sive *Y sù*, ut *Cò çù y* favorabiliùs cæteris promoveret (videtur quod Rex jusserit eum esse Consiliarium *Cò çù y*) etiamsi vehementer à Capitaneo amaretur, non curavit tamen stylum ejus ordinarium procedendi; erat enim ungues & dentes Reipublicæ, oculi & aures Exercitus (phrasis Sinica) sciebat distribuere reditus suos, non domi accumulare. Obtulit Ecclesiæ rem preciosam dictam *Poli* (videtur fuisse ex vitro) hujus loci (*Cim reguen*, alii *Lintiguen*. Præterea tapetes auro intertextos hujus loci, (*Ciè Kì* dictos: refecit Ecclesias veteres de novo fundans, & stabiliens atrium & domum Legis: adornans domus, & hospitia splendentia instar phasianorum volantium, præter exercitia sanctæ Legis nostræ operibus studebat charitatis, quotannis quatuor Ecclesiarum Sacerdotes congregando, quibus toto corde inserviebat, de rebus omnibus necessariis providebat spatio dierum quinquaginta, adhuc famelicos saturabat, nudos cooperiebat, infirmos curabat, mortuos sepeliebat.

Regis opera charitatis.

XV. Tempore *Tà sò* cum omni parsimonia sua similis non est audita bonitas (erat hic *Tà sò* Bontius secta Pagodus) qui in maxima quadam Congregatione Bonziorum, in qua agendum erat de rebus sectæ suæ, officio fungebatur hospitum excipiendorum, & procurandarum rerum unicuique necessariarum. (Ideò Author tractando de operibus charitatis *Oy siè* hunc *Tan sò* anteponit.) Sed tempore hujus Euangelii similes homines videmus sanctis operibus vacantes. Idcircò, ut in lucem irent opera tam heroica, Lapidi huic magno ea insculpere volui.

Felix Ecclesiæ Sinensis status Lapidi inciditur.

XVI. Dico itaque, DEUS verus, expers principii, purus, quietus & immutabilis est, ille fuit primus Creationis artifex, aperuit terram, elevavit cœlum; Una ex personis pro æterna mortalium salute factus est homo, ascendit in altum Solis instar, destruens tenebrosum, & in omnibus profundam veritatem stabiliens.

XVII. Splendidissimus ille Rex, qui verissimè primus primorum Regum fuit, opportunitate usus omnem sustulit difficultatem, cœlum dilatatum est, terra extensa. Clarissimum est Euangelium nostrum, quod Regno *Tam* illatum est, afferendo doctrinam, Ecclesias erigendo, pro vivis & defunctis loco fuit navigii: omnem felicitatem exaltans, quietem dedit universo Mundo.

XVIII. *Caò çum* insistendo vestigiis Avi sui denuò ad novas Ecclesias extruendas animum adjecit. Templa pacis alta & magnifica terram repleverunt omnem. Lex vera induit pulchritudinem.

Ecclesiarum erectio.

Titulus Episcopi & ejusdem æstimatio.

nem. Titulo honoravit Episcopum, tranquillitate & gaudio populi sine laboribus potiti.

XIX. Sapiens Rex *Ni ueñ çum̃* novit ingredi vias veras & rectas: tabulæ Regiæ erant magnificæ & illustres, literæ Regiæ in iis florebant & resplendebant. Figuræ Regiæ elucebant: Omnis populus profundè eas venerabatur, omnia dilatabantur, & homines ex eo gaudio summo perfruebantur.

XX. Hic Rex *Sò çum̃*, regnando in propria persona venit ad Ecclesiam; Sol sanctus resplenduit: nubes felices omnem caliginem & obscuritatem noctis dispulerunt. Felicitate in Regia domo aggregata, mala cessarunt, sublatisque dissensionibus Imperium nostrum restitutum est.

XXI. Hic Rex *Tai cum̃ fù* obediens fuit, virtute cœlum æquavit & terram; dedit vitam populo, & rebus singulis progressum. Odoramenta in gratiarum actionem misit Ecclesiæ, exercuit opera charitatis. Sol & Luna in ejus uniebantur persona, hoc est, omnes ad obedientiam ei præstandam advolabant.

Splendor Ecclesiæ.

XXII. Hic Rex *Kieñ cum̃* in regimine constitutus claram reddebat virtutem: armis quatuor maria pacificavit: literis decem millia confinium illustravit: instar candelæ secreta hominum illuminavit, & velut in speculo detecta cernebat omnia, totum resuscitavit orbem: cuncti Barbari regulam vivendi acceperunt.

Illustrata fidei articulis.

XXIII. Lex, ô quanta, quam perfecta, & quam ad omnia sese extendit! volens eam nuncupare non potui non Legem Divinam appellare. Reges noverant res suas disponere, ego Vasallus eas possum enarrare, ideò erigo hunc Lapidem prædivitem, in præconium magnæ felicitatis.

Lex Divina.

XXIV. In nostro Potentatu magni *Tam*, anno secundo hujus *Kieñ cium̃* (videlicet anno Domini 782.) die septimo mensis Autumni, die Dominica, hic Lapis erectus fuit, Episcopo *Him ciù* Ecclesiam Sinensem administrante; Mandarinus nomine *Liu sièci yeñ*, tituli erat *Ciao y cum̃*, alii *Chio y lam*, in quo Officio ante eum fuit *Tai cieù siè su Cañ Kiuñ*, hanc sua manu confecit inscriptionem.

Lapis erectus anno 782.

Atque hæc est explicatio inscriptionis saxo insculptæ, in qua illud sanè summa admiratione dignum est, adeò variam & multiplicem rerum, quam hoc saxum continet, relationem, tam arcto spatio, & characteribus non nisi mille octodecim comprehendi potuisse: Fuit autem hujus scripturæ duplex facta interpretatio; præsens admodum conformis est illi, quæ facta fuit *Pequini*, deindè etiam à *P. Michaële Boimo* denuò ex Sinico Exemplari exposita, quæ & elegantior est, & magis propria, Sinicæque phrasi magis conformis; & quamvis ob eandem causam appareat minus elegans in nostra lingua, est ea nihilominus elegantissima, & quoad stylum & phrasim Sinicam maximè ab omnibus iis, qui se dictæ Linguæ magistros profitentur, laudata. Colligitur autem ex hoc Monumento, primò Legis Christianæ in Regnum Sinicum, quæ ante mille circiter annos contigit, introductio. Item quanto cum honore & veneratione ab Imperatoribus ea fuerit recepta; quomodo & per quantas Provincias fuerit promulgata; quantum 150. annis, quibus maximè floruit, fuerit dilatata: quales denique persecutiones bis sustinuerit; ita iis paulatim suppressa, ut nisi ejus in hoc Monumento remansisset notitia, nulla ejus vestigia amplius superessent. Certè in *Chronicis Sinensibus*, de ejus in Chinam introductione præter memoratorum Regum & Mandarinorum nomina, vix quicquam invenitur. Inventus autem est hic Lapis paucis ante annis, quam Patres Societatis JESU in Chinam appellerent; Undè apparet tam eximiarum & sublimium rerum interpretationem

Quo tempore Lex Christiana Chinæ fuerit illata.

Divina providentia in detecto Monumento.

tionem non fuisse reservatam, nisi iis, qui divinarum humanarumque rerum scientiâ egregiè instructi, ejusdem Doctrinæ Legisque vetustate temporum obliteratæ, futuri erant annunciatores propagatoresque. Atque hæc quidem quoad inscriptionem Sinico Charactere factam sufficiant. Quoniam verò multa in hac interpretatione obscura sunt, ea Scholiis illustranda duxi, unà cum consensu doctrinæ omnium Orthodoxorum Orientalium, quæ in ea continetur.

CAPUT IV.

De Cruce in supremo Lapidis apice incisa.

ITa Divinæ providentiæ comparatum est, ut cum insignior in Regno quopiam aut Reipublicæ statu rerum imminet immutatio, illam, priusquàm contingat, veluti prodigiis quibusdam ostentorumque monstris exprimere soleat. Quanta paulò ante adventum Christi prodigia in Imperio Romano visa sint, plena sunt omnium Historicorum monumenta. Quanta excidium Hierosolymitanum portenta præcesserint, legat, qui volet, *Ægesippum, Josephum*, aliosque. Quæ uti in omnibus Rerumpublicarum revolutionibus irrefragabili Scriptorum testimonio confirmantur, ita in Japonia quoque & vasto Sinarum Imperio jam ad conversionem maturo, de nova sacrosanctæ Crucis inventione verificata sunt. In Japonia findentibus arborem Crux inventa rei novitate omnes in admirationem traxit. Legimus in *Historia Indiarum Occidentalium* fuisse in Mexicano Regno virum Sacrificiorum præsidem, quemque Prophetæ loco habebant; hic dicitur paulò ante Americæ sive Novi Mundi inventionem dixisse, venturum ac jam propè imminere tempus, quò peregrina gens ex Oriente appulsa totum Regnum eorum subjugaret imperio, atque idolorum statuas vel ad primum Crucis, quam secum portabant, conspectum fugituras, quod eo prorsùs modo, quo prædixit, evenit; Siquidem Ferdinandus Cortesius vixdum incogniti Regni oram appulerat, cum eccè Vexillum nigrum rubea Cruce signatum expandens, virtute ejus mirifica atque unà rerum benè gerendarum in Deum fiducia fretus, gentilibus sibi subjectis, universo Regno potitus est; Non dicam hìc de arbore in Crucis formam paulò ante fidem Christi in Regnum Chilense introductam excrescente; cum hisce *Annalium Indicarum Societatis nostræ* monumenta plena sint, quemadmodùm in *Opusculo nostro de prodigiosis Crucibus in vestibus hominum anno* 1660. *Neapoli visis* fusè à me tractatum fuit. Sed ut ad Sinas revertamur, varia Crucis signa in China reperta fuisse suprà in *Præfatione ad Lectorem* innuit *P. Boimus*. Ad *Chiang* fluvium in Provincia *Honan* eodem propè tempore, quo hoc Monumentum, ingens Crux ferrea reperta fuit: In nonnullis quoque Provinciis Cancri reperti sunt antehac nunquam visi, qui albæ Crucis schemate in dorso insigniebantur. Imò in ipsa Provincia *Xiamsi* nonnullos homines, quos Crucis adoratores dicebant, inventos esse, ab Hebræo quodam Sinensi Mandarino primum didicit P. Matthæus Riccius. Verùm quoniam res consideratione digna est, eam ex *P. Trigautii historia* paucis perstringemus.

Conversiones rerum utplurimum prodigia solent præcedere.

In Japonia Crux inventa in scissa arbore.

Prophetia de inventione Americæ.

Crux Regni Chile.

Crux ferrea ingens in *Honan* inventa.

Cancri cruce insigniti antea nunquam visi.

Nunc ad Christianæ veritatis reliquias colligendas & persequenda vestigia eò me libentius accingo, quòd in Europæis nostris scio fore gratissimum. Ex eodem Judæo aliisque indiciis id annis superioribus accepimus. Cum jam apertè P. Matthæo Riccio constitit Licentia-

P. Nicolaus Trigautius de Crucis adoratoribus.

centiatum illum Sinensem esse Legis antiquæ Professorem, ad aliquod apertius, quàm quod eatenus habebamus rei Christianæ vestigium deprehendendum animum applicuit. Et quidem quam diù hoc eos nomine appellavit, nihil assecutus est, sed paulatim variis eos Legis dogmatis describens, ubi de Cruce sermonem miscuit, quod maximè optabat, assecutus est. Apud Sinas Crucis nullus est usus, & ideò neque nomen, quamobrem nostri nomen illi Sinicum imposuerunt, illud à charactere, qui denarium numerum significat, & perfectam Crucem hoc signo + exprimit, mutuati. Et fortassè non sine numine accidit, ut idem hodiè nostri Cruci nomen imponerent, quod veteres olim apud Sinas, eadem sermonis penuria compulsi jam antè indiderant: utrique enim Scie-cu, *id est denarii numeri characterem appellarunt, nec in eo sacrarum literarum exemplo, à quibus litera* T *designatur, discesserunt, perfectiorem etiam Crucis figuram mutuati. Cum igitur de Cruce hoc nomine appellata sermo illatus esset, Israëlita ille narravit, in Metropoli* Cai fum fù *ejus patria, & in alio Emporio celeberrimo* Lincino *nomine Provinciæ* Sciantum, *& in* Sciansi *Provincia externos quosdam vivere, quorum majores è Regnis Occiduis advenerant, eos esse Crucis adoratores, eamque solere in cibo potuque digito exprimere, sed neque se, neque illos arbitrari scire, cur eum ritum adhibeant. Hoc Israëlitæ testimonium cum eo consentiebat, quod jam diù Patres ex variis audierant, de eodem Crucis exprimendæ ritu variis in locis usurpato. imò infantibus in fronte Characterem eundem salutaris signi atramento exprimi contra puerilia infortunia. Cum his quoque consentit id, quod* Hieronymus Rusellus in Commentariis ad Cosmographiam Ptolomæi, *cum de Sinis loquitur, annotaverat. Et quoniam de Cruce apud Sinas agimus, omitti minimè debet aliud ejus vestigium. Vidit unus è nostris Patribus in antiquarii manibus venalem nolam ex ære Campano perelegantem, in cujus apice sacra ædicula insculpta erat, & ex adverso ædiculæ Crux, in circuitu verò Græci aliquot Characteres. Comparare sibi eam voluit, qui vidit, sed in pretio minimè conventum, nec unquam posteà ad exscribendos illos Characteres antiquarius ille comparuit. Addebat idem ille Israëlita, illos ipsos Crucis adoratores, Doctrinæ partem, quam ipsi precationum loco recitabant, è suis ipsorum libris desumi, & utrisque esse communem, fortassè Davidicum Psalterium intelligebat. Hos asserebat fuisse permultos in Aquilonaribus maximè Provinciis, & literis & armis ita floruisse, ut suspicionem Sinis naturâ facillimis rerum novarum fecerint. Eam suspicionem arbitrabatur ab Saracenis Christiani nominis hostibus toto terrarum orbe acerrimis excitatam ante annos non amplius sexaginta. Ea suspicio eo pervenit, ut cum à Magistratibus manus injici sibi timerent, omnes hac illac diffugerint, & alii se Saracenos, alii Judæos, plerique idolorum cultores mortis metu professi sint: eorum templa in idolorum fana commutata sunt, & templum quidem Crucis apud suos ipse suo nomine, quo nunc ex quo fanum est, dicitur, appellabat. Et ex eo tempore tanto sunt metu consternati, ut nihil aliud occultent, quàm se ex ea gente prognatos. Undè factum est, ut cum frater noster eò se contulisset, ad Christianorum reliquias explorandas, & familiarum nomina ab Judæo commemorata secum deferret, nemo ex iis fuerit, qui se talem profiteretur, ideò fortassè quod frater noster ex vultu Sina esse nosceretur, & suspicarentur fortassè eum exploratorem esse ab Magistratibus transmissum, nec hactenus per nostrorum paucitatem Europæus eò Sacerdos mitti potuit, quanquam opus erit per otium ibi sedem figere ad varios metus eximendos, quod aliquando Deo benè volente præstabitur.* Hæc Trigautius.

Crucis figura Sinæ denarium numerum notant.

Alia vestigia Christianæ fidei.

Latent Crucis cultores.

Certè tempore *M. Pauli Veneti* anno 1286. in Tartaria uti plurimi Christiani fuerunt, ita Crucis quoque venerationem & usum maximè floruisse, ipse αὐτόπτης testatur: "Cum enim *Naiam* religione Christianus *Cublai* magni *Tartarorum* Imperatoris Regnum ambiret, & jam alterius Regis *Caydu* auxiliariis copiis exercitum quadringentorum millium comparasset, eum *Cublai* necdum

Historia *Naiam* Christiani ex *M. Paulo Veneto.*

„ necdum ad pugnam paratum ex improviso, æquo ferè exercitu in vastissima „ planitie adortus, totum penè *Naiam*, „ exercitum delevit. Et quoniam *Naiam*, „ uti suprà dixi, religione Christianus „ erat, non tamen more Christiano vive- „ ret, nihilominus Vexillum suum prin- „ cipale signo Crucis instruxerat, nec „ paucos secum habebat Christiani nomi- „ nis professione claros; Judæi verò & „ Saraceni exercitus *Cublai* post fœdam „ hostis acceptam cladem Christianis im- „ potentiam Christi, Vexillo suo, cui „ *Naiam* Crucis signum imposuerat, *Cu-* „ *blai* potentiam superare non valentis „ exprobrare cœperunt: Qui injuriam „ Christo arrogatam non ferentes apud „ Imperatorem querelas contra Judæos & „ Saracenos deponere non destiterunt. „ Qua de causa Imperator convocatis Judæis, Saracenis & Christianis, ad hos „ conversus ita dixit: *Deus noster & Crux* „ *ejus noluit quidem* Naiamo *præsidium ullum* „ *afferre, verùm vos proindè propterea nolite* „ *erubescere, quia Deus bonus & justus iniqui-* „ *tati & injustitiæ patrocinari minimè debuit:* „ Naiam *domini sui proditor extitit, atque* „ *contra omnem æquitatem rebellionem excita-* „ *vit, & quidem Dei vestri auxilium in sua ma-* „ *litia imploravit; sed ille ut Deus bonus & re-* „ *ctus illis criminibus favere noluit. Undè &* „ *Judæis Saracenisque Christiani nominis hosti-* „ *bus interdictum, ne Christianorum Deum* „ *aut Crucem ejus amplius blasphemiis proscin-* „ *dere præsumerent, atque hoc pacto illis silen-* „ *tium impositum est.* Hæc ex *M. Paulo Vene-* „ *to.* Ex quo patet, Christianam Religionem maximè iis in regionibus floruisse, de quibus posteà fusius.

Testimonium Regis Cublai de Christo ejusque cruce.

CAPUT V.

De Articulis fidei cæterisque cerimoniis & ritibus in Monumento contentis.

TRinitas Sacrosancta adeò expressis verbis in Monumento continetur, ut ejus fusiorem expositionem minimè necessariam ducam; postquam enim essentiam naturamque Dei in secundo puncto diligenter per attributa convenientia exposuisset, addit posteà: [*Hæc essentia Divina, trina in personis, & in una substantia.*] quod sufficit innuisse. Hæc triuna substantia *Olo oy*, quod in Chaldæo ܐܠܗܐ *Eloho* indicat forsan. In figura Crucis fecit quadripartiti Mundi partes. Commovit chaos, alludit ad primordialem rerum creationem ex chaotica massa peractam. [*Fecit duo Kis,*] id est, principia, quæ Commentator *Sina* nil aliud esse dicit, quàm materiam & formam, vel ut alii, cœlum & terram, quorum illud activum, hoc passivum rerum principium est. [*Idcirco 365. sectis obortis.*] quæ ad literam minimè intelligenda sunt, sed per quandam catachresin seu hyperbolen, tot nimirum sectas, quot dies in anno sunt, exortas, id est, quasi omni die nova secta, post primi hominis lapsum, & originalis justitiæ jacturam, prodierit.

Sacrosancta Trinitas.

ܐܠܗܐ

In IV. puncto docet Incarnationem Filii Dei, ex Virgine in Judæa; Stellam præviam Magis cum muneribus ad Christum adorandum exponit. [*Ut Lex & Prophetiæ 24. Prophetarum adimplerentur.*] alludit ad quatuor Prophetas majores, minores quatuordecim, quibus si jungas Abraham, Isaac, Jacob, Job, Moysen, Samuel, David & Zachariam, patrem S. Joannis Baptistæ, habebis 24. Prophetas. Deinde prosequitur Christi post mortem descensionem ad inferos, ascensionem ad cœlos, relictis post se 27. Libris, qui sunt Testamentum novum, id est quatuor Euangelia, Actus

Incarnatio Filii Dei.

24. Prophetæ qui.

27. Libri novi fœderis qui.

Apostolorum, quatuordecim Epistolæ S. Pauli, tres S. Joannis, una S. Jacobi, duæ S. Petri, una Judæ Thadæi, & Apocalypsis, qui faciunt 27. Libros novi fœderis.

Sacerdotum habitus.

In V. puncto exponit primò Sacerdotum habitum, utpotè qui barbam alebant, verticem in formam coronæ radebant, quod usitatum fuisse Sacerdotibus & Episcopis animarum, Ecclesiasticæ primorum temporum cærimoniæ satis ostendunt, atque hic mos in hunc usque diem, atque à multis tum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiæ servatur.

Mortificatio passionum, & paupertatis voluntariæ votum.

Commendat præterea in sancti Euangelii testimonium mortificationem passionum & perturbationum animi, æquanimitatem, contemptis divitiis paupertatem voluntariam; communem in

Communis victus.

omnibus vivendi rationem, ut in primitiva Ecclesia, & moderno tempore in communi Religiosorum convictu usu

Jejunia.

venit. Extollit præterea jejunium tum ad præceptorum Divinorum observationem, tum ad carnis stimulos compescendos remedium opportunum, imò necessarium.

Septem horarum Canonicæ preces.

Septies in die orationes tam pro vivis, quàm pro defunctis faciunt. Alludunt autem, tum ad septem horas Canonicas,

Purgatorium.

tum ad orationes pro animabus in Purgatorio detentis institutas, in quibus è pœnis liberandis, suffragia Ecclesiæ Catholicæ multa posse, tota Ecclesiastica antiquitas luculenter docet; frustra autem orarent pro animabus jam cœlesti beatitudine fruentibus, cum jam finem suum sint consecutæ; frustra pro in inferno detentis, cum in inferno nulla sit redemptio possibilis; ergò pro animabus in purgante igne existentibus; ut proindè vel ex hoc Monumento Heterodoxi veteris Ecclesiæ cum moderna consensum discere non erubescant. Atque hæc fuit doctrina primorum Christianorum & Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ, usque in hæc usque tempora continuata: Quod ut luculenter innotescat Heterodoxis, hîc nonnulla testimonia Chaldæorum, sive Syrorum adducam, ex quibus doctrina propagatorum Syro-Chaldæorum Euangelicæ Doctrinæ intra Sinas, sensus de Purgatorio apertè ostenditur. Primò Syro-Chaldæi in ipso Missæ pro defunctis hymno, ita cantant:

ܗܘܡܐ ܕܢܘܪܐ ܘܕܫܠܗܒܝܬܐ ܐܥܒܪ ܡܪܝ
ܒܚܢܢܟ ܡܢ ܥܢܝܕܐ ܕܗܝܡܢܘ ܒܟ
ܘܫܟܒܘ ܘܐܬܬܢܝܚܘ ܥܠ ܣܒܪܟ

Oratio pro defunctis.

id est, *Impetum ignis & flammæ dissipa Domine clementiâ tuâ à defunctis, qui in te crediderunt, & obdormierunt, & quieverunt in spe tua.* Atque hujusmodi haud antiquiori carent authoritate, traditione scilicet Apostolicâ, quæ tam in diversarum Orientalium nationum Constitutionibus inserta, quàm in Conciliorum procemialibus cum hujusmodi titulo legitur: *De defunctis, & quomodò facienda pro iis commemoratio est, & est præceptum Pauli Apostoli: sunt tamen qui dicant esse præceptum Jacobi.* Verba ipsa sunt apud *Melchitas & Maronitas* c. 39. apud *Coptitas* c. 22. apud *Jacobitas* c. 5. *sect.* 1. Sic autem Constitutio incipit:

اعمل في اليوم الثالث ذكران
الذين رقدوا بالمزامير والصلوة
من اجل ان المسيح مات وقام
للثلاثة ايام ويصير لهم ايضا تسعة
ايام لتذكرة الاحيا والاموات
واعمل لهم الثلاثين مثل السنة
العتيقة لان بنوا اسراييل حزنوا
على موسى ثلاثين يوما ويعمل
لهم ايضا ذكران السنة به لهم
ويعطوا من مالهم صدقة للمسا
كين واننا نامن ان يفعل
ذلك باهل الصفاف والايمان
والصلاح فاما من اجل اصحاب
الكبار والكفار فانه لو
صدق

صدق عنهم بكلما في الدنيا من المال لم ينفعهم ذلك شي ۞

id est, *Facito tertia die commemorationem pro iis, qui obdormierunt, in psalmis & precibus, quia Christus mortuus est, & tertia die resurrexit. Fiat quoque commemoratio pro illis nona die in memoriam vivorum & defunctorum; facito quoque pro eis trigesimum diem juxta antiquæ Legis ritum, quoniam filii Israël luxerunt super Mose 30. diebus. Item fiat pro iis anniversarius, & erogetur de illorum bonis eleemosyna pauperibus. Et sanè credimus id fieri pro iis, qui sunt præditi continentiâ, fide & justitiâ; Nam pro majorum criminum patratoribus & infidelibus etsi in eleemosynam erogetur, quicquid in Mundo hoc bonorum est, nil illis proderit.* ubi expressè distinguunt peccatum veniale à mortali; ita ut, qui venialibus peccatis contaminati ex hoc Mundo abierint, ignis purgationem usque ad exactam omnium peccatorum venialium emaculationem sustineant: qui verò mortalibus aggravati hinc excesserint, pro iis nulla amplius spes reliqua sit ex inferno liberationis. Quæ omnia fusiùs pertractata vide apud *Abrahamum Ecchelensem* Syriacæ linguæ in Romano Athenæo Professorem, in *Catalogo librorum Chaldæorum Hebedjesu.* Certè eò tendunt omnia defunctorum Officia & Liturgiæ non solùm Syrorum, Chaldæorum, sed & Coptitarum, Arabum, Æthiopum, Græcorum, Armenorum, Latinorumque Officia, eleemosynæ & suffragia inquam tendunt, ut animas justas ex pœnis purgantis ignis liberarent. Imò vel ipsos Mahumedanos id credere, ex *Libro*, quem *Subtilitatum* inscribunt, patet, in quo pro defunctis orare solent, hoc verborum contextu:

Mahumedani Purgatorium credunt.

اللهم روّح ارواحهم ونوّر قبورهم وغسلهم بالماء والثلج وبرّد حرارتهم ونقهم من الخطايا كما نقيت الثوب الابيض من الدنس ۞

id est, *O Deus, requiescere fac animas eorum, & illumina sepulchra eorum, & ablue eos aqua & nive, & refrigera calores eorum, & purga eos à peccatis, sicuti purgatur alba vestis à sordibus.* Ut vel ex hisce paucis pateat omnium Ecclesiarum Orthodoxorum de Purgatorio consensus; precari verò pro defunctis, idem est ac Purgatorium credere, ut in eo animæ ob leviores maculas detentæ, piorum suffragiis adjutæ à pœnis liberentur.

De Sacrificio Missæ.

Septenis diebus semel ad animam à peccatis purgandam sacra faciunt. Innuunt hæc verba, Sacrificium Missæ singulis septenis diebus, id est, Dominicis peractum. Sacra autem, quæ hìc nominantur, idem in lingua Sinensi, ac Sacrificium significat; undè rectè inferre possumus, Divini verbi propagatores in Sina, Missæ Sacrificium singulis septenis diebus, id est Liturgiam, sive incruentum corporis & sanguinis Sacrificium peregisse, juxta ritum omnibus Orientalibus Ecclesiis vel à primitiva Ecclesia usitatum, quarum (teste *Ecchelensi citato Libro*) supra quinquaginta, apud Orientales, partim communes, partim singularum gentium propriæ numerantur: quarum prima & semper summè æstimata fuit S. Jacobi Apostoli, ad cujus normam reliquæ posteà institutæ sunt, partim ab Apostolis reliquis, SS. Petro & Joanne, Marco, Dionysio, Romanis Pontificibus & Ecclesiæ Doctoribus. De Liturgia S. Jacobi ita *Maro Syrus*, qui inter quintum & septimum seculum vixit, scribit:

Sacrificium Missæ semper oblatum in Orientali Ecclesia.

ܗܢܐ ܐܠܗܘܗܝ ܩܘܪܒܐ ܕܡܪܢ ܗܘܝ
ܕܒܥܒܕ ܡܫܝܚܐ ܕܦܪܩ ܠܥܠܡܗ ܕܩܘܪܒܐ
ܩܘܪܒܐ ܘܟܠܗ ܗܘ ܕܟܠܗܘܢ
ܡܠܐܟܘܬܐ

id est,

id eſt, *Hoc eſt principium Liturgiæ Divi Jacobi Apoſtoli, quæ omnium Liturgiarum antiquiſſima eſt, ideóque juxta illius ordinem ſuas inſtituerunt reliqui.* Quoniam verò in Sacrificio verum corpus & ſanguis Chriſti offeruntur, ſequitur ſanè hoſce Orthodoxos in Sina Euangelii propagatores, dum ſingulis ſeptenis diebus Sacrificium peregerunt, in eo pariter, juxta Orthodoxæ Eccleſiæ Orientalis, vel ab ipſis Apoſtolis continuatum ritum, verum corpus & ſanguinem Chriſti obtuliſſe; cum nulli unquam ex Orientalibus Eccleſiis, de hujuſmodi, niſi hæreticis, dubium fuerit: quæ omnia quàm fuſiſſimè ex *Liturgiis Syrorum, Chaldæorum, Arabum, Coptitarum, Æthiopum, Armenorumque* comprobari poſſent, ſi res Orientalium rituum peritis non pluſquàm notoria foret, aut inſtituti mei ratio id permitteret. Certe *S. Petrus Epiſcopus Sebaſtes* Baſilii Magni & Gregorii frater, qui rogatus ab infidelibus, quod dum ſacra faceret, id eſt, Sacrificium Miſſæ, verum putaret Chriſti corpus & ſanguinem ſe efficere? Reſpondit his verbis: *Cum ſtat Sacerdos orans coram Altari, ſeu Miſſam ſacram faciens, tunc formâ verborum dictâ, quam Chriſtus Apoſtolos ſuos docuit, præcepitque ut eam traderent ſuis ſucceſſoribus: tunc, inquit,*

ونزل روح القدس الي ذلك
القربان وتصير الخبز لحما
بقدسها وقوتها وتيصير مزاج
الخمر ۞

id eſt, *Deſcendit Spiritus ſanctus ſupra oblationem iſtam, efficitque panem carnem ſua ſanctificatione & virtute, ac vini & aquæ temperamentum efficit ſanguinem.* Et paulò poſt:

ولكن يصير كله لحما
ودما مقدسا بروح القدس ۞

id eſt, *Sed fit caro & ſanguis ſanctificatus in Spiritu ſancto.* Hiſce aſtipulatur *Dionyſius Barſilibi Epiſcopus Amed Syrus, c. 1. Comment. ad Liturgiam S. Jacobi*, poſtquam de variis Sacrificiorum generibus locutus eſt, his verbis:

ܡܟܝܠ ܐܡܪܝܢܢ ܕܠܚܡܐ ܫܡܝܢܝܐ
ܒܫܪܪܐ ܘܒܣܘܥܪܢܐ ܐܝܬܘܗܝ ܦܓܪܗ
ܕܒܪܗ ܕܐܠܗܐ ܘܗܘܝܘ ܗܘ ܐܝܬܘܗܝ
ܦܓܪܐ ܕܩܢܘܡܐ ܗܘ ܕܢܣܒ ܡܢ
ܡܪܝܡ ܗܘܐ ܕܒܚܬܐ ܒܙܩܝܦܐ
ܡܛܠܬܢ

id eſt, *Dicimus itaque panem hunc cœleſtem in veritate & effectu eſſe corpus Filii Dei, & illum eundem eſſe corpus perſonæ illius, quod aſſumpſit ex Virgine Maria, & factum eſt ſacrificium in Cruce pro nobis.* Quæ omnia approbat *Abedjeſu Chaldæus Babylonius tract. 4. Margaritarum c. 5. de Sacrificio apud Petrum Strozam, lib. de Myſteriis Chaldæorum & Babylonicæ Eccleſiæ cum Romana unione.* Sed hæc de Sacrificio Miſſæ dicta ſufficiant.

De Regum, quorum hoc Monumentum mentionem facit, ſucceſſione.

1. Annus, quo propagator Euangelii *Olo puen* ex *Judæa* in *Chinam* primò appulit, fuit juxta *Sinarum* computum annus 636. circiter, quo tempore Rex *Tai çum ven hoam*, illuſtri cum fama Imperio *Sinarum* præerat.

1. *Tay çum* Rex *Sinarum* Euangelii promotor.

Anno 651. defuncto patre *Tai çum ven hoam*, ſucceſſit *Sinarum* Rex filius ejus *Caoçum*, *Olo puen* Epiſcopum conſtituit magnæ Legis, qua Regnum gubernabatur.

2. *Caoçum* Rex.

2. Anno 699. quo *Xim liè* ſucceſſor *Caoçum*, Imperium *Sinarum* adminiſtrabat, primò in Legem ſacram Bonzii Pagodum Sacrificuli in *Honam* Provincia inſurrexerunt, & altero anno 713. privati quoque homines in *Sieno*, antiqua Regia *Van vam*, quam quidam *Siganfû* fuiſſe dicunt, Provinciæ *Zenſi*, Legem proſecuti ſunt.

3. *Xim liè.*

3. Anno 719. regnante poſt *Xim liè*, fuit

4. Rex *Hiuen çum chi taõ.*

fuit Rex *Hiueñ çum chi taõ*, qui Legem ab improbis perſecutoribus oppreſſam per Joannem Epiſcopum, cujus nomen in margine Tabulæ inſcriptum quoque ſpectatur, & alium magnæ virtutis virum *Kiè liè*, reſtauravit.

Quid verò hoc loco per *Draconis barbam*, intelligat, exponendum eſt. Refert *Interpres & Commentator hujus Sina*, hoc loco alludi ad antiquam hiſtoriam Regni, ſeu potius fabulam; ajunt enim, unum è ſuis Regibus ex aëre volatu Draconem inſediſſe, quem comites Regis armis ſuis ad procedendum inſtimulabant, ii verò qui bellum ſequebantur, evulſis pilis circa barbam Draconis eos tenebant pro memoria Regis ſui; qui eventus tantas in ſuperſtitioſorum hominum mentibus radices egit, ut in hunc uſque diem non aliis inſignibus utatur *Sinarum* Imperium, niſi Draconum, quos non ſolùm ubique depingunt, ſed & veſtes, libros, picturas, & quæcunque tandem publicæ utilitatis monumenta fuerint, Draconum figuris adornent.

Fabula de Dracone *Sinarum.*

4. Anno 757. Imperium *Sinarum* moderatus eſt Rex *Ça çum neñ meñ*, ſumma cum totius Regni felicitate, & ſancti Euangelii propagatione; ſub hoc Rege alia in *Chinam* virorum Apoſtolicorum ex *Judæa* expeditio contigit per Sacerdotem quendam *Kie hò* nomine, qui ope ſtellarum, id eſt, maritimo itinere in *Chinam* appuliſſe dicitur.

5. Rex *Ca çum neñ meñ.*

Alia expeditio ex Occidente in *Chinam* per mare.

5. Anno 764. Imperiale ſolium aſcendit Rex *Tai çum ven vù*, eximius pariter Legis Divinæ propagator, uti ex contextu patet.

6. Rex *Tai çum ven vũ.*

6. Anno 781. *Sinarum* Imperium rexit *Kien cium xim veñ vù*; Rex juſtus, pius, beneficus in omnes, Divinæ Legis zelotes: Sub hoc ex Regionibus *Pagodum* remotiſſimis, id eſt ex *India*, hodiè Regno *Magoris*, novus Sacerdos Euangelii propagator in *Chinam* appulit, à Rege ſummo cum honore exceptus, prout ex contextu ſcripturæ patet; ſub hoc quoque Lapidis inſcriptio facta fuit.

7. Rex *Kien cium xim veñ vũ.* ſub hoc nova expeditio ex *Indoſtan* in *Chinam*.

Atque hæc eſt Regum ſancti Euangelii Chriſti in *Sinarum* Imperio ſucceſſio.

CAPUT VI.

Syriacorum nominum, quæ in Monumento occurrunt, Interpretatio.

NUnc ad eam, quæ marginibus inſculpta eſt, inſcriptionem progrediamur: quæ quidem, cum ob hominum peritorum hujus ſcripturæ in *China* penuriam hucuſque manſerit inexplicata, atque ea de cauſa à Patribus noſtris Luſitanis in *Europam* à peritis Syræ linguæ explicanda fuerit transmiſſa; ego primus ejus interpretationem fructu non pœnitendo aggreſſus, ea tandem, qua par eſt fide & diligentia expedivi. Eſt autem literis antiquis Syriacis, quas *Eſtrangelo* ܐܣܛܪܢܓܠܐ vocant, marginibus Lapidis inciſa, continetque annum, nomina & officium eorum, qui tunc temporis, quo hic Lapis ſcriptus eſt, erectuſque, ex Apoſtolicis viris, & Legis Divinæ Promotoribus in *China* verſabantur. Meminit hujus Lapidis inſcriptionumque memoratarum *Pater Emanuel Dias* in *quadam Epiſtola Luſitanica Macao data* 23. *Aug.* 1625. quam hìc Latinis verbis referre viſum eſt.

Quid contineant Syriacæ voces Lapidi inciſæ.

In Provincia, inquit, Xenſi Sinarum, *ubi modò eſt* Trigautius, *effoſſus quidam Lapis magnitudinis* 24 *palmorum, aut circiter, in quo patet diſertè ante* 1243 *annos fuiſſe illic Chriſtianos raſo vertice, qui myſteria Trinitatis & Incarnationis prædicarent*, ac Sinarum *Reges multos illis impendiſſe favores. Doctor Leo Chriſtianus rem totam imprimi voluit, ac de myſteriis eo in Lapide*

ostensis à Mandarinis Christianis scribi, ut res magis innotesceret. Id agitur modò, ut in Regis notitiam res tota deveniat, vertat Deus omnia in gloriam suam.

Confirmat hoc ipsum *P. Franciscus Hurtado*, è Provincia *Nancheu*, additque hoc anno apertam fuisse portam in novas Regni Sinensis Provincias *Xensi, Xansi, Fohum*, quæ ultimæ *Conchinchinæ* contermina est, & exteros facilè admittit. In fine autem ita dicit: *His adscripta erant decem, vel duodecim lineæ Syriacæ, quas interpretari non potui. Adjunctæ etiam erant gratiæ à Regibus Sinarum factæ Sacerdotibus illius Legis. Versio hæc ad verbum è Sinico idiomate facta est. Aliæ extant versiones, sed omnes conveniunt in essentialibus. In Libris Regum Sinarum habetur, ante 994 annos pervenisse ad Sinas fidem nostram, & 140 annis post ingressum, hanc inscriptionem factam esse.* Hæc *P. Emanuel Dias*. In aliis verò literis paulò recentioribus 21. Novembris 1627. *Macao* datis, ita de hoc Lapide scribitur: *Annis præterlapsis inventa est scriptura quædam longa, & antiqua, Lapidi prægrandi incisa linguâ Sinensi, & Chaldaicâ, vel Syriacâ; ex qua constat Legem Domini Dei nostri jam quasi abhinc mille annis pervenisse in Sinam, anno scilicet Domini 636. Lapis autem ille erectus & inscriptus fuit anno Domini 782. hoc est, 146 annis post Legis ibidem prædicationem, qua ingens conversio ad fidem facta est, Ecclesiæ ædificatæ, Episcopi constituti. Reges, qui tempore illius vixerunt, numerantur octo, quorum nomina Lapis ille exprimit, qui Christianis favebant omnes; Prædicatores verò Legis venerunt ex Palæstina, aliisque vicinis locis; continet autem præcipua fidei nostræ mysteria &c. quæ ex inscriptione patent.* Quæ omnia fusè patent ex suprà adductis *P. Boimi* & *Martinii Danielis Bartoli*, ex Archivio Soc. nostræ inde collectis testimoniis. Verùm operæ pretium faciam, si hoc loco Syriacam inscriptionem iisdem *Characteribus Strangelicis* quibus in *China* expressa fuit, unà cum interpretatione ejus exhibeam; præsertim cum Patres nostri Sinenses, eam ideò particulari folio in *China* impresso in *Europam* ejus linguæ magistris (uti paulò ante diximus) ad eam meliùs explicandam transmiserint: hac enim explicata, spero futurum, ut & annus, & nomina, & patria, officiaque Divinæ Legis Prædicatorum, & scopus quoque noster melius patefiant.

Syriacæ inscriptiones.

Anno Christi 636. Evangelium Chinæ illatum.

Inscriptio nominum Syriacorum duplex est; una in margine, altera in calce Monumenti incisa; & quoniam hæc annum erectionis factæ continet, ab eadem expositionis nostræ telam ordiemur, uti sequitur.

Inscriptio Syriaca.

Adam Kasiso Vcurapiscupo Vpapasi dizinstan. Bejume Abo dabohotho Mor Hanà Jesua Kataliko Patriarchis. Besanath alf utisaain vtarten diavanoiè. Mor Jibuzad Kasiso Vcurapiscupo de Cumdan medinah malcutho bar nihh napso Milis Kasiso dmen Balehh medintho Tahhurstan Akim Lucho hono Papa dictabon beh medabarnutho dpharukan Vcaruzuthon dabhain daluat malche dizinio.

Adam meschamschòno Bar Jidbuzad Curaphiscopo.

Mar Sargis Kasiso, Vcurapiscupo.

Sarnischua Kasiso.

Gabriel Kasiso Varcodiacun, Vrisch aihto de Cumbdanudasrag.

Explicatio ejus hæc est.

Adam Sacerdos, seu Presbyter, & Archiepiscopus & Papalis *Zinostan* seu Regionis Sinarum (ubi nota, *Stan* Indicâ linguâ Regionem significare, unde *Hindostan*, sive *Indostan*, *Sinostan*, *Turkistan*, seu *Turchestan* & similia nomina idem significare, ac Regionem Indorum, Sinarum, Turcarum, non secus ac Germanica nomina sequentia *Friesland, Franckeland* &c. Frisonum, Franconum regiones significant, & innumera alia hujusmodi, quæ omnia ex Germanico *Land*, ut Indica ex *Stan*, ex loci scilicet seu regionis proprio nomine compo-

Inscriptio Syriaca annum erecti monumenti exponens.

ܒܫܢܬ ܐܠܦ ܘܬܫܥܝܢ ܘܬܪܬܝܢ ܕܝܘܢܝܐ ܡܪܝ ܝܙܕܒܘܙܝܕ
ܩܫܝܫܐ ܘܟܘܪܐܦܝܣܩܘܦܐ ܕܟܘܡܕܢ ܡܕܝܢܬ
ܡܠܟܘܬܐ ܒܪ ܢܝܚ ܢܦܫܐ ܡܝܠܝܣ ܩܫܝܫܐ ܕܡܢ
ܒܠܚ ܡܕܝܢܬ ܛܚܘܪܣܬܢ ܐܩܝܡ ܠܘܚܐ
ܦܦܐ ܦܐ ܦܐ ܕܟܬܝܒܢ ܒܗ ܡܕܒܪܢܘܬܗ ܕܦܪܘܩܢ
ܘܟܪܘܙܘܬܗܘܢ ܕܐܒܗܝܢ ܠܘܬ ܡܠܟܐ ܕܨܝܢܝܐ

INTERPRETATIO

Anno Millesimo Nonagesimo Secundo Græcorum Jsdabusaid Sacerdos et Vicarius Episcopi Cumbdam Civitatis regni Orientalis Milis Sacerdos, et Balah Civitatis Tahurstan Constituit Tabulam hanc Papa, et Scriptum est in ea administratio Redemptoris nostri, et prædicationes Patrum nostrorum apud Reges Sinarum.

ܐܕܡ ܡܫܡܫܢܐ ܒܪ ܝܙܕܒܘܙܝܕ ܟܘܪܐܦܝܣܩܘܦܐ

Adam Diaconus Filius Jsdbusaid Vicarij Episcopi.

ܡܪܝ ܣܪܓܝܣ ܩܫܝܫܐ ܘܟܘܪܐܦܝܣܩܘܦܐ

Morsargis Sacerdos, et Vicarius Episcopi.

ܣܒܪܝܫܘܥ ܩܫܝܫܐ

Sbar Jesua (id est Spes Iesu) Sacerdos.

ܓܒܪܐܝܠ ܩܫܝܫܐ ܘܐܪܟܕܝܩܘܢ ܘܪܝܫ ܥܕܬܐ ܕܟܘܡܕܢ ܘܕܣܪܓ

Gabriel Sacerdos, et Archidiaconus, et Caput Civitatis Cumbdam, et Disrag.

ܐܕܡ ܡܫܡܫܢܐ ܕ ܒܪ ܟܘܪܐܦܝܣܩܘܦܐ ܘܦܐܦܫ ܕܨܝܢܣܬܢ

Adam so Diaconus Vicarij Episcopi Papasi Sinarum.

ܒܝܘܡܝ ܐܒܐ ܕܐܒܗܬܐ ܡܪܝ ܚܢܢܝܫܘܥ ܩܬܘܠܝܩܐ ܦܛܪܝܪܟܝܣ

In diebus Patris Patrum Ananiesua Catholici Patriarchæ.

W: vander Laegh Scripsit et Sculp.

Nomina Apostolicorum Virorum, quæ margini Lapidis Syriacis literis incisa Spectantur.

Ordo I.

Aaron
Petrus
Job
Lucas
Mattheus
Joannes
Sabar Jesua. id est Spes Jesu
Jesuadad
Lucas
Costantinus
Noë

Ordo II

Atdaspha
Joannes
Anusc
Marsargis
Isaac
Simeon
Isaac
Joel

Ordo III

Mar Juhanon Episcopus
Isaac Sacerdos
Jael Sacerdos
Mahet Sacerdos
Georgius Sacerdos
Mahada Gunesph Sacerdos
Maschadad Sacerdos
Andreas Sacerdos
Andreas Sacerdos
David Sacerdos
Moses Sacerdos

Ordo IV

Isaac Sacerdos
Elias Sacerdos
Moses Sacerdos
Abad Jesua. i. Servus Xpi
Simeon Sacerdos
Gabriel
Joannes
Simeon
Isaac
Joannes

Ordo V

Jacob Sacerdos
Marsargis Sacerdos et vicarius Episcopi
Aggeus Sacerdos Archidiaconus Civitatis Cunden
Paulus Sacerdos
Simeon Sacerdos
Adam Sacerdos
Elias Sacerdos
Isaac Sacerdos
Joannes Sacerdos
Joannes Sacerdos
Simeon Sacerdos

Ordo VI.

Jacob Sacerdos
Abad Jesua. i. Servus Xpi Sacerdos
Jesuadad Sacerdos
Jacob
Joannes
Subcho lmoran. i. laus Dño nostro
Mor Joseph
Simeon
Ephrem
Ananias
Cyriacus
Cus
Amiun

W: vander Laegh scripsit et sculp.

E

componuntur. Quæ ideò hìc apponenda duxi, ut causam, cur China *Zindostan* dicatur, non ignorares.) In diebus Patris Patrum Domini *Hanan Jesua*, sive *Joannis Josue* Catholici Patriarchæ (subintellige Alexandrinum, Antiochenum, aut Babylonium, qui propriè dicuntur universales seu Catholici Patriarchæ.) Anno millesimo nonagesimo secundo juxta Græcos; Dominus *Jidbuzad* Sacerdos & vicarius Episcopus *Cumdan* civitatis Regni (scilicet Metropolis.) Filius *Milis*, requies sit animæ ejus, Sacerdotis *Belchh* civitatis *Taburstan* (lege *Turchestan*) erexit Tabulam hanc Papa (sic supremos in aliquo ordine Ecclesiastico vocant) & scripta sunt in ea administratio, seu gubernatio Salvatoris nostri, & prædicatio Patrum nostrorum, qui sunt apud Reges Sinarum.

Adam Diaconus filius *Jizdbuad* Episcopi Vicarius.
Mar Sargis Presbyter & Episcopi Vicarius.
Sarnischua Presbyter.
Gabriel Presbyter & Archidiaconus, caput Ecclesiarum Civitatum *Cumdan* & *Dasrag*.

Atque hæc in folio in *China* impresso reperiuntur, quæ & in saxo insculpta cernuntur.

Verùm antequam ulteriùs hìc progrediar, una adhuc difficultas, quæ circa annum erectionis hujus Lapidis occurrit, restat dissolvenda. Annus enim hujusmodi in Sinica inscriptione adeò à Syriaca diversus reperitur, ut non pauci ea diversitate perplexi, mecum de vera & fideli hujus Lapidis interpretatione dubitarent. Nam ex Sinico Lusitanica versio, & ex hac Italica erecti Lapidis annum ponunt post Christum 782. Syriaca verò juxta Græcorum computum statuit annum 1092. qui quàm ab altero diversus sit, quis non videt? Verùm ut exactius hæc omnia reconcilientur, & hic nodus quoque dissolvatur, prius inscriptionis dictæ translationes hìc verbotenus proponendas duxi.

Lusitanica versio sic habet.

Lusitanica.

No nosso Potentado do grande Tam, *segundo anno deste* Kieñ Cium, *que eram do Senhor* 782. *no mes de Autuno, no settimo dia, dia de Domingo, foy allevantada esta pedra; sendo Bispo* Nim ciu, *que governa à Igreia da* China.

Italica ita habet.

Italica.

Nel nostro Potentato del gran Tam, *secondo anno di questo* Kieñ Cium, *che erano del Signore* 782. *nel mese di Autunno, nel settimo giorno, giorno di Domenica, fù inalzata questa pietra; essendo Vescovo* Nim Ciù, *che governa la Chiesa della* China.

Utriusque Interpretatio hæc est.

Latina.

« In nostro Potentatu magni *Tam*, scilicet Regis, anno secundo hujus *Kieñ cium*, qui erat annus Domini 782. mense Autumni, septima die, die Dominica, exaltatus fuit hic Lapis, Episcopo *Nim ciù* Ecclesiam Sinensem administrante.

Syriaca Inscriptio ita habet.

Syriaca.

ܒܫܢܬ ܐܠܦ ܘܬܫܥܝܢ ܘܬܪܬܝܢ ܕܝܘܢܝܐ

Bisnat alf ve tissain ve tarten diunoio. D.

Hoc est, *In anno millesimo nonagesimo secundo, qui Græcorum.*

Cum ergò Orientales, seu Græca Ecclesia, magna ex parte in computu annorum conveniat cum Latina, quæritur, qua ratione hi anni conciliandi sint?

Annorum Græcorum ad annos Christi accommodatio.

Dico itaque duplici annorum dictis Divinæ Legis promulgatoribus usitatorum computus genere hunc Lapidem fuisse insignitum, uno Ecclesiastico annorum Christi, quo fideles in *China* Christiani passim utebantur; altero Politico, seu civili, qui erat communis Syris, Chaldæis, Arabibus, Ægyptiis, ac toti propè Orienti; quem ut melius intelligas, notandum est, annos Regni Græcorum, quorum meminerunt *Libri Machabæorum*, eosdem esse, qui aliàs dicuntur Seleucidarum, Syro-Græcorum, aut Syro-Macedonum à Chaldæis; ab Hebræis verò, anni Contractuum; ab Ægyptiis anni Alexandræi, sive à morte Alexandri; ab Arabibus ذو القرنين *Dhulkarnain*, quod idem est, ac Alexandri duo cornua tenentis (vocantque eum ideò, vel (ut *Christmannus* vult) ob utraque Orientis scilicet & Occidentis Mundi cornua à se subacta, vel ut ego existimo verisimilius ab Ammone Arietino, cujus filium se appellabat, aut etiam ob hircum illum caprarum, cum quo eum *Daniel* comparavit) aut denique anni Philippi. (quem تاريخ القبطي supra *Albitegnium* vocasse diximus) Atque horum æra incipit annis 12 exactis, ab obitu Alexandri Magni, ut ex *Eusebio in cap. 9. Daniel. S. Hieronymus* notat; Quem sequitur *Ribera*, *Torniellus* & alii. Etsi verò ante Julium Cæsarem hi anni aliam formam, aliud suorum mensium initium habuisse videantur, communi tamen supputatione sumunt à Calend. Octobribus exordium. Nomina mensium aut Græca sunt, aut Syro-Chaldaica, in cæteris cum anni Juliani quantitate & forma congruunt, nisi quod dies intercalaris in hac æra adjiciatur ad finem mensis *Sabath*, qui Februario nostro respondet.

Cur Alexander Magnus dictus sit *Dhulkarnain.*

Tarich alkupti.

His prænotatis, primordia Regni Græcorum statuimus cum *Eusebio*, *Scaligero*, aliisque anno ante Christi æram trecentesimo decimo fluente, quo acta est Olympias 117. juxta *Chronicon Alexandrinum*; siquidem in confesso est, Alexandrum Magnum mortuum esse eo anno, quo cœpit Olympias 114. postremis diebus mensis Hecatombæonis, ut *Plutarchus* scribit, nempè ante æram Christi 322. (natus enim est Christus tertio anno exclusivè Olympiadis 194.) Differunt igitur anni Regni Græcorum ineuntes ab annis Christi labentibus 310, ita ut primo anno Christi inierit annus Regni Græcorum 313. Undè fit, ut si ad annum Christi propositum adjiciantur 310, exurgat annus Alexandræus illo Christi anno labente exoriens; si anno Alexandræo detrahantur 310, remaneat annus Christi, quo Alexandræus ille aperitur. Si deniquè annus Alexandræus subtrahatur à 310, numerus relictus indicabit annum ante æram Christi, quo cœpit annus ille Græcorum; sivè quo initium fuit æræ Alexandri, تاريخ ذي القرنين, uti Arabes & Ægyptii eam appellant.

Annus Alexandræus.

Tarich Dhulkarnain.

His igitur ita demonstratis; Si ab anno Alexandræo, sive Græcorum 1092. Syriacis literis Lapidi inciso, 310 (quæ est differentia annorum inter annum Christi & Alexandrinum) subtrahas, remanebunt 782, qui est annus Christi Lapidi Sinicis numeris incisus, anno Syro-Græcorum, sive Alexandræo exactè respondens.

Paradigma Computus.

Perioche computus annorum hujus Lapidis.

Mortuus est Alexander Magnus, *Plutarcho* teste, Olymp. —— 114. A.
Post cujus mortem *B. Hieron.* teste, annis 12. exactis, incipit æra Alexandræa, videlicet Olymp. —— 117. B.
Natus verò est Christus anno tertio exclusivè, videlicet Olymp. — 194. C.
Lapis erectus est anno Alexandræo —— —— —— 1092. D.
Anno verò Christi —— 782. E.

His

His poſitis ſubtrahe numerum B. à numero C. & habebis differentiam dictarum Olympiadum, videlicet Olympiades 77, quæ ductæ in 4 annos, quibus ſingulæ Olympiades conſtant, producuntur 308. his adde 2 annos completos Olympiadis Chriſti nati, & facies 310. quæ ſubtracta à 1092, relinquunt E. numerum annorum Chriſti, quo hic Lapis erectus eſt. Studio itaque duplici annorum genere hunc Lapidem conſignarunt, ut qui annum Chriſti non intelligerent ex advenis, annum ſaltem Alexandræum, utpotè latiùs patentem, cognoſcerent.

Difficultate itaque propoſita jam quoquè diſſoluta, nunc ad Lapidem revertamur, in cujus margine præter ea Syriaca, quæ hîc paulò ante propoſuimus, multa adhuc alia nomina propria, quæ in folio dicto deſunt, quorum numerus ad 70 ferè excurrit, videntur; quæ hic apponenda duximus.

* * *

Ex hiſce patet, Linguam Syriacam ſeu Chaldaicam, primis iſtis temporibus *Syriæ*, *Palæſtinæ*, *Ægypti*, *Babyloniæ* Eccleſiis communem fuiſſe, imò tempore Chriſti quoque vernaculam; ut proindè mirum non ſit, ex dictis locis Euangelium Chriſti à verbi Dei adminiſtratoribus non ſolùm in remotiſſimas Orientis Regiones, ſed & in vicinas Regiones, *Babyloniam*, *Ægyptum*, *Æthiopiam*, immediatè poſt Apoſtolorum in omnem terrarum orbem ambitum translatum fuiſſe, ubi veluti in primogeniis Eccleſiarum ſedibus, eas radices egit lingua Syriaca ſeu Chaldæa, ut proindè eam etiam per univerſas *Indiæ* oras, uti dictum fuit, in ultimam Regionum *Chinam* proſeminaverint. Sed de hiſce in ſequentibus amplius.

CHINÆ ILLUSTRATÆ

PARS II.

DE VARIIS ITINERIBUS IN CHINAM SUSCEPTIS.

CAPUT I.

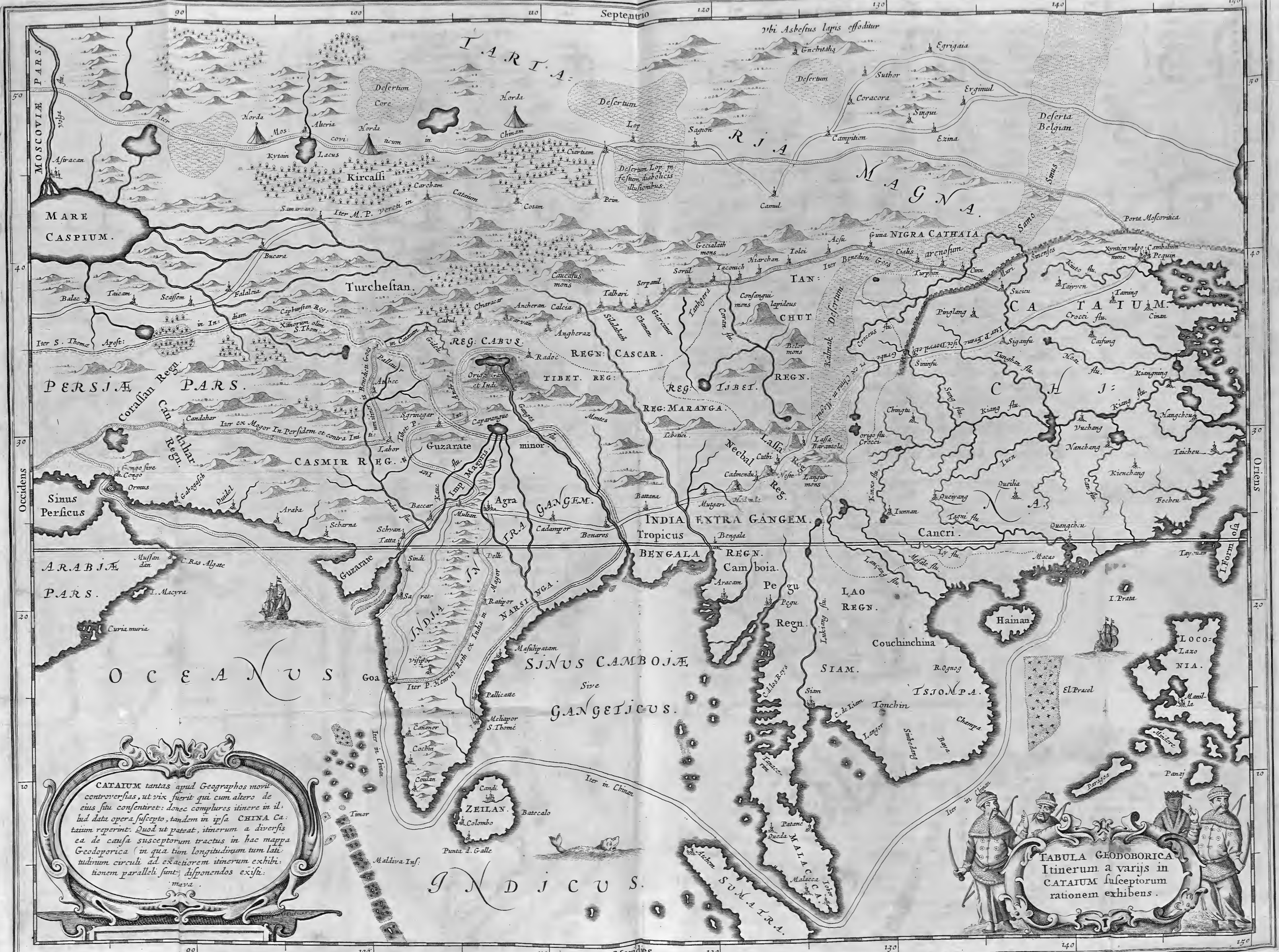
Qua ratione, & à quibus, quibusque itineribus, diversis temporibus, Sacrosanctum Christi Euangelium in ultimas Orientis Regiones, Indiam, Tartariam, Chinam, *cæterasque* Asiæ *Regiones fuerit illatum.*

CUm in *India*, *China*, cæterisque *Asiæ* Regionibus frequentia in hunc diem adhuc extent Christianæ Religionis vestigia, ut jam ostensum fuit, operæ pretium faciam, si declarato jam Syro-Chaldaico in *China* reperto Monumento, hoc loco quoque monstrem, qua occasione & via hi Apostolici viri in hujusmodi remotissimas plagas penetrârint; hoc enim præstito, *Syriam*, *Ægyptum* & *Græciam* non Christianæ tantùm Religionis, in exteris Regionibus promovendæ; sed & ante Christum omnis superstitionis per Orbem universum propagatæ seminarium nullo non tempore fuisse, clarè patebit. Verùm ut in re abstrusa clariùs procedam, primò sententias quorundam hîc de iis proponere visum est; ut illis discussis, quid circa rem propositam statuendum sit, luculentiùs patefiat.

Palæstina, Ægyptus & Græcia.

Primò itaque non desunt, qui hujusmodi Colonias Christianorum in *Chinam* cæterasque *Asiæ* Regiones penetrasse asserant, primò ope magni illius Imperatoris Asiatici, quem Authores passim Presbyterum Joannem vocant; sed cum maxima sit inter Authores de hoc Imperatore ejusque Regnorum situ, qualitate ac conditione, controversia, ante omnia nonnulla de ipso ejusque Regnis ad clariorem rerum explicationem, adferemus, quamvis hanc materiam etiam in *Prodromo Copto* discussimus.

Quis

TABULA GEODOBORICA
Itinerum a varijs in
CATAIUM susceptorum
rationem exhibens.
CATAIUM tantas apud Geographos movit
controversias, ut vix fuerit qui cum altero de
eius situ consentiret: donec complures itinere in il:
lud data opera suscepto, tandem in ipsa CHINA Ca:
taium reperint. Quod ut pateat, itinerum a diversis
ea de causa susceptorum tractus in hac mappa
Geodoporica (in qua tum longitudinum tum lati:
tudinum circuli ad exactiorem itinerum exhibi:
tionem paralleli sunt) disponendos existi:
mava.
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
TARTARIA MAGNA
MOSCOVIÆ PARS
MARE CASPIUM.
PERSIÆ PARS.
Turchestan
ARABIÆ PARS.
Sinus Persicus
OCEANUS INDICUS
SINUS CAMBOJÆ Sive GANGETICUS.
INDIA EXTRA GANGEM.
BENGALA REGN.
CATAIUM
CHINA
Tropicus Cancri.
Hainan
ZEILAN.
SUMATRA.
MALACCA.
SIAM.
Couchinchina
Pequin
Goa
Agra

Quis fuerit famosus ille Presbyter Joannes, & an unquam fuerit?

Quemadmodum igitur *Ægyptiorum* Reges primùm Pharaones, deindè Ptolomæi; *Mauritanorum* Seriphii; *Persarum* Xerxes quondam, & Artaxerxes, nunc Sophi dicuntur; ita Presbyteri Joannis nomen quorundam Christianorum Principum à longo jam tempore denotat dignitatem. Quos quidem non apud *Æthiopes*, aut in ulla alia *Africæ* parte, ut perperàm multi opinantur, sed in *Asia* imperasse peritiores conveniunt; Quo tamen loco imperium habuerit, non est omninò compertum. Nam quod quidam scripserunt, eos fuisse Reges *Cathaiæ*, magis dubiam rem facit, cum hisce proximis annis cognitum sit, quicquid *Cathaium* est, ad *Sinas* pertinere, nec urbem esse ullam, aut Regnum hac voce dictum, quod nunc extra *Sinarum* terminos reperiatur. Et in hoc conveniunt omnes è Societate nostra Patres in *China* multis annis commorati, nec non Geographicarum rerum notitiâ instructissimi; *Matthæus Riccius*; *Nicolaus Trigautius*; *Alvarus Samedus*; *Michaël Boimus*; *Martinus Martinius*; *Joannes Gruberus*; *Joannes Adamus*, magnus ille Sinensis Regiæ Mandarinus; & denique *Benedictus Gois* ejusdem Societatis ex Regno *Mogor* jussu superiorum profectus, *Cathaium* terrestri itinere ex industria investigaturus, satis exploravit. Non crederem ego procul à vero dissitum, præter illam terræ partem, quæ *Cathai* nomine intra *Sinarum* limites à nostris reperta est, aliam esse Orbis plagam multò ampliorem, *Sinarum* Regno à Borea & Occidente conterminam, cui & olim *Cathai* nomen fuerit. Verùm cum tota illa extra muros Sinenses Regio ad bimestre ferè spatium desertum, incultum & habitatoribus destitutum fuerit, verisimile est, *Sinarum* Regionem posterioris temporibus, utpotè cultissimam & rerum omnium feracissimam, propriè *Cathaium* appellatam fuisse; Desertum verò hodiè *Kalmuk* dictum, extra muros confinesque eidem regiones olim *Cathai deserti* nomen meruisse, in cujus finitimis Regnis is, de quo nunc agitur, Presbyter Joannes majorum nostrorum ætate principatum tenuerit, *Paulus Marcus Venetus* Imperium magni Cham, sacræ verò paginæ, teste *Aria Montano*, Gog & Magog appellant; de quibus & *Sibylla*,

Presbyter Joannes ubinam habitaverit.

> Αἲ αἴ σοι Γὼγ, καὶ πᾶσιν ἐφεξῆς
> ἅμα Μαγώγ,
> Μαρσῶν ἠ̃ δ' Α'γγον ὅσα σοι κακὰ
> μοῖρα πελάζει.
>
> *Heu tibi Gogque Magogque aliisque ex ordine cunctis,*
> *Marson atque Angon tibi quot mala fata propinquant.*

Hanc autem *Scythiam Cathaiam* esse *Geographia Arabica* per quatuor integra climata posteriora docet, traditque hominibus, animalibus, minerisque refertam, Christianis florentem, ac immensis *Caucasi* districtibus circumvallatam, dictam *Jagog* & *Magog*. Ita tradit *Geographia Arabica, parte 9. climate 5. linea 21.* verba ex Arabico à nobis in Latinum translata, sic sonant: *A diversorio* Garada *ad civitatem* Tahamet *è latere Australi quatuor conficiuntur leucæ (quarum videlicet una in 25 millia passuum) à civitate* Garada *usque ad montem, qui* Caucasus *dicitur, septem dierum iter est. Atque hic mons Regiones* Jagog *&* Magog *circumdat; mons verò lateribus constat adeò arduis, ut nemo ea transcendere possit, & si ascenderit, nunquam tamen ad fastigium montis perveniet, nivium inveteratarum, & in glaciem concretarum copiâ impeditus; & quoniam eæ nunquam dissolvuntur, in vertice montis nebulæ cujusdam jugis Caucaseis perpetuò insidentis similitudinem exhibent. Post montem verò multæ urbes* Jagog *&* Magog. *Et contingit*

Geographia Arabiana.

Caucasus ejusque altitudo.

git non rarò, ut homines hujus Regionis curiositate ducti aliquousque ascendant, visuri quid in supremitate montis sit, & quid à tergo ejus, & non revertuntur, & impossibilis est reditus eorum, vel quia à feris sylvestribus dilaniantur, vel quia à reliquis populis post montem commorantibus capiuntur; Qui verò subindè redeunt incolumes, narrant, quod in transmontana regione nocturno tempore multi ignes, diurno verò nil aliud, quàm nebula mixta caligine cernatur. Iterum *in part.* 7. *climatis dicti lin.* 34. In his regionibus plurimos quoque Christianos, seu Nazaræos habitare. Et *part.* 8. *lin.* 18. magnam dicit vim auri ex hujusmodi montibus colligi, & lapidum pretiosorum varia genera, item ferarum venationes; demum magnum hisce regionibus Principem præesse. Quæ omnia Imperio Magni Cham, seu *Cathaio* convenire, oculatus inspector *Paulus Marcus Venetus lib.* 1. *cap.* 64. his verbis tradit: *Ab* Egrigaia *Provincia eundo versus Orientem, iter ad* Tenduc *(meliùs* Tanchut*) ducit, (est autem* Tanchut *Regnum* Tartariæ, *quod multa alia Regna implicat, uti Regnum* Lasa, *seu quod* Barantola Tartari *vocant, Regnum* Necbal, Tibeth, Maranga *&c. uti posteà ostendetur, unà cum deserto* Kalmack, *quod muri Sinenses terminant: atque hoc Regnum plerique* Geographi *cum* Cathaio *confundunt) in qua sunt civitates, & castra multa, ubi etiam manere consuevit Rex ille magnus, & toto Orbe terrarum nominatissimus, vulgò Presbyter Joannes dictus. Modò autem Provincia illa tributa pendit Magno Cham, habens Regem de progenie Presbyteri Joannis. Et licet ibi sint aliqui Idololatræ & Mahumetani, tamen major pars Provinciæ fidem observat Christianam, & hi Christiani primas tenent in hac Provincia; præsertim est ibi gens quædam Provincia* Argon *vocata, quæ reliquis populis sagacior est & eloquentior; sunt etiam hîc Regiones* Gog & Magog, *quos illi nominant* Lug & Mongug; *in his locis reperitur Lapis* Lazuli, *de quo fit azurum optimum: Sunt etiam in montibus hisce Provinciæ magnæ, mineræ argenti, & multiplices sylvestrium animalium venationes.* Quæ omnia aptè conveniunt paulò ante allegatæ Arabicæ descriptioni. De montium verò *Jagog* & *Magog* altitudine, ita *lib.* 1. *cap.* 37. scribit: *Hinc si discedas ad Orientalem plagam, ascendendum tibi erit per tres continuos dies (videlicet arduas* Caucasi *rupes) quousque pervenias ad Montem altissimum, & quo altior non est in Mundo; nulla quoque ibi apparet avis propter frigus, & nimiam terræ elevationem, quæ pabulum nullum administrare potest animalibus. Ignis si quandoque ibi accendatur, obstante nimia regionis frigiditate, non est ita lucidus, nec adeò efficax in sua actione, ut in locis demissioribus.* Et paulò post: *Vocaturque hæc Regio* Belor, *omni tempore hyemis effigiem præseferens, donec viator* 40 *dietas absolvat.* Hæc *Marcus Venetus.* Quæ omnia monti illi, quem hodiè *Langur* vocant, omnium altissimo in *Lasa* Regno existenti conveniunt; de quo *P. Joannes Gruberus*, quem & pedestri itinere dimensus est, refert summitatem ejus æstivo tempore pertransire, periculo non carere, tum ob aëris maximam subtilitatem, quæ vix viatores respirare permittit, tum etiam ob venenosæ herbæ cujusdam evaporationem, quæ halitu suo, & homines & jumenta enecat. Atque circa hoc Regnum *Belor*, antiquam scilicet *Sacarum* stationem, *Thebeth* principale Presbyteri Joannis in *Cathaio* Regnum situm esse tum *Geographus Arabs*, tum *tractatus* ארחות עולם ארם dictus *R. Abraham Pizol* clarè demonstrant. *Nubiana Geographia* id *Begarger* vocat, in qua & maximam urbem esse sequentibus verbis asserit: *In Orientali parte illius est Regio* Begarger, *cujus urbs maxima nominatur* Centaba, *duodecim portis è ferro instructa. R. Pizol* cum *Veneto* id *Belor* vocat, in quo & Regnum *Thebeth* recens detectum ait: verba ejus hæc sunt,

מלכות

Marcus Paulus Venetus.

Tenduc, Lassa, Barantola, Necbal, Maranga, Tibeth, Regna *Tartariæ.*

M. *Paulus Venetus.*

Belor mons altissimus.

Ignis inefficacia in monte.

Langur mons idem qui *Belor.*

R. Abraham Pizol.

מלכות באלור הגדולת
העליון לכל אלה אשר כתבו
הספרים אצלו שהורים
רבים סגורים בו והוא
בצר המורחי הצפוני גם
נתגרשו עור ישובים אחרים
בחדש הגלילות האלת
המורחים ביבשה יקראו
בשם יושביהם בטיבט
צינבא בוקטארי עדרי
אוראכאום וקרוב לזה
למעלה מהכל עיר גדולה
לאלהים אין במוה תחת
השמים אשר מכל טוב
להם הדברים היקרים
ומתנהגים בפי הטבע:

Regnum, inquit, Belor *magnum & excelsum nimis juxta omnes illos, qui scripserunt, Historicos, sunt in eo* Judæi *plurimi inclusi, & illud in latere Orientali & Boreali, & sunt adhuc populi alii Orientales non ita pridem detecti in eodem Regno, vocant eos indigenæ* Tebeth; *huic vicina urbs est, omnes alias urbes magnitudine superans, penè divina, non est sicuti illa sub cœlo, in qua omnia bona reperiuntur.* quæ sanè alia esse non potest, nisi urbs *Chaparangue* in Regno *Tebeth* sita, de cujus monumentis Religionis à Christianis quondam ibi relictis, mira refert *P. Antonius Andrada* Lusitanus è Soc. JESU, qui cum incolas ejus Religione Christianos inaudisset, è Regno *Mogor* anno 1624. plenam laboris difficultatisque in id expeditionem suscepit; qua etiam *Gangis* & *Indi* detectis fontibus, plurima consideratione & admiratione dignissima observavit, uti & ex ejusdem itineris comite Josepho Mogulensi Christiano, mihi constitit, qui dum hæc scribo, cum P. Henrico Roth Neophytorum in *Mogore* Christianorum moderatore, *Romam* adhuc robustus & vegetus, quamvis 85 annorum, cuncta & singula oretenus mihi retulit. Est in altissimis montibus *Thebeth*, perpetua nive candentibus, ingens lacus, maximorum totius *Indiæ* fluminum hydrophylacium, ex quo *Indus*, *Ganges*, *Ravi*, *Athec* natales suos ducunt; *Ganges* per rupes altissimas horrendo strepitu præcipitatus in profundissima valle sui cursus primordia ducit: *Indus* cæteraque flumina per radices montium suum sortiuntur exitum, ut ex mappa patet. Hoc autem Regnum, unum è Magni *Catai*, tam extra quàm intra Sinensium muros contentis asserit, quamvis hæc itineri à Benedicto Goësio nostro datâ operâ, & superiorum jussu in *Cataium* suscepto, uti postea videbitur, non usquequaque conformis sit.

Caparangue urbs.

Origo *Gangis* in montibus *Thebeth.*

Atque in hisce vastis *Cathaiæ* Regionibus longè latéque potentissimum istum Imperatorem Presbyterum Joannem dominatu Reges 72, partim Christianos, partim Ethnicos suæ ditioni subditos habuisse, teste *Paulo Marco Veneto*, comperio; quamvis similitudo Regnorum in vastis illis Regionibus, nominumque ex diversis gentium revolutionibus, bellorum tumultibus, cæterisque vicissitudinibus rerum, diversa denominatio talem tantamque confusionem pepererit, ut in hunc usque diem nemo sit, qui indè se extricare possit. Quidam enim passim eum cum Magno Cham confundunt: Alii *Ascid* vocant, origine *Persam*; ita *Almachin lib.* 3. *c.* 4. *hist. Sar.*

Nominum queis Regna appellantur confusio.

كل من ملك فرغانه لقب بلا
خشيد كما يسمي ملك
الروم قيصر الفرس كسري ❁

Omnis Rex Pharganæ *(ita urbem* Sogdianæ *vocant) dicitur* Ascid, *quemadmodum Romanorum Imperator* Cæsar, *aut Persarum* Cosrai. Sunt qui cum *Æthiopibus* eum recenti nomine, verius quàm antiquo

quo ዮሐንስ : ብሉል : id est, *Juchanes Belul*, id est, pretiosum Joannem nuncupent. Nonnulli in honorem Jonæ Vatis dictum apud suos Joanam, omnibus qui Imperium illud tenebant, communi nomine haud improbabili conjectura asserunt. In his tamen Occiduis Ecclesiæ Latinæ partibus Joannem solitum appellari addito Presbyteri vocabulo, non quod is Sacerdos esset, sed quia Archiepiscopi primatis more Crucem erectam, quo Religionis Christianæ defensorem se prædicabat, sibi præferri curabat. Unde *Scaliger* eum à Persica voce فرشتكاني *Prestegiani*, quod Apostolicum sonat, ita dictum putat, quas voces Occidui perperam intelligentes, pro voce *Prestegiani* (Presbyter Joannes) scripserunt. Verba ejus subjungo. *Sanè non semel mirati sumus, gentem nauticæ rei penitùs ignaram adeò terra marique potentem fuisse, ut ab* Æthiopia *ad* Sinas *usque Imperii fines propagârit; ab illis enim temporibus ejus Imperatoris notitia ad nos pervenit, sed nomine* Prestegiani, *quod Persica lingua, quæ tota* Asia *ferè locum habet, ut in Occidente Latina, significat Apostolicum, quo nomine Christianum Regem & Orthodoxum intelligi constat. Nam Persicè* فرشتكاني Prestegiani, *numero plurali* Ἀπόστολοι, فرشتكاني Prestegiani *verò Apostolicus, velut* پادشاه فرشتكاني Padischa Prestegiani, *Rex Apostolicus, Arabicè* ملك الرسولي Melek Arresuli, *Æthiopicè* ንጉሥ : ሐዋርያዊ : Negus Havarjavi *dicitur. Magnum & latum ipsorum* Æthiopum *in* Asia *Imperium fuisse indicio sunt Cruces Æthiopicæ, quæ in* Japan, Sina *& alibi visuntur; quin & Templum Thomæ Apostoli in Regione* Maabar *situm, non nisi Æthiopicum habet, Cruces, structuram, & multa alia, & quod mireris nomen.* Hucusque Scaliger. E quo discursu bene quidem colligitur, ex *Æthiopiâ* in *Indiam*, *Chinam* & cæteras *Asiæ* Colonias quasdam, quæ fidem Christianam illis in locis propagarent, traductas, quod & nos modò nitimur ostendere: At quod Presbyterum Joannem origine Afrum, aut ex *Asia* pulsum in *Æthiopia* rerum potitum postmodum resedisse dicat, omninò confictum est, & omni fundamento ut posteà videbimus, caret; diversos enim fuisse Imperatores Africanum & Asiaticum, magna meliorum Authorum pars mecum consentit. Atque Asiatici quidem Imperium multos annos floruit, donec ad Davidem quendam perventum, qui ut *Paulus Marcus Venetus* tradit, à quodam Duce *Cinge* dicto (qui in Imperatorem electus à *Scythis*, pro Presbytero *Uncam* & *Naiam* cœpit appellari) prælio cum ingente rei Christianæ detrimento à *Cublai* patruo victus, & Imperii gloriæ, & Presbyteri Joannis nomini finem imposuit, uti ex *historia* supra ex *Paulo Marco Veneto* relata ostendimus.

Presbyter Joannes nunquam fuit in Africa.

Quo tamen errore Presbyteri Joannis nomen *Abassino* Imperatori datum sit, rem apertam facio. Eo tempore quo novas terrarum plagas maritimo cursu *Lusitani* inquirebant, magna per *Europam* celebritate ferebatur Presbyteri Joannis nomen; dicebatur enim esse Imperator potentissimus, multorum Regnorum Dominus, Religione Christianus; quo tamen esset loco, erat incognitum. Ergò cum *Petrus Covillanius*, quem Joannes II. *Lusitaniæ* Rex ad eum Principem per mare Mediterraneum primum, terrestri deinde itinere investigandum miserat; in *Asiatica India* ad quam devenerat, audisset in ea *Æthiopia*, quæ sub *Ægypto* est, Principem quendam esse longè potentissimum, qui Christianam profiteretur Religionem, ad ipsum se contulit; cumque multa apud ipsum reperisset, quæ de vero Presbytero *Joanne* constanti fama apud Europæos percrebuerant, credidit illum esse, qui Presbyter Joannes dicebatur. Hic igitur primus fuit, qui *Abyssinum* Imperatorem eo cœpit nomine, id est, *Preste Jean*, appellare;

Cur Imperator Abassinorum vocatus sit Presbyter Joannes.

pellare; eum deindè cæteri imitati, qui consequentibus annis *Æthiopiam* sunt ingressi, eundem errorem in *Europam* facilè invexêre. Quæ omnia eruditè docet *P. Balthasar Tellez* in *Historia Æthiopiæ*, polito Lusitanico stylo conscripta: quibus quoque subscribit sapientissimus Patriarcha Æthiopiæ *Alphonsus Mendes*, magnum Societatis nostræ lumen, *in quadam Epistola de rebus Æthiopicis operi Patris Tellez præfixa.* Cum itaque de Presbytero Joanne loquimur, *Abassinum* Imperatorem nequaquam intelligimus, cum præterquam, quod ab Asiatico, toto cœlo ejus Imperium sit dissitum, nulla quoque in *Chronologia Regum Æthiopiæ*, ut ex ea patet, quæ in Vaticano Latina habetur, de ejus aut ex *Africa* in *Asiam*, aut ex hac in illam transmigratione fiat mentio, imò expresè negat *Damianus à Goes l. de Æthiopum moribus*, eum Presbyterum Joannem dici, aut unquam dictum esse, quod & Sacerdotes Æthiopes supracitati asserunt; sed intelligimus maximum illum *Asiæ* Principem, de quo in præcedentibus hactenus dictum est. Et certè vel in hunc usque diem magni istius olim Presbyteri Joannis vestigia restare in *Tanchutico* Imperii Regno, quod *Barantola Tartari*, *Saraceni Boratai*, incolæ *Lassa* vocant, Patres nostri *Albertus Dorville* & *Joannes Gruberus* (qui illud ex *China* in *Europam* redeuntes anno 1661. transierunt) satis testantur, qui & mira de Regis istius superstitiosa adoratione referunt: Sunt & in hoc Regno duo Reges, prior administrationi Regni totius incumbit; alter, quem & Deum patrem sive cœlestem, aut etiam Magnum *Lamam*, sive sacrificulorum Pontificem vocant, in ultimis Palatii sui recessibus Numinis instar residens, ab omnibus divini cultus recipit cerimonias; tantoque eum in honore habent, ut vel ipsius sordes & excrementa ad omnes infirmitatum adversitates plurimum conducere stultè sibi persuadeant; undè non medicamentis duntaxat illa permiscent, sed & collo pyxide inclusa portare non erubescant. Quoniam verò homo corruptibilis mortis vincula evadere non potest, hinc cultores ejusdem, ne eum cæterorum hominum instar interiisse, dici possit, docente eos magistro Satana, tale consilium repererunt, ex universo Regno *Lamam* illi quàm simillimum inquirunt, quem ubi repererint, in thronum æterni Patris clandestina machinatione evehunt, ut quemadmodum hoc fictum numen priori simillimum est, ita quoque verè à morte resuscitatus videri possit, qui & septies jam resurrexisse dicitur; Ritus & cerimonias, quibus eum stultus populus perpetua veneratione prosequitur, intelliget Lector in sequentibus fusius; ajuntque prætereà, hasce cerimonias cultumque non aliundè, quàm ab eo Rege, quem Presbyterum Joannem Authores passim nuncupant, profluxisse; quemque in Regno *Tanchut*, quod *Lassæ* Regnum suo dominio includit, resedisse certo sibi persuadent: sicuti enim ad illum ex universa *Tartaria* veluti ad Oraculum tendebant, sic etiamnum ad hunc ridiculum Deum patrem *Lamarumque* caput undique ad ejusdem benedictionem obtinendam confluere non cessant, adeò ut anno 1629. vel magnus ille *Sinarum* Monarcha *Tartarus*, mox ubi Imperio potitus Sinico, more à Prædecessoribus recepto, à *Tartariæ* Magistratu ad Magno *Lamæ*, id est Sacerdoti homagium, ceu supremo Tartaricæ Religionis Antistiti præstandum sollicitatus fuerit; Et eò jam res devenerat, ut Rex suorum inductus consilio, Magno *Lamæ* jam versus *Chinam* moventi vel usque ad ipsos Sinensis Regni muros bimestri ferè itinere occurrere prorsus constitueret, nisi à P. Joanne Adamo, intimo Regis Assecla à tanta rei indignitate, magno rationum adductarum pondere fuisset aversus, tantumque dicti Patris instructione profecit, ut Imperator tantum

Presbyter Joannes, *Asiæ* Rex potentissimus.

Rex *Barantolæ* ut Deus adoratur, Pater cœlestis dictus.

Monarchæ *Tartaro*-Sinici Imperii erga hunc Patrem cœlestem veneratio.

abeſt, ut extra urbem muroſque eidem procedere dignatus fuerit, ut ne quidem, niſi in palatii *Pequinenſis* horto eidem ad ſe aditum fecerit, tandemque more ſolito variis onuſtum muneribus, neglectis verò omnibus ei dari ſolitis cerimoniis ad ſuum Regnum dimiſerit, & qui ſuo adventu ſuaque benedictione Imperium *Sinarum* putabatur repleturus, contrarium prorſus ſecum accidit; adeò ut poſt diſceſſum ejus famem, peſtem & bellum, omne maledictionis genus ridiculus ille Archiſacrificulus ab omnibus paſſim maledictus poſt ſe reliquiſſe viſus ſit. Sed ut ad inſtitutum noſtrum revertamur; dico itaque in hoc *Tanchutico* Regno Presbyterum Joannem reſediſſe, à vero non abludere. Illo enim ejuſque ſucceſſoribus longè lateque in *Aſia* imperantibus, fidemque Chriſtianam egregiè promoventibus; Verbi divini prædicatores aut vocatos, aut ſponte ſua fama iſtorum Regnorum & promovendæ fidei zelo, aut quod probabilius eſt, diræ illius perſecutionis tempore, quæ cœpit primùm ſub Diocletiani & Maximiani Imperio, qua in *Syriæ*, *Ægypti*, viciniſque *Æthiopiæ* locis ad ſupplicia ſæviſſima Chriſtianæ vitæ ſectatores, paſſim inquirebantur, compulſos formidine è dictis locis fugientes, in media *Perſia*, *Bactria*, *Turcheſtane* ſubſtitiſſe, deindè in extremas *Aſiæ* Regiones, paulatim longo exilio perveniſſe, omninò veriſimile eſt, ac deindè anno poſt Chriſtum 600. ſub Imperio Heraclii, perfido Mahumete rerum potiente, novas ſemper novaſque Chriſtianorum Colonias in dictas Orientis Regiones traductas fuiſſe. Certè Sacerdotes Syros ſeu Babylonios furori infidelium cedentes, Chriſtianam Religionem ſucceſſu temporum propagare non deſtitiſſe, ſuperius adducta Syriaca inſcriptio luculenter docet, ubi *Jizbuzad* Epiſcopus Sinenſis dicitur filius *Noë* Sacerdotis cujuſdam oriundi ex civitate *Balech* Regni *Turcheſtan*; quemadmodum è Syriacis verbis ſupradictis & hoc loco repetitis conſtat: *Anno milleſimo nonageſimo ſecundo &c.* Jydbuzad *Sacerdos & Epiſcopi vicarius* Cumdan *civitatis Regiæ filius Noë Sacerdotis oriundi ex* Belech *civitate Regni* Turcheſtan *&c.* *Turcheſtan* Regionem eam eſſe, quam *Usbec Perſæ* vocant, magnæ *Cathaiæ* initium, & civitatem *Belech* in ea ſitam, clarè *Geographus Arabs part.* 8. *clim.* 4. *lin.* 34. oſtendit, ubi de *Coraſinorum Turcheſtanis* peculiari Provincia agens, civitatis *Belech* ſitum, non procul à *Samarcanda* Regia Magni Tamburlanis Curia, celebratiſſima quondam urbe conſtituit his verbis à me ex Arabico in Latinum translatis: *Eſt autem hæc Climatis quarti octava pars, & continet portionem Regionis* Coraſinæ, *& à* Karman *uſque* Kaſaralkamat 15 *milliaria; hinc* Samarcandam 6 *milliaria, & venientium è* Samarcanda *in civitatem* Belech *via eſt.* Ex quo ſanè luculenter apparet *Jydbuzadum* Epiſcopi vicarium dictum origine Syrum, patria *Turcheſtanum* ſeu *Coraſinum* fuiſſe; Multos quoque ex Pagodum regione cæteriſque *Aſiæ* regionibus in *Chinam* Euangelii propagandi causâ penetraſſe, ex ſuperiori Syro-Sinica Lapidis inſcriptione oſtenditur, quæ omnia curioſo Lectori ulterius ſcrutanda relinquimus. Atque hæc de Coloniis in Regna Presbyteri Joannis, & in *Chinam* traductis ſufficiant.

Sedes Presbyteri Joannis in *Tartariæ* Regno *Tanchut.*

Perſecutionis metu exulare coacti in *Chinam* tandem pervenerunt.

Izbuzad Sacerdos & vicarius Epiſcopi natione *Turcheſtanus* fuit ex civitate *Belech* oriundus.

Porrò qui Euangelicos hoſce viros pleroſque primùm è *Syria*, *Ægypto*, *Æthiopia* in *Indiam* appuliſſe, eaque ad fidem Chriſti eorum operâ converſa, indè in *Chinam*, ob frequens, quod tunc temporis *Indis* cum *Sinis* maritimo itinere intercedebat commercium, è ſuis Colonias quaſdam ſubmiſiſſe arbitrantur, uti verius, ita certius ſentiunt, cujus expeditionis factæ ſeriem brevibus apertam facio.

CAPUT II.

CAPUT II.

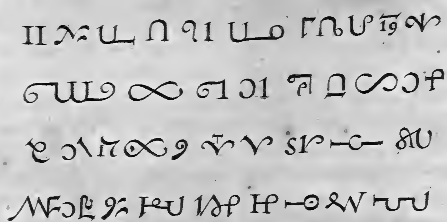
De Propagatione Euangelii per S. Thomam Apostolum ejusque successores in universas Asiæ *Orientalis Regiones facta.*

NOtum est, inter cæteras *Asiæ* Regiones S. Thomæ Apostoli prædicatione Christo subactas, unam quoque esse, ingentem illum *Indiæ* transmontanum districtum, qui à Promontorio *Comorino Narsingam*, & *Bengalam* usque excurrens, *Zeilanum* Insulam celeberrimam è latere respicit; in qua dictus Apostolus innumerabili hominum (qui in hunc diem à S. Thoma Christiani Thomæi vocantur) multitudine ad Christum conversa, sanguinem quoque suum fudit, quod *Meliaporæ* urbe Regia, & *Narsingæ* Metropoli contigisse, *Malabarum Annales* tradunt, etsi quidam eum *(Calaminæ)* distincta *Indiæ* urbe, vel ut perperam alii, *Salaminæ* in *Cypro* passum velint; quem quidem errorem ex mala vocis *Calamina* intelligentia irrepsisse, tum patebit, ubi, quis locus propriè *Calamina* fuerit, aperuerimus.

Nota itaque, nullam hujus nominis urbem, teste *Malabarum Chronico*, nec hodie reperiri in *India*, nec olim repertam esse, sed loco *Calaminæ*, *Calurmina* legendum esse, quam vocem constat Malabaricam, compositam ex *Calur* & *mina*, quarum hæc *(supra)* illa *(petram)* significat, quasi dicat *(Supra petram.)* Est autem *Meliaporæ* eo in loco, ubi S. Apostolus martyrio affectus traditur, ingens quædam petra, quam in hunc diem, *Calur* Malabaricâ Linguâ vocant. Dum igitur *Malabarum Fasti* eum *Calurminæ* passum esse tradunt, ea voce nequaquam urbem quandam particularem, sed vicinam *Meliaporæ* petram *Calur* dictam, quam Apostolus orandi gratiâ quotidiè ascendere solebat, & supra quam dum orationi incumberet, posteà quoque occisus est, intelligebant. Unde si à Thomæis quispiam, ubi S. Apostolus occubuerit, interrogârit, aliud non respondebunt quàm *Meliaporæ calurmina*, id est, *Meliaporæ supra petram.* Ita oretenus mihi retulit vir fide dignissimus *P. Petrus Paulus Godignus Lusitanus* Collegii Soc. JESU *Cocini* in *India* Rector, qui dum hæc scriberem Malabaricæ Provinciæ Procurator in urbem advenit; Atque ita *Annales Malabarum* habere, & unanimi consensu ab omnibus Christianis ita credi asseveravit: ita Crux ipsa mirabilis, quæ dum S. Apostolus sanguinem funderet, ex ipsius sanguinis fluxu expressa in lapide quodam miraculosè comparens, in hunc diem *Meliaporæ* in Ecclesia S. Thomæ, summa devotione indigenarum conservata testatur. Quin & id clarius docet insolito Characterum genere circa ipsam Crucem ad perpetuam rei memoriam incisa perigraphe, quam ex *historia Xaveriana P. Joannis Lucenæ* decerptam unà cum mysticis Brachmanum Characteribus hîc adnectere visum est.

Locus martyrii S. Thomæ.

Characteres mystici in circuitu Crucis scripti.

G

Hosce Characteres mysticos veterum Philosophorum fuisse, singulosque singulis dictionibus respondere, non secus ac Ægyptiorum mysticas notas *Brachmanes* asserunt; quamvis alii verisimilius existiment singulis syllabis singulos respondere, uti ex Alphabeto Linguæ *Tamul*, atque earundem literarum Syllabario constat. Explicationem verò à *Brachmane* quodam factam & ex Malabarica Lingua in Lusitanam traductam supracitatus *Lucena* sequentibus verbis refert.

Interpretatio scripturæ ex *P. Joanne Lucena.*

Depois que appareceo à ley dos Christianos em o mundo, dali à trinta annos à 21. *do mes de Dezembro morreo o Apostolo S. Thome em* Meliapor, *onde ouve concheimento de Deos & mudanza da ley, destruiceam do dæmonio. Naceo Deos da Virgem Maria, estene em sua obedientia trinta annos, & era hum Deos eterno. Este Deos insinou à doze Apostolos sua ley, hum delles veyo à* Meliapor *com hum bordam na nam, & fez hũa igreia, & el Rey de* Malabar, *& o de* Choromandel, *& o de* Pandi, *& outras diversas nacões, & leitas se determinaram todos de boa vontade, concertandose entresi de se sogeitar à ley de S. Thome varam sancto & penitente. Veyo tempo, que S. Thome morreo per mam d'hum* Brachmene, *e de su sangue se fez hũa Cruz.*

Anno trigesimo, vigesima prima die Decembris, post legis Christianæ factam toto Orbe promulgationem, S. Apostolus Thomas in *Meliapora* mortuus est; à quo etiam tenet cognitionem Dei, mutationem Legis, & destructionem Dæmonis. Natus est Deus ex Virgine Maria, & sub ejus obedientia 30 annos morabatur, & erat Deus sine fine. Hic Deus suam Legem 12 Apostolos docebat, è quorum numero unus advenit *Meliaporam* manu tenens baculum (alii dicunt regulam fabri lignarii & palum: fertur hic palus è mari in littus rejectus ejus fuisse vastitatis, ut complures Elephantes ad eum loco movendum non fuerint sufficientes, quem tamen S. Apostolus pro Ecclesiæ constituendæ fundamento à Rege donatum, cingulo proprio alligatum, in virtute Christi & S. Crucis non secus ac paleam levissimam traxisse traditur) fecit Ecclesiam. Rex *Meliaporæ & Coromandelis & Pandorum* aliique diversarum nationum & sectarum (Principes) prompta omnes voluntate sese Legi S. Thomæ certatim submittere (maximo viso miraculo) constituerunt. Venit tempus, quo S. Thomas occumberet *Brachmani* cujusdam manu, & de proprio suo sanguine hæc Crux expressa fuit. Hactenus *Lucena*.

Miracula Crucis.

Porrò hæc Crux 18. Decembris, festo videlicet B. Virginis quod expectationem partus *Hispani* vocant, quotannis tempore Missæ solennis in varios se colores mutare solet, quin & subindè

Crux miraculosa S. Thomæ Apostoli
Meliaporæ in India.
H

indè ſanguinem cum ſudore copioſiſſimo emittere; quod tamen ſemper magnæ calamitatis imminentis prognoſticum fuiſſe experientia docuit. Crucis veram effigiem unà cum Characteribus hic apponendam duximus.

Crux miraculoſa S. Thomæ Apoſtoli Meliaporæ in India.

Pavonis figura Cruci imminens inſigne eſt Regis *Narſingæ*. Cætera quæ circa hanc Crucem certis temporibus contingere ſolere diximus omninò mirabilia, lege apud dictum *Lucenam* & *Oſorium*, quem citat *Baronius tom.* I. *anno Chriſti* 57.

Extra ſcopum forſan hæc videri poſſent; ſed cùm in eo neſcio quo caſu inciderim, ea præterire hoc loco nolui, cùm ut eximiæ antiquitatis monumentum *Europæ* haud ita forſan notum, tum ut, quomodo Breviarium & Martyrologium circa locum paſſionis S. Thomæ intelligendum eſſet, hoc digreſſu Lectori forſan haud ingrato patefacerem. Quare ad derelictam ſemitam revertamur.

Hæc itaque *Indiæ* transmontanæ Regio à S. Thoma Apoſtolo ad Chriſtum converſa, cum multos annos in ſuſcepta fide conſtanter perſeveraſſet, tandem deficientibus operariis, & Verbi Dei miniſtris, Regio à priſtino paulatim fervore deficiens, varios gentilium errores imbibit; undè tota Religio in extremum periculum deducta, parum abfuit, quin peſſum iret, & iiſſet ſanè, niſi Divina providentia tot deficientis Eccleſiæ miſerta malorum, operâ devoti cujuſdam viri, natione *Syri*, qui *Martome* vulgò dicebatur, hoc eſt, Dominus Thomas, maturè ſubveniſſet; hic enim ſingulari Dei inſtinctu è *Syria* in *Indiam* profectus, dum vineam hanc adeò incultam, ſqualidam & tribulis ſpiniſque horridam intueretur, pro ſumma cura, qua Chriſtianæ fidei propagandæ tangebatur, eam ſibi excolendam ratus,

ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ *Martome Syrus* labaſcentem inſtaurat Eccleſiam.

primò indigenarum animis cùm benevolentiâ, tum authoritate, qua pollebat, maximâ (erat enim non natalium minus, quàm doctrinæ eruditioniſque ſplendore famaque inſignis) lucrefactis, mox coadjutores Epiſcopos è *Syria* & *Babylone* ſive *Chaldææ* ſive *Ægypti* accerſitos, per diverſa Regni loca conſtituit, Syriacam Linguam, qua in eadem Regione Apoſtolus ſanctum Euangelium quondam, ut traditio tenebat, prædicârat, introduxit; nihil denique eorum, quæ ad Eccleſiæ incrementum conferre poſſent, intermiſit: Hac ratione vinea Chriſti in priſtinum ſtatum reducta, eos paulatim progreſſus fecit, ut non jam propriis contenta finibus, uberrimas propagines ſuas in omnem *Indiam*, & in *Chinam* uſque extenderit. Verùm contigit tandem ſucceſſu temporum, ut hi Suriani Sacerdotes Neſtorianæ hæreſeos labe infecti, quicquid proavi eorum in *India* laudabiliter in Chriſtianæ Religionis propagatione confecerant, ipſi pravis dogmatis turpiter deſtruxerint. Ita teſtantur dicti *Malabarum Annales*; ita *Luſitani Annalium Indicorum ſcriptores*, *Joannes de Bairres*, & *Didacus de Coutto*; ita denique refert *P. Ludovicus Guſmanus in ſua de Indicis expeditionibus hiſtoria* Hiſpanico ſermone conſcripta *l.* 2. *c.* 27. cujus formalia verba ad majorem fidei atteſtationem hîc adjungenda cenſui. Sic enim ſcribit:

Suriani Sacerdotes hæreſi Neſtoriana infecti.

Son muchos los Chriſtianos que ay en la India con eſte nombre de S. Thome, que paſſaran de ciento y cinquenta mil, aunque repartidos per diverſos reynos, y ſubjectos à diverſos Reyes gentiles y Moros. Tienen eſtos Chriſtianos ſu Arçobiſpo, Obiſpos y Sacerdotes, que vienen de la Suria, y comunemente los provee el Patriarcha Oriental de Babylonia *(o* Alexandria*) y porque los Obiſpos no pueden venir à viſitar eſta gente, ſino de tarde en tarde, paraque non les falten Sacerdotes, ordenan à los niños, ſiendo muy pequeños, de todas ordines, aunque no las exercitan haſta ſer grandes. La cauſa de aver entrada eſtos Obiſpos y Sacer-*

y Sacerdotes Surianos en la India, *y tener tanta mano, y autoridad con los Christianos de S. Thome fue un hombre llamado* Martome Suriano, *que en lengua Suriana vale tanto, come en la Española Don. Era* Martome *hombre muy rico, y principal, y à este causa tuvo entrada con los Reyes de* Caranganor, *y* Colon; *y con ocasion del nombre, que tenia de Thome, y su autoridad en aquella tierra, fueron sele pegando los Christianos, que descendian del Apostol S. Thome y el se hizo como cabeça dellos, amparandolos y favoreciendolos, y por esta via les fue ganado las voluntades, y como el era* Suriano *facilmente les persuadio, que recibiessen, y admitiessen los Obispos de quella tierra, haziendolos creer que aquella era la lengua, en que avia predicado Christo nuestro Señor en* Hierusalem; *y per consiguiente, que los Obispos Surianos enseñavan la verdadera Doctrina del Euangelio, y la que el Apostol S. Thome avia predicado à sus antepassados. Desta manera entraron los Obispos Surianos lo primero en los Reynos de* Caranganor, Colon, *y* Cochin, *y poco à poco se fueron estendido à todas las partes hasta à* China.

„ Hoc est, Multi in *India* Christiani, „ quorum numerus ultra centum quinquaginta millia fere excurrit, Christiani „ Thomæi dicti, per varia Regna divisi, „ diversis Regibus Gentilium & Maurorum subjecti reperiuntur. Habent ii „ suum Archiepiscopum, Episcopos & „ Sacerdotes, qui omnes è *Syria* veniunt, „ plerumque eos ad hujusmodi expeditionem Patriarchâ Babylonio seu Alexandrino designante. Cum verò Episcopi „ non possint terras adeò remotas nisi admodum tardè & rarò invisere, ne Sacerdotibus destituantur parvos adhuc pueros ordinibus initiari solent, etiamsi non „ nisi provectiori ætate functiones suas „ exerceant. Causa verò cur Episcopi & „ Sacerdotes Suriani *Indiam* ingressi, tantam sibi apud dictos Christianos authoritatem conciliarint, fuit homo quidam „ natione *Surianus*, *Martome* nomine, quod „ in nostra lingua Dominum Thomam significat: hic *Martome* erat admodum « dives & excellens, & ob hanc causam intrarat cum Regibus *Caranganor*, & *Colon*, & cum occasione nominis Thomæ, « & magnæ, qua pollebat, authoritatis, « Christiani Thomæi ei se jungebant. Ita « *Martome* veluti caput eorum factus benevolentiâ suâ ita omnium animos sibi « devinxit, ut difficile non esset, iis de solis Episcopis *Syriæ* in *Indiam* recipiendis « admittendisque persuadere. Multum ad « hoc iis persuadendum poterat lingua « Syra, quam eandem esse demonstrabat, qua Christus Salvator noster *Hierosolymis* quondam esset usus, & qua « S. Apostolus Thomas suis majoribus sacrum olim promulgasset Euangelium. « Hac igitur ratione Episcopi Suriani primùm Regnum *Caranganor*, *Colon* & *Cochin* ingressi paulatim omnes circa Regiones in *Chinam* usque occuparunt. « Hæc *Gusmannus*. Quæ omnia confirmat supra citatus *P. Paulus Godignus*, aitque eos in hunc diem aliam doctrinalem, præter Syriacam linguam nescire; hac omnia monumenta, omnes sacros & Ecclesiasticos codices conscriptos tenere, omnes denique literatos sacris potissimùm initiandos ad hanc non secus, ac apud nos ad Latinam addiscendam teneri. Addit *Vai pocatæ* in Collegio Soc. Jesu, eam ex professo veluti ad *Brachmanes* convertendos necessariam doceri. Hæc maximè sunt, quæ tum in *India*, tum in *Sinarum* Regno vestigia deprehendimus; certè rei Christianæ in his Regnis originem altius referre possumus ex iis, quæ ex oræ Malabaricæ *codicibus Chaldæis* colligi curavimus, quam oram Divi Thomæ Apostoli opera Christo adjunctam clarius est, quàm ut in dubium etiam à pertinacibus Criticis revocari possit. In iis ergò codicibus legimus clarissimè ab eodem Apostolo Christi fidem invectam, & plures eo in Regno Ecclesias constitutas. Et ne cui res tanta, dubia fortasse videatur, testimonia ipsorum codicum è Chaldæo ad verbum Latinè

Codices Syriaci multa in *India* de S. Thoma tradunt.

Latinè reddita hìc adſcribam, quæ *Pater Joannes Mª. Campori* è noſtra Societate ejus vineæ cultor annos jam plures, & Sermonis Chaldæi oppidò peritus, juſſu Reverend. Archiepiſcopi P. Franciſci Roits ejuſdem Eccleſiæ Paſtoris è noſtra Societate tranſtulit., & propriâ manu noſtrorum rogatu tranſcripſit, ut in hos Commentarios inſererentur, ne quando periret tam inſigne antiquitatis monumentum. Id igitur ita ſe habet.

Breviarium Chaldaicum Eccleſiæ Malabaricæ.

In Breviario Chaldæo Eccleſiæ Malabaricæ Divi Thomæ, quod Gaza, *id eſt,* Theſaurus *vocatur, in officio D. Thomæ Apoſtoli in ſecundo Nocturno, in una Lectionum ſic habetur ad verbum:*

Verba ex Autographo Chaldæo extracta, ſunt ſequentia.

I. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܐܬܒܛܠ ܦܘܕܐ
ܕܦܬܟܪܐ ܡܢ ܗܢܕܘܝܐ

II. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܨܝܢܝܐ
ܘܟܘܫܝܐ ܦܢܘ ܠܫܪܪܐ

III. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܘܩܒܠܘ ܪܙܐ
ܕܥܡܕܐ ܘܣܝܡܬ ܒܢܝܐ

IV. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܗܝܡܢܘ ܘܐܘܕܝܘ
ܒܐܒܐ ܘܒܒܪܐ ܘܒܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ

V. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܩܒܠܘ ܘܢܛܪܘ ܗܝܡܢܘܬܐ
ܡܫܒܚܬܐ ܕܚܕ ܐܠܗܐ

VI. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܙܠܓܐ
ܕܝܘܠܦܢܐ ܡܚܝܢܐ ܕܢܚܘ ܒܟܠܗ
ܗܢܕܘ

VII. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܡܠܟܘܬܐ
ܕܫܡܝܐ ܦܪܚܬ ܘܣܠܩܬ ܠܨܝܢ

id eſt, ܨܝܢܝܐ

1. *Per Divum Thomam evanuit error Idololatriæ ab* Indis.

2. *Per Divum Thomam* Sinæ & Æthiopes *converſi ſunt ad Veritatem*.

3. *Per Divum Thomam Baptiſmi Sacramentum acceperunt & filiorum adoptionem.*

4. *Per Divum Thomam crediderunt & confeſſi ſunt Patrem & Filium & Spiritum Sanctum.*

5. *Per D. Thomam acceptam ſervaverunt fidem unius Dei.*

6. *Per D. Thomam Doctrinæ vivificæ ſplendores orti ſunt univerſæ* Indiæ.

7. *Per D. Thomam Regnum Cœlorum volavit & aſcendit ad* Sinas.

Deinde in quadam Antiphona ſic habetur: Indiæ, Sinæ, Perſæ *& cæteri Inſulani, & qui in* Syria, Armenia, Græcia *&* Romania *in commemoratione Divi Thomæ offerunt adorationem nomini tuo Sancto.* In ſumma verò Canonum Synodalium part. 2. ſerm. 6. c. 19. de Canonibus conſtitutis ſuper Epiſcopos & Metropolitanos, ſimul habetur Canon Theodoſii Patriarchæ in hæc verba: *Hæ ſex ſedes capita provinciarum & Metropolitæ, videlicet* Hilam, Nzivĩn, Prath, Aſſur, Bethgarmi, *&* Halah, *qui digni habiti ſunt, ut ordinationi Patriarchæ interveniant, nec abſint, ut alii quarto quoque anno apud Patriarcham conveniant: Sic etiam Epiſcopi magnæ Provinciæ, nimirum reliqui Metropolitæ* Chinæ, Indiæ, Pales, Mauſæorum, Xan, Raziguæorum, Herionæ *(hæc eſt* Cambaia) *&* Smarcandiæ *(hæc eſt,* Usbec *&* Mogor) *qui longiſſimè abſunt, nec vaſtiſſimi montes, & turbulentiſſima maria permittunt eis tranſitum ad libitum, mittant litteras conſenſionis (id eſt, communionis) ad Patriarcham ſexto quoque anno.* Quando verò *Luſitani Cocinum* appulerunt, regebat hanc Eccleſiam Malabaricorum montium D. Jacobus, qui ſic ſcribebat:

ܡܝܛܪܦܘܠܝܛܐ ܕܗܢܕܘ ܘܨܝܢ

METROPOLITA INDIÆ ET CHINÆ,] ut conſtat etiam ex ejuſdem manuſcripto Novi Teſtamenti codice, ubi in calce ſic habetur: *Scripſit hunc Librum D. Jacobus, Metropolita* Indiæ & Chinæ. Eodem modo D. Joſeph poſt prædictum D. Jacobum, qui *Romæ* diem obiit, ſic ſubſcribebat: *D. Joſeph Metropolita totius* Indiæ & Chinæ,] & hic eſt antiquiſſimus titulus Epiſcoporum hujus Eccleſiæ.

Undè indubitatè colligo, tam eximiarum in ultimos *Asiæ* fines expeditionum authores alios non fuisse, quàm dictos Episcopos Syriacos Thomæorum. Dicebantur autem hi omnes promiscuè Suriani, vel quod totum illum tractum, qui est ab *Eufrate* ad *Mare Erythræum* usque, unà cum extimis & citimis dicti maris littoribus *Syriam* sive *Assyriam* latè dicerent, vel ob linguam Syram aut Chaldaicam, quam omnes Doctiores profitentur, quemadmodum de *Arabibus*, *Ægyptiis* & *Æthiopicis* Monachis suprà ostendimus, & de Sinaitis Monachis monstrat *Benjaminus* in *suo Itinerario* his verbis:

Episcopi Ecclesiæ S. Thomæ erant ex *Chaldæa* & *Syria*.

ומשם שני ימים רופידים
ויושבים שם בני ערב ואין
בו מישראל ומשם יום הר
סיני ובראש חהוא במת
לכומרים הנקראים
סורואניים ובגי ההוה מצבר
נקרא. טור סיני ויושביו
מרברים בלשן תרגום והם
תחת עול מצרים

Undè in Raphidim *duorum dierum iter est, ubi* Arabes *habitant, nullusque ex Israëlitis est; hinc verò ad* Sinai *montem una die itur, in cujus cacumine fanum est Monachorum, qui* Suriani *dicuntur; in montis autem radicibus castrum magnum est, quod* Tor Sinai *appellant, hujus Incolæ Chaldaicè loquuntur, hoc est lingua targum: Suntque hujus loci Incolæ Ægyptiorum subditi*: hos autem Monachos Coptitas fuisse, Librorum Coptorum in hujus *Arabiæ Desertæ* Monasteriis factæ testantur inscriptiones, quas in *Catalogo Librorum Coptorum* propositas considera. Patet igitur Ecclesiam Copto-Æthiopicam, (quæ totam dicto modo *Syriam* comprehendebat, atque uni Patriarchæ Alexandrino seu Cairano eam subdebat) in *Indiam* primo, atque hinc in *Chinam* cæterasque *Asiæ* Regiones, novas nullo non tempore Colonias traduxisse. Nam cum *Ægyptus* optimos quosque & commodissimos *Maris Erythræi* portus obtinuerit, ex *Erythræo* verò *Mari* in *Æthiopiam*, *Persidem* ac reliquam denique *Indiam* non incommodus trajectus fuerit, frequentissimam nullo non tempore ultrò citròque fuisse commeationem, præter alias, celeberrima quoque illa Salomonis ex *Asion Gaber maris Rubri* portu in Regionem *Ophir* facta maritima expeditio satis declarat. Verùm quid *Ophir* hoc loco propriè sit, inter Interpretes admodum controversum reperio. Scio quosdam *Ophir* pro ipso auro obrizo accipere, verùm horum opinio jam dudum explosa est; Alios verò per *Ophir* eam Regionem *Americæ* designare, quam *Peru* vulgò dicunt, quæ cum duplex sit Borea & Austrina, eas numero duali *Parvaim* dictas ex illo colligunt, והזהב זהב פרוים. & aurum illud *aurum Parvaim*. Ita *Arias Montanus*, verùm cum non videam quomodò dicta Classis in Antipodum *Palestrinæ* prorsus & è diametro oppositum, disjunctum, ignotumque Mortalibus Orbem, absque magnete, cujus tunc temporis usum ignorabant, aliisque subsidiis, quibus freti nostri Archinautæ eum Orbem detexerunt, destituti, securè & tam exiguo tempore pervenire potuerint. Prætereà quo animo aurum, gemmas, ligna pretiosa cum tanto periculo in Regionibus adeò dissitis, quibus in vicinioribus, utpote *Chersonesus aurea* & *Æthiopia* abundat, quærere attentarint? Hæc, inquam, quomodo fieri potuerint, cum non videam, meritò eam opinionem veluti incongruam, explodendam censeo. Certius itaque & securius iter arrepturus dico, *Ophir* vocem Coptam esse, seu Ægyptiacam, qua *Ægypti* veteres eam *Indiam* appellabant, quæ continet Regna *Malabar*, *Zeilanum*, *auream Chersonesum*, & ad eam spectantes *Sumatram*, *Moluccas*, *Javas* quas

Commoda navigatio ex *Erythræo mari* in *Indiam*.

Ophir qualis propriè Regio.

Ophir non est *Peru*.

Ophir vox Ægyptiaca *Indiam* notat.

aliasque vicinas Insulas Auriferas, in quas Hiram classem Salomonis statutis temporibus expedivisse legimus, non aurum tantùm, gemmæ, lapides & ligna pretiosa, sed & pavones, simiæ, similiaque, quæ è dictis Regionibus, rebus hujusmodi refertis Classis Hiram secum attulit, abundè testantur. Quin *Onomasticon nostrum Copto-Arabicum Capite de Nominibus Gentium* id clarè docet; ubi ⲟⲩⲥⲟⲫⲓⲣ هند *Hend*, quod & *Indiam* explicat, ⲟⲩⲥⲟⲫⲓⲣⲟⲥ verò هندي seu *Indum*. *Ophir* igitur nihil aliud est, quàm *India*; Aurum verò *Parvaim* ego existimo fuisse ex יאוים *Javaim*, hoc est è *Javis* Insulis; ita enim has Insulas binas dici, apud *Rabbinum Benjaminum* ni fallor me legisse memini. Cum itaque ex *Erythræo Mari* in *Ophir* seu *Indiam* adeò frequens fuerit expeditio, certè hac usos opportunitate, non Christianæ tantùm Religionis propagatores, sed & veteres Ægyptios, eorumque *Hieromantas* & Philosophos cum dictis Regionibus ingens habuisse ultrò citròque commercium, varia Ægyptiorum in iis relicta testantur monumenta. Inter ea *Ormus* seu *Hormuz* nobilissima Persici sinus Urbs, prima Ægyptiorum in *Persia* colonia, & commoda iis, qui in *Indiam* trajicere volunt, statio, quamque ab Hermete Ægyptio (à quo & nomen habet, هرمز *Hormoz* enim *Arabibus*, idem est quod *Græcis* Ἑρμῆς *Mercurius*) ædificatam, *Haithon* tradit *l. de Tartaris c.* 6. Iterum Reges *Persiæ Ælius Spartianus*, ab Osiride, *Psammosstres* dictos asserit; nec imperitè; Osiridem enim primùm in eas partes, & dein in *Indiam* concessisse, urbibusque extructis populos ad meliorem vivendi normam redegisse, *Diodorus* sequentibus verbis tradit: Ἔπειτα ποιήσασθαι τὴν πορείαν δι' Ἀραβίας παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἕως Ἰνδῶν καὶ τοῦ πέρατος τῆς οἰκουμένης, κτίσαι δὲ καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας ἐν Ἰνδοῖς, ἐν αἷς καὶ Νῦσαν ὀνομάσαι, βουλόμενον μνημεῖον ἀπολιπεῖν ἐκείνης καθ' ἣν ἐτράφη κατ' Αἴγυπτον. Φυτεῦσαι δὲ καὶ κιττὸν ἐν τῇ παρ' Ἰνδοῖς Νύσῃ καὶ διαμένειν τοῦτο τὸ φυτὸν ἐν ἐκείνῳ μόνῳ τῷ τόπῳ τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν ὁμοροῦσαν χώραν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας ἀπολοιπέναι κατ' ἐκείνην τὴν χώραν, δι' ὧν προαχθέντας τοὺς μεταγενεστέρους τῶν Ἰνδῶν ἀμφισβητεῖν περὶ τοῦ Θεοῦ, λέγοντας, Ἰνδὸν εἶναι.

Ex Ægypto & Æthiopia per Mare Rubrum in Indiam expeditio.

Hormoz.

هرمز

Hinc per Arabiam, *secus* Mare Rubrum *ad* Indos *usque & orbis habitabilis fines perrexit. Nec paucas* Indis *urbes condidit, è quibus unam vocavit* Nysam Ægyptiæ *illius, ubi nutritus fuerat, monumentum relinquere volens. In hac* Indorum Nysa *hederam plantavit, quæ præ omnibus* Indiæ *& finitimæ terræ locis tantùm cressit & permanet. Multa insuper alia sui in terras illas adventus signa reliquit, quibus* Indi *posteriores inducti, controversiam movent super hoc Deo, & natione* Indum *esse contendunt*; Hujus secutos vestigia posteros frequentius postmodum hujusmodi plagas Ægyptias adiisse verisimile est. Imò *Persarum* Magos, *Indorum Brachmanas*, uti & cæteros *Asiæ* sapientes omnem philosophandi rationem, omnes circa Deorum cultum ritus & cærimonias ab *Ægyptiis* non aliter quàm reciproco commercio accepisse, præterquam quod clarè in *vita Apollonii* id doceat *Philostratus*; ipsa sanè dictarum gentium mores & consuetudines, id luculenter indicant; cum in hodiernum diem in *India*, *China*, *Japone*, *Tartaria* seu *Cathaia*, quin etiam in ipsa *America*, Solis, Lunæ, Siderum, Terræ, animalium omnis generis cultum, non secus ac in *Ægypto* ab immemorabili tempore vigere intueamur. Polymorphas Osiridis & Isidis statuas, Apides quoque, Anubides, Canopos, & similia *Ægyptiorum* monstra, ibi passim coli reperias: Pyramides mysticas, & magnifi-

Cultus Deorum in Orientalibus *Asiæ* Regionibus ab *Ægyptiis*.

gnificentissima Templa Geniis ad *Ægyptiorum* normam erecta; Verbo Ægyptiacam rerum faciem ubique videas. Quæ omnia hìc fusiùs declararem, nisi ea in *primæ Oedipi nostri partis Syntagmate quarto* (quam Simiam Ægyptiacam voco) fusissimè & particulatim pertractassem, quarè Lectorem eò remittimus. Atque hæc sunt, quæ de Coloniis Coptitarum sive *Ægyptiorum* hucusque dicenda existimavi; de quibus non ignoro alios aliter forsan sentire posse. Verùm ista mihi visa sunt verisimiliora, potuissemque rei propositæ alias non contemnendas in medium rationes afferre, si aut instituti mei ratio id modò postulasset, aut mea interesset, assensum à Lectoribus violenter extorquere. Sufficit nobis, ex *Ægypto* factas in totum Orbem expeditiones, qui unicus noster scopus erat, dilucidè, & si fusiùs forsan, quàm par erat, hoc loco demonstrasse.

CAPUT III.

De Cataio *ejusque proprio & genuino situ.*

QUamvis in præcedentibus varia ex variis *Authoribus*, *Latinis*, *Hebræis*, *Arabibus*, *Persis*, de *Catai* situ adduxerimus, hìc tamen ad meliorem rerum elucidationem, quodnam tandem *Cataium* sit Regnum, ubi situm, per varia hac de causa assumpta Itinera exponemus.

Cataium nil aliud quam China est.

Chinam potissimam *Cataii* partem esse, non solùm nostrorum Patrum assidua exploratione innotuit, sed & ex *Marco Paulo Veneto* clarissimè patet, siquidem vastam illam urbem, quam hic *Cambalù*, vel ut vera *Tartarorum* lingua sonat, *Cambalek*, *Magni Cham* Regiam dicit; nostri Patres aliam non fuisse ajunt, nisi modernam *Sinarum* Regiam, quam *Pekinum* vocant, & vastitas murorum in quadro positorum urbisque incredibilis amplitudo sat superque demonstrant.

Descriptio urbis Cambalù.

Teste M. Paulo, *Civitas* Cambalù *in Provincia* Cathai *juxta flumen magnum sita ab antiquis temporibus insignis fuit & regalis*; *sonat autem* Cambalù *Civitas Domini*; *Hanc* Magnus Cham *transtulit in aliam fluminis partem*; *didicerat enim ab Astrologo, quod Imperio rebellis futura erat: Civitas in quadrum constructa, in gyro complectitur* 24. *milliaria, quolibet quadrati latere sex habente milliaria. Muros habet dealbatos, altitudinis* 20. *passuum, latitudinis decem, spissitudo tamen illa ascendendo tenuior fit. Habet quælibet muri quadratura tres portas principales, quæ in universum duodecim sunt, constitutis juxta singulas magnificis palatiis. In angulis quoque murorum sunt egregia palatia, ubi Civitatis conservantur arma. Transeunt per hanc Civitatem vici & plateæ rectissimæ, ut ab una porta liber aspectus pateat per Civitatem ad portam oppositam, domibus elegantissimis palatiorem instar utrimque constructis.* Et paulò post. *Extra Civitatem* Cambalù *duodecim sunt magna suburbia, singulis duodecim portis contigua, in quibus jugiter mercatores inveniuntur & advenæ homines.* Hæc omnia ita *Pequino* Regiæ urbi quadrant, ut in nullo ferè differant, uti *P. Martinus Martinius* testatur *Atlantis sui folio* 29. Nomina quoque urbium *Tadinfu*, *Caçanfu*, *Quelinfu*, *Cingianfu*, *Sianfu*, quæ & etiamnum *Siganfu* dicitur, non procul à croceo fluvio sita, quam post triennem obsidionem *Magnus Cham Catapultarum* ope, quas machinas in *China* adhuc incognitas per fabros Christianos extrui curaverat, Paulus Marcus Venetus (qui unà cum patre suo Nicolao & patruo tunc temporis cum Imperatore morabantur.) anno 1268. tandem expugnavit.

Siganfu obsessa à Tartaris.

Vide *Paulum Marcum Venetum l.* 2. *c.* 58. Siquidem *fu* in lingua Sinica nihil aliud, quàm urbem magnam, sicuti *ceù* aliis nominibus

bus additum, mediocrem urbem notat, quæ quidem voces nulli alteri Regioni, sed soli *Chinæ* notæ sunt & propriæ. Nihil tamen ita luculenter *Chinam* pro *Cathaio* semper habitam fuisse demonstrat, ac *Persarum* monumenta tum Astronomica, tum Botanica, quæ ex *Nasirodim Persæ* Mathematici toto Oriente celeberrimi *Tabulis astronomicis* nobis aperuit eruditus Vir *Jacobus Golius in Appendice Atlantis Sinici* adjuncta; ubi apertè videtur duodecim horarum, in quas dies naturalis apud *Sinenses* seu *Cathaios* dividitur, nomina Cathaica ita Sinicis respondere, ut in nullo discrepent, quod & testantur quotquot ex Patribus nostris huc *Romam* advenæ existerunt. Sed ut hæc luculentius pateant, hîc nomina apponam.

Astronomia *Cathaiorum* cui *Sinis* correspondet.

Golius in App Atl. Sin.

Nomina horarum, in quas dies naturalis apud Cathaios, *id est* Sinas, *dividitur.*

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Sinica.	*Cu*	*cheù*	*yin*	*mao*	*xin*	*su*
Arabica.	صو	جن	ماو	يم	خيو	ژه
	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Sinica.	*v*	*vi*	*xin*	*yieu*	*siò*	*hai.*
Arabica.	وو	وي	شن	يوو	سيو	حاي

Si quis verò 60. annorum Cyclum, quo *Cathaios* in calculo dierum, hebdomadum, annorumque solarium *Nasaradinus* uti dicit, cum Sinico contulerit, eandem prorsùs, sive rationem computus, sive nomina, quibus illum appellare solent, esse comperio: idem esto judicium de anno Cathaico, quem uti & Zodiacum in 24. partes dividunt, anni initio facto à 15. gradu Aquarii. Verùm de hisce fusiùs vide *citato loco* supra memoratum *Golium*, qui & testem *Vlug Begum* Astronomum *Persam* adducit, ex cujus tabulis quæcunque hucusque tradita sunt, clarè ex calculorum *Cathaiorum*, sive quod idem est, *Sinarum* harmonia ostendit. Lego & ego apud *Medicos Arabes*, Muscum qui in *China* reperitur, passim vocari مسك كطاي *Muscus Cataicus*, potus quoque ille qui ex *Cha* herba quadam *Cataio* propria conficitur, plerumque چا كطاي *Cataium cha* dici: *Mogores* verò, qui origine *Tartari* sunt, & ex magni *Cingis can*, cæterorumque succedentium potentium Imperatorum prosapia originem suam ducunt, à Sinici Imperii expugnatione, *Mogulo-Sinas* ab Historicis eorum مغوله سين dici lego. Quæ verò de *Quinsai*, urbe admirandæ & penè incredibilis magnitudinis scribit, illa omnia vera esse comperta sunt hodiè de Civitate *Hancheu* metropoli, de qua P. Martinus Martinius eximii Atlantis scriptor, ita disserit fol: 109. *Nè diutius* Europæi *Cosmographi in Marci Pauli* Quinsai *inquirenda ac ridiculè delineanda aberrent, hîc ipsissimam illam dabo, cujus ne umbram quidem assecuta est* Archontologia *illa* Cosmica, *& si Deus votis faverit, transmittam fortasse cum tempore ipsum* Sinicarum urbium *ab ipsis* Sinis *longè ante* Europæos *impressum* Theatrum *nunquam hactenus visum* Europæ *quod quidem sciam. Verùm ut quod nunc instat agamus, certissimis inprimis argumentis probo, hanc urbem ipsam esse* Quinsai *Pauli Veneti; hæc enim illa est, quæ à* Singui, *hoc est,* Sú Cheú *qinque dierum spatio distat: si loquamur de progressu ac itinere exercitus, in quo constat M. Paulum Venetum fuisse, aliàs enim vix quatridui iter est; hæc illa est, quæ illius tempore regia erat* Sinarum, *quam* Sinæ *lingua erudita litteratorum* Kingsu, *Communi hominum vulgarium minus exactè loquentium* Kingsai *dicunt, unde Veneti nomen* Quinsai *fluxit. Notandum porrò hîc* Kingsu *dignitatus nomen esse urbibus regiis commune, non autem uni proprium ac singulare, siquidem verè regiam significat, quamvis sæpè eadem urbs proprium alioquì habeat nomen, uti hæc urbs* Hancheu *dicitur, quæ sub* Sunga *familia dicta est* Lingan, *quia ejus familiæ*

Quinsai quænam fuerit ingens ejus vastitas.

Descriptio *Hamcheu* sive *Quinsai.*

Etymon *Quinsai.*

liæ decimus Imperator Caoçungus Kin Tartaros *fugiens hîc Regiam statuit, atque idcircò Veneti tempore* Kingsu *vocitata est, quodcunque demùm hîc alii sentiant; hæc autem acta sunt ad annum à partu Virginis* 1135. *In eadem quoque urbe* Sunga *familia Regnum tenuit, donec magni* Hân Tartari *Occidentales*, Kin Tartaros *Orientales* è Catayo *ejecerunt, hoc est, ex Borealibus Provinciis, atque ita tum debellati sunt, moxque victricia arma in Regnum* Mangin *invexerunt, Australium Provinciarum scilicet occupatione cœpta. Sed ut propius ad rem ipsam accedamus, hæc illa urbs est, quæ altissimos ac innumeros penè habet pontes, tum intra ipsa mœnia, tum extra in ipsis suburbiis, nec à vero aberunt multum decem etiam millia, quæ Venetus enumerat, si pontibus arcus triumphales accenseas, quos ob fornicis similitudinem, potuit etiam Venetus in Pontium habuisse loco, eodem modo, quo Tigrides Leones dixit, cum tamen ii minimè hic, uti ferè in tota* Asia, *non reperiantur; nisi velis eum non eos tantummodò qui intra aut extra urbem sunt, sed totius hujus Territorii pontes esse complexum, ac tum quidem numerum illum suum, qui aliàs* Europæis *creditu videtur difficilis, facilè augere potuisset, tanta ubique pontium & arcuum triumphalium copia. Accedit ad hujus rei confirmationem Lacus* 40 *Italicorum milliarium,* Sihu *vocant, qui quamvis intra mœnia non sit, illa tamen ab Occasu in Austrum longo tractu lambit, ex eoque inducti sunt in ipsam urbem complures canales; ejus porrò ripæ ita templis, monasteriis, palatiis, musæis, ac privatorum domibus, omni ex parte sunt obsitæ, ut intra amplissimam urbem, non ruri versari te credas. Ad hæc ripæ undique quadrato sectoque lapide erectæ sunt, latissima ambulantium commodo relicta via; viæ etiam quædam per ipsum Lacum transeunt, pluribus iisque altioribus pontibus, sub quibus naves trajiciant, instructæ, quibus inambulantes totum Lacum ultro citroque possint circuire, unde Urbi accenseri à Veneto facilè potuerunt. Hæc est illa Urbs, quæ intra mœnia montem habet ad Australem partem* Chinghoang *dictum, in quo turris illa cum custodibus, ubi horarum spatia clepsydrâ metiuntur, & quot horis tabella exponitur aureis sesquipedalibus litteris inscripta: hæc ipsa urbs est, cujus plateæ omnes quadratis sunt stratæ lapidibus: hæc quæ in paludoso jacet loco, pluribusque canalibus navium capacibus dividitur; hæc demùm, ut reliqua prætercam, ex qua Imperator ad mare fugit per fluvium ingentem* Ciengtang, *cujus latitudo Germanicum excedit milliare, fluitque ad Australem urbis partem, ut nec hîc omninò desit fluvius, quem Venetus* Quinsai *suæ adscripsit, indè in mare versus Ortum prorumpit, à quo tantum omninò distat hæc urbs, quantum eam distare Venetus voluit. Addo urbis ambitum centum eoque amplius occupare milliaria Italica, si maxima suburbia annumeres, quæ ab omni parte latissimè excurrunt; undè ad quinquaginta Sinica stadia conficies à Borea in Austrum rectà obambulando per frequentissimas plateas, in quibus nihil à populo domibusque vacuum reperturus sis, eodem ferè modo ab Occasu in Ortum pergere licet. Cum ergò ex* Sinica historia *tempus, nomen, descriptio, magnitudo cæteraque omnia hanc urbem esse* Quinsai *demonstrent, nullus amplius relinquitur dubitandi locus.* Hæc P. Martinus Martinius cit. loco.

Urbs innumeris pontibus referta.

Lacus *Sihu.*

Lacus littora cultissima.

Quinsai seu *Hamcheu* Urbis circuitus.

§. I.

Iter in Cataium *sive* Chinam Benedicti Goës *Soc.* Jesu, *ex* P. Nicolao Trigautio. *Vide* Mappam Itinerum.

Undè itaque tanta circa *Cataii* genuinum situm opinionum confusio nata sit, paucis explico. Notum est tum ex *Historia Pauli Marci Veneti, Haythonis Armeni* aliorumque, tum vel ex ipsa *Chronologia Sinarum, Magnum Cham Tartarorum* Imperatorem, quem *Cublai* alii, nonnulli *Ulcam* aut *Uncam* vocant, anno 1256. irruptione per muros factâ, universum *Sinarum* Imperium (quod tum in duo Imperia divisum, quorum unum versus Boream *Catai*, alterum versus Meridiem *Mangi* vocabatur) occupasse; undè uti jam aliàs pars Borealis *Chinæ* cum cæteris

China à Tartaris Cataium dictum.

extrà muros Regionibus sub nomine *Cathay* passim vocabatur, ita quoque occupato jam *Sinarum* Imperio, universum Regnum per *Tartaros* & *Saracenos* circumvicinos introducto, nomine *Cathai* vocabatur, nomine cæterorum circumjacentium Regnorum extrà muros deleto, ità ut ab illo tempore illud solum, quod intra muros conclusum vastum *Sinarum* Imperium ab iis qui ex *Indostan*, *Usbec*, *Camul*, aliisque Mediterraneis Regionibus negotiandi causa illuc quotannis proficiscerentur, *Cataium* appellatum sit; & ex Itinere Fratris nostri *Benedicti Goësii* luculenter patet. Verùm quia illud non solùm Superiorum Societatis nostræ, sed & Proregis *Indiæ Ariæ Saldagna*, imò Imperatoris *Mogorum Acabar*, jussu consilioque, tum ad *Cataium* explorandum, tum ad incolas intermediorum Regnorum Christiana Lege imbuendos decretum erat; Certe illud ea quoque qua fieri potuit diligentia & sollicitudine à *Benedicto Goësio* viro prudenti & cordato, nec non linguâ Persica, quam longâ morâ in Regno *Mogorum* ipsique *Acabar* Regi familiaris optime didicerat, peractum fuit. *Benedictus* itaque diplomate Regis *Mogorum* nec non Proregis *Indiæ* supra memorati necessariis subsidiis tanto itinere congruis affatim instructus, *Armenorum* assumpto habitu, nomine quoque *Benedicti* in *Abdulla*, quod *servum Dei* notat, mutato; *Armeno* homine Isaac in itineris individuum comitem adscito, anno 1603. per solennes jejuniorum dies ex *Lahor* Regia *Mogorum* movens iter versus Regnum *Cascar* unà cum 500 hominum congregatione, quam *Caravanam* vocant, magno jumentorum, camelorum & curruum numero orditus est, menstruo itinere in urbem *Athec* sub jurisdictione *Mogoris* appulit; trajectoque flumine *Indo*, post bimestre spacium urbem *Passaür* attigit, ubi ab Eremita instructus audivit menstruo spatio versus Boream Regionem *Caphurstàn* esse, id est *terram infidelium*, de qua infrà, pluribus, Christianis refertam esse, quam tamen *Caravanâ* impeditus transire non licuit. Hinc 25 dierum curriculo in urbem pervenit, cui *Ghideli* nomen est, ubi à latronibus multum periculi subiit. Hinc movens intra 20 dies *Cabul* urbem tenuit, urbem *Mogoris* jurisdictioni adhuc subjectam. Hinc *Chiaracar* urbem ferro divitem, & ex ea decem diebus in *Parvàn* ultimum *Mogolici* Regni oppidum pervenit.

Iter Benedicti Goës ad Cataium detegendum.

عبدالله

Adoritur iter anno 1603. Ex Lahor.

Athec.

Passaür.

A Passaür.

25 dierum.

Ghideli 20 diebus.

Cabul.

Chiaracar 10 diebus.

Parvàn. 20 diebus.

Post quinque dierum quietem, 20 dierum spatio per altissimos montes in Regionem cui *Ancheran* nomen est, & post alios 15. *Calcià* urbem appulit, & decendio peracto in locum quendam *Gialalabath* dictum venit, *Brachanum* teloniis celebrem; post quindecendium in *Talhan*, & hinc in *Chaman* progressus ingentia latronum pericula incurrit, quibus evitatis, tandem *Ciarciunor* tenuit, & post decendium *Sarpanil* desertum locum transeuntes per altissimum montem viginti dierum itinere in *Sarcil* provinciam pervenit, post biduum ad pedem montis *Cecialath*, in quo ob nivium multitudinem multi frigoris vehementia periêre, pervenit, sex diebus in nive peractis in *Tangheran* Regnum *Cascar*, & post 15. dies *Jaconich*, & post dies quinque *Hiarcham* *Cascaris* metropolim & finem *Cabulensis* pervenit; Regio tota *Mahometis* legem sectatur. Atque hinc ex *Hiarcham* in *Cataium* per *Caravanam* expeditionis initium est, eorum tamen qui certò se intra Regnum admittendos fore norunt; Negotiatio quasi tota consistit in Jaspidis pretiosi fragmentis, quæ in *Cataio*, id est, *China* plurimi fiunt, & duplicis generis est: prius è flumine *Cotan* non procul à Regia, à piscatoribus instar crassiorum silicum educitur: Alterum è montibus erutum in saxeas laminas duabus fere ulnis longas diffinditur. Distat hic Mons *Cansangui* à Regia vicendio circiter, & mons Lapideus dicitur, in Chartis Geographicis passim notus. Hinc itaque iter post longam moram

Ancheran 15 diebus.

Calcia 10 dieb.

Gialalabath. 15 dieb.

Talhan. Chaman.

Ciarcinur. 10 dieb.

Sarpanil 20 dieb.

Sarcil 20 dieb.

Mons Cecialath 6 dieb.

Thamgeran 15 dieb.

Jaconich. 5 dieb.

Hiarchan.

Mons Lapideus.

moram denuò orditus Benedictus, primùm *Iolci-Telonium* Regni appulit, hinc 25 dierum itinere sequentia loca peragravit: *Hancialix*, *Alceghet*, *Hagabathet*, *Egriar*, *Mesetelec*, *Thalec*, *Horma*, *Thoantac*, *Mingieda*, *Capetalcol*, *Zilan*, *Sarogne betal*, *Cambaso*, *Aconserfec*, *Ciacor*, *Acsu*. *Acsu* oppidum est Regni *Cascar*, à quo per desertum, quod *Caracatai*, id est *nigra Cataia* dicitur, laborioso itinere profectus, in *Oitograch*, *Gazò*, *Casciani*, *Dellai*, *Saregabadal*, *Ugan*, ac tandem *Guciam* pervenit: Hinc abiens 25 dierum itinere in urbem *Cialis* pervenit, quæ est sub jurisdictione Regis *Cascar*, ubi Saraceni ex præteriti anni *Caravana* ex *Cataio*, id est, *Pekino Sinarum* Regia redeuntes, Benedicto nostro mira de P. Matthæo Riccio ejusque sociis narrarunt; Atque proindè hic Noster primo *Sinarum* loco se *Cataium* reperisse, miratus est. Hinc 20 diebus in *Pucian* ejusdem Regni oppidum, & hinc *Turphan* & *Aramuth*, ac tandem in *Camul* munitam urbem appulit. Ex *Camul* novendio ad Borealis tandem tantoperè desiderati Regni *Sinensis* muros, ad locum, qui *Chiaicum* dicitur, appulit, ubi & intra muros admissus diei unius itinere *Socieu* urbem primam Sinensem ingressus, aliud præter *Chinam*, *Cataium* non reperit; ut proinde omnem imposterum de genuino *Catai* situ, quod à *Saracenis* cum *China* passim confunditur, scrupulum deposuerit. Nota tamen hoc iter ex *Laor* versus Boream longius protractum, cum ex *Laor* per multò compendiosiorem viam, terminum suum attingere potuisset; Verùm uti hoc per *Thebeticos montes* iter nondum detectum erat, ita quoque illud in *Usbec* & *Samercandam* tunc temporis usitatius, etsi per ingentes ambages devium & vias undique & undique latrociniis infame, negotiatorum consuetudini se accommodans tentare coactus fuit. Est Regnum *Usbeck* vasto regionum intervallo ex Occasu in Ortum extensum, tribus maximis Regnis conflatum, quorum prius Regnum *Samarcanda* ortu *Tamberlanis* celebre; Alterum *Tarphan*; Tertium *Turphan* dicitur; omnia *Mahumedis* legibus infamia; homines, quod de *Scythis* historiæ memorant, crudeles, latrones, sanguinarii, & capitales Christianorum hostes; unde Regnum istud Christianis prorsus modò impervium est, nisi iis forsan qui negato Christo, impio *Mahumeti* adhærere velint. Atque hoc est ex *Usbeck* in *Cataium* iter.

Iolci. — *Hancialix.* — *Acsu per desertum.* — *Gucia 20 dieb.* — *Pucian.* — *Turphan.* — *Camul 9 dieb.* — Muri *Sinensis* Regni. — *Socieu.* — Regnum *Usbec.*

Iter verò quod P. Antonius Andrada Lusitanus in Regnum *Thebet* aggressus fuit, tale est: Ex *Lahor Gangem* trajiciens primò in *Scrinegar* & *Ciapharangam* urbes ingentes populosissimasque, ex hisce per altissimum montem transgressus in summitate ejus ingentem lacum, commune *Indi*, *Gangis* cæterorumque *Indiæ* majorum fluminum hydrophylacium detectum observavit; & hinc multorum dierum itinere per altos pariter montes in *Redoc* frigidissimam Regionem Borealem, ejusdemque nominis urbem pervenit; ex qua per Regnum *Maranga* & *Tanchuticum Tartarorum* Regnum bimestri spatio facilè *Cataium*, id est, *China* attingi potest.

Iter P. Andradæ. — *Ex Lahor, Scrinegar, Ciapharangue.* — *Mons Gangis & Indi.* — *Redoc.* — *Maranga. Tanchut. China.*

§. II.

Iter aliud è China *in* Mogor *à nostris Patribus* P. Alberto Dorville & P. Jo. Grubero *expeditum. De quo vide Mappam.*

1. Ex *Pequino* itaque hi Patres anno 1661. mense Junio, in *Siganfù* triginta dierum, & hinc *Sining* sive *Siningfù*, totidem ferè dierum decursu transacto bis croceo flumine, quod *Hoang* vocant, transito, confecerunt iter. Est autem *Sining*, sive *Siningfù* urbs magna & populosa ad vastos istos Regni *Sinarum* muros exstructa, per quorum portam primus in *Cathaium* sive *Chinam* aditus patet ex *India* negotiantibus, ubi & commo-

Iter *Pekino* ad *Siningfù* urbem ad muros sitam.

commorari coguntur usque dum ulterior à Rege introitus concedatur. Urbs hæc sub elevatione poli 36. grad: min. 20. constituitur.

Iter à Muris per desertum *Kalmack* usque ad initium Regni *Lassa*.

2 A *Sining* trimestri spatio per *Kalmack Tartariæ* desertum usque ad initium Regni *Lassa*, quod & *Barantola Tartari* vocant, pervenerunt: Desertum verò partim montosum, partim planum, sabulo arenisque consitum, sterile prorsus & infœcundum, cui tamen subindè natura providit nonnullis rivis, quorum ripæ jumentis herbarum virentium pascuorumque sufficientem copiam destinant: cæterum desertum uti ab intimis *Indiæ* mediterraneis originem ducit, ità quoque ex Meridie in Boream rectà extensum, qui ejus terminum in hunc usque diem exploraverit, inventus est nemo: Putant multi illud ad mare usque glaciale extendi, de quo pluribus in *Mundo Subterraneo*: Habet autem varia nomina; *Paulus Marcus Venetus* illud desertum *Lop* vocat, diabolicis illusionibus spectorumque passim comparentium multitudine infame, de quo tamen nihil nostri Patres memorant, cum semel atque iterum hujusmodi spectra comparuisse, non comprobet perpetuum eorundem omnibus semper comparentium continuationem; *Tartari* olim desertum *Belgian*, modò *Samo*, aut *Sinenses Kalmuk*, alii *Caracathai*, id est, *nigram Catajam* vocant, ubi præter ingentis magnitudinis Tauros Sylvestres nullum cæteroquin animal reperias: *Tartari* tamen desertis assueti, illud nullo non tempore vagabundi peragrant; Hordas quoque suas, ubi rivum pascuis commodum repererint, ibidem fundant; Hordæ *Tartarorum* sunt casæ, hominibus pecoribusque recipiendis aptæ, uti Figura indicat.

Desertum Arenosum, & varia ejus nomina.

29 alt. poli.

3. E *Lassa* sive *Barantola* sub 29. grad. 6. min. elevat. Poli constituta, usque ad radicem montis *Langur* quadriduo venerunt; Est autem *Langur* mons omnium altissimus, ità ut in summitate ejus viatores vix respirare ob aëris subtilitatem queant; neque is ob virulentas nonnullarum herbarum exhalationes æstivo tempore, sine manifesto vitæ periculo transiri possit. Per hunc montem ob horrenda præcipitia & scopulosos tractus, neque currus, neque jumentum transire potest, sed pedestri itinere totum iter conficiendum est, spacio ferè menstruo usque ad *Cuthi* primam Regni *Necbal* urbem: quamvis autem hic montosus tractus sit transitu difficilis, providit tamen natura de magna aquarum undique ex montium cavernis erumpentium tam calidarum, quàm frigidarum copia, nec non piscium pro hominibus, pascuorumque pro jumentis ubertate: hunc ego tractum eundem esse puto, quem *Ptolomæus* sub Caucaseorum montium serie catenam, longè latéque in Ortum suisque fimbriis in Meridiem & Boream protractam *Parapanisum* vocat. *Paulus Marcus Venetus Belor*, alii aliis nominibus pro diversitate nationum per quas transit, nuncupant.

Mons altissimus *Langur* dictus.

Cuthija urbs regni *Necbal*.

Belor.

4. Ex *Cuthi* quinque dierum itinere pervenitur ad urbem *Nesti*, Regni *Necbal*, in quo omnes idololatriæ tenebris involuti sine ullo Christianæ fidei signo vivunt; abundat tamen rebus omnibus ad vitam sustentandam necessariis, ita ut 30 aut 40 gallinæ pro uno scuto passim vendantur.

Nesti urbs Regni *Necbal*.

5. Ex *Nesti* in urbem metropolitanam Regni *Necbal*, quæ *Cadmendu* dicitur, sub elevat. Poli 27. grad. 5. min. constitutam, 6 dierum itinere pervenitur, ubi Rex potens, etsi gentilis, Christianæ tamen legi haud contrarius residet.

Metropolis *Necbal Cadmendù* 27 gr.

6. Ex *Cadmendu* medii diei itinere ad urbem *Necbal* totius Regni sedem, quam & *Baddan* vocant, pervenitur.

Badda.

7. Ex *Necbal* quinque dierum itinere urbs *Hedonda* occurrit, Regni *Marangæ* colonia, sub altitudine Poli 26. gr. 36. min. constituta.

Urbs *Hedonda* Regni *Marangæ* Colonia 26 grad.

8. Ex *Hedonda* octiduo pervenitur usque in *Mutgari*, quæ est prima Regni Mogorici civitas.

Mutgarija Mogoris urbs.

9. Ex *Mutgari* decem dierum iter

I est

Battana urbs Bengalæ 25 gr.

est usque in *Battana*, quæ est civitas Regni *Bengalæ* ad *Gangem*, sub elevat: poli 25. gr. 44. min: constituta.

Benares urbs 24 gr.

10. Ex *Battana* octo dierum spatio pervenitur in *Benares*, urbem populosam ad *Gangem*, & sub elevat: poli 24. gr. 50 min. constitutam, estque celebris ob *Brachmanum* Academiam, quæ ibidem floret, in qua & omnes scientiæ regioni propriæ, veriùs superstitiones inauditæ docentur.

Catampor. Agran.

11. Ex *Benares* ad *Catampor* undecim dierum, & ex hac in *Agran* septem dierum iter est.

Ex *Peckino* itaque *Agram* usque, iter est continuatum, 214 dierum; Si moram spectas *Caravanarum*, iter est unius anni & duorum mensium circiter. Atque hæc oretenus à suprememoratis Patribus accepi, qui illud, uti descripsimus, iter confecerunt.

CAPUT IV.

De vario habitu, moribus & consuetudinibus hominum illorum Regnorum, per quæ dicti Patres, Albertus Dorville *&* P. Gruberus *transeuntes observarunt, depinxeruntque.*

VTi Regna, quæ dicti Patres, itinere hucusque à nemine Europæorum tentato transierunt, Geographis ignota fuerunt, ita quoque multa, haud indigna consideratione circa habitus, mores & consuetudines gentium observarunt, quæ quà picturis, quà scriptis consignata mihi datâ operâ, ut confecto ab ipsis itineri insererentur, reliquerunt, quod modò oportunè præstandum duxi.

Murorum Sinensium descriptio.

Ex *Pekino* itaque Metropoli Sinarum, & Imperiali Sede moventes, bimestris temporis spatio ad muros famosissimos pervenerunt; ad quos urbs ingens *Siningfù* sita, murorum veluti præsidium quoddam contra Tartaros tutissimum, ubi murorum tam celebrium structuram, quantum istius loci ratio ferebat, diligentissimè ab ipsis observatam delineatamque in *Fine Libri* exhibuimus; addideruntque, muros tantæ latitudinis esse, ut sex equites eam commodè absque eo quod unus alterum impediat, in uno ordine constituti percurrant; undè ab indigenis *Siningfù* eos frequenter visitari ajebant, tum ad aëris saluberrimi, qui ex arenoso adjacente deserto perflat, fruitionem, tum ad exercitia alia relaxandæ mentis gratia, peragenda, mirè opportunos; est enim adeò altus, ut prospectu undique & undique patentissimo, nec non amœnissimo facilè indigenas ad se eliciat, tum ob dictas causas, tum ob summam scalarum, quæ ad eum ascensum præstant, commoditatem; Longitudinem verò latissimi muri usque ad alteram portam, per quàm in civitatem *Sucien* transitur ex deserto, tantam esse, ut octodecim ferè dierum spacio vix transiri possit, quos multi non tam negotiorum conficiendorum necessitate, quàm curiositate ducti, obtentâ prius à Gubernatore *Siningfù* facultate, nec non commeatu sufficienti instructi conficiunt; ajunt enim innumeras ex eo habitationes intra murum obvias veluti ex alto monte spectari; extra verò in adjacente deserto, uti oretenus ab Indigenis sibi narrari audierant, omnis generis ferocium belluarum (uti sunt Tigrides, Leones, Elephantes, Rhinocerotes, Leopardi, Sylvestres Tauri, Monocerotes, (est ea Asinorum cornutorum species quædam) miris, insolitisque spectaculis ex alta veluti turri ab omnibus insultantium bestiarum periculis immunes recreari, potissi-

Omnis generis belluæ in arenoso deserto certis anni temporibus stabulantes ex muri summitate summa voluptate à curiosis impunè spectantur.

potissimum ex ea muri parte, quæ in Austrum tendens ad regiones magis habitatas, ut *Quamsi, Junnam* & *Tibet* appropinquat; hinc enim ad fluvium croceum, murisque vicina loca dumetis senticetisque conferta certis anni temporibus, tum pabuli, tum venationis causa agminatim se conferre solent.

Egressi itaque hanc stupendi muri vastitatem dicti Patres, statim rivum piscibus refertum obvium invenerunt, quorum non exiguam copiam cœnæ in subdiali tentorio apparatæ reservarunt; transito quoque flumine croceo extra muros, statim vastissimum illud desertum *Kalmak* desertum montibus & campis sterile, horridum & formidabile ingressi, ad *Barantolæ* Regnum usque trimestri spacio confecerunt. Hoc desertum quamtumvis squalidum sit, à *Tartaris* tamen, quos *Kalmuk* vocant, constitutis anni temporibus, ubi ad ripas fluminum major pascuorum copia est, per hordas quæ portatiles non incongruè civitates dici merentur, habitatur; *Tartaris* desertum hinc indè longè latéque latrocinandi causa divagantibus; undè ad *Tartarorum* insultantium violentiam propulsandam valida manu *Caravanam* instructam esse oportet. Patres uti sæpè in eorum habitacula per hoc desertum sparsa inciderunt, ita quoque singulorum habitus, eo modo, quo hìc exhibentur, delinearunt.

Desertum Kalmack.

I. *Lama Tartarus.* III. Fœmina ex *Kalmak.* II. *Tartarus* ex *Kalmak.*
A. Habitatio *Tartarorum.* IV. Rota volubilis.

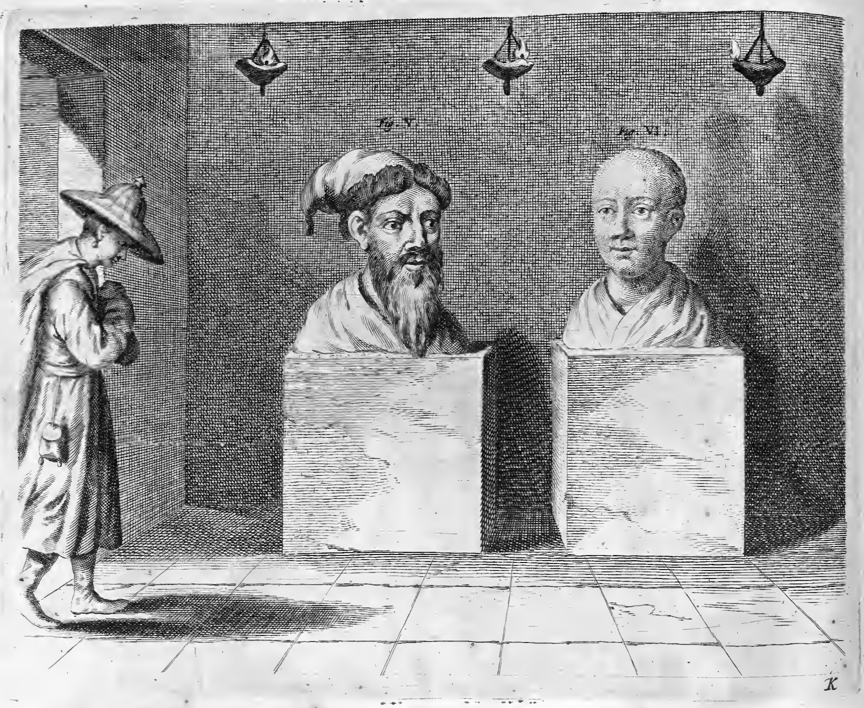
Habitus Tartarorum Kalmuck.

Tartarus, quem Figura I. exhibet, habitum gerit *Lamæ*, qui sunt Tartaricæ gentis *Kalmak* Sacrificuli, seu sacrorum præsides, pileo utuntur rubro colore

tincto,

tincto, toga alba retrò contorta, baltheo rubro, & tunica flava induuntur, ex cujus cingulo burſa dependet, uti I. Figura exhibet.

Fig. II. II. Figura Tartarum *Kalmak* exhibet, veſte pellicea & cappa flava indutum. Fig. III. Figura III. fœminam Tartaram è *Kalmak* exprimit, veſte ex pelle, vel ex viridi aut rubra materia indutam; ſingulæ verò pentaculum quoddam ſeu amuletum collo appenſum, utique ad malorum averruncationem geſtant. Habitationem eorum Figura A. exprimit, Fig. A. eſtque tentorium Tartaricum intrinſecùs ex parvis plicatilibus bacillis confectum, exterius verò rudi ex certæ lanæ materia funibuſque conſtricta contectum. IV. Figura exhibet inſtrumentum, & eſt rota volubilis in ſceptri formam, quæ tempore, quo *Lamæ* orant, ab adſtantibus ſuperſtitioſis circumagitur. Fig. IV.

V. Effigies *Han* Regis *Tanguth* mortui qui pro Deo colitur.

VI. Effigies *Devæ* Regis *Tanguth*.

Fig. V. Effigies Regis Tanguth. V. Figura veram effigiem exhibet *Han* Regis *Tanguth* demortui, quem dicunt quatuordecim habuiſſe filios, & ob inſignem bonitatem & juſtitiam adminiſtratam, omnes indigenæ eum veluti ſanctum, cultu Deis ſuis proprio venerantur; fuſca dicitur fuiſſe facie, barba caſtanei coloris & miſta canis, oculis protuberantibus; Eſt autem *Tanguth* ingens Tartariæ Regnum, cujus non exiguam partem tranſierunt Patres, Regemque quem *Devam* vocant

Tanguth Regnum Tartariæ.

cant ibidem ſub ea forma, quam Figura VI. indicat, ipſo Rege jubente, delineavit P. *Joannes Gruberus*: facies fuſca eſt, cæterum veſtitui ejus *Lamæ*, quem I. Figurâ exhibuimus, prorſus ſimilis eſt.

Fig. VI.

L

VIII. Ejuſdem pars poſterior.

VII. *Tartara* Septentrionalis anterior pars.

Erat tum temporis in Aula *Devæ* Regis *Tanguth* fœmina ex *Tartaria* Septentrionali oriunda, quæ uti inſolito habitu ornabatur, ita quoque non indigna viſa fuit, quæ à Patre ad vivum delinearetur, plexos gerit in modum funiculorum Capillos, conchis marinis in capite & cingulo exornata; vide Figuram VII. & VIII. anteriori, poſteriorique parte exhibitam.

Fig. VII. & VIII.

Erant & in eadem Regis curia Aulici quidam, quorum si habitum consideres, is totus fœmineus est, nisi quod rubri coloris pallio *Lamarum* more utantur; vide Figuram X. & XI. cæterùm popularem gentis Tanguticæ utriusque sexus habitum exhibent Figuræ XII. & XIII.

Fig. X. & XI.

Fig. XII. & XIII.

XI. Alius habitus Viri Aulici.

IX. Trophæa, quæ in summis Montium cum adoratione magno *Lamæ* eriguntur, pro conservatione Hominum & Equorum.

X. Habitus Viri Aulici sub Habitu Fœmineo.

Execrandus mos in Regno *Tanchut* introductus.

Est in istiusmodi Regnis *Tangut* & *Barantula*, astutia & fraude Satanæ horrendus & execrandus mos introductus, is videlicet, qui sequitur: Puerum eligunt viribus robustum, cui potestatem dant, ut constitutis diebus anni, quemcunque obviam habuerint hominem cujuscunque sexus & ætatis, nullo respectu aut discrimine habito, armis quibus instruitur, conficiat; hoc enim pacto interfectos, mox veluti à *Menipe* Deastrâ quam colunt consecratos, æternos honores & felicissimum statum consequi, stolidè & amenter sibi persuadent. Puer mirè variegato amictu, gladio, pharetra, sagittisque instructus, nec non vexillorum trophæis aggravatus, constituto tempore à dæmone, cui consecratus dicitur, obsessus, maxima furia domo elapsus per compita & plateas divagatur,

XII. Habitus communis in Regno *Tanchuth*. XIII. Habitus ejusdem Gentis. XIV. Effigies Pueri dæmoniaci, dum mactat homines, *Phut* nomine.

tur, omnes sibi obvios, nulla resistentia facta pro libitu interficit; hunc patria lingua *Buth*, quod *interfectorem* significat, vocant, undè Patres eum eo prorsus modo, quo ipsi, dum eodem tempore ibi morarentur, viderant, depinxerunt, ut XIV Figura docet.

Sunt intra vastissimum *Tanguticum* Regnum alia Regna inclusa, & sunt primò *Barantola*, quam etiam *Lassa* vocant, cum cognomine Metropoli Regni; Regem proprium habet, totum fœdis gentilitatis erroribus intricatum, differentia Numinum Idola colit; Inter quæ principem locum obtinet, quod *Menipe* vocant, & novemplici capitum discrimine in conum monstroso fastigio assurgit, de quo in sequentibus, de Numinibus seu Idolis Sinensium πολυκεφάλοις uberius loquimur; Ante hoc stulta gens insolitis gesticulationibus sacra sua facit, identidem verba hæc repetens: *O Manipe mi hum*, *O Manipe mi hum*; id est, *Manipe salva nos*. Quin & stulti homines varia ad Numen propitiandum cibaria ei apponunt, similiaque εἰδωλομανίας abominanda specimina peragunt. Nostri Patres ad cæcitatem harum gentium commiseratione & deploratione dignam demonstrandam, Idolum sub ea forma, quâ viderant ipsi, & quam Figura XVII exhibet, quamvis illa quoque sub eo habitu, quem XXI Figura, exhibeatur.

Menipe Numen *Tanguticorum πολυκέφαλον.*

Fig.XVII.

Exhi-

XVII. Idolum *Manipe* in urbe *Barantola* Regni *Lassa*.

XXI. Aliud Idolum *Manipe*.

Exhibetur & aliud in *Barantola* falsæ divinitatis spectaculum, quod uti fidem ferè humanam excedere videtur, ità quoque singulari curâ dilucidandum est. Narrant Patres, dum *Barantolæ* ad integros duos menses opportunitatem *Caravanæ* operturi commorarentur, multa sese circa gentis mores & instituta observasse, quorum aliqua ridicula sunt, alia etiam execranda occurrunt. Duo hoc in Regno Reges sunt, quorum prior Regni negotiis rectè administrandis incumbit, & *Deva* dicitur, cujus effigiem VI. Figura refert; Alter ab omni negotiorum extraneorum mole avulsus, intra secretos Palatii sui secessus otio indulgens, Numinis instar adoratur, non solùm ab indigenis, sed & ab omnibus *Tartariæ* Regibus subditis, susceptâ ad eum voluntariâ peregrinatione; hunc veluti Deum verum & vivum, quem & Patrem æternum & cœlestem vocant, magna munerum, quæ eidem offerre solent, attestatione adorant. Sedet is in obscuro Palatii sui conclavi, uti Fig. XIX monstrat, auro argentoque ornato, nec non multiplici ardentium lampadum apparatu illustrato, in eminenti loco supra culcitram, cui pretiosi tapetes substernuntur; ad quem advenæ capitibus humi prostratis advoluti, non secus ac Summo Pontifici pedes incredibili veneratione osculantur; ut vel indè Dæmonis fraudulentia luculenter appareat, qua

Magni *Lamæ* inauditus & ridiculus cultus.

Deva Rex.

Cerimoniæ Patri æterno fieri solitæ.

XIX. Effigies Magni *Lamæ* seu *Patris æterni.*

XX. *Han* mortuus Rex *Tanguth* divinis honoribus colitur.

qua venerationem soli Vicario Christi in terris Romano Pontifici debitam, ad superstitiosum barbararum gentium cultum, uti omnia cætera Christianæ Religionis mysteria, insitâ sibi malignitate, in abusum transtulit; Undè uti Patrum patrem Pontificem Romanum Christiani, ita Barbari hunc Deastrum *Magnum Lamam*, id est, *Sacerdotem Magnum*, & *Lamam Lamarum*, id est, *Sacerdotem Sacerdotum* appellant, eò quod ab eo, ceu à fonte quodam tota religionis, seu potius εἰδωλομανίας ratio profluat, undè & eundem, Patrem quoque Æternum vocant. Veruntamen ne moriturus æternitatis duratione exutus videri possit, hinc *Lamæ*, seu Sacrificuli, qui soli ipsi perpetuò adsistunt, ejusque necessitatibus summâ curâ & sollicitudine serviunt; Oracula ex ore ejus excerpta simplicioribus advenis mira fucatæ divinitatis simulatione exponunt, hi, inquam, post mortem ejus, ex universo Regno hominem, ipsi quoad omnia simillimum, inquirunt, quem inventum in Solium surrogant; atque hoc pacto toti Regno doli fraudisque nesciis, Patris Æterni ab inferis septies jam à centenis annis resuscitati, perpetuam durationem evulgantes, adeò firmiter Barbarorum animis diabolica illusione excæcatis persuadent, ut de ejus fide nullus amplius illis scrupulus inhæreat; Undè tantis venerationis inditiis ab omnibus colitur, ut beatum ille se reputet,

Modus resuscitandi *Lamam.*

putet, cui *Lamarum* (quos summis & pretiosis muneribus eum in finem, non sine magno eorum lucro corrumpere solent) benignitate aliquid ex naturalis secessus sordibus aut urina Magni *Lamæ* obtigerit; ex hujusmodi enim collo portatis, urina quoque cibis commixtâ, ô abominandam fœditatem! contra omnium infirmitatum insultus tutissimos ac probè munitos se fore, stolidissimè sibi imaginantur. Hæc ab Incolis urbis *Barantolæ* Patres magno animi mœrore, ex harum gentium cæcitate concepto, audierunt; & quamvis Magnum *Lamam* (eò quod Christianæ Religionis professione prohiberentur, neque ullus alius, nisi præviis cæremoniis Idololatris propriis Magno *Lamæ* prius exhibitis, admitti posset) videre non potuerint, ejus tamen effigiem in vestibulo palatii Regii expositam (in quo accensis lampadibus ficto pictoque non minus, quàm vivo solitæ cærimoniæ exhibentur) exactè depinxerunt, sub eo habitu, quem Figura XIX. exprimit; Arcis quoque, quam *Bietala* vocant, ad finem urbis *Barantolæ*, in qua Magnus *Lama* residet, schenographiam, quam Figura XVIII. refert, unà apponendam censuerunt: Tantæ autem authoritatis est in tota *Tartaria*, ut nullus Rex alicubi inauguretur, qui non prius missis Legatis cum inæstimabilibus muneribus à Magno *Lama* benedictionem pro felici Regni auspicio postulet. Vide quæ in præcedentibus *C. VI.* de honoribus huic *Lamæ* ab Imperatore Sino-Tartarico exhibitis, fusius exposuimus, ubi & totum hunc superstitiosum Magni *Lamæ* cultum, originem sumpsisse à celebri

Fig. XIX.

Figura XVIII.

lebriillo presbytero Joanne, quem ſedem ſuam in hoc *Tangutico* Regno habuiſſe, ibidem demonſtravimus. Sed hæc de Magno *Lama* ſufficiant.

XV. Vetula. Mulieres ex Regno *Cain*. XVI. Juvenis.

Fig. XV. & XVI.

Viderunt & *Barantolæ* ex vicino Regno *Còin* advenas mulieres, Juvenem & Vetulam hoc habitu, quem Figuræ XV. & XVI. exhibent; mulieres verò nobilitate conſpicuæ, omnes capillos per modum faſciculorum plectunt, & retrò contorquent, in fronte rubram faſciam perlis exornatam geſtant; in ſummitate coronam argenteam per modum pyxidis Turcheſiis & Coralliis diſtinctam portant; vide Figuram XXIII.

Mons *Langur* altiſſimus.

Relicto Regno *Laſſa* ſeu *Barantola*, per altiſſimum montem *Langur*, quem paulò ante deſcripſimus, menſtruo itinere ad Regnum *Necbal* pervenerunt; ubi nihil ad humanæ vitæ ſuſtentationem rerum neceſſariarum deeſſe repererunt, exceptâ fide in Chriſtum, utpotè omnibus gentilitiæ cœcitatis caligine involutis. Sunt hujus Regni præcipuæ urbes *Cuthi* & *Neſti*. Mos hujus gentis eſt, ut mulieribus propinantes, potum *Chà* vel vinum alii viri aut fœminæ ter eiſdem infundant, & inter bibendum tria butyri fragmenta ad amphoræ limbum affigant, unde poſteà bibentes accepta fronti affigunt. Eſt & alius in hiſce regnis mos immanitate formidandus:

quo ægros ſuos jam morti vicinos, & deſperatâ ſalute, extra domum in camporum plenas morticinorum foſſas projectos, ibidemque temporum injuriis expoſitos, ſine ulla pietate & commiſeratione interire. Poſt mortem verò partim rapacibus volucribus, partim lupis, canibus, ſimilibuſque devorandos relinquunt; dum hoc unicum glorioſæ mortis monumentum eſſe ſibi perſuadent, intra vivorum animalium ventres, ſepulchrum obtinere. Fœminæ horum Regnorum adeò deformes ſunt, ut diabolis ſimiliores quam hominibus videantur, nunquam enim religionis causâ aquâ ſe lavant, ſed oleo quodam putidiſſimo; quo præterquam quod intolerabilem fœtorem ſpirent, dicto oleo ita inquinantur, ut non homines, ſed lamias diceres.

XXIII. Habitûs Mulierum nobilium Regni *Tanguthici*. XXIV. Habitus Fœminæ prope *Cuthi* urbem Regni *Necbal*. XXV. Habitus Regni *Necbal*.

Fig. XXIV, XXV, XXVI, XXVII.

Habitus hujus gentis exhibent Figuræ XXIV, XXV, XXVI, XXVII. Cæterum Rex inſignem Patribus benevolentiam exhibuit, præſertim ob tubum Opticum, de quo nihil iis unquam innotuerat, aliamque curioſam Matheſeos ſupellectilem ipſi exhibitam, quibus adeò captus fuit, ut Patres prorſus apud ſe retinere conſtituerit, neque diſcedere indè paſſus ſit, niſi ubi fide datâ illuc ſe reverſuros ſpopondiſſent; quod ſi facerent, domum inibi in Noſtrorum uſum & exercitium ſe exſtructurum ampliſſimis redditibus inſtructam, unà cum plena ad Chriſti Legem in ſuum Regnum introducendam facultate conceſſa, pollicitus eſt.

Ex

XXII. *Tartarus* Septentrionalis. XXVI. & XXVII. Habitus Regni *Necbal*.

Ex *Necbal* discedentes ad confinia Regni *Marangæ*, quod Regno *Tebet* insertum est, appulerunt; cujus Metropolis *Radoc*, ultimus itineris in Regnum *Tebet* olim à P. d'Andrada suscepti terminus, ubi multa Christianæ fidei olim inibi plantatæ indicia ex nominibus Dominici, Francisci, Antonii, quibus appellabantur homines, repererunt. Atque ex hinc tandem ad primam Mogolici Regni jam Orbi noti urbem *Hedonda*, & hinc *Battanam*, *Bengalæ* ad *Gangem* sitam urbem, & *Benares* urbem Academiâ *Brachmanum* celebrem, ac tandem *Agram Mogoris* Regiam pertigerunt; ubi P. Albertus Dorville itinerum fractus laboribus, intra paucos dies meritorum cumulo plenus, relictâ terrestri, in Cœlestem patriam, uti piè credimus, abiit, mediâ *Europam* inter & *Chinam* viâ.

CAPUT V.

De Mogorum *seu* Mogulum *Regno, ejusque rebus memoratu dignis, unà cum variis itineribus in illud ex* India *&* China, *vel ex illo in* Europam *quà confectis, quà conficiendis.*

RESidet in vasto illo *Mogulum* Imperio Monarcha potentissimus ex *Tamnerlani* familia oriundus, decimus ordine, *Gelal Edim Mahumed*, magni illius Regis *Accabar* pronepos, qui fuit ex dicta *Tamnerlani* prosapia septimus, vir non minus armis, quam ingenii perspicacitate toto Oriente celeberrimus. Hic primus nostros Patres in Regnum *Mogorum* evocavit ex *India*, non tam curiositate, quam amore Euangelii, & pronitate quâdam naturali, quâ in Christi fidem ferebatur: de qua tametsi P. Rudolphum Aquavivam datâ operâ *Goâ* accersitum, disserentem libenter audiret, ut tamen veritati palmas daret, impetrari non potuit: unde & morte præventus, quæ abdita sunt Dei judicia, salutem æternam consequi non valuit. Fuit acerrimi judicii Princeps, quamvis ἄμυσος, nulloque litterarum genere excultus esset; de variis tamen Religionum statibus, solo rationis dictamine optimè differebat & Mahumetanam quidem Sectam, prædecessorum exemplo colebat, at tantum abest ut eam magni fecerit, ut potius jocis sannisque eam subinde excipere sit solitus Brachmanicam verò eo in pretio habuit, ut quemadmodum hanc, ita Turcicam æstimare quidem videretur, at revera verbis & factis rideret utramque. Et quemadmodum viribus potens, robustus corpore, armisque erat exercitatissimus; ita quoque quatuor vasta Regna suo Imperio subjugasse scribitur. In publico auditorio eâ majestate refulgebat, ut pauci ex Monarchis simili forma habitûs, quâ Numinis instar radiante diademate, ex auro, perlis, lapidibusque inæstimabilis pretii se spectandum præbet, in sede pari apparatu exornata; in manu globum tenet, quo se Orbis dominum, summamque potentiam exprimit: nudis pedibus more Majorum sedet, qui à suis sæpe sæpius interdiu pretioso liquore lavantur: habet & appositum vas pretiosum liquorem continens, quo æstivo calore, aut cæteris temporibus, ubi placuerit, se reficiat. Verum cum ejus ectypon seu effigiem sub eo habitu, quo publico consistorio comparere solebat, nostri Patres Romam transmiserint, operæ pretium me facturum existimavi, si hoc loco eam ex authographo depromptam, in gratiam Curiosorum apponerem. Non tamen semper hoc habitu, sed pro diversitate personarum ad solium suum admissarum, alio & alio habitu se exhibere solebat. Cum P. Rudolpho Aquavivæ ad se aditum concederet, in solita eum majestate comparuisse scribit nobilis Societatis nostræ historicus *P. Daniel Bartholus.* Numerus Principum præter 20 Reges suos vassallos, qui eum stipabant, non erat. Saracenorum more sedebant supra culcitram holoserico, auroque contextam, de qua meritò illud dici poterat, *Omnis Lapis pretiosus operumentum ejus*: Capitis integumentum erat fascia aureis filis inæstimabilis pretii, lapidibus gemmisque *Indorum* more Regum intorta: vestimentum ad genu usque protensum auro coruscum, nec non opere phrygio floribus foliisque intertextum; cingulum non dispari ornatu concinnatum, nudis quidem pedibus, more Majorum, sed femora subtilissima carbaso ad instar byssi variis striis, perlisque innexis incri-

spato,

ſpato, ſpectabantur. Ad unum latus acinacis, ad alterum Ephebis, arcubus, pharetris, cæteriſque exoticis armis inſtructis, circumdabatur. Loquenti gemmæ quaſi ex ore, tum ad recordationem eorum quæ dixerat, tum ad Majeſtatis magnitudinem demonſtrandam, decidere videbantur: Verba quæ dicebat arrectis auribus ab adſtantibus magno ſilentio excepta, palimpſeſtro committebantur. Et cum tantus fuerit, cum Patribus tamen privato colloquio, omni depoſita majeſtate converſabatur; quanta clementia, benignitate & munificentia eos proſequeretur, diſputationibus quoque cum *Brachmanis* & *Saracenis* habitis, Lector apud *Bartholum in opuſculo de vita & morte P. Rudolphi Aquavivæ* quam prolixiſſimè deſcripta reperiet.

Si quandoque Rex ad ſolitas animi relaxationes ſe confert, ingenti equitatu aſſociatus, ipſe Elephanto magnitudinis inſolitæ vehi ſolet, cui tapes aureus inſternitur, una cum throno inæſtimabilis pretii apparatu inſtructo. Bellua verò ſe Regia Majeſtate onuſtam ſentiens, proboſcide, auribus, pedibus, annulis, armillis aureis ornata, dici vix poteſt quam ſuperbiat, quam ſibi ex hujuſmodi ornatu complaceat. Ubi verò ad locum recreationi deſtinatum pervenit, ibi complures Elephantes ad pugnandum dextrè inſtructi, prius genu flexione in debitæ reverentiæ honorem Regi exhibitâ, quaſi rationis compotes, varia promuſcidis agitatione ſalutem & felicitatem imprecari videntur, deindè ad pugnam dato ſigno committuntur; ubi ad ſtuporem omnium belluarum in pugnando dexteritatem, atque plenam ſollicitamque ob Regis præſentiam in victoria obtinenda ambitionem, quadam cum admiratione videre eſt. Pugnâ verò, ne acrius pugnando ſe interimant, ſigno dato finitâ, pacis fœdus, reciproco quodam proboſcidum complexu ineuntes, ſe ad quietem componunt. In proemium verò concertationum, mox illis ingentes arundinum ſaccaracearum faſces, quibus libenter veſcuntur, cum cæteris pabulis, ipſis gratis, apponuntur: ſpiritum quoque vini, quam *aquam vitæ* vocant, ex ſaccharo elicitum ad bibendum, quo ipſis nil gratius accidere poteſt, porrigunt.

Contigit autem non ante multos annos in hujuſmodi ludis Elephantum inſignem, & Regi maximè carum, arundinum eſu ſtomachum ita oneraſſe, ut gravem indè infirmitatem incurrerit, quam Medici curaturi, ſolitis ſuis medicamentis, nihil profecerunt; bellua interim proboſcide intra fauces adacta, apertè aliquid ſibi in ſtomacho quod ipſam moleſtaret, latere demonſtrare videbatur. Quod Medicus Europæus advertens, brachio pariter in fauces ejus adacto, belluâ id haud illibenter permittente, tandem invenit arundinem in fundo ſtomachi radicatam, in folia effloruiſſe; undè materiam prius catarcticis magnæ efficaciæ medicamentis præparatam, tandem radicitùs evulſam, foliis virentibus conſpicuam extraxit, & una belluam priſtinæ ſuæ ſanitati reſtituit, magno Regis gaudio, nec non pari Medici lucro. Dicitur habere ad quinque millia Elephantorum, in quorum ſuſtentatione, redditus quaſi unius Regni inſumuntur. Innumera hoc loco de ſimilibus dici poſſent, ſed ne limites inſtituti noſtri tranſeamus, ad argumentum nobis propoſitum revertamur.

Agra Regni *Mogolici*, *Indiæque intra Gangem* & *Indiam* intermediæ Caput & Metropolis, à Rege *Accabar* ob amœnitatem loci, quâ capiebatur, poſt devictam *Gazaratam* fundata, qui prius in *Lahor* Boreali Regia ſedem ſuam fixerat; Regnum Mogoricum inter *Indum* & *Gangem* ab Occaſu & Ortu, quod *Indoſtan* vulgò dicitur, concluditur; à Meridie partim Oceano, partim Regno *Decan*; à Borea *Uſbec* Tebeticis montibus & Regnis *Srinagar*, *Caparangue*, *Radoc*, ab Ortu *Necbal* Regno terminatur; ob ampli-

Mogoris ſitus.

amplitudinem & potentiam Regum, Imperii nomine haud indignum, omnibus ad vitam deliciosè sustentandam egregiè instructum; idiomate triplici utitur: Persico, Indostanico, & Brachmanico; quorum primum Regium, eò quod Aula Regia eò potissimum utatur; alterum Plebejum; tertium Sapientum dicitur, quo non nisi sapientes Gentilium, quos *Brachmanes* vocant, utuntur; tantaque sub veneratione tenent, ut vix sit, qui ejus addiscendæ etiam multis promissis & persolutis pecuniis copiam faciat; etsi P. Henricus Roth eam à *Brachmane* Legi Christianæ valdè addicto Magistro usus, intra sexennium perfectè didicerit, ejusque Grammaticam conscripserit, quæ utinam suo tempore lucem videret, multum sanè ad obstinatos *Brachmanum* in superstitiosis suis dogmatis animos convertendos iis, qui in istiusmodi Regiones mittuntur, Apostolicis viris profuturam censeo; sed de hac Lingua in sequentibus fusiùs.

Triplici lingua utuntur.

Regnum innumeris Elephantis, Camelis, Equis, Gazellis, Simiis cæterisque *Europæ* etiam consuetis animalibus refertum est; oriza, frumento, saccharo abundat; vino ut plurimum utuntur ex sacharo destillato; solo vino ex vitibus destituti, quo tamen Senior Rex unicè delectatur, magno *Batavorum*, *Lusitanorum*, *Anglorumque*, qui illud ex *Europa* advehunt, lucro. Fodinis auri & argenti, cæterorumque metallorum sine tamen cultura, naturaliter turget; undè sive inscitia, sive laborum tædio perculsi, nullam in auro eruendo operam dant, solis arenis aureis fluminum & frustulis jam à natura decoctis intra montium convallia repertis contenti. Ex *Gangis* fundo omnis generis pretiosi lapides extrahuntur, quorum nonnulli omnis generis animalia, plantarum, aliarumque rerum figuras exhibent; quamvis etiam magna Adamantum vis ex *Bengalæ* vicinorum Regnorum montibus erutorum copia advecta, vili pretio exteris divendatur. Clima à Tropico Cancri incipiendo in Boream extensum, maxima ex parte constitutum, calidum est; Sol æstivus ita noxius est, ut nemini sine manifesto febris pestiferæ periculo, illum sub meridiem sustinere queat; Aquæ fictilibus inditæ vasis, non secus ac si in cacabo igni supposito ebulliunt. Undè venenosorum serpentum, scorpionum, aliorumque insectorum ingens nascitur copia, tantæ virulentiæ, ut vix eo imbutis destruendo antidotum reperiatur congruum.

Quæ animalia in Regno *Mogor*.

Fodinis metallicis abundat.

Ganges ferax pretiosis lapidibus.

Adamantes ex *Bengala*.

Sol noxius.

Virulentia Serpentum.

De miris virtutibus Lapidis Serpentini, quem Lusitani la Piedra della Cobra *vocant.*

Inventus est Lapis quidam à *Brachmanibus*, partim naturalis in Serpente concretus, quem *Lusitani Cobra de Capelos*, id est, *Serpentem seu Colubrum pilosum* vocant; partim artificialis, ex variis venenosorum animalium potissimum hujus Colubri pilosi portionibus confectus, qui lapis solis intoxicatis antidotum præstat tempestivè adhibitum; remedium ferè toti *Indiæ*, nec non *Chinæ* usitatum: & sanè non credidissem, nisi dum hæc scribo, experimentum Lapidis fecissem in cane à vipera morso; hic enim Lapis vulneri à vipera cani inflicto mox appositus, protinus ita agglutinabatur, ut vix amplius distrahi posset, manebatque tamdiù affixus vulneri, donec exucto omni veneno hirudinis adinstar jam satur sponte sua decideret; quo peracto canis paulatim jam liber à veneno, etsi aliquanto tempore torpidus, ad se tamen tandem rediit, pristinæ sanitati propediem restitutus. Hoc eodem tempore eximius Physiologus *Carolus Magninus* Romanus in homine quoque à vipera morso hujus rei summâ effectus felicitate experimentum ad veritatem explorandam sumpsit. Lapis verò intra lac conjectus, omni mox veneno deposito, suo nitori, non dicam virtu-

Antidotum mirabile quod lapis Serpentinus præbet.

virtutis attractivæ robore diminutus, sed & eo auctus, redditur, lacte in flavo-viridem colorem ob veneni vim degenerante. Figura Colubri, hæc est.

Forma Lapidis & quantitas vera.

Serpens Capillatus, Lusitanis *Cobra de Cabelo.*

Narravit mihi supracitatus *P. Henricus Roth*, qui tres ejusmodi lapides mihi dono dederat, se multiplex in *Mogoris* Regno hujus lapidis experimentum fecisse; primò in suo famulo, à scorpione in manu percusso, cujus vulneri cum vix dum lapidem applicuisset, cum eccè totum venenum jam intra brachii longitudinem diffusum, retroagi cœptum, & à lapide tantâ proportione attractum fuit, ut servus veneni jam ad hunc, modò ad viciniorem plagæ locum, affluxum digito monstraret, & cum jam vulneris locum attigisset, tunc lapis veluti suo jam officio probè functus, qui plagæ inseparabiliter fixus hæserat, suâ sponte delapsus hominem perfectæ sanitati reliquit. Alterum probavit in hominis pestifero bubone, cui primò inciso cum lapidem applicuisset, hominem intra breve tempus exucto veneno liberum ab omni infirmitate restituit. Præstat hoc non solùm naturalis, sed & artificialis lapis, ex contusis hujusmodi intra serpen-

Artificialis lapis quomodo fiat.

ſerpentes lapideis fruſtulis, vel etiam vitalium ex capitis, cordis, hepatis, dentiumque unà miſtis portionibus terræ ſigillatæ, ut equidem puto; arte ſingulari (quam nemo adhuc à *Brachmanibus* aut *Ioguis* etiam magna pecuniæ vi oblata impetrare potuit) confectus. Undè ſi quis habuerit ſimilem lapidem, qui dictos effectus non præſtet; is pro ſpurio & falſo meritò habendus eſt, quod Lectorem notare velim. Facit hujus lapidis mentionem quoque P. Michaël Boimus in ſua Flora Sinenſi fol. ſignato litera M. hiſce verbis: *In* India *& Regno* Quamſi *in quorundam certi generis ſerpentum (quos* Cobras de Cabelo, *id eſt, Capillatos Serpentes* Luſitani *vocant) capitibus lapis reperitur contra morſus ibidem à ſerpentibus inflictos homini alias ſpacio 24 horarum interituro. Lapis hic rotundus (lenticularis utplurimum Figuræ) coloris in medio albi, & circum circà glauci aut cærulei; vulneri applicatus per ſe ipſum hæret, veneno verò jam plenus decidit; poſt lacti immerſus per aliquam moram ad ſtatum naturalem ſe reducit. Lapis hic non omnibus communis, ſi iterato vulneri adhæreat, virus omne exhauſtum non fuit; ſi non adhæreat, moribundo indigenæ de ſuperato mortis periculo congratulantur. Reperta quoque radix quæpiam contra venenum hujus morſus vocata à* Luſitanis Raiz de Cobra, *id eſt*, radix ſerpentis, *quam maſticare opus eſt, quoadusque bis aut ter eructet homo.* Hæc de Lapide Serpentino ſufficiant, quæ, ut ſuprà dixi, nunquam crediddiſſem, niſi ipſe hujus rei in cane experimentum omnium ſpectantium admiratione ſumpſiſſem.

P. Boim hujus lapidis meminit in ſua Flora.

In quo conſiſtat vis attractiva hujus lapidis.

Quænam verò ſit vis illa magnetica, quæ tam ſollicitè ad ſe venenum cujuſcunque tandem generis, attrahat, tantâ zelotypiâ ambiat, tantâ fame alliciat, ut eo ſatiari vix poſſe videatur, neque ſe à vulneris loco amoveat, donec exſucto omni viru tandem veluti ſatur ſuapte ſponte decidat; certò determinare vix audeam, neque difficultas aſſumendæ cauſæ, niſi ex magneticis noſtris, in *Arte Magnetica* traditis principiis, uti ex iis, quæ in *Libro Nono Mundi Subterranei de venenorum ſympathia & antipathia* tradimus, ſolvi poſſe videtur, ad quæ Lectorem curioſum remitto: addam hoc loco de potenti veneno, quod in ſe continent pili barbæ Tigridis: Tigris animal aſini ferè magnitudinis, & αἰλȣρόμορφον curſu velociſſimum, uti dentium acutiſſimorum multitudine, tum unguium robore quàm inſtructiſſimum eſt, ita omnes ferocioris naturæ belluas crudelitate & truculentia longè ſuperat, felis quoad membrorum conſtitutionem in omnibus ſimilitudinem exprimit, uti in ſequenti Figura apparet. Circa labra prælongos emittit pilos, quos adeò venenoſos experientia docuit, ut ſi quispiam ſive homo, ſive ipſamet bellua, illorum vel unicum incautius ſuſceperit, irremediabili ſui ipſius toxico intereat; undè à Bengalenſibus, apud quos ingens in ſylvis hujuſmodi animalium multitudo ſtabulatur, obſervatum fuit, quod quandò in *Gange* vel alio aliquo flumine ad bibendum ſe confert, id faciat ore admoto ad ſecundum fluminis curſum, nunquam ex adverſo, ne aqua pilorum veneno infecta ſibi ipſi interitum cauſet, neque ex lacu aut foſſis aquiſve immotis eadem de cauſa bibere ſolet: Unde Regio edicto cautum eſt, ne quiſpiam hujuſmodi pilos occiſa Tigride retineat, ſed ſub pœna vitæ omnes ad curiam *Mogolis* mitti debent, ubi à Medicis Regiis pilulæ conficiuntur exitiali veneno turgidæ, quæ iis, quos Rex clandeſtinæ morti deſtinat, exhiberi ſolent. Addam huic eventum exoticum & admiratione dignum, qui ſequitur: Ferebatur in urbe *Agra* puer ſeptennis ὀφιόφαγος *Brachmani* cujuſpiam filius, qui tanta aviditate in cibum ſectabatur venenoſa animalia, araneos, ſcorpiones, ſerpentes omnis generis, ut iis vix ſatiari poſſe videretur. Quam rem cumprimum intellexiſſet jam ſæpius ſupranominatus *P. Henricus Roth*, hujus rei à ſe experimentum ſumendum cenſuit: præcepit ſuis, quibus

Pili in barba Tigridis venenoſi.

Uſus pilorum in curia Mogolis.

De puero ὀφιοφάγῳ Serpentivoro mira.

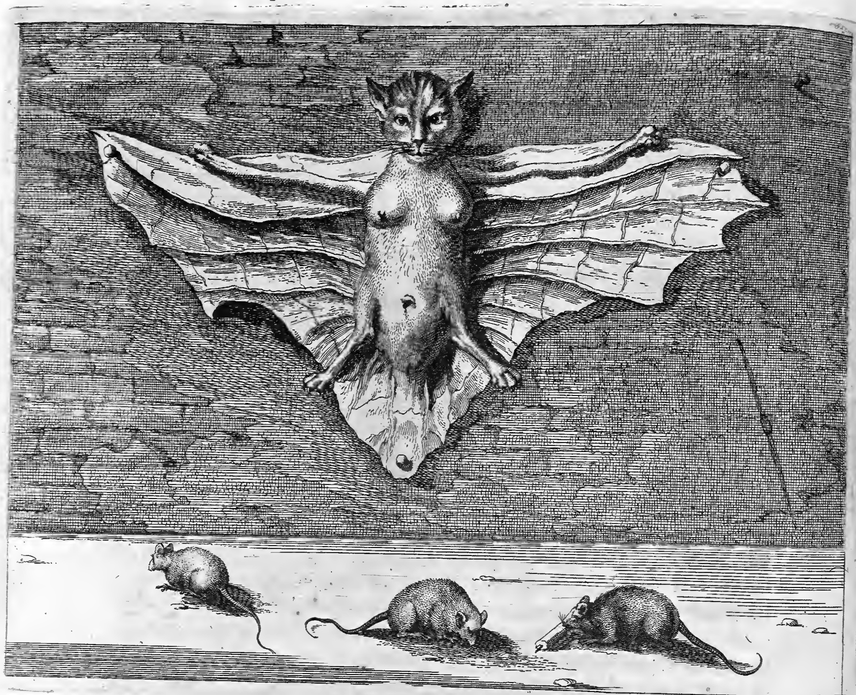
bus præerat Neophytis, ut puerum quæſitum ſibi ſiſterent, atque unà ſerpentes quos poterant, magis peſtiferos, eâ tamen cautela abſconditos adferrent, ne puer primo ſtatim intuitu in eos nimio appetitu perculſus incurreret, quod uti præceperat, factum fuit: Sed deſideratæ tametſi ſtudio abſconditæ letheæ delitiæ puerum minimè latere potuerunt: ingreſſi ſiquidem cum caniſtro nonnullis ſerpentibus, iiſque omnium exitioſiſſimis referto, vix dum ei ſe ſtiterant, cum ecce ſive ex odore, ſive ex naturali quodam ſympathici affectus conſenſu puer ὀφιόφαγος moram non ſuſtinens, in caniſtrum veluti impetu facto irruit, & mirum dictu, ruptis caniſtri clauſtris, ſine ullo delectu unum poſt alterum manu ereptos, ſine ulla virulenti fellis inteſtinorumque exemptione, à capite ad caudam uſque famelici canis adinſtar, ad unum omnes devoravit, tanto cum guſtu & voluptatis ſenſu, ut non peſtiferum quid, ſed delicioſum cibi ſuaviſſimi edulium devorare videretur; quæ res uti præſentes ſummâ admiratione affecit omnes, ita quoque protinus de rei inſolitæ eventu, uti fieri aſſolet, de prodigioſa hujus ὀφιοφαγίας cauſa, diſquiſitio nata eſt. Verùm cum nemo eſſet, qui nodum ſolveret, ego à Patre, dum hîc *Romæ* adeſſet de hujus effectus portentoſi cauſa rogatus, dixi, id non aliundè provenire potuiſſe, niſi ex pica matris, quam κίτταν Græci vocant, videlicet heteroclito gravidarum mulierum ſordidiſſimas paſſim res ſine noxa comedentium appetitu proprio; hæc enim prægnans, ſerpentem intuita, vehementis imaginationis vitio

Mira ſympathiæ vis.

Unde hic appetitus in puero Serpentivoro.

carnem anguillarem rata, anxie appetiit, avidè comedit, & unà similium rerum appetitum fœtui impressit. Verùm cum de hisce quàm fusissimè in *IX. Libro Mundi Subterranei de Venenorum origine* discusserimus, eò Lectorem remittimus. Addidit autem Pater Puerum, ob tam abominabilium rerum appetitum comestionemque à *Brachmane* patre suo, domo ejectum proscriptumque, vitam suam in campis, serpentum cæterorumque animalium virulentorum venatu, nulla aliorum ciborum solitorum alimonia sustentasse.

Vespertilio qui ob corporis molem Cattus Volans dicitur.

Casmir Provincia Mogoris deliciosa.

Est in Regno *Mogor* Provincia *Casmir* dicta, ea benignitate climatis dotata, ut vix sit quicquam Europæ proprium, quod illa sive animalium, sive plantarum fructuumque varietatem spectes, præter alia *Indiæ* propria non abundè proferat. Dicebatur & ibidem in condensis montium arboribus Cattos Volantes videri capique; quæ res primò quidem mihi Chimæricis fabulis similis visa fuit, donec re minutim juxta omnes circumstantias examinatâ, tandem inveni hosce Cattos Volantes nihil aliud esse, quàm Vespertiliones ejus magnitudinis, quâ gallinam aut anserem si non superent, saltem æquent, iis in partibus stabulantes; & quoniam adinstar felium toto corpore pilosi sunt, ita à capite felium non multum abludunt, hinc vulgus iis Cattorum Volantium nomen indidit; qui verò per auxesin dicunt, illos pennigeris alis instructos esse, illi audiendi non sunt,

Catti Volantes utrum dentur verè, & quales sint.

Catti Volantes nil aliud sunt quam prægrandes Vespertiliones.

ſunt, cum illa omnia Naturæ dictamini contraria ſint; hæc enim fieri non poſſe, neque ullo unquam tempore viſum fuiſſe animal perfectum quadrupes, vero pennarum remigio inſtructum, ex animalium hiſtoriis conſtat; niſi fortè nonnulli fabuloſam antiquitatem ſecuti, ſphynges, gryphos, ſimiliaque Chimerica monſtra vera & reipſa exiſtere, ſibi imaginentur; quod ut gratis ſibi fingant, per me licet. Alas hujuſmodi Veſpertiliones habent non pennigeras, ſed cartilagineas, quibus non ſecus ac noſtrates aëra ſulcant; cartilagineæ verò alarum membranæ tot oſſeis ad longitudinem alarum fibris diſcriminatæ ſunt, ut pennigeras alas proximè adumbrent: hiſce membranis veluti ſacculo quodam obtecti, interdiu concavis arborum truncis ramiſque, uti & cavernarum fornicibus ungue ſe ſuſpendunt, non animalia, ſed ſacculos pendere diceres, ab inſectis animalculis hoc pacto eorum inimicis ſecuri. Scio hoſce nocturnos Cattos in *Indiæ* ſolitudinibus Indigenas ad ſingulares cibi delicias ſtudioſè venari; in *China* quoque *Surata*, cæteriſque adjacentibus Inſulis, quin & in *Braſilia* hujuſmodi monſtra reperiri, quæ nocturno tempore greges & jumenta pecorum vaccarumque aggreſſa, ſuctu ſanguinis lactiſque vitam ſuſtentare Illuſtriſſimus, dictarumque Regionum explorator eximius, Dominus Franciſcus Manuel *Luſitanus*, hîc *Romæ* non ſemel mihi narravit: Figuram Catti volantis hic appoſitam vide. *Mogorum* quoque Regnum, uti fluminibus prægrandibus, ita quoque immanium Crocodilorum multitudine abundat; Undè qui *Gangem* aut *Indum* navigant, ſclopis cæteriſque armis inſtructos eſſe oportet ut ſe contra horum animalium ferociam defendere queant; Sed de hiſce & ſimilibus vide *conferta Indicarum hiſtoriarum Monumenta.*

Catti Volantes delicatum edulium.

Crocodilis abundat *Indus.*

Addam hîc, quod de Crocodilis *in ſuo Itinerario* narrat *P. Joannes à* JESU *Maria*; hic *Goâ* in *Europam* redux, cum ad oſtium fluminis *Indi* perveniſſet, ibidem excenſione facta nonnemo ex itineris comitibus, arundinetum ingens paulò altius ingreſſus, mox ingentem ſibi Crocodilum obvium habuit, qui apertis faucibus eum jam prædam ſibi deſtinabat, interim ex interioribus arundineti receſſibus veloci curſu ſe ſiſtit Tigris; quid miſellus ageret inter tam immania monſtra, quorum utrumque obviæ ſibi prædæ inhiabat? Omni itaque humano deſtitutus auxilio ad Deiparam cæteroſque Sanctos confugiens quà votis eidem quà precibus dum ſe commendaret, eccè Tigris velociſſimo ſaltu prius in eum inſiliens, dum ſe ictum fugiens profundius incurvaret, Tigris evanido ſaltu recta in rictum Crocodili fertur, qui uti apertis faucibus erat, ita Tigrim capite arripiens loco miſeri hominis in tantum continuit, donec Tigris tot acutorum dentium ordinibus ſuffocata expiraret; in qua & dilanianda tantoperè occupabatur bellua, ut de nulla alia re jam ſollicita, homini commodam evadendi occaſionem præbuerit; hic Divina protectione omniumque ſtupore membrorum attonitus ad ſuos redux, quid ſibi accidiſſet, expoſuit, qui omnes debitas pro tanti muneris beneficio Deo Opt. Max. gratias reddentes, infidaque ſtatione relicta iter proſecuti ſunt: hæc ex ſupra citato *Itinerario P. Joannis à* JESU *Maria*, ſit fides penes Authorem. Verum de animalibus in ſequentibus plura. His itaque ritè expoſitis, jam iter ex *Agra* in *Europam* ordiamur.

Mirus eventus, ex *Itinerario P. Joannis à Jeſu*

Maria Carmelitæ.

ITER EX AGRA MOGORUM IN EUROPAM, *ex Relatione* PP. Joannis Gruberi & Henrici Roth, *quod bis confecerunt.*

Iter hoc varium eſt, nonnulli potiſſimum *Armeni* & *Perſæ* id per Regnum *Candahar*, quidam per *Caraſonorum* montes & deſerta ſuſcipiunt: Verùm quoniam hujuſmodi itinera terreſtria magnis

gnis periculis & difficultatibus exposita sunt, plerique *Suratæ*, qui *Mogolici* Regni portus est, Oceano se committunt Indico. Ex *Agra* itaque proficiscuntur in *Multan* urbem grandem, & hinc in *Baccar*, fluminum *Athec* & *Ravi* confluxu nobilem; ex *Baccar* per *Indum*, (ab hac enim urbe primùm *India* denominationem sortitur) in *Schuan*, deindè in *Tatta*, & tandem in portum *Sindi*, ubi *Indus* in multa brachia discriminatus in Oceanum evolvitur, *Suratæ* proximum devecti ibidem commorantes opportunam occasionem per mare operiuntur: Ex hoc portu in *Scharna*, *Araba*, *Quidel*, *Cabo gasch*, *Cabo Mußandan* provecti, Persicum sinum ingrediuntur, *Ormutium* Insulam prætergressi, *Congo*, quæ est continentis *Corasaniæ* portus, 40 dierum spatio appellunt. Hinc moventes in *Lec*, 80 dierum spatio pertingunt, & ex *Lec* in *Jaharon*, 20. & hinc in *Passeran* 30 diebus, & quadriduo hinc in *Schiras*, urbem prægrandem & regiam sedem pertingunt, ubi etiamnum magna antiquitatis à *Cyro* Rege *Persiæ*, ubi & sepultus dicitur, summæ magnificentiæ vestigia spectantur, quam quidam *Persopolim*, alii *Susam veterem* seu *Susapolim*, alii *Cyropolim* esse existimant: Quidquid sit, ex *Persicis historiis* certò constat, *Cyrum* Regem ibi quondam resedisse. Hinc centum leucarum intervallo in maximam *Parthiæ* urbem *Isphahanum* pervenitur, regiam *Magni Sophi* sedem; ubi *Julpha Armenorum* Suburbium nonnullis septimanis quietem ad instaurandas vires viatoribus concessit; sedecim dierum itinere in *Caschan*, & hinc 18 leucis in *Comum Hircaniæ* urbem, & hinc 40 leucis in *Sultaniam*, & hinc in *Ochus* regiam *Medorum*, & hinc in *Tauris*, quæ antiqua *Ecbatana* Regis *Assueri* regia fuisse creditur, ob innumera quæ hinc inde spectantur, magnificentissimarum fabricarum rudera; Ex *Taurisi* in *Julpham* ad *Araxin* 22 leucis, & ex hac in *Nachsevan* primam *Armeniæ* urbem octo dierum spatio pervenitur, ubi primò mons *Ararat* impenetrabili & nivosi verticis celsitudine se in conspectum dat; ex hinc in *Erivan*, quæ est Patriarchæ *Armenorum* Sedes, ad radicem montis *Ararat* sita, monasterio *Armenorum* celebris, de quo monte in nostro Opere, Deo dante, quod *Arca Noë* inscribitur, uberrima dabitur discurrendi materia. Ex *Erivan* itur in *Etschmianin* ubi martyris *S. Gregorii Armenorum* Archiepiscopi, & *S. Ripsimes*, Sociarumque locus, unà cum puteo, in quo *S. Gregorius* projectus 14 annorum spatio miraculose vixit, ostenditur. Hinc in *Arseron Armeniæ* minoris rigidam & asperam urbem, quam nonnulli *Nicopolim Armeniæ* fuisse putant, primam *Turcarum* imperio subjectam urbem. Hinc *Tarut* 20 leucis, quam nonnulli *Cucusam* esse volunt, exilio *S. Joannis Chrisostomi* notam; & hinc in *Amaseam Ponti*, deindè in *Osmanschik* 25. leucis, & hinc in *Tusciam Lyciæ*, & deindè in *Amphipolim Phrygiæ*, ac *Niceam Bithyniæ*: concilio 318 Patribus celeberrimam urbem; ex hinc *Prussiam Bithyniæ*, ac tandem ultimam *Asiæ* minoris urbem *Smyrnam* pervenitur, ex qua deindè per Archipelagum vel *Venetias*, vel in *Siciliam* iter dirigitur. Atque hoc est iter bis à dictis P. P. tentatum confectumque.

Ispaham urbs Regia & sedes. *Caschan.* *Comus.* *Sultania.* *Ochus.* *Tauris.* *Julpha ad Araxin.* *Naschevan, 1. Armeniæ urbs.* *Mons Ararat.* *Erivan.* *Etschmianin S. Gregorii & Ripsimes Martyrii locus.* *Arseron.* *Tarut seu Cucusa.* *Amasea.* *Osmanschik.* *Tuscia.* *Amphipolis.* *Nicea.* *Prussia.* *Smyrna.*

De itinere, quod ad detegendam viam facilem & expeditam in Chinam *aliquousque per* Usbec *tentavit* P. Amatus Chesaud Gallus, *Residentiæ Isphahamensis Superior, ex literis Persicè scriptis ad* P. Athanasium Kircherum *datis, quæ in Latinam linguam versæ, sic sonant:*

P. Amati Chesaud Galli Iter.

Litteras istas non scribo Hispahami, *sed in via, reversus ex urbe* Hairat Sfahanum, *ex qua urbe ferè annus est, quod discesserim versus* Balch, *quæ regia est* Usbek, *ut viderem, an ibi via esset possibilis penetrandi per dictum* Usbek *&* Turkestan *in* Chatao, *& hinc in* Chinam. *Verum ut perveni cum*

Legato

Kesalbax. *Legato* Usbek *ad fines* Kezalbax, *inveni illam viam difficilem esse & periculosam. Igitur* Hairati (*quæ urbs olim* Sicandria *nomen habuit) aliquot mensibus demoratus fui, ibique propè locum vidi, quem antiqui* Bachtra *vocabant, ubi Universitas seu Academia est magna, quam ædificavit filius* Tamerlang *famosi, quæ tamen paulatim destruitur & ruit ex incuria, sicut & alia ædificia multa ibi olim extructa eo tempore, quo Regia illa in manibus* Usbequiorum *fuit. Ex hoc loco tandem veni in urbem* Maxahad, *quam illi* Sanctam *vocant, ibi Mesquita magna auroque ornata extat. Hoc in loco duos menses sedi, & cum doctis, quorum hîc multi sunt, disputavi circa Legem, inveniqne etiamsi clarè seu foris laudent propriam sectam, tamen aliud sentientes, Legem Regis tenendam judicant. Tempus horum nondum venit. Ex hoc loco discessi venique in* Nixapor & Sabazuar, *quæ pertinent ad* Chorasan; *Indè transivi urbes* Setam, Damgan & Jamnam, *tandem* Kaxanum *attigi in Provincia* Aracand 30 Farsang, *id est, parasangis* Sfahamo *distantem. Tractus iste terrarum plerumque sterilis est. Tandem* Sfahamum *redii, hicque ad obsequia R^æ. V^æ. promptus maneo. Sed nunquid interim aliquid R^a. V^a. in lucem prodiit, nunquam oportet, talem arborem sine fructu esse. Præter duos libros, quos ante aliquot annos ad me misit, nihil ultrà ad manus meas pervenit. Ego hîc composui aliquot tra*ctatus circa controversias Legis in particulari: Responsum *Persicè* ad Politorem Speculi. *Non scio quemquam, qui possit hoc negotium tractare Romæ meliùs, quàm R^a. V^a. quam rogo me certiorem reddat, si spes sit ibi imprimi posse tales Libros; sed timeo ne nullus inveniatur, qui sumptus facere velit. In hac tamen re nihil aliud volo, quam id, quod Superiores ordinaverint. Tandem hoc præcipuè petit à R^a. V^a. minimus iste Servus ipsius, ut epistolam hanc meam pro memoriali retineat, ut mei in suis SS. Sacrificiis nunquam obliviscatur. Data prope* Xaxan *circa festum* S. Francisci Xaverii.

Bactra Academia Usbek.

Maxahad.

Nixapor, Chorasan urbs.

CAPUT VI.

Iter à Marco Paulo Veneto *&* Haythone Armeno *in* Cataium *sive* Sinas *confectum.*

CUm nullus ex veteribus ultimi Orientis Regna *Marco Paulo Veneto* uberius descripserit, mearum partium esse ratus sum, ejus hoc loco veluti opportuno, iter in *Cataium* describere; tametsi plurima occurrant, quæ in hunc usque diem à nemine Geographorum tum capta sunt ob varietatem nominum; queis Regna, provincias, urbes, montes, flumina, lacus, differentia ab omnibus aliis nuncupat, tum ob nonnullarum urbium descriptionem, quæ hodiernæ Geographiæ non congruunt; Accedit quod *Marcus Paulus Venetus* nullà Sphæræ notitia fuerit instructus, hinc factum est, ut nullius urbis longitudinem latitudinemque designet, ex quarum unica notitia genuinus locorum situs deprehenditur. Sed jam ad iter ejus enarrandum nos accingamus.

Confusum iter *Marci Pauli Veneti.*

Anno itaque 1269. *Balduino* Regni *Constantinopolitani* sceptra tenente, duo illustres viri ex clarissima Paulinorum familia, cives Veneti, *Nicolaus* & *Matthæus* navi variarum mercium copià instructà *Constantinopolim* moverunt, ubi viribus nonnihil instauratis, *Ponto Euxino* se committentes, portum *Armeniæ*, quæ *Soldadia* appellatur, felicibus zephyris flantibus appulerunt; quisnam verò hic portus *Soldadiæ* sit, comperire non licuit; ego *Trapezontem* interpretor, cum nullus ad mare *Euxinum* propriè *Armenorum* portus sit; neque quod Regnum illud *Bartzæ* sit, comperire licuit. Ex *Bartzæ* Regno *Bocharam* urbem ad fluvium

Causa & origo suscepti in *Cataium* itineris.

Oxum

Bocharæ triennium subsistunt, & linguam Tartaricam addiscunt.

Oxum in *Usbek* Regno sitam, magnis terrarum ambagibus pervenerunt, ubi bellorum tumultibus Regem *Bartzæ* inter & *Tartarorum* Regem exortis, dum qua via ad patriam redirent nescii, novo consilio inito, ibidem integro permanserunt triennio, & ne otio torpescerent, interim Tartaricæ linguæ addiscendæ summo studio incubuerunt. Hoc itaque rerum statu Legatus quidam à Rege *Allau* ad magnum *Tartariæ* Imperatorem *Bacharam* peroraturus venit, ubi cum memoratos viros reperisset, nihil non egit, tum ob egregiam morum normam, tum ob linguæ Tartaricæ, quam possidebant, peritiam, ipsos secum ad *Magni Cham*, utique quàm acceptissimos ipsi futuros, secum abduceret; acquiescentes itaque consilio Legati, post multorum mensium decursum, iter, tandem se *Magno Cham* sistunt. Hic primùm Latinorum virorum pulchram indolem miratus, tum curiositate ductus rerum *Europæarum*, totus fuit in explorando Regionum Occidentalium gubernandi modo & ratione, de Pontifice, Cæsare, de totius Imperii ritibus, tum bellorum tum pacis tempore observatis; ad quæ cum sapienter respondissent, adeò Imperatorem moverunt, ut inito cum Satrapis consilio, tandem de solenni Legatione ad Pontificem Romanum adornandâ conclusum sit, quam & suo nomine hisce viris Paulinis, quorum fidem & sinceritatem experimento jam dudum compererat, expediendam imponit, unà cum tabula aurea literisque, quibus centum viri doctrinâ & sapientiâ conspicui, sibi ad subditos suos in fide Christiana, quam omnium optimam & integerrimam esse dicebat, instituendos transmitteret. Viri itaque acceptatâ Legatione voluntatem Imperatoris expleturi, mox se itineri committunt, tabulâ aureâ instructi, quâ ostensâ utpote sigillo *Magni Cham* signatâ, per totum quà transituri erant *Tartaricum* Imperium, literisque queis à vectigalibus & quorumcumque tandem importunitate immunes, ab omnibus summo honore & benevolentia exciperentur, subditis præcipiebatur. Iter itaque magnâ tabulæ aureæ fiduciâ prosecuti, post multorum mensium spacium tandem *Balzram Armeniorum* portum (qualis verò hic portus fuerit, an ad mare *Caspium*, an ad *Euxinum*, hucusque mihi incompertum est) verisimilius est fuisse portum *Trapezuntinum*, in angulo *Ponti Euxini* constitutum; siquidem ex hoc portu intrà paucos menses portum *Anconitanum* anno 1272. tenuerunt, quod ex mari *Caspio* propter immensum terrarum regionumque interjectum spacium, fieri non potuisset.

Cum Legato Regis Allau ad Magnum Cham proficiscuntur.

Magnus Cham honorificè illos suscipit.

Consilium de Legatione ad Pontificem Rom. adornanda initur.

Itineri in Europam se committunt.

Armeniorum portum Balzran appellunt, & hinc Anconam.

Porrò *Anconæ* undè discesserant restituti, de morte *Clementis* IV. perceptâ famâ, neque quenquam alium in Sedem Apostolicam surrogatum, consilii inopes non parum conturbati fuerunt. Interim *Venetias* patrios lares revisuri contendunt, novam interim Pontificis electionem operiebant, ubi *Nicolaus* uxorem quam in abitu suo prægnantem reliquerat, fatis cessisse reperit, relicto quindecim annorum *Marco* filio, qui posteà & parentis sui in derelictas à patre remotissimas *Asiæ* regiones comes, & unà hujus *Geographicæ historiæ* Author & conscriptor fuit. Novo itaque Pontifice, sub nomine *Gregorii* X. *Rudolpho* Imperante, unanimibus Cardinalium suffragiis electo, *Anconam* revertuntur, Literas *Magni Cham* Pontifici unà cum muneribus transmittunt, quibus motus, de opportuna Euangelii propagandi occasione vehementer gavisus, literas ad *Magnum Cham*, quibus omnia ea continebantur, quæ ad Christianæ Legis religionem, atque ad animum Magni Regis jamdudum ad sacrosanctam Christi Legem suscipiendam proclivem, melius imbuendum necessaria videbantur, dedit, adjunctis duobus è Dominicanorum familia præstantibus doctrinâ Viris *Quilelmo Tripolitano* & *Nicolao*, cujus cognomen

Mors Clement. IV. Pontificis.

Venetias contendunt.

Literæ Magni Cham novo Pontifici Gregorio traduntur.

Ex Ord. Prædicat. ad Magnum Cham Missionarii.

gnomen non additur. Hi itaque jam votis suis expleti, iter ordiuntur in Orientem, tandem longo itinere terrâ marique *Armeniam* ingressi, bellorum tumultibus *Armenos* inter & *Babylonis* Soltanum exortis, omnia turbata cum reperissent, patres Prædicatores timore perculsi, derelictâ ulterioris itineris prosecutione in *Armenia* restiterunt; Nicolaus verò cum Marco Paulo filio, omni periculo repudiato, ex summo quo plenam satisfactionem *Magno Cham* de expedita legatione dare nitebantur, desiderio adorti, ad eum magno labore itinerumque incognitorum periculo expositi, in urbem *Clemenisu* appulerunt; quorum adventu *Cublai Magnus Chan* mox ubi certior factus, quadraginta dierum spatio nuncios suos, qui ipsos omni humanitatis genere rerumque necessariarum ubertate exceptos ad se adducerent, obviam amandavit. Itaque in conspectum *Magni Chan* admissi solitis venerationis signis exhibitis quod ipsis impositum erat, exposuerunt, Literas Pontificis unà cum phyala olei ex Dominici sepulchri lampade desumpti, prout ipsis à *Cublai* demandatum erat, exhibuerunt; Marci quoque Nicolai filii indolem admiratus tali utrumque honore prosecutus fuit, ut eos intra domesticos, quod maximi honoris signum erat, receperit, eoque variis in remotissimas Imperii sui provincias legationibus, tum ob singularem, quæ in eo elucescebat prudentiam, negotiorumque expediendorum insignem dexteritatem, tum ob eximiam quatuor diversorum Idiomatum cognitionem, summo suo emolumento usus sit; & uti Imperatorem curiosioribus naturæ spectaculis morumque legibus capi advertit, ita quoque quæcunque rara, mira & exotica in diversis legationis suæ itinerumque ambagibus observavit, illa summo studio descripta *Magno Chan* exhibuit, quibus dici vix potest, quantam apud eum gratiam iniverit, donec tandem desiderio patriæ percitus post 17 annorum peractum diversarum legationum munus, licentia ab Imperatore quantumvis ægrè obtentâ, per incognitas terrarum mariumque semitas salvi & incolumes innumeris peragratis Regionibus, anno 1295. *Venetias* redierunt. Quibus quidem obiter expositis, nihil restat, nisi ut iter ejus in *Cataium* paulò fusius describamus, cum multa, uti suprà dixi, occurrerint, quæ Geographos mirè perplexos teneant.

In *Tartariæ* urbem *Clemenisu* ad *Magnum Cham* appellunt.

Munera Pontificis & literas offerunt.

Marcus Paulus filius Nicolai peraceptus *Magno Cham.*

Post 17 annorum apud *Cam* moram obtenta licentia in patriam redeunt.

Iter Marci Pauli Veneti.

Mari itaque Mediterraneo, *Anatolia*, *Armenia*, *Perside* peragrata, ad *Balasciam* regionem pervenit, quam nos *Corasinam* esse putamus, *Persidem* inter & *Mogulum* Regnum interjectam: Ex hoc loco vitato in Meridiem itinere, inter Boream & Ortum, quem *Nordost* vocant, iter suum instituit; hinc per deserta, deindè per altissimum montem *Belor*, quem suprà descripsimus, in Regnum *Cassar*, quod hodiè *Cascar* vocant, pervenit, *Magno Chan* pro tempore tributarium, partim Christianis Nestorianis, partim Mahumedanis inhabitatum; hinc versus Boream deflectens *Samarcandam* subiit Magni *Tammerlanis* regiam, in Regnum *Carcham*, quod hodiè *Jarcham* dicitur; ex hoc in *Peim* & *Ciarciam* urbes, & tandem in *Camul* & *Tarphan*, *Tanchutici* tunc temporis Imperii Provincias, modò *Usbekiorum* imperio subditam, per desertum *Lop* progressi sunt; quæ omnia, quæ supra de Itinere Benedicti Goësii adduximus, correspondent. Hinc tamen versus *Cataium* brevissimum iter non est prosecutus, sed versus Boream declinans ad *Campition* urbem *Tangutici* Regni metropolim pervenit, ubi inter Orientem & Meridiem, hoc est, Euronothum progredientibus ingressus incipit in *Cataium* per desertum; spreto tamen hoc itinere versus Boream identidem progressus, variisque *Tartariæ* Orientalis Provinciis Regnisque peragratis, pluribusque in iis Christianis repertis, tandem

Balascia.

Cascar.

Samarcandam.

Jarcham.

Peim. Ciarcia.

Camul. Tarphan.

Lop desertum.

Campition.

Cambalu Magni Cham Regia.

tandem *Cambalù Magni Chan* Regiam appulit de cujus urbis vastitate & etymologia suprà fusè egimus; ubi vehementer miror, *Paulum Venetum* nullam murorum *Sinensis* Imperii, per quos necessario transire debebat, mentionem fecisse; forsan ad Oceanum Orientalem, ad quem se pervenisse scribit, per Aquilonaria Regna longè latéque divagatus, per *Coreanum* Sinum maritimo itinere intra *Cataium*, id est, *Chinam* pervenisse vero haud absimile est: Siquidem quæcunque de *Cataio* imposterum narrat, quæcunque de civitatum vastitate & magnificentia, de populorum Mercatorumque frequentia, de rerum omnium humanæ vitæ necessariarum ubertate, de fluminum amniumque multitudine, de pontium admiranda structura recenset, illa utique nulli alteri Regioni, Regno & Imperio, præterquam vastissimo *Sinarum* conveniunt, cui & Sinica civitatum nomina mores & consuetudines prorsùs consonant; uti in præcedentibus fusè ostensum fuit. Imò *Haython Armenus* Monachus Præmonstratensis, ex Regia stirpe natus, totius Orientis lustrator, quæcunque ex *Paulo Veneto* longius enarrata sunt de Regno *Cathaico*, ipse sub Religiosi Viri fide confirmat, utpotè qui anno 1307. omnia illa ultimi Orientis Regna propriis oculis inspexit, quorum itinerum rationem, causam occasionemque posteà exponemus. De Regno autem *Cathay* Cap. primo suæ historiæ ita loquitur: *Regnum* Cathay *est maximum quod in Orbe valeat inveniri, & est repletum gentibus & divitiis infinitis, & in Oceani littore habet situm. Homines illarum partium sunt sagacissimi & omni calliditate repleti, & ideò in omni scentia vilipendunt omnes alias nationes, & dicunt, quod ipsi soli sint, qui duobus luminibus respiciunt; cæteri verò uno tantum; communiter parvos habent oculos, & naturaliter barbâ carent; & insuper de isto Regno dicitur, quod est in principio Mundi, quia est in Oriente ab uno capite, & in illa parte, nulla est aliarum habitatio gentium, ut refertur; Ex Occidente habet suos confines cum Regno* Tarsæ; *ex Septentrione cum deserto* Belgian; *ex Ortu verò & Meridie sunt Insulæ maris Oceani innumerabiles.* Quibus verbis *Cathaium* sive *Chinam* ita describit, ut in nullo à moderno ejus situ, moribus gentium, cæterisque *Chinæ* propriis discrepet.

Cur nulla muri Sinensis in itinere à M. Paulo fiat mentio.

Cathaii ab Haythone descriptio.

CAPUT VII.

De Christianæ fidei in dicta Tartariæ *&* Catay *Regna per jam exposita itinera introductione.*

CUm in omnibus jam dictis itineribus nullo non tempore Christianorum nomen memoretur; Dubium nullum esse debet Lectori, Euangelicam Christianæ Legis doctrinam à primis usque temporibus primitivæ Ecclesiæ in memorata ultima Orientis Regna per intermedia, vel per ipsos Apostolos, vel per eorum discipulos, & in Apostolico munere successores introductam fuisse. Quod ut quàm luculentissimè pateat, Apostolicis omnium seculorum expeditionibus in istiusmodi Regna peractis agere constitui: Et tametsi in præcedentibus de S. Thomæ expeditionibus in *Indiam* & viciniora Regna egerimus, hîc tamen quomodò tum ope S. Thomæ, tum S. Philippi, Bartholomæi, Thadæi, cæterorumque Apostolorum in Mediterraneæ *Indiæ* Regna usque ad ipsos ultimos *Tartariæ* terminos Sacrosanctum Christi Euangelium propagatum sit, demonstrare contendo. Quod dum facio, multum sanè luminis ab eximio *P. Henrico Rhodio*, qui universam penè *Indiam* peragraverat, accepi: siquidem ex *Goa* in *Mogolum* Regnum missus in *Dalcan*, quod modò Regnum *Visipor* dicitur,

Iter P. Henrici Roth per Indiam.

Gati

Gati monte superato venit in *Colconda*, & hinc in *Montipur* & recto in Boream itinere *Bengalam* & *Decanum* Regnum, & hinc per *Delli* urbem rectâ *Agram Moguli* Regis curiam pervenit; quam autem rara & curiosa in tanto itinere observarit, ipsemet suo tempore in Itinerario suo luci dabit; hic, inquam, cum de *Narsingiæ* Regno & *Meliaporæ* reliquiis S. Thomæ celeberrimis rationaretur, dixit, in hunc usque diem in Christianorum Archivio præter alia, iter quoque, quod Sanctus Apostolus ex *Judæa* in *Indiam* confecisset, conservari, seque ex Syriaca lingua in Latinam versum penes se habere; quod cum vehementer desiderarem, votis meis non illibenter annuit; Est autem id quod sequitur. In universali Orbis terrarum ab Apostolis Hierosolymis facta distributione, ad Divini Euangelii propagationem, S. Thomæ *Indiam* obtigisse, ex *Ecclesiastica historia* constat, quo ut pertingeret, iter tale orditus est: *Ex Judæa, Syria, Armenia, Mesopotamia* peragrata in quandam Persidis urbem pervenit, quæ *Soldania* dicitur, ubi Divini verbi semente sparsa ingentem Christianorum messem obtinuit. Hinc verò per Regnum *Candahar*, & *Cabul*, quæ 40 leucis distat *Candahar*; *Cabul* verò *Galabor* quoque dicitur, per quam S. Apostolus egressus est per montes altos in regionem, quæ in hunc usque diem جورستان *Gavorstan* à *Mauris* dicitur, id est, *Regio infidelium*, sic enim nominant Christianos, qui etiamnum ibi perseverant, Christiani S. Thomæ dicti, qui uti montibus altissimis à natura muniti sunt, ita non facilè aditus in eam conceditur, etsi quandoque nonnulli *Saraceni* penetrent, statim tamen ex perfidæ sectæ odio jugulantur; Gentiles verò suscipiuntur, & tametsi varios Christianæ Religionis ritus servent, Crucem triplicem frontibus & temporibus rubro santali colore effictam imprimant, infantes aquis tingant; accidit tamen successu temporis, ut sylvescente ob Apostolicorum virorum penuriam Ecclesiâ, unà cum Christianæ fidei nonnullis scintillulis adhuc ibidem relictis, cæterum tota natio variis superstitionibus errorumque fœdis contaminata maculis, cum tempore succubuerit; quæ P. Nicolaus Trigautius in itinere Benedicti Goës in *Cataium* suscepto, his verbis confirmat: *Postquam in aliud oppidum exiguum pervenerunt cui nomen* Passaur, *obviam habuerunt quendam Anachoretam, à quo intellexerunt 30 dierum itinere urbem esse Christianorum, nomine* Caphurstan, *in quam aditus* Saracenis *minimè permittitur, adeuntes verò capite plectuntur: Ethnici tamen negotiatores minimè prohibentur ingressu urbium, sed à templis tamen excluduntur: narrabat illius Regionis incolas omnes non nisi atratos ad templa procedere, agrum esse feracem & uvæ copiam reperiri.* Quæ narratio ipsi suspicionem movit; haud dubiè illic Christianorum adhuc etsi degenerum habitationem esse, quod & aliàs audiverat. Quæ res post Goësium nostris in *Mogulis* Regno fidei Christianæ propagatoribus, ita demùm innotuit, ut proindè nemini amplius de rei veritate dubium esse debeat; Undè in hunc diem Christiani S. Thomæ dicuntur, & forsan jam Christo aggregati fuissent, si operariorum penuria non obstitisset.

Itinerarium S. Thomæ Apostoli, ex Judæa in Indiam.

Gavorstan Natio Christianorum, qui S. Thomæ dicuntur.

Nic. Trigautius.

Porrò ex *Caphurstan* D. Thomas penetrasse dicitur *Guzaratam* minorem, non longè à Regno *Casmir*, de quo suprà, à *Lahor* triduano itinere ad Septentrionem suscepto dissitam; deindè dicitur per montes Tebeticos longis terrarum ambagibus versus *Bengalam*, ac tandem per Regnum *Decan Meliaporam* appulisse. Fertur relatione fide digna in Ecclesiæ Meliaporensis archivio literas adhuc Syriaca lingua in pervetusto pergameno scriptas conservari, quibus S. Thomas Episcopos in dictis Regnis à se consecratos, id est, ex *Candahar*, *Cabul*, *Caphurstan*, *Guzarata* minori, cæterisque conterminis locis ad Concilium Meliaporense evocârat; Quod si ita est, dolendum sanè non esse, qui tantæ antiquitatis Ecclesiasticæ thesauros Latini juris fecerint.

Guzarata minor.

Episcopi à S. Thoma in dictis Regionibus consecrati.

Quicquid sit, S. Thomam Apostolum primum ad *Parthos* profectum Author est *Origenes* & *Eusebius*, eundem *Indos* quoque petiisse, tradit *Gregorius Nazianzenus hom. cont. Arianos*; *Theodoretus* hisce consentit, Sancto Thomæ Apostolo *Parthos*, *Persas*, *Medos*, *Brachmanos*, *Indos*, cæterasque finitimas nationes Christi Euangelium suscepisse, adscribi debere; Ad *Taprabanam* quoque, quam hodiè *Sumatram* vocant, eum venisse *Nicephorus* tradit, quæ cum non remota sit à Regno Sinarum, certè in id quoque in propria persona sese contulisse vero haud absimile cuipiam videri queat, qui quæ suprà de D. Thomæ Apostoli itineribus recensuimus, ritè intellexerit, quæ & fusiùs prosequitur *Osorius* Sylvensis Episcopus, qui res Indicas luculentissimè scripsit: Unde ex hisce regionibus jam enarratis, videlicet ex *Cabul*, *Caphurstan*, *Tibet*, *Mogul*, facilè per successores Episcopos in ulteriores Provincias & Regna usque ad ultimum *Tartariæ* terminum Sacrum Christi Euangelium propagari potuit; id sane apertè dicit *Ortelius*, qui Regnum *Argon* in ultimo Septentrionis angulo constitutum, Christianorum dicit à S. Thoma ad fidem Christi conversum: subintellige à Successoribus suis, ut hoc pacto nullus Mundi angulus foret, qui suâ curâ & sollicitudine Euangelii luce non sit repletus.

Orig. 2. Gen. l. 3. Euseb. l. 3. c. 1. Theodoret. de Verit. Euang. l. 9.

Nicephorus lib. 2. cap. 40.

Archon Regnum *Tartariæ* ubi Christiani Thomæi.

S. Philippum *Asiam* quoque Superiorem Euangelio imbuisse *Nicephorus* tradit *l. 2. c. 39.* Est autem *Asia* Superior nihil aliud, quam vastum illud spacium *Asiæ* Majoris, quam *Scythiam* trans & ultra *Imaum* Veteres appellarunt; suntque omnes illæ Regiones, quas tum ad extremos Oceani Orientalis limites, tum circa mare *Caspium*, uti *Georgiam*, *Iberiam*, *Albaniam*, *Micreliam*, *Armeniam*, & transmarinæ *Tartariæ Asiaticæ* partem complectitur, ex quibus deindè ulteriori propagine in longè latéque circumfusorum Regnorum multitudinem *Tebet*, *Indostan*, *Tanchut* &c. Divini Verbi Euangelium transplantatum fuit. Sanctum quoque Bartholomæum Lycaones *Armeniæ majoris* populos fide Christi imbuisse *Chrysostomus*, *Albanos Sophrinus*, *Indos* citeriores *Origenes* testatur. *Panthenus* Philosophus Christianus ad *Indos* peregrinatus Bartholomæi prædicatione eam virentem adhuc se invenisse dicit. Qui plura de hisce nosse cupit, is consulat *Historiam Armenorum*, quam *Giarrentir*, id est, *Librum narrationum* vocant, quem *Clemens Galanus* Clericus Regularis, qui *Armeniæ*, *Georgiæ* cæterarumque *Colchidos* regionum multis annis operarium egit, hìc *Romæ* luci dedit.

S. Philippus Apostolus.

S. Bartholomæus Apostolus.

Chrysost. hom. de 12. Apost. Sophr. apud S. Hieron. de Script. Eccles. Orig. in Gen. l. 3.

Historia Armenorum Giarrentir dicta.

Primùm itaque fides Christi per Apostolos Thomam, Philippum, Bartholomæum in dicta Regna introducta fuit, quæ deindè multorum annorum decursu per eorundem Successores, viros sanctos, & Spiritus Sancti gratia illuminatos propagata excultaque Divinæ Legis luce se per universum Orientem magno animarum lucro diffudit, donec penuriâ operariorum populi dissolutiorem vitam ambientes à susceptæ fidei rectitudine degeneres, nec non gentilium ritibus contaminati, prorsus à via recta defecerunt. Siquidem post annum Salutis 400 Satanæ instinctu exitialis Arii, Nestorii, Dioscori cæterorumque Hæreticorum, potissimum Nestoriana Hæresis, uti terrarum & potissimum orthodoxam Christi fidem horrenda clade affecit, ita potissimum *Colchidem*, *Armeniam*, *Persidem*, *Turchestanem*, ultimosque *Tartariæ Asiaticæ* terminos pestiferæ doctrinæ toxico ita infecit, ut teste *Marco Paulo* & *Haythone* nullus dictarum Regionum locus sit, quem non fœdè contaminârint. Accessit hisce anno 632. circiter, infestus Mundo impii Mahumetis ortus, qui veluti tumentium fluctuum inundatione magnam Orbis terræ portionem offundens, iniquissimis suis legibus subjecit; Unde accidit, ut Christi fideles, ac potissimum Sacerdotalis Ordinis Viri, extorres patriâ, paulatim in inte-

Christiani quando Hæretica pravitate infecti.

Quantum infecerit Mundum perfida Mahumetis lex.

interioris *Asiæ* Provincias, sive persecutionis metu, sive voluntario exilio concesserint; qui zelo domus Dei armati, nec non desiderio, avitam Orthodoxæ fidei religionem propagandi desiderio perciti, vel ipsam *Chinam* penetrarunt, in qua quanto cum Christianæ Reipublicæ emolumento laboraverint, monumentum Syro-Sinicum suprà expositum luculenter docet. Quoniam verò nihil in humanis rebus stabile & solidum, ita quoque fides in dictas regiones introducta, sive ex Apostolicorum Virorum penuria, sive ex pessima Christianorum degeneratione flaccescens, modò ad Idololatricam, nunc ad Mahumetanam, jam ad Hæreticorum Nestorianorum religionem, ad quam unumquemque proprii genii libido trahebat, deflexit; duravitque potissimum in *Tartaria* Orientali, hujusmodi Orthodoxæ fidei nunc susceptæ nunc repudiatæ vicissitudo usque ad annum 1253, quo (uti *Haython Armenus* regia stirpe natus scribit) Haython Armeniæ *Rex frater ejus, dum* Turcarum *in Regno suo vastatores ultra ferre non posset, novo consilio inito Divini Numinis instinctu in propria persona ad* Magnum Chan Tartarorum *Imperatorem, quem* Paulus Venetus Cublai à Cingiscan, *à primo* Tartarorum *Rege sextum Imperatorem vocat, qui rerum in* Tartaria & Catayo *potiebatur, tum ad belli fœdus contra* Saracenos *pangendum, tum ad benevolentiam & favorem omnium potentissimi principis ad Rempublicam Christianam in pacifico statu constituendam, profectus in* Almalech, *id est,* Cambalu Magni Chan *curiam ingentibus itinerum erroribus appulit*: Magnus *verò* Chan, *seu* Cublai *de ejus adventu summo voluptatis sensu perfusus, summo eum, prout merebatur, honore, & benevolentia excepit; muneribus maximis ditavit & ut exemplum suum secuti idem facerent, Satrapis suis præcepit. Itaque cum nonnullis septimanis Rex* Haython *ex diuturnis se itineris laboribus fractum refocillasset, tum Imperatorem adiit, sui tam longinqui itineris causam ei magno rationum pondere aperuit; Imperator justis petitionis suæ rationibus perceptis, tum vel maximè Regiæ Personæ tot tantisque laboribus, tot itinerum periculis sese, tum pro Regni sui quiete, tum pro publico Christiani Orbis emolumento exponentis dignationem miratus, quæcunque peteret, pro ea qua erat clementia se concessurum pollicitus est;* Haython *acceptato tam profuso promptæ voluntatis obsequio, septem veluti suarum petitionum puncta in scriptis dedit, quorum primum erat, ut* Magnus Chan *Christi fidem amplexaretur. Secundum, ut Christianos inter &* Tartaros *perpetuum amicitiæ fœdus stabiliretur. Tertium, ut in omnibus iis Regnis, quæ* Tartari *suo subjecerant Imperio, Christiani eorumque Ecclesiæ ab omni persecutione liberi, sua fruerentur immunitate tam Ecclesiastici quàm Laici. Quartum, ut moto Exercitu suo sanctum Christi Servatoris sepulchrum à* Turcarum *Tyrannide ereptum, unà cum* Terra Sancta *à* Saracenis *occupata Christianis restituatur. Quintum, ut ad potentissimum* Baldachi Caliphum *exterminandum auxiliares copias sibi jungeret. Sextum, ut sibi indultum concederet, quo fretus ubicunque à* Tartaris *præsertim* Armeniæ *vicinioribus auxilium imploraret, omni postpositâ morâ illud sibi dare tenerentur. Septimum, ut privilegia & Jurisdictiones* Armeniæ *Regni sui, quod primò* Saraceni *occupaverant, & deindè à* Tartaris *expulsi id* Magni Cham *Tributarii Reges possederant, sibi* Armeniæ *Regi restituerentur.* Magnus Chan *auditis Regis postulationibus confestim convocato Procerum concilio, coram omnibus Regi in sua præsentia constituto hisce verbis respondit: Quoniam Rex* Armeniæ *de longinquis partibus ad Imperium nostrum venit non compulsus, sed spontaneâ sua voluntate motus; sanè minimè Imperatoriam Majestatem dedecet, ejus tam honestis postulatis annuere ejusque votis modis omnibus obsecundare, preces itaque vestras acceptamus, & cunctas cum Dei beneplacito adimpleri curabimus. Primò quidem ego Imperator &* Tartarorum *Dominus me faciam baptizari, tenebo fidem, quam tenent hodiè Christiani, omnibusque meo*

Orthodoxæ fidei in *China* instauratio.

Haython *Armeniæ* Rex, convertit *Magnum Chan.*

Conditiones seu postulata proposita à Rege *Armeniæ Magno Cham.*

Responsio *Magni Cham* ad Regem *Armeniæ.*

meo subjectis imperio consulam, ut idem faciant, non tamen ea intentione, ut cupiam violentiam facere cupiam. Ad secundum respondemus, & efficaciter intendimus, jubemusque, ut pax Christianos inter Tartaros *perpetua, inviolabili tenore stabiliatur. Volumus etiam ut omnes Christianorum Ecclesiæ & Clerici cujuscunque conditionis extiterint, sive Seculares, sive Religiosi, in omnibus nostro Imperio subjectis Provinciis privilegio gaudeant libertatis, nec liceat alicui ullo modo iis inferre molestiam. Ad* Terram Sanctam *quod attinet, dicimus, quoniam si commodè possemus, ob reverentiam Domini nostri* JESU *Christi personaliter veniremus, sed quia multum nobis negotii est in hisce nostris Regnis, Fratri nostro* Haolono *dabimus in mandatis, ut negotium istud, sicut decet, ducat per omnia in effectum: Eruet enim civitatem* Jerusalem *& totam* Terram Sanctam *de manibus Paganorum, & istam restituet Christianis. Quod verò* Caliphum de Baldach *concernit, nos in mandatis dabimus* Baydo *Capitaneo* Tartarorum, *iisque qui sunt in Regnis* Turciæ, *& aliis qui sunt circa illas Regiones, ut omnes sub jugum ducant, &* Caliphum *capitalem inimicum nostrum prorsus destruant. De privilegio verò quod quærit habere Rex* Armeniæ *subsidio* Tartarorum, *volumus ut illi juxta voluntatem suam satisfiat, quod & libenter confirmari volumus. Ultimò verò de eo, quod Rex* Armeniæ *requirit, quatenus terras Regni sui per* Saracenos *ablatas & postmodum per* Tartaros *occupatas sibi restitui faciamus; hoc etiam concedimus liberaliter & libenter, & volumus ut frater noster* Haolonus *omnes dictas terras sine mora restituat, & ulterius volumus & mandamus, ut de terris quas acquisivimus, plura castra dicto Regi in augmentum & tutelam Regni sui de speciali gratia concedantur.*

Haython scriptor historiæ Tartaricæ, frater fuit Regis Armeniæ.

Hæc *Haytho Armenus*, qui hujus *Armeniæ* Regis frater erat, & unà cum eo ad *Magnum Chan* in ultimam *Tartariam* itineris individuus comes. Puncta quæ postulaverat *Haython* Rex à *Magno Chan*, mirabili fidei & sinceritatis constantia obtinuit; Nam ut *Armenus* hujus Historiæ scriptor testatur c.24. primum punctum quod Baptismum concernebat, sine mora explevit; Post instructionem enim in fide Christiana peractam, Baptismum unà cum universa sua Domo Aulæque proceribus, cæterisque per Episcopum quendam *Armeniæ* Cancellarium suscepit; per *Haolonum* verò fratrem suum Rex *Armeniæ* jam legatione quàm felicissimè peracta, & votorum suorum compos factus, *Haoloni* comes postquam Regno suo restitutus fuisset, totam *Persidem* Rege tunc destitutam sine ulla ferè resistentia occupavit; *Caliphum* quoque in urbe *Baldach* obsessum, civitatem innumeris divitiis refertam exspoliavit; *Caliphum* verò perfidæ Religionis Mahumetanæ caput, avaritiæ vitio laborantem, pecuniis ad exercitum comparandum reservatis, in turrim inclusit, ubi objectis auro, argento, gemmisque preciosis, ut inde vitam suam, si posset, sustentaret, omni cibo potuque privatum fame interemit, sic eum allocutus: *Si thesaurum hunc non tam avarè & tenaciter servasses, teipsum & civitatem liberasses; nunc igitur fruere thesauro tuo, atque ex eo comede & bibe, quem tantopere delexisti*, Atque in hunc modum ille thesauro incumbens fame periit. Converso deinde contra *Turciam* Exercitu universam obtinuit, *Halepum* fortissimam, populosissimam, nec non ingenti divitiarum opulentia confertam urbem, post 9 dierum obsidionem in suam recepit potestatem; quâ occupatâ, *Damasco* pari animi fortitudine expugnatâ exspoliataque, universam deinde *Terram Sanctam* usque ad desertum *Ægypti* æqua felicitate subjugavit; ubi in omnibus suo dominio jam subactis Regnis hoc unicum ei curæ fuit, ut Christiani quotquot inveniebantur aut profugi, aut proscripti libertati suæ unà cum Ecclesiis eorundem postliminio restituerentur, destructæ verò suis sumptibus instaurarentur; inductus potissimum ad hoc ab uxore sua, cui nomen

Postulata complentur.

Chaliphus Babylonius fame necatur ab Haolono.

Halepum, Damascus, Terra Sancta expugnata.

men *Doucoscaron*, quæ & ex trium Regum Christo recens nato, stellâ duce munera offerentium familia esse ferebatur; hæc enim uti Christianis legibus jam dudum imbuta erat, ita quoque zelo ac fidei promovendæ desiderio accensa nil non agebat, ut extirpatâ impii Mahumetis sectâ, *Palæstinam* & Sacrosanctum Christi sepulchrum Christianis redderet. Hujus itaque *Haoloni* in Christianam fidem ardore accidit, ut præter *Tartariam* citeriorem, tum *Armeniæ* & *Colchidos* Regnum, tum *Turcia*, *Babylonia*, *Syria* ac *Palestina*, Christianâ lege impunè & summa cum libertate, magnâ quoque infidelium ad Christi fidem accessione perfruerentur; In *Tartaria* verò majori omnes passim *Magni Chan* exemplum secuti, fidem usque ad ultimos *Cathay* terminos amplexarentur.

S. Anton.

Haoloni Zelus.

Confirmat hæc omnia *S. Anton. tom.* 3. *tit.* 19. *c.* 8. §. 21. sed quem nos suprà *Haolonum* appellavimus, ipse *Ercaltay* vocat, principem & fratrem *Cublay Magni Chan*, hic enim jam dudum sacro imbutus Baptismate, nomine Imperatoris ad perfidam Mahumetis sectam profligandam & ad Terram Sanctam recuperandam pro incredibili zeli, quo erga orthodoxam Religionem ferebatur ardore, missus, uti supra relatum fuit, multa æternâ memoriâ digna præstitit. Extat hujus apud *S. Anton. citato loco* Epistola, ad S. Ludovicum Regem *Francorum*, eodem tempore in *Cypro* bello contra *Mahumetanos* suscepto intentum, quâ eum unà secum ad inceptæ expeditionis contra *Saracenos* negotium conficiendum ardenter exhortatur, & quoniam consideratione digna est, hìc inserendam duxi. Hoc est exemplar litterarum, quas misit *Ercaltay* princeps ille *Tartarorum* ad Regem Ludovicum, & jubente ipso Rege translatæ sunt in Latinum de verbo ad verbum. *Per Potentiam Dei excelsi missi à Rege terræ* Chaam *verba* Elcaltay *Regi magno, multarum provinciarum propugnatori strenuo Orbis gladio, Christianitatis Victoriæ, Religionis Apostolicæ defensori, Legis Euangelicæ filio, Regi* Francorum. *Adaugeat Deus dominium suum, conservet illi Regnum suum annis plurimis, & impleat voluntates suas in Lege & in Mundo nunc & in futurum per veritatem Divinæ potentiæ conductricis hominum, & omnium Prophetarum & Apostolorum Amen. Centum millia salutum & benedictionum; & hoc rogo, ut recipiat benedictiones istas & sint grandes apud ipsum; faciat autem Deus, ut videam Regem hunc magnificum qui applicuit. Creator autem excelsus faciat occursum nostrum in caritate, & fieri faciat ut congregemur in unum. Post autem hanc salutationem noverit, quod in hac epistola non est intentio nostra nisi utilitas Christianitatis, & corroboratio manus Christianorum; & peto à Deo, ut det victoriam exercitibus Christianorum, & triumphet eos de adversariis suis contemnentibus Crucem. Ex parte autem Regis sublimis sublimet eum Deus de præsentia* Cyochaym *augeat Deus magnificentiam suam. Venimus cum potestate & mandato, ut omnes Christiani sint liberi à servitute & tributo, & angaria & pedagiis & consimilibus, & sint in honore & reverentia, & nullus tangat possessiones eorum; Et Ecclesiæ destructæ reædificentur, & tabulæ pulsentur, & non audeat aliquis prohibere, ut orent corde quieto & animo libenti pro Regno nostro. Misimus autem huc per fidelem nostrum Virum venerabilem* Sabaldi *Monstrat, David, & per Marcum, ut annuncient istos bonos rumores, & quæ sunt circa nos dicent ore ad os; filius autem recipiat verba eorum, ut credat eis & in litteris, Rex terræ augeatur. Magnificentia sua ita præcepit, quod in lege Dei non sit differentia inter Græcum & Latinum, Armenium, Nestorianum & Jacobinum, & omnes qui adorant Crucem: Omnes enim unum sunt apud nos. Et sic petimus ut Rex Magnificus non dividat inter ipsos, sed sit ejus pietas super omnes*

Epistola Haoloni ad S. Ludovicum Regem Franciæ.

omnes Christianos, duretque ejus pietas & clementia. Huc usque exemplar Epistolæ, quæ missa est Regi *Francorum* in *xyprum* ab *Ercaltay* Principe *Tartarorum*, cui satis consonant & aliæ quædam litteræ, quæ paulò antè dicto Regi à Rege *Cypri* & Comite *Joppensi* fuerant præsentatæ, quarum etiam transcriptum unà cum transcripto dictarum litterarum *Ercaltay* transmisit venerabilis Legatus *Innocentio Papæ* IV. Hæc ex S. Antonino.

Literæ S. Ludovici ad Regem *Tartarorum*.

Munera S. Ludovici ad *Magnum Chan*.

Misit etiam S. Ludovicus ad dictum *Elcalthay*, & ad *Magnum Chan* oratores ex ordine S. Dominici, unà cum preciosis muneribus, quorum unum erat illud, quod vulgo *Baldachinum* vocant, quod *Magnus Chan* inter alia sibi transmitti jusserat, magnificum sanè & pretiosum, in quo vita Christi phrygio opere mirâ arte intexta spectabatur, unà cum particula S. Crucis. Sed hæc fusius deducta vide apud *S. Anton. citato loco*, uti & à *Vincent. Belluac. in suo speculo;* Quæ omnia contigerunt circa annum 1256. & consonant hisce quæ paulò ante ex *Paulo Veneto* & *Haythono* adduximus.

Tartarorum Legatio ad *Innocent.* IV. Pontific.

Imò *Tartaros* nonnullos *Lugdunum* ad Concilium venisse sub *Innocentio* IV. institutum, *S. Antoninus citato loco* asserit. Anno tandem 1300. Religiosos complures ordinis min. S. Francisci ad *Magnum Cham* in *Cataium* majus *Tartariamque* missos, in civitatibus *Cambalu*, *Nanchin*, quam cœli civitatem dicunt, uti & in Regno *Tebeth* magno Infidelium Paganorumque ad Christum conversorum fructu resedisse, *Vadingus in vita B. Odorici* ejusdem ordinis, (qui & omnia illa Regna animarum Christo lucrandarum zelo ardens, peragrasse fertur fuse docet: & eximii *P. P. Bollandus* & *Hoënschenius* in splendido illo *Sanctorum vitæ opere* prolixè unà cum eruditissimis commentariis demonstrant, ad quos Lectorem remitto: *Tom. 1. die 15. Januarii.*

Hac itaque occasione Euangelium Christi per universam *Tartariam* & Regnum *Cathai*, id est, *Chinam* diffusum, magnos ubique locorum progressus fecit. Sed uti jam sæpè diximus, sive deficientibus vineæ Christi cultoribus, sive aliis aliisque Imperii successoribus fidei Christianæ parum addictis, sive aliis de causis Ecclesia Tartarica in suum Chaos redacta, partim Gentilium superstitionibus, partim Mahumedanæ, aut etiam Nestorianorum perfidiæ adhæsit; qui anno 1300. ex *Chaldæa* in *Tartariam* susceptâ expeditione ad zizaniam seminandam, Christianorum adhuc ibidem superstitum mentes impiorum dogmatum peste infecerunt, & unà *Chaldæorum* characteres, eosque qui prius scribendi usu destituti erant, edocuerunt, quibus & in hunc usque diem *Tartari* utuntur. Quomodò verò *Tartari* ad Mahumedanam perfidiam deflexerint, Lege apud *Matthiam Micheu. l. 1. de Sarmatia Asiatica. c. 5.* Atque hæc sunt, quæ de Christianæ Religionis vicissitudine in *China*, *Tartaria*, cæterisque *Indiæ* Regionibus Lectori paucis indicanda duximus.

Nestoriani primum docuerunt *Tartaros* Characteres Chaldæos.

CAPUT VIII.

Ultima fidei Christianæ in Chinam *introductio.*

DUrante itaque ab anno 636. quo Monumentum Syro-Sinicum in *China* erectum fuit, Christi Ecclesiâ, & ingentes faciente progressus, ecce humani generis hostis, ope sceleratorum hominum, quicquid Ecclesia Dei multorum annorum laboribus perfecerat, uno veluti impetu in terram prostravit; Christianæ fidei prædicatoribus ex *Bonziorum* odio & livore partim occisis, partim proscriptis; Unde fideles tunc temporis in suscepta quidem fidei constan-

Variæ vicissitudines Legis Christianæ in China.

constantia ad mortem usque perseverarunt, sed posteri successu temporis sacrilegis gentilium ritibus initiati usque ad annum 1256, quo *Magnus Chan Tartarorum* Imperator in *Chinam* sive *Cataium* infinitâ hominum multitudine irrumpens brevi, ut suprà dictum fuit, universam suo subjecit imperio, qui uti Christianis ritibus jam erat imbutus, ita quoque ingens Christianorum multitudo, teste *Paulo Veneto* & *Haythone Chinam* ingressa, ubique magno se numero propagavit, qui tamen simul ac indigenæ expulsis *Tartaris* universum denuò Imperium recuperarunt, atque sive metu persecutionis, sive securius inter *Tartaros* vivendi spe, Christiani unà derelictâ *Chinâ Tartaros* secuti sunt: Qui verò permanserunt, simulatâ fide, nil præter externas quasdam cerimonias retinuerunt: Atque hi sunt illi Christiani, quos *Sinenses* Crucis Adoratores in *China* vixisse commemorant; de quo vide, quæ suprà recensuimus.

Lex Christi denuò per Societatis *Jesu* Religiosos in *Chinam* introducitur.

S. Franc. Xaverii zelus fructusque in conversione infidelium.

China itaque denuò patrio Idolorum cultui assueta, sic perduravit usque ad annum 1542, quo nova ei veritatis lux affulsit; Postquam enim S. Franciscus Xaverius à Deo in *Indiarum* salutem electus Apostolus, semen Verbi Divini per universas incognitarum Mundi partium oras magno & incredibili animarum lucro sparsisset, *Japoniam* vix notam Mundo *Insulam* Christo aggregasset, tandem & animum siti animarum Christo lucrandarum ardentissimum ad *Sinarum* conversionem adjecit; undè nihil non egit, quàm ut votorum suorum compos fieri posset; sed Divinæ Numinis dispositioni aliter visum fuit, siquidem in *Santiano Sinensibus* littoribus adnexa *Insula* opportunitatem *Chinam* ingrediendi operiens, in febrim incidit, qua meritorum cumulo plenus ad laborum pro Christo exanthlatorum æternæ beatitudinis præmium recepturus, Spiritu Creatori reddito, evolavit in Cœlum, quodque per se præstare non potuit, id per tanti moliminis successores suis apud Deum patrociniis tandem obtinuit, eo qui sequitur modo: Alexander Valignanus è Societate nostra, qui anno 1582. tres *Japonum* Regulos Christianâ Lege imbutos *Romam* ad obedientiam Summo Pontifici Gregorio XIII præstandam deduxerat: hic inquam ex *Europa* venerat, à Præposito Generali *Indiæ* totius Visitator renunciatus, jamque perlustratâ *Indiæ* parte cis *Gangem*, ad eam quoque quæ trans *Gangem* sita est, perlustrandam navigaret, tandemque in *Amacaensem* portum delatus, in *Japoniam* transmittere cogitabat. Verùm navigationis legibus prohibitus decem non minus menses in nostrorum sede *Amacaensi* substiterat; ibi re Sinensi ex integro exploratâ, sopitum ejus expeditionis ardorem excitavit: siquidem ex Imperii magnitudine, gentis nobilitate, altâ jam plurimorum seculorum pace, Magistratuum prudentiâ, nec non politica gubernandi ratione, ad quam non nisi ii, qui literarum notitia viri undequaque consummatissimi admittebantur, non vanè ratiocinabatur, gentem Sinicam solertem, & studiis bonarum artium addictissimam, adduci tandem posse, ut viros aliquot literarum ac virtutis laude præstantes in suo Regno vivere pateretur, ac potissimum tales, qui patrii sermonis literarumque jam non essent imperiti: sed spem non vanam videri futuram quandoque, ut huic genti sanctissimæ Christianæ Legis statuta arriderent, cum ea politicam Reipublicæ administrationem non modò non interturbent, sed etiam egregiè promoveant, undè *China* gentilium vanitatum pertæsa, cælestium bonorum desiderium conciperet, & æterna spectaret. His itaque de causis absque ulla mora nonnullos ex *India* evocatos, P. Michaëlem Rogerium, & P. Matthæum Riccium Italos, literis

Mors S. Franc. Xaverii.

P. Alex. Valignanus primus ordizur expeditionem.

Primi Ecclesiæ *Sinensis* Fundatores P. Michaël Rogerius & P. Matthæus Riccius.

literis Sinicis operam dare jussit; quibus jam nonnihil imbuti, summa sanè industria *Cantonensem* urbem spe nonnullam in ea sedem obtinendi, ingressi sunt; sed semel atque iterum votis suis frustrati, *Amacaum* redierunt; Dici vix potest, quot quamque varii casus intervenerint, qui inceptæ expeditionis negotium si non desperatum, saltem evanidum redderent; quibus tandem omnibus superatis, res optatum tandem exitum invenit per P. Matthæum Riccium, cui felici nostrorum sorte, prima in *Sinicum Imperium* porta aperta fuit, cui & felix in Christiana lege propaganda progressus merito suo adscribi debet. Fuerat is quondam P. Christophori Clavii discipulus, & in Mathematicis disciplinis instructissimus; hic magno curiosarum rerum apparatu *Chinam* Patri Rogerio associatus, unà cum solenni *Lusitanorum* ad Proregem *Cantoniensem* legatione ingressus, Gubernatoris animum novitate rerum allatarum ita fascinavit, ut sicuti nunquam similia à se, nec ab universa *China* visa fuisse testatus est, ita quoque hosce Patres veluti homines è Cœlo lapsos non solùm apud se retinuit, sed omni, qua potuit benevolentia, persecutus fuit. Sparsa itaque tantarum rerum fama, multorum quoque Literatorum, qui non solum in Regno *Cantoniensi*, sed in toto Imperio existentium animos allexit, quos cum præsentes videre non possent, neque admiranda quæ dicebantur secum portare, coram intueri liceret, literis ex diversis Regnis datis certatim ad se evocarunt: Siquidem quæ jam in *Europa* usu viluerant, tanquam invisa inauditaque etiam tum in *China*, miracula videbantur. Erant autem inter cætera, horologium rotis suis affabrè instructum, quod præter cursum Solis & Lunæ varia quoque horarum discrimina demonstrabat; erat vitrum trigonum, quod ipsi inæstimabilis gemmæ speciem, nonnulli quoque Cœlestis Orbis portionem rebantur; Mappas præterea Geographicas, quæ terrarum Orbem exprimerent, magno omnium stupore & admiratione ostendit; uti enim *Sinæ* præter vastum *Sinarum Imperium*, extra illud nil aliud superesse arbitrabantur, ita quoque capere non poterant, Orbem terrarum tot tamque potentibus Regnorum ipsis incognitorum populis & gentibus instructum, tam amplo circumfusum Oceano, tantâ Insularum hinc indè disseminatarum multiplicitate; *Europam* adhæc in ultimis Occidentis recessibus, tot Monarcharum Regnis, potissimum *Romani Imperii* majestate splendidam, tanto terrarum mariumque intercapedine dissitam; præterea *Chinam* in ultimo Orientis angulo sitam, mirabantur quidem, sed ægrè ferebant, imperium suum ultra quod nihil superesse, imò in medio Terræ, veluti gemmam in annulo constitutum sibi imaginabantur, in extremam Terrarum partem esse projectum, quorum displicentiâ motus P. Riccius, ne conceptæ de se existimationi officeret, novam Orbis terrarum delineationem in duo distinctam hæmisphæria sub majori forma aggressus, eâ usus est proportione, ut *Sinarum Regnum* præcisè, servatâ parallelorum meridianorumque habitudine & proportione medium teneret, singula deindè Regna Mundi, Regiones, provincias, urbes, montes, flumina, maria, lacus, Sinensi charactere & idiomate illustravit; quod insusitatæ diligentiæ laborisque opus dici vix potest, quantum animos oculosque omnium in se contorserit, potissimùm cum jam, quod anteà veluti rudem sine intelligentia molem admirabantur, jam etiam singularum mundi partium constitutionem nativa lingua expositam non contemplarentur tantum, sed omnia & singula caperent; Undè cum spectantium hominum ad tam invisum opus contuendum numerus domum non caperet, ut plures tanti boni participes fierent,

Quanta difficultas introeundi *Chinam*.

P. Riccius novitate rerum evicit animum Proregis *Cantonensis*.

Res *Sinis* invisæ quænam fuerint.

Ignorantia *Sinensium* qua præter *Chinam* nil aliud restare credebant ex regionibus.

Geographica Orbis delineatio invisa à *Sinensibus*.

fierent, Mappa sumptibus Proregis sine mora incisa, & in universum Imperium multiplicatis exemplaribus distributa, tantos in curiosorum animis excitavit motus, ut Matthæum Riccium redivivum quendam Atlantem è cœlo lapsum omnium toto terrarum Orbe Astrologum excellentissimum crederent. His itaque curiositatis primitiis Proreges Regnorum perculsi, Patres certatim ad se vocare contendebant. Quoniam verò tantorum laborum impares erant, *Macao* alios aliosque evocatos magni ingenii Patres in piscium destinabant capturam. Hoc itaque pacto primum mentibus procerum Regni, per hujusmodi paraschevasticas curiosarum rerum inventiones allectis, uti magnum ubique admirandæ doctrinæ & incomparabilis ingenii existimationem acquisierunt, ita nil facilius fuit, quàm captatâ occasione, quod principale suæ in *Chinam* expeditionis incitamentum erat, de vera Religione & Deo Cœli, sermones inserere; *Sinæ* verò, quibus de veri Dei cultu nullo non tempore magna controversia fuit, tam altis de Deo Uno & Vero, & contra de gentilium figmentorum simulacrorumque nullitate ratiociniis, insigni argumentorum pondere fultis capti, ultrò eorum se disciplinæ instituendos præbuêre. Undè intra paucos annos magni nominis Viri, visâ Religionis suæ vanitate unà cum aliis, ex omni statu & conditione sacrâ Baptismatis undâ abluti in Sanctæ Matris Ecclesiæ gremium recepti sunt; Quos inter & plures præfecti & gubernatores Regni, quos *Mandarinos* & *Colaos* vocant, qui agnoscentes Divinæ vocationis ad salutiferæ fidei portum beneficium, Christi legem tam ardenter amplexi sunt, ut vix quiescere posse viderentur, nisi & complurium aliorum animos ad eandem amplexandam attraherent: Hinc plurimi libelli, qui Christianæ Legis fundamenta Sinico idiomate tradebant, conscripti per universum Imperium, incredibili animarum lucro mox divulgati fuerunt. Sed non passus humani generis hostis tantam sibi prædam elabi; stabilitis jam per præcipuas Regnorum Provincias sedibus Ecclesiisque vero Deo erectis, *Bonziorum*, hoc est, *Sacrificulorum* ob tantam Legis novæ propagationem penè insanientium livore & invidia, publicis editis libris, adeò gravis contra Patres eorumque Neophytos persecutio mota fuit, ut jam aliquoties carceribus mancipati, ac gravissimis subacti tormentis, ex eorundem denique profligatione & totali proscriptione rei Christianæ adeò felix progressus in extremo discrimine versaretur, nisi Divini Numinis aspirante gratiâ, & imperturbabili Patrum constantiâ, nec non Magnorum Virorum, quos Christo lucri fecerant, zelo & libris editis, pro summa, qua pollebant authoritate, nostrorum innocentia, adversariorum calumniis detectis demonstrata, pristinæ suæ libertati restituti fuissent: vel ex hoc suo discentes experimento, fieri non posse, ut præclarissimos pro Divini Numinis gloria susceptos fructus, non simul quoque, haud secus ac Solem umbra, par persecutio consequatur. Rebus itaque in tranquilliorem statum reductis Christiana res tantò surrexit altiùs, quantò humiliùs violentiusque fuerat depressa: Siquidem fides Christi non tantum sese per universos Imperii fines amplissimè extendit, sed palatium Regis ingressa, tantum ejus inviolabilis veritas potuit, ut & Reginam & Filium ejus in sui amorem operâ Patris Andreæ Coffler Austriaci, traxerit; unde Baptismatis undâ abluti, Regina *Helenæ*, Filius verò *Constantini* nomine assumpto triumpharunt, cujus *Pan Achilleus* Regiæ aulæ supremus Minister, jam dudum Christianis legibus imbutus, vir zelo fidei propagandæ adeò accensus erat, ut non semel literas tum ad Summum Pontificem,

Promotio Rei Christianæ.

De altissimo fidei mysterio sermocinationes.

Primates *Chinæ* acceptant legem Christi.

Bonziorum persecutio contra nostros adornata.

Ingens animarum lucrum.

Regis filius Constantinus unà cum Helena matre baptizati.

cem, tum ad P. Generalem Societatis JESU datis, de magna operariorum copia in *Chinam* transmittenda, instantibus precibus sollicitaret, tantæ erga sedem Apostolicam devotionis, ut quod per seipsos in propria persona nequirent, per P. Michaëlem Boimum ad obedientiam Summo Pontifici præstandam votorum suorum vices subiturum, *Romam* amandarint. Sed ut Lector propius ingentem eorum in fide Christiana conceptum fervorem zelumque Catholicæ Religionis cognoscat, hoc loco nonnullas Epistolas, quas ad Summum Pontificem pro tempore existentem, tum Regina Helena, tum Supremus Aulæ Magister Pan Achilleus dedit, unà cum responso Summi Pontificis ad illos dato, eâ qua par est sinceritate & fide apponendas duxi.

Interpretatio Litterarum Sinicarum,

A Cancellario *Imperii Sinici Pam Achilleo Sina-Christiano*

AD SANCTISSIMUM D. N.

Per Patres Andream Xavier, & Michaëlem Boym Societatis JESU, *in Aula Imperatoris* Sinensis *pro tempore Assistentes, facta.*

Clarissimi *Imperii Sinici* de Imperatoris mandato Universalis Prorex Regnorum & Provinciarum *Quàm Tûm*, *Quàm Sŷ*, *Fô Kien* Commissarius militiæ in terra & mari. *Quàm Sŷ* Regulorum Dux, Thesaurarius redditũum, & Solicitator, absente Imperatore absolutus, & solus Decisor causarum, Imperatoriæ custodiæ supremus Præfectus, Equitum Magister, Magnus Cancellarius, Intimus Imperatoris Secretarius, & Cubicularius *Pam Achilleus* Christianus, genibus flexis, capite ad terram dejecto se sistit ante Thronum Vicarii Dei JESU in terris, Universalis Doctoris Catholicæ Ecclesiæ, Veri Domini, Sanctissimi Patris.

EGo Achilleus expendo mecum quod penetralium Imperatoris Custos ex officio ductus errore simul ago curam militiæ. Unde me ipsum diminui, & absque luce & disciplina peccatorum multitudinem auxi. Olim in Aula Septentrionali Deo Auspice incidi in Viros Societatis JESU, *qui aperto calle duxerunt me rudem, errantem exhortati, ut sequerer fidem. Quarè cum reverentia expiatus sacro lavacro, tunc orsus sum intelligere sanctæ Doctrinæ documenta, ejusque reconditam excellentiam altamque profunditatem. Tum verò immersus huic studio diu noctuque fideli corde sum prosecutus viginti & amplius annis, nec ausus sum quidpiam remittere. Ita consecutus sum Cœlorum Regis auxilium, cui qua ratione respondeam, non invenio modum. Sæpè animus fuit ipsemet adeundi Sanctissimum Thronum, atque oculos cum veneratione satiandi sanctissimo vultu, sed Imperii causæ tam variæ, Regiæ res tam perplexæ, non admisère intimi mei sinus exequi desiderium. Quare summè contristor: nunc peccatoris unica cogitatio medullitùs in hoc est, quod Imperii calamitas necdum quieverit. Ideò ex industria petii Societatis* JESU *Virum Patrem Michaelem Boym, ut abitura nave repeteret Magnum Occidentem, supplex accessurus ad Te Summum Pontificem, Sanctissimum Patrem, ut ante altare Sanctorum Petri & Pauli cum totius Mundi Oecumenica Ecclesia elevatis ad Cœlum oculis*

lis ores Deum, ut cum misericordia respiciat hanc Imperatoriam domum; adjuvet & conservet Imperium, erigendo limites subituræ pacis, unà faxit, ut noster Sapientissimus Imperator, qui est hujus Regiæ domus decimus octavus Successor, & à primo Imperii & familiæ Fundatore duodecimus Nepos, ipse scilicet Dominus cum subditis adoret Cœlorum Dominum JESUM. *Ista demum erit nostri* Sinici Imperii *integra beatitudo. Et in præsenti quidem Integerrima, Sapientissima, Clementissima, Venerabilis, Imperatrix Christiani nominis* Helena, *Regina Imperatoris Mater Christiani nominis* Maria, *Regina ejus legitima conjux Christiani nominis* Anna, *& filius Imperatoris Princeps & Hæres Christiano nomine* Constantinus, *omnes humili corde credunt & colunt Sanctam doctrinam, unà habent sermonis verba, quæ mittunt ad Sanctissimum Thronum. Quod ad me rudem peccatorem attinet, peto suppliciter Te Sanctissimum Patrem, ut pro mea ex hoc sæculo discessus hora peccatorum pœnæ integram remissionem largiaris, & plurimos Societatis Viros submittas in hoc* Sinarum Imperium, *qui sua doctrina convertant universos sæculi homines, & cum pœnitentia animadvertant colere & venerari Sanctam Legem, neque in vacuo transitu, rapto pedum pulvere dimittantur. Ita demum mihi spes est, assecuturum me felicitatem verè interminabilem. Cum veneratione modicum his explicui ignaræ mentis arcana. Pronus ad terram me totum abjicio, expectando misericordem intuitum. Nec plura.*

Yum Lie *anno quarto, in ordine Revolutionum litterarum Annualium* Kem Yn, *Luna decima, die octavo, qui fuit anno* 1650. *Novembris dies primus. Ultra nil legendum.*

Locus ( ) Sigilli, in quo pro more Sinico (non enim solent aliter subscribere nomen suum) insculpta sunt hæc verba: *Fortissimi Generalissimi armorum, universalis Proregis Sigillum.*

Interpretatio Litterarum Sinicarum,

Ab Imperii Sinici Imperatrice D. Helena *nomine suo, & Reginæ Matris* D. Annæ, *& Reginæ uxoris* D. Mariæ, *nec non filii Imperatoris Principis & Hæredis* D. Constantini *missarum.*

AD SANCTISSIMUM D. N.

Per Patres, Andream Xavier, & Michaëlem Boym

Societatis JESU, in Aula Imperatoris *Sinensis* pro tempore Assistentes, facta.

Clarissimi Imperii Sinici *Integerrimæ, Sapientissimæ, Clementissimæ Venerabilis Imperatricis* Helenæ *sermo ante Thronum* JESU *Dei in terris Vicarii, Universalis Doctoris Catholicæ Doctrinæ, Supremi Domini, Sanctissimi Patris.*

„ EGo Helena perpendendo me hujus *Imperii Sinici* humilem filiam erubesco morari in Palatio Imperatoris. Olim tantum novi penetralium observantiam: ignoravi exterarum terrarum leges: Accidit Societatis JESU Virum Patrem Andream Xavier in nostra Aula commorari promulgando sanctam doctrinam, aliorum relatione cœpi illum cognoscere, & eccè credidi, & reverenti corde ab illo suscepi Sanctum Baptisma: feci, ut Regina Imperatoris Mater Maria, Regina ejus legitima conjunx Anna & filius Imperatoris Princeps hæresque Constantinus simul omnes instructi reciperent sanctam aquam, exindè jam tertius annus est. Nunc licet deberem stillato sanguine medullam ani- "

„mi solvere, necdum assequor tantillo „respondere ac satisfacere. Assiduè ve„nit in mentem cum reverentia adire „Sanctissimi Patris Thronum, ut coram „excipiam Sancta documenta, solùm ve„reor remotissimi Regni difficiles aditus, „ideò desiderio frustror. Interim cum „profunda ad terram usque inclinatione „rogamus Te Sanctissimum Patrem, ut „ante Divinæ Majestatis conspectum „pietate ducaris nostrûm, quæ peccatis „sumus obnoxiæ, atque hora nostri ex „hoc sæculo discessus peccatorum pœnæ „integram nobis remissionem indulge„re digneris. Simul petimus Te San„ctissimum Patrem, ut cum Sancta & „Universali Ecclesia pro nobis deprece„ris Supremum Dominum, ut confir„met nostrum Imperium, adjuvet, ac „restauratum pace stabiliat, unà faxit, „ut nostræ Imperatoriæ Domus hic de„cimus octavus Imperator, qui à pri„mo Imperii, & familiæ fundatore est „duodecimus Nepos. Ipse scilicet Do„minus & subditi unà omnes agnoscant „& adorent verum Dominum JESUM. „Demùm postulamus Te Sanctissimum „Patrem, ut plurimos submittas Societatis „JESU viros, qui longè latèque Sanctam fidem divulgent. Hæc Indulta nobis" erunt tuæ pietatis erga nos monumen" ta, alia verò, quæ nostri desiderii sunt," explicare verbis non sufficimus. Modò" Societatis JESU Vir P. Michaël Boym" scit nostri Imperii negotia. Mandamus" illum Legatum reverti in Magnum Oc" cidentem, ut proponat sermonem no" strum ante Sanctissimum Patrem, ille" poterit singulatim referre nostram de" missam voluntatem. Confidimus pacis" tempore ipsosmet *Sinas* Legatos mitten" dos esse, qui ad Sanctorum Petri & Pau" li altare deferant obsequium, & offe" rant reverentiam."

Capite ad pedes inclinato speramus" Sanctissimum Patrem clementer intui" turum hos rudis animi sensus. Hic so" lum Sermo."

Anno *Yum Liē* quarto, Lunæ decimæ," die undecimo, qui fuit anni à Christo" millesimi sexcentesimi quinquagesimi," Novembris dies quartus."

Locus ( ) sigilli, in quo pro more Sinico (non enim solent aliter subscribere nomen suum) sunt ista verba insculpta: *Integerrimæ, Sapientissimæ, Clementissimæ, Venerabilis Imperatoris sigillum.*

Sequuntur Literæ responsoriæ ab Alex. VII. P. O. M. tum ad Reginas, tum Supremum Regni Directorem datæ.

Charissimæ in Christo filiæ nostræ Helenæ Tamingæ *Sinarum Reginæ.*

ALEXANDER PAPA VII.

Charissimæ in Christo filiæ nostræ salutem & Apostolicam benedictionem. Cognovimus ex Majestatis Tuæ litteris, quanta fuerit bonitas & clementia, qua te cœcis implicatam erroribus mendacique superstitione Deus Deorum è tenebrarum potestate in lucis & veri cognitionem adduxit. Non obliviscitur ille misereri, nec continet in ira misericordias suas. Hujus enim cum esses filia, ad te respexit tamen Omnipotens Dominus, qui audire vult potius Pater misericordiarum, quam Deus ultionum & vindictæ. Quis nunc Potentias ejus scrutetur, aut consiliorum vias investiget. Immensas, vastissimasque terras, quarum vix quidquam auribus acceperamus, vetus hostis fraudibus suis ac fallaciis occupaverat. Fabulosum erat istud ingens Regnum, non minus desertis ac propè infinitis

finitis locorum intervallis, quam quia falsa religio & cultus omnia obtinuerat. Quis aditus veritati per tot maria, itinerum errores, aliud pene cœlum, ac sydera, cum omnibus littoribus prohiberentur ii, qui præ auro & mercibus preciosi hujus margariti commutationem expetebant, cum se denique impietas montium jugis Oceano legibus arctissimisque custodiis tuerentur. Perfregit hæc omnia, superavitque veræ fidei proferendæ studium, per quæ tot pericula & difficultates tua salus quæsita. Quo attentius, in Christo Filia, tanti beneficii revocanda tibi est ad animum memoria, & nota hæc facienda filiis tuis, ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei, & mandata ejus exquirant. Quamvis & ad summam gaudii, quod nobis allatum fuit neque hoc defuerit, ut tuis exemplis aliæ etiam inhæserint, & Regius Puer Constantinus, non minus in Regni quam superstitionis evertendæ spem crescat. Illum sanè ut unà omnes paternè complectimur, quamque postulas benedictionem amantissimè Majestati Tuæ impertimur, Deumque ardenter precamur, ut disjunctissimum Regnum unum tandem faciat & animo & fide nobiscum. Datum Romæ *apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 18. Decemb. 1655. Pont. nostri Anno primo.*

NATALIS RONDININUS.

Dilecto filio *Pan Achilleo* Eunucho *Sinarum* Regis, Terræ, Marique Generali Præfecto, &c.

ALEXANDER PAPA SEPTIMUS.

Dilecte Fili salutem & Apostolicam benedictionem.

» GAudium magnum annunciaverunt nobis Epistolæ tuæ. A Solis enim ortu & occasu, ab Aquilone & mari fecit nobiscum misericordiam suam Deus, quique olim multa Gaza atque opibus potentem Regiam Eunuchum Baptismi unda & gratia derepentè illustravit, nunc te, dilecte Fili, Regni istius & Mundi curis implicitum, inter quas, nunquam ferè locus Christi doctrinæ, quæ à sæculi hujus sapientibus stultitia habetur, in sortem filiorum suorum, hoc est, in alterius & veri Regni hæreditatem immortalem, ac nunquam perituram vocavit: Cujus beneficii magnitudo ut magna lætitia affecit cor nostrum, ita quid pro eo à te debeatur planè intelliges, si ad illum subinde respicias, qui nobis suæ disciplinæ factus est in exemplum. Enitere verò & adlabora, ut consummetur hoc opus quod inceptum est in amplissimo isto Regno, ut sit & laus tua in Euangelio. Nulla enim debet esse tanta terrarum vastitas & longitudo, quæ obstet fidei, quæ montes transfert, aut charitati, quæ nunquam excidit, omnia sustinet, atque operatur. Hac te in nostrum sinum admittimus, cujus erga te ac gentes istas ardor nec aquarum, quæ inter nos intercedunt, multitudine extinguetur, nec ulla unquam difficultate aut periculo refrigescet, quam autem tibi petis benedictionem peramanter impertimur. Datum *Romæ* apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris Die 18. Decembris Anno 1655. Pont. nostri Anno primo. «

NATALIS RONDININUS.

Tartarorum irruptio felicem Rei Christianæ progressum inturturbat.

His itaque prosperè & ad votum procedentibus rebus, eccè novus ab Aquilone turbo veluti impetu facto, totam Christianæ negotiationis prosperam & fortunatam transactionem, quam ex facultate Regii diplomatis stabilita Euangelii per totum Imperium dilatandi sperabant, interturbavit: *Tartari* siquidem inte-

intestino *Sinensium* bello allecti, ruptis murorum claustris, non solum *Pequinum*, sed & veluti inundatione quadam universam *Chinam* paulò post suo subjecerunt imperio; Rege *Sinarum Vumlie* ad tantas angustias redacto, ut dum locus evadendi, à rebellibus *Sinarum* eidem non concederetur, tantus Monarcha ab omnibus derelictus miserandâ morte, ne malorum imminentium illiadem propriis oculis videre cogeretur, primò propriâ manu & matre & filiâ interemptis, demùm vitam suam desperatione rerum in transversum actus, laqueo terminaverit; de quibus qui formidandam humanarum rerum catastrophen fusiùs nosse desiderat, is consulat *P. Martinum Martinium, libello de bello Tartarico*, & ex illo addiscet non magnoperè desideranda altioris hujusmodi infelicis Monarchiæ fastigia, quibus tam horrenda, tot tantisque ruinis exposita præcipitia substant. In tanta rerum perturbatione Imperiique confusione Christiani, spem inter metumque constituti, novi à se acceptati Imperatoris sollicitis mentibus in Christianæ fidei hucusque continuatum progressum, animi inclinationem operiebant: eam tandem, quam aut optare aut sperare unquam poterant, proniorem comperêre, eo qui sequitur modo!

Rex *Vumliè* uxore & filia interemptis vitam suam laqueo terminat.

P. Joannes Adamus Schall.

Existebat jam à multis annis in *China* P. Joannes Adamus Schall, patriâ Coloniensis, qui sive Mathematum cæterarumque artium, qua pollebat, cognitionem, sive excellentem Sinicæ linguæ peritiam, sive denique viri prudentiam rerumque tractandarum usum longâ experientiâ acquisitum spectes, uti nulli secundus, ita toto Imperio celeberrimus erat; De quo cum & novi Imperii novus Imperator veluti de extero plura sibi enarrari audisset, valdè hoc nuncio exhilaratus se, quod jam dudum desideraverat, hominem exterum tantâ rerum Sinicarum notitiâ instructum, cui intimos suorum consiliorum recessus tutò & securè concredere posset, quemque Europæo ingenio Sinicas artes felici suâ sorte junxisse compererat, invenisse. Itaque ad Regiam evocatum singulari benevolentiæ significatione suscepit; cumque gravitatem morum, vitæ innocentiam, atque in quæsitis prudentiam, ingeniique perspicacitatem in responsis dandis excellentem comperisset, ità ejus imposterum consuetudini adhæsit, ut eum statim inter intimos suos unum esse voluerit, primi ordinis *Mandarinum*, assignando eidem supremum in Astronomico Calendarii tribunali locum, ejusdem statutis omnibus per Imperium Astronomis parere jussit, miratus imprimis infallibilem Ecclipsium, à quibus cæteri tantoperè aberrabant, prædictionem, ex accurata calculatione ab ipso peractam; Mirabatur artium mechanicarum, potissimum ejus in Bellicis tormentis quà fundendis, quà dirigendis peritiam, & quod unicè optabat, in consiliorum de rebus gravissimis, quas ei dederat, felicem & nunquam fallentem exitum: Hisce Rex tractus, eum, cui quippe aliquid humanâ conditione altius subesset, veluti patrem summo amore juxta & veneratione prosecutus est; & cum ad tam sublimis Majestatis aspectum vix ulli aditus præter Reginas Eunuchosque permitteretur, is tamen omni prohibitione semotâ, ubicunque Regem sive domi, sive foris offenderet, se sistendi jus, quod vix ulli concessum erat, obtinuerat, eoque erga *Maffa*, sic enim Patrem vocabat, quasi diceret venerabilis pater, affectu ferebatur, ut quod nulli *Sinensium Annales* legerunt, quater in anno domum Ecclesiamque nostram visitare non sit dedignatus: omnes domus angulos lustraverit, solus cum solo *Maffa* intra cubiculum suum diversari sibi complacuerit, omni repudiatâ cerimoniâ tanto Monarchæ debitâ, & ab omnibus exhiberi solitâ, dum modò supra lectuli religiosè compositi stragula sedere, jam in sede vetusta-

P. Schall. in supremum Regis Consiliarium admittitur.

Dignatio Regis in visitando P. Schall.

vetustate pænè detrita se collocare, Europæarumque rerum raritates contemplari dignatus, imò ex domestici quoque hortuli fructibus sibi allatis singulari gustu sumere non detrectaverit, quasi nullibi tutius securiusque, nec jucundius quàm in pauperum Sacerdotum domo deliciari videretur; In Ecclesia verò Altarium mirabatur nitorem, imaginum Europæarum elegantiam, librorum in Characteribus imaginibusque præstantiam, denique singulorum mysteria curiosè inquirebat, quibus expositis, præsertim Christi & Deiparæ imagines profunda capitis inclinatione venerabatur, Christianam legem omnium optimam suosque Majores eandem sectatos fuisse asseverabat. Et ne verbis tantùm suam in Christianam fidem æstimationem asseruisse videretur, opere & effectu complere voluit. In ingenti lapide marmoreo præ foribus Ecclesiæ nostræ erecto, suam in universo Imperio fidei Christianæ propagandæ voluntatem per edictum Regium ad æternam rei memoriam partim Tartarico, partim Sinico Charactere atque idiomate incidi voluit, quod in hunc usque diem in *China* carta impressum, in Collegii Romani Musæo omnibus spectandum exponitur. Cujus tenor iste est, qui sequitur.

Ecclesiam visitat, SS. Imagines reveretur.

Edictum Sinico-Tartaricum,

QUO

Christianæ Legis Approbatio, marmoreo incisa monumento, quod præ foribus Templi Salvatoris nostri ad perpetuam rei memoriam erectum fuit, Pekini *in Regia* Sinarum *urbe, jussu Imperatoris* Sinarum *&* Tartarorum Xunchi, *anno Christi* 1650.

AD MANDATUM COELI

Diploma Sinicis Tartaricisque Characteribus incisum.

Meretur cœlestis scientia Astronomia, quam nostri Majores semper maximi fecerunt, ut & nos vestigiis eorum insistentes, eam super astra extollamus, maximè postquam eadem olim sub variis Imperatoribus penitus collapsa iterum restaurata, & maximè tempore Imperii Juên *Imperatoris* Tartari, *qui ante* 400 *annos Sinas tenuit, à* Co xeu Kim *exactior reddita fuit, demùm ultimis præteriti Imperatoris* Mim *temporibus nimium aberravit. Inventus est Joannes Adamus Schal ab ultimo Occidente in* Sinas *veniens, qui non solum artem calculandi, sed theoriam etiam Planetarum & quicquid ad Astronomiam pertinet, callebat; Hic delatus ad Imperatorem antecessorem nostrum jussu ipsius Academiæ Mathematices & restaurationis Astronomiæ curam suscepit; Sed quoniam multi non intelligebant fructum ex hac scientia in Remp. emanantem, concludi tunc non potuit, ut eâ scientiâ subditi uterentur. Jam verò cum ego ad Imperium perveni, & prima cura fuit ad utilitatem Regni temporum ordo, ipsiusmet anni primi mei Reginimis Autumno experimentum quærens ejus quam Joannes Adamus restauraverat artis, Eclipsin Solis dudum anteà ab eodem calculatam diligentissimè jussi observare, inventumque tam temporis momenta, quàm puncta Ecliptica cum omnibus circumstantiis exactissimè correspondere ejus calculo, iterumque sequentis anni Vere, cum se Eclipsis Lunaris offerret, illam eadem diligentiâ observari præcipiens, & hanc inveni, ne capillo quidem lato*

aberrare, quare statim adverti, hominem hunc à Cœlo nobis tali tempore oblatum, quo tanti Imperii Regimen suscipiebam, undè totam Præfecturam Tribunalis Mathematici ipsi soli commisi; sed quia Joannes Adamus à pueritia castus est, neque ulla negotia à suo instituto Religioso aliena suscipere vult, necessarium duxi, ad hanc Præfecturam suscipiendam absoluto eum Imperio obstringere, & secundi Ordinis dignitatem ad titulum Arcanorum Cœlestium Magister, addere: Quo in officio annis jam aliquot occupatus plus quotidiè studii & diligentiæ adhibet. Et quoniam juxta portam Urbis Xun che Muen *dictam, templum habet, in quo secundum ritum Legis suæ Deo sacrificia offert, contuli ego etiam aliquid subsidii ad illud ædificandum & ornandum, cumque illud templum intravi, adverti, imagines & utensilia quoque extranearum rerum speciem præ se ferre, de libris quoque Legis, quos in mensa positos reperi, cum interrogassem quid continerent, dictus Joannes Adamus illos Legis Divinæ explicationem continere respondit. Ego quidem, quandoquidem animum prius applicueram doctrinæ,* Yao xun cheu, & Cum çu *ex eorum libris aliqua percipio, in Libris* Foe & Tau, *quamvis aliqua legerim, nihil tamen inhæret memoriæ, Libros autem hujus Legis Divinæ cum ob negotia Regni hactenus non nisi obiter inspicere licuerit, judicium exactum ea de Lege ex iis dare non possum. Attamen si Joannem Adamum considero, qui ab aliquot annorum lustris apud* Sinas *& nobiscum versatus Legem hanc & sequitur & prædicat, eam optimam judico: Deum namque suum adeò reveretur Joannes Adamus, ut ei templum hoc dedicaverit, tantâ personæ suæ modestiâ & integritate à tot annis eâdem semper methodo Legi huic se conformando, & nec vel punctum variando. Hoc profectò illam Legem summæ perfectionis esse expressum indicium est, in qua se ipse Joannes Adamus probatissimæ virtutis esse ostendit, cum, quod ea lex docet, nimirum Deo servire, Regibus ac Magistratibus obedire, nulli malum inferre, bono publico ac proximorum prospicere, suâ fidelitate exactè implet. Et utinam! Magistratus ac subditi mei omnes hanc ejus industriam serviendi Deo, ac servandi Legem Divinam imitarentur, & in serviendo suo Imperatori vel à longè adumbrarent procul dubio multis partibus melius feliciusque mecum & cum toto Regno ageretur: Quod ad me attinet, ego hunc ejus animum Legemque hanc, quam sequitur, vehementer approbo & laudo, ideóque ad perpetuam hujus rei memoriam hunc ejus Ecclesiæ titulum præfigo:* Tum hiuen hia Kim. *Hoc est,* Excellens penetrando Cœlo locus. *Datum* Pekini *anno nostri Imperii septimo.*

> Religio & modestia P. Adami Schall laudatur à Rege.

> Approbatio legis Christianæ.

Habetur hoc diploma Sinicis & Tartaricis in nigro fundo candidis Characteribus linguisque polita manu descriptum in nostro Musæo, quam *Galleriam* vocant, & characteres quidem Tartarici Syriacam formam mentiuntur, toto, ut dici solet, cœlo à Chinensibus differentes. Quâ verò occasione *Tartari* sui eos juris fecerint, jam suprà enarratum fuit. Ex quo luculenter sanè patet, quo tantus Monarcha in Christianam fidem affectu fuerit, quam sollicito animo ejus promotionem quæsiverit; ad quam etiam propediem amplexandam nullum aliud sibi obstaculum superesse fassus est, quam polygamiæ abrenunciationem; in qua sese superare non dicam difficile, sed quasi ἀδύνατον esse videbatur, qui omnium Gentilium Regum communis, ad quam ad æternæ salutis naufragium illiduntur, unicus ferè scopulus est. Sed ut ad institutum nostrum revertamur.

> Rex quominus Legi Christianæ se subjiceret, polygamia obstitit.

Ex hujus Regis in Legem Religionemque nostram ardentissimo affectu, magna mox in Aula primò tum fœminarum Regiarum, tum Eunuchorum conversio facta fuit; Secuti sunt hosce altioris ordinis *Mandarini*; In urbem quoque *Pekinum*, quæ vastitate non Urbem, sed Provinciam præ se fert, Lex Christi diffusa, Ecclesiæ gremio adjunxit ferè ad octuaginta millia Neophytorum; adeóque vel in hunc usque diem per

> Conversiones insignes in aula Regis, tum Reginarum, tum Eunuchorum.

> 80 Millia Christianorum Neophytorum incrementum.

per universi Imperii fines novi Diplomatis evulgatione, innumerabilem animarum multitudinem Christo peperit. Faxit Divina bonitas, ut ad tantæ messis collectionem sufficientes, qui soli desunt, Operarii submittantur. Sed quæ est rerum humanarum vicissitudo; Rex interim, dum magnas res alto pectore conderet, ex improvisâ infirmitate invasus, occulto Dei judicio, paulò post vitâ functus salutem æternam, quam aliis tantoperè desiderabat, ipse consequi non meruit, & tametsi aliquoties Patris sui opem imploravit: Dolo tamen & astutia *Lamarum, Bonziorumque*, qui Regi in ultima vitæ mortisque lucta adstabant, factum fuit, ut Patri Adamo omnis ad eum aditus, quem tot artibus ad eum sacri Baptismatis undâ abluendum tentabat, intercluderetur; & quoniam nullum non lapidem ad penetrandum movebat, concessum tandem fuit id, quod tot tantisque precibus & artibus extorserat; sed tardè nimis admissus, quem enim vivum credebat, spe sua frustratus, incredibili mentis dolore jam vitâ functum reperit. Peractis verò exequiis, in quibus extructo ex preciosis lignis rogo, thesauris, qui opulentissimi cujuspiam Regni divitiis comparari poterant, unà cum cadavere Regio combustis magnificentiæ & granditati Imperatoriæ finem imposuerunt. Successit in Imperio filius quatuordecim annorum puer, qui uti sub patris Adami disciplina fuerat, eique unicè à Rege commendatus, ita quoque innatum erga Christianam fidem, Patresque nostros affectum non exuit: Oramus proinde Deum Opt: Max. ut gratiam Baptismatis, quam Patri negaverat, ipsi ad Divini nominis gloriam, & Reipublicæ Christianæ incrementum largiri non dedignetur. Quos autem Christiana res sub hisce *Tartariæ* Regibus, respectu aliorum temporum progressus fecerit, Ecclesiæ *Pequini* noviter erectæ consecratæque Epigraphe scitè docet, quæ quia consideratione digna est, eam hîc coronidis loco subdam.

Mors Regis.

Cadaver Regis unà cum thesauris opulentissimis comburitur.

Epigraphe Ecclesiæ Pekinensis Soc. Jesu.

Epigraphe Templo Soc. Jesu *Pekini* marmori incisa.

Post fidem a D. Thoma Apostolo primum advectam, postque eandem a Syriis Tempore Imperii *Tam*, iterum et latius propagatam; tertio rursum sub Imperio *Mim* post eandem Ducibus S. Francisco Xaverio, ac P. Matthæo Riccio per Societatis Jesu Homines, et Verbo, et Libris Sinice editis divulgatam. Magno quidem studio et labore, sed propter gentis inconstantiam haud pari. Devoluto jam ad Tartaros Imperio eadem Societas pro instaurati per suos Calendarii *Hien lie* dicti laborum Coronide Templum Deo Opt. Max. publice Pekini Regum Sinarum Curiæ

Posuit dicavitque,
Anno M.DC.L. *Xun chi* VII.

Pater Joannes Adamus Schal a Zell Germanus Societatis Jesu Professus, et Præfati Calendarii Author, ex Laboribus Manuum suarum Ædem hanc et patientiam Posteris Legat.

CAPUT IX.

De Correctione Calendarii Sinici, & quanta indè Bona emerserint.

NIl unquam adeò fuit cordi *Sinensibus* quàm exacta temporum constitutio, sine quo neque gesta Regum, neque Historiæ omnium sæculorum scitè recenseri posse, rectè & laudabiliter autumabant: undè nullo non tempore, in id incubuere, ut eam stabilirent, ne scientiæ Astronomicæ leges cum tempore deficerent, publicis sumptibus & Regiis, Astronomorum Academiam jam à ter mille nongentis annis juxta *Annalium suorum* tenorem institutam durasse referunt, condiderunt, quorum Astronomorum officium erat, cursum Solis & Lunæ Eclipsiumque diligenti cura computare, noviluniorum cæterarumque Lunæ phasium sedes quàm exactissimè annotare, non alio quidem fine quàm ut quemadmodum in electionibus rerum faciendarum superstitione omnes superarent *Sinæ*, ità quoque diffusis suis per universum Imperium Lunariis unicuique quid quovis tempore agendum, quid omittendum significaretur; De Planetarum enim motibus nulla apud ipsos scientia est, adeò ut omnia sidera cujuscunque tandem Sphæræ, æquali à Terra distantia, errore prorsus absurdo, & ignorantia plusquàm puerili, distare usque ad Patrum nostrorum adventum crediderint. Quod quam crassam & barbaram eorum inscitiam in natura rerum arguat, quis non videt? Narrant *Sinæ* Astronomiam suam originem habuisse à Rege quodam prisco, cui nomen *Iao*: habebat is duos fratres, quorum unus *Hý*, alter *Ho* nominabatur, Astronomicâ scientiâ clarissimos, quibus imposuit, ut quæcunque de temporum computu sciri posse putarent, brevi & facili methodo exponerent: canones quoque & in singulis calculandis legitimum processum posteritati traderent, constanti lege servandum, quod ea qua par fuit cura & diligentia præstiterunt. Sed enim post bismillena annorum millia circiter *Cin Hoam* Rex Imperio potitus, qui trigesimo quarto dominationis suæ anno, barbari & penè sylvestris ingenii vir, non duntaxat studiorum, artium, disciplinarumque usum interdixit, sed & omnes libros, quotquot invenire potuit, Vulcano consecravit; qualem in bonas artes tyrannidem librorumque præstantissimorum jacturam potissimum ob libros de temporum calculo perditos, posteri plangere non cessant; Accidit deindè temporum successu, ut intra vastarum fabricarum ruinas jam dudum desiderati Astronomici libri universali Regni gaudio reperirentur; qui tamen uti tantorum annorum intercapedine neglecti jacuerant, ita quoque in motibus Luminarium Eclipsiumque sedibus computandis adeò variare deprehensi sunt, ut sine correctore usui esse minimè possent; quarum correctionem tandem, quantum licuit, auspicatus fuit *Cosceucin* in *China* magni nominis Astronomus; sed cum nec hic votorum suorum compos fieret, innotuit à quo nescio, in Bibliotheca Regia conservari de motibus Planetarum codicem, quem olim *Saraceni* ex *Perside* in *Chinam* Legati Imperatori *Tartarorum*, veluti rem raram & pretiosam, donarant; Expulsis verò è *China Tartaris*, virtute & potentia *Humuu*, dictum codicem in ejusdem Palatio inventum anno Imperii sui decimo quinto ex Persico & Arabico idiomate, quo conscriptus erat, in linguam Sinicam transferri curavit, spe fretus futurum, ut ex eo Chinense Calendarium

Cura & diligentia *Sinensium* in temporum computu.

Motus Planetarum apud *Sinas* imperfectus.

Astronomiæ Sinicæ origo.

Cin Hoam Rex osor librorum, monumenta Astronomica combussit.

Ex *Persarum* Astronomia instauratur Sinica.

Variæ correctiones Calendarii sine fructu.

rium emendatum, & ab erroribus liberum suæ perfectioni restitueretur. Verùm cum nec illi, quibus cura demandata fuerat ex *Mandarinis* omnium ejus artis doctissimis, subtiles *Persarum* theorias, quibus liber erat concinnatus, plenè intelligerent, utpotè ἀθεώρητοι prorsus καὶ ἀναρίθμητοι, nec animus illis sufficeret ad genuinum operis sensum evolvendum, hinc accidit, ut Calendarium Chinense usque ad Patrum nostrorum adventum erroneum incorrectumque permanserit. Qui porrò Astronomico officio deputati fuerant, Magistri Calendarii, cum aliud quo se in arte juvarent, nil superesset, solitis suis tabulis erroneis in publicandis quotannis Lunariis uti coacti sunt, tantis cum erroribus, ut in Eclipsibus computandis, in quarum tamen vel unica, etsi trimestri labore frustrà fatigarentur, toto tamen posteà, ut dici solet, cœlo se aberrasse ingenuè confessi sint. Cum itaque nullum remedium tantæ rei conficiendæ superesse videretur, nonnulli ex *Mandarinis* jam Neophytis libellum supplicem Regi porrexerunt, in quo & summa Calendarii emendandi necessitas, & ingens quod indè in bonum publicum redundare posset emolumentum exponebatur, quod tamen uti à Sinensibus Astronomis jam pro desperato habebatur, ità aliis quàm Patribus Magni Occidentis ad illud conficiendum, tum ob Astronomicarum rerum peritiam, tum ob summam ingenii, quâ pollent, subtilitatem, committi nec posse nec debere: Rex cui summoperè intererat commodum, quod ex hujus negotii confectione in universum Imperium emergere poterat, lectis literis vehementer exhilaratus, quicquid petissent, ratum habuit; nec sine mora Rex expedito diplomate suam in re præstanda intentionem magna omnium congratulatione & jubilo universali, toti manifestavit Imperio. Patres tam repentino honore, quo nec majorem unquam

Edicto Regio Calendarii emendationi præficiuntur Patres.

sperare ausi fuerant, nec medium ad Christianæ Legis propagationem commodius fructuosiusque desiderare poterant, exaltati, tanto humeros perardui negotii ponderi supposuêre libentius, quantò indè major Dei gloria, & Christianæ Legis ex Magno Occidente doctoribus major cum veneratione observantia resultabat. Assumpti primùm ad hoc opus inchoandum fuêre Pater Sabatinus de Ursis, & P. Jacobus Pantoja, anno 1611. uterque in Astronomicis disciplinis præstantissimus; Qui, ut ab imis fundamentis officium sibi commissum adorirentur, P. Sabatinus statim theoricas Planetarum ad motus siderum intelligendos pernecessarias ex Latina Lingua in Sinicam, operâ duorum *Mandarinorum*, Pauli & Leonis jam Christianorum, qui & Astronomicas disciplinas jam dudum, Magistro P. Matthæo Riccio usi, non sine profectu didicerant, transferre sategit; deindè ad longitudinem urbis Pekinensis per Lunarium Eclipsium observationes, tum in *China*, tum in *India* & *Europa* à correspondentibus factas, indagandam, se applicuit, sine qua Eclipsium computum frustraneo labore institui nemo ignorat; Pantoja verò latitudinis indaginem pari suscepit labore, Urbium Sinensium, ab ultimo Australis *Chinæ* termino, à *Cantone* inquam incipiendo per universi Imperii latitudinem recto tramite ex Austro in Borealis *Pekini* limitem Astrolabio exactissimè dimensus, aliis diu noctuque explorandis paraschevasticis exercitiis præludebat, de quibus ne hilum in Astronomia *Sinarum* exstat; imò quod de tanta ingenii subtilitate, quâ *Sinæ* se præ cæteris mortalibus jactant, pudet dicere, neque quid longitudo aut latitudo locorum pueris nostris haud ignota, essent, norint, adeò ut cum primi Patres *Chinam* ingressi, Sciaterica nonnulla conficerent, isti primum mirati sunt civitates *Chinæ* diversas subire poli elevationes, quam ipsi non nisi 36 gradus

Emendatores Calendarii P. Sabbatinus de Ursis & P. Jacobus Pantoja.

Investigatio longitudinis & latitudinis Regionum.

Errores *Sinensium* in Geographia.

toti *Chinæ* attribuebant, veterum traditioni innixi, qui Tellurem non globosam, sed in infinitam superficiem extensam, Solem verò & Lunam sub Occasum, antrum quoddam ingredi, ex quo sub Ortum denuò emergeret, stultè credebant; Solem prætereà & Lunam majorem non esse, quàm quod oculus illis, videlicet corpora lucida sesquipalmaris magnitudinis, demonstraret. Ex quibus patet, quàm mutila, manca & imperfecta fuerit Astronomia Sinensis, quanta rerum cœlestium ignorantia, & quàm palpabilis tenebrarum in iis etiam, qui sese cæteroquin super omnes mortales intelligentia & sublimitate ingenii extollebant, caligo extiterit. Sed ut ad rem nostram revertamur. Non stetit diù felix hoc emendandi Calendarii principium, eo quod de honore summo nostris Patribus à Rege concesso, Collegii Mathematici Academia livoris vehementia in rabiem acta supplicem & illi contra nostros dedêre, qua de suppressis patriarum disciplinarum studiis, & de exterorum Barbarorum in studio Regio successorum exaltatione insigni verborum calumniis & accusationibus suffultorum energiâ conquerebantur, quod *Sinis* proprium, & quasi innatum vitium est, id quod viribus ingenii nequeunt, scriptis opprobrio & calumniis confertis tentant conficere. Verùm cum adversariorum supputationes, quicquid tandem agerent, in emendatione Astronomica præsertim in Eclipsibus computandis in irritum caderent, nostrorum verò calculationes semper puncto prædictionis congruerent, Rex visa difformitate computationum ab adversariis factarum, tandem novo Diplomate nostris in Astronomicum negotium plenam potestatem dedit, potissimum in hoc officium assumpto P. Joanne Terentio, instigantibus ad hoc Regem *Mandarinis* Paulo & Leone.

Ignorantia Sinensium circa Globum Terræ, Solem & Lunam.

Interturbatur Calendarii emendatio.

Erat P. Joannes Terentius *Germanus*, patriâ *Constantiensis*, antequam Societatem ingrederetur, Philosophus, Medicus & Mathematicus totâ *Germaniâ* celeberrimus, nec non Principibus ob insignium Naturæ arcanorum exactam notitiam medicandique felicitatem gratissimus, is tandem famæ honorisque, quo eum cuncti prosequebantur, pertæsus Mundoque satur, Societatem ingressus, ut talentum suum in conversione infidelium salubriùs impenderet, Indicam expeditionem petiit, quam & haud magno labore obtinuit; & quemadmodum Naturæ arcanorum indefessum exploratorem semper se exhibuerat, ita modò opportunitate oblata, per vasta Oceani itinera, non more otiosorum aut dormientium, aut aliis occupationibus tempus Terentium, nihil sive littorum promontoriorumque naturalem institutionem ventorumque origines, sive maris pisciumque occurrentium proprietates spectes, inexploratum reliquit; In *Indiam* verò delatus, in campis sylvisque, erat enim herbariæ rei peritissimus, nullum plantæ genus obvium fuit, quod non quàm exactissimè examinatum in præparatos à se prius chartaceos pugillares palimpsestosve unà cum singularum figuris genuinis referret; Hinc totius *Indiæ*, *Bengalæ*, *Malacæ*, *Sumatræ*, *Concincinæ* littoribus rebusque Naturæ consideratione dignioribus exploratis *Macaum* & indè *Chinam* tandem finem desideriorum suorum appulit, quam universam recto, transverso obliquoque itinere peragravit; Et quoniam innumera rerum in triplici Naturæ Regno elucescentium aracana in peregrinis hujusmodi Cœli climatibus, in lapidibus, plantis, animalibus, hominumque moribus & institutis ei sese sistebant, nil intactum reliquit, quod non examinaret, virtutesque singulorum philosophando experiretur, & uti erat pictoriæ artis haud imperitus, singula propriis manibus ad vivum naturæ prototypon delineata, magna *Sinarum* admiratione, duobus tomis ingentibus

P. Joannes Terentius Calendarii emendationi sufficitur.

In scrutandis Naturæ arcanis indefessus.

Plinium Indicum componit.

gentibus exhibebat, quem & *Plinium Indicum*, digno tanto opere titulo insignivit; Erat unica Viri intentio, admirandis suis arcanis primò sibi, deindè cæteris tum Literatorum, tum *Mandarinorum* animos ad Euangelicæ prædicationis libertatem obtinendam, aditum aperire, quam adeò dextrè obtinuit, ut nullus ferè esset, qui non eum ceu hominem cœlitùs lapsum suspicaretur & veneraretur; & cum Medicâ scientiâ polleret, ad cujuscunque tandem status homines infirmitate laborantes certatim evocatus expansis invictæ charitatis visceribus, & languentium curabat corpora, & Verbo Vitæ Gentilitatis caligine oppressis animis medebatur, incredibili cum fructu & Christianæ Reipublicæ incremento. Hisce itaque intentus post suspensum jam diù Calendarii emendandi negotium, nostrorumque ex exilio reditum, tanquam in Astronomicis disciplinis jam dudum exercitatus Magister, Leonis *Mandarini* Neophyti operâ *Pekinum* Regiis sumtibus ad Calendarii emendationem evocatus, cum huic negotio unicè intenderet, morte præoccupatus, negotium magno omnium & potissimum Regis dolore nonnihil retardatum fuit; At non defuêre novi Athlantes; in hujus enim locum substituti mox fuerunt P. Jacobus Rho *Mediolanensis Italus*, & P. Joannes Adamus Schall *Germanus*, qui uti peritissimi rerum Astronomicarum Doctores jam dudum celebres habebantur, ita unitis viribus susceptum negotium tandem ea felicitate, qua major sperari non poterat, confecerunt. Verùm fatis cedente Patre Rho, totum negotium humeris Patris Schall impositum, tandem totius Imperii applausu omniumque congratulatione expeditum fuit; quantâ verò rerum vicissitudine, quantis liventium Adversariorum machinis, quantis denique insidiantium periculis, dici vix potest, cum datis ad Regem rescriptis apologeticis hoc unicum deplorare videbantur,

Pekinum evocatur Regiis literis ad Calendarii correctionem.

Morte præventus negotium denique suspensum fuit.

P. Jacobus Rho & P. Joannes Adamus Schall succenturiatores in negotio Astronomico.

Novæ persecutiones in PP. motæ.

quod *Sinis*, qui uti ipsi sibi imaginabantur, hucusque leges artium scientiarumque toti Mundo felicitate ingenii præ cæteris mortalibus eminentes præscripserant, tam exiguus respectus insigni totius Imperii Sinici opprobrio atque dedecore concederetur; Barbari è contra, & ignotæ terræ filii, tantis à Rege honoribus, tanto applausu, tanta nominis existimatione Regio diplomate exaltarentur, ac si omnium Sinensium Literatorum ingenii præstantia in duorum tenebrionum capitibus, non sine intolerabili Regni præjudicio concentrata, nullam imposterum reliquis prætensæ gloriæ spem relinqueret; Et cum nihil similibus accusationibus peragerent, ad horrendas calumnias conversi, novo rescripto in nostros invehebantur tanquam Reipublicæ Sinicæ eversores, Deorum contemptores, novæ Legis tota diametro suis contrariæ promulgatores. Rex verò subolfaciens livorem respondit, non æquum esse, ubi rationum irrefragabilium ponderi non daretur locus, fictis data opera calumniis rem decidere insolentius attentare: Nihil esse Astronomico negotio cum Religione negotii, ac proindè abstinerent ab iis, quæ ad rem non pertinerent, nossentque judicium Regium justum rectumque omni posthabito respectu in nullo nisi in evidente veritate tum reformandi Calendarii, tum calculationis Eclipsium, à qua ipsos tantoperè aberrasse jam dudum compererat, firmari; Patrum verò calculum ad unguem prædictionibus eorum correspondisse semper se deprehendisse: Quiescerent igitur & ulteriora rixarum jurgia movere cessarent; Sin, pro rigore justitiæ suæ pœnas mox injustis calumniatoribus debitas haud defuturas. Tanto itaque responso Regio veluti fulmine quodam tacti ab ulteriori contradictione destiterunt, consultius arbitrati, Regis iram aliquantisper declinare, quam hujusmodi accusationibus famam atque omnem

Regis contra calumniatores effatum.

omnem promotionis ulterioris spem imò exilium vitamque ipsam perdere.

Quod verò Regem ex se & natura sua curiosissimum, ad Patribus tantoperè favendum impulerat, erat ingens librorum ad Astronomiam Sinicam reformandam apparatus, quem pluribus libris comprehensum Regi obtulerant; Eratque Algorithmus Astronomicus ad calculum Sinicum accommodatus, qui præterquam quod insuperabilibus difficultatibus implicitus erat, ad omnes quoque operationes Astronomicas oppidò erat insufficiens; quod enim ii, vel unica additione, subtractione, cæterisque speciebus notis, pluribus foliis non præstabant, eas nostri introducto jam calculo Europæo, omnium admiratione vel paucis lineis comprehendebant: Ediderunt quoque Trigonometriam tantoperè ad astronomicarum operationum pragmatian necessariam, de qua *Sinæ* in eum usque diem nil unquam ne per somnum quidem perceperant; Secutum fuit aliud opus de Optica, quâ situs Astrorum, eorundem magnitudo à Terra & inter se distantia, parallaxium, cæterorumque accidentium phœnomenorumque doctrina, sine quarum notitia nil rectè in Astronomia, potissimum Eclipsium observatione constituas, descripta tenebantur. Excipiebat hoc Mechanica sive instrumentorum Astronomicorum fabrica & usus; Quo cum Regem maximè delectari viderent, Instrumenta & Organa singula jam recens ex *Europa*, ubi ab excellentissimis Artificibus summa cura & diligentia constructa fuerant, adducta, eidemque oblata conceptum prius gaudium voluptatemque geminarunt: tantoperè enim eorum aspectu & contemplatione delectatus fuit, ut ea non nisi in intimo cubiculi sui recessu reponi jusserit; & ut singula exactius intelligeret, ab ipsis Patribus, dignatione Regia in eum usque diem inauditâ, instrui voluit; Atque ab eo tempore tanto Regis favore fulti nihil non ab eo, non duntaxat circa ea, quæ rem literariam, sed ea quæ Religionis & Christianæ Legis propagationem concernebant, summa & effusa quadam liberalitate unà cum redditibus Patrum sustentationi necessariis, obtinuerunt, imo Rex protinus centum è *Sinis* Astronomos deputavit, qui Patris Adami Schall judicio in omnibus decidendis tanquam supremo Tribunalis rituum sive Astronomici concilii Capiti & Arbitro, ceù discipuli Magistro, nec non primi Ordinis *Mandarino* starent. Quod edictum tanto robore confirmatum fuit, ut in hunc usque diem nemo contra illud ne hiscere quidem ausus fuerit, tantæ authoritatis, ut nullum quotannis evulgari solitum Lunarium seu Ephemeris in universo Imperio, nisi à P. Adamo composita & propria auctoritate stabilita sub pœna gravissima in lucem prodire possit. Verùm qui plura de supradictis nosse desiderat, is *Historiam* integram, quam manuscriptam legi, quamque de hoc *Astronomiæ Sinicæ reformandæ argumento P. Adamus Schall* descripsit, si quandoque in lucem prodierit, consulat; & quantum hæc nostrorum opera ad Legem Christi per universam *Sinarum* Monarchiam cum libertate propagandam contulerit, quantum indè gloriæ, honoris & existimationis universæ *Europæ* accesserit, Curiosus Lector si quandoque lucem aspexerit, cum admiratione percipiet.

Cum itaque à *Sinico-Tartarorum* Monarcha, tantis beneficiis & favoribus nullo non tempore cohonestatus fuerit P. Adamus Schall: certè vel ex hoc ipso magnam de conversione Infidelium in vasta illa Regionum necdum adhuc cognitarum amplitudine, spem concepimus, futurum ut potentissimi hujus Imperatoris subsidio fultum Christianæ religionis felix auspicium, uberrimos propediem fructus producat. Rex certè in Christi fidem, qua & Prædecessores suos olim imbutos fuisse fatetur, adeo pronus &

Libri Astronomici ex Latina in Sinicam linguam traducti.

Calculus Astronomicus.

Trigonometria.

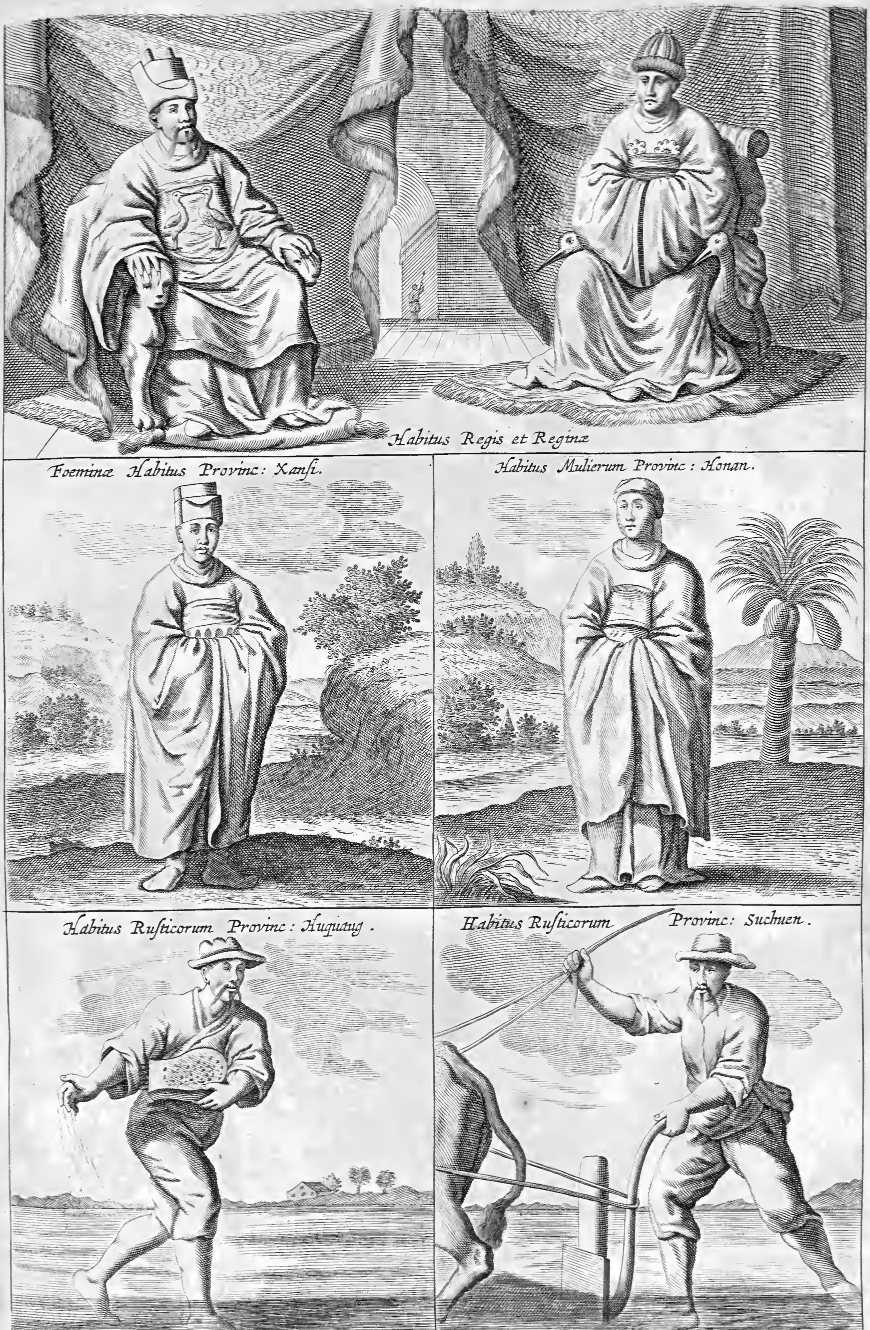
Optica.

Mechanica.

Favor & gratia Regis in PP.

Mores Regis *Tartaro-Sinici.*

Imperij
Sino-Tartarici Supremus
MONARCHA.
A a

Habitus Regis et Reginæ
Foeminæ Habitus Provinc: Xansi.
Habitus Mulierum Provinc: Honan.
Habitus Rusticorum Provinc: Huquatg.
Habitus Rusticorum Provinc: Suchuen.

Habitus P.P. Societatis
Habitus Doctor Provinc: Nankin
Habitus Mulierum Provinc: Chekiang.
Habitus fœminæ Provinc: Fokien
Habitus Militum Provinc: Quamsi
Habitus Militis Provinc: Quicheu.
A a 3

P. Adam Schall Germanus I. Ordinis Mandarinus

& proclivis est, ut irrefragabili Sacrosanctæ fidei nostræ veritate convictus, jam dudum caput Sacra lympha tingendum offerre constituerit, nisi polygamiæ amor, qui cum susceptæ religionis statu consistere non poterat, obstitisset. Orandus igitur Deus Opt. Max. ut & hanc difficultatem, quæ omnium *Indiæ* Regum animos pariter ab hac sancta resolutione prohibet, Divina opitulante gratia superet. Cæterum Christianos libenter videt, & admittit, præsertim Magni Occidentis, id est, Europæos Divinæ Legis Doctores, per quos *Tartariam* totam olim ad fidem Christi deductam, ex avitis majorum monumentis historicis se comperisse, ait, & in *Tartariæ* suæ Imperio multis in locis Cruces adhuc erectas, cæteraque Religionis Christianæ indicia spectari, imo characteres, quibus in scribendo utuntur, non aliunde quam ab Occidentis Divinæ Legis Magistris *Tartaros* accepisse gloriatur: ut proinde non magnopere deliram *Bonziorum* idolomaniam, id est, monstruosorum Numinum cultum curare videatur: Imo si quandoque vi Legis Imperatoriæ eorum delubra adire cogatur, ea tamen non tam religione quadam, quam Politicis rationibus adductus, visitare solet, unde & naturali quodam dissensu à *Sinarum* moribus abhorret: quod vel ex hoc capite luculenter patet, quod habitu Sinensibus Regibus solito repudiato, Tartarico utatur, quod & Curiæ suæ Ministros suum exemplum imitatos facere præcipit. Verum enim verò ut diversitas habitus, quo Rex à *Sinensium* Regum habitu differt, patefiat, hoc loco opportunè & Regis *Sino-Tartarici*, & P. Adami Schall, Supremi in curia Regia, & Tribunali Astronomico *Mandarini* utriusque ad vivum expressi effigiem apponam. Habitus regius variis draconibus, volucrumque pennis, necnon inæstimabilis precii gemmis perlisque exornatus, qua summam Majestatis sibi venerationem & formidinem in animis subditorum conciliat. Cur verò cuncti ad Regem admissi pendentibus brachiis solio astant, hoc ea de causa fit, quod nefas esse putant *Tartari* coram Majestate regia, aut manibus gesticulari, aut pedum motu quidpiam tanta Majestate indignum committere. Hinc statuæ ad instar, ne indignationem ejus ex solitæ ceremoniæ omissione incurrant, immotis pedibus manibusque, superciliisque in terram demissis adsistere consueverunt. Quid alios facere oporteat, ipse Rex eodem membrorum situ demonstrare videatur, neque quispiam ullo alio habitu, præter eum, quem aut dignitas officii, aut Regiæ dispositionis ratio exigit præscribitque, coram Rege comparere audet; cum ex eo habitu officii ratio, à cæteris differentibus habitibus, tum à Rege, tum ab aliis omnibus dignoscatur. Hinc quod in P. Adamo Schall vides pectorale schema gruis; id officii quod in Regis curia gerit, rationem explicat. Et quoniam indignum esse videtur peditem Regem adire, hinc ad magnificentiam regiam contestandam, quando ad Curiam negociorum causa accersuntur, à Satellitibus in sede magnifica tum *Colai*, tum majoris subsellii *Mandarini* humeris portari solent. Habitus itaque *Sino-Tartarici* Imperatoris, ejusdemque supremi Consiliarii, is est qui sequitur.

Ejus Majores Christianos olim fuisse gloriatur.

Abhorret à Sinensium moribus.

Vestitus Regis & P. Adriani Schall.

Situs membrorum coram Rege.

Quantum verò hic habitus differat à *Sinensium* Regum habitu, Lector facile ex illa Figura quam primo loco in Charta Geographica Sinensis Imperii, ubi & reliquorum privatorum habitus singulis Provinciis proprios exhibuimus, colliget. Porro tempore Matthæi Riccii, quo Reges *Sinici* dominabantur Imperio, supremi Tribunalium *Colai* & *Mandarini*, differenti quoque habitu induebantur, cujusmodi est is qui sequitur, ubi vides habitum P. Matthæi Riccii magni Occidentis

Sinicus habitus differt ab habitu Tartarico.

Doctoribus proprium & peculiarem, quo P. P. N. N. ut plurimum ante *Tartarorum* irruptionem uti solebant.

Altera effigies est doctoris Pauli à dicto P. Riccio jam dudum ad fidem Christianam conversi, qui Vir summi & perspicacissimi ingenii, uti magnus erat Imperii *Colaus*, & summæ apud *Sinas* authoritatis, ita quoque Christianam Religionem mirificè, quâ voce, quâ scriptis illustravit. Verùm cum horum vitam, rerumque gestarum magnitudinem, *Historici Sinenses* affatim descripserint, ea non iteranda duxi; quare effigiem utriusque sub habitu Sinico hic apposuisse sufficiet.

Rex verò seu magnus Monarcha *Sinarum* ante *Tartarorum* irruptionem, cum olim in tribunal procedebat, è loco superiore ad ingentem fenestram, ceu numen quoddam se conspiciendum præbebat; manu eburneam tabulam ad vultum contegendum gestabat, nec non & aliam tabulam dimidio cubiti latam, integro longam supra Regium diadema frontemque, è qua tabula lapilli summi & inæstimabilis pretii ita in fila inducti dependent, ut frontem ac vultum omni ex parte tegerent, & intuentium oculis etiam præsentem, affectata quadam divinitatis specie subducerent. Color Regis, cæterisque omnibus interdictus, flavus est, è quo vestis ejus contexta est ex variis ex aureo filo draconibus, nec in veste solummodo Regia dracones, sed & in Palatio universo, vasisque argenteis aureisque & reliqua supellectile, vel cælati, vel depicti visuntur, quin ipsa etiam tecta ac tegulæ flavum colorem & dracones spectandos exhibent, ne quid in Regio Palatio, quod regium colorem non præferat, appareat. Si quis eum colorem, aut dracones in proprios usus adhiberet, is utiquè ceu perduellis pœnis subjaceret, nisi forte Regio sanguine prognatus esset.

Ad fœminas Sinenses quod attinet; habent *Sinæ* hanc consuetudinem; Plebæi ac tenues uxorem sibi pretio quærunt, & quoties volunt, eam vendunt. Rex verò Regisque proles in connubiis posthabitâ sanguinis nobilitate, solam corporis venustatem spectat; Sed nec primates ad hujusmodi aspirant connubia; tum quod Regiæ conjuges & parum possunt, & inclusæ Palatio suorum conspectu in perpetuum priventur: tum etiam quod delectu à connubialibus Magistratibus habito, è multis paucæ ad Regias nuptias evehantur. Regis Uxor una primaria est, quæ sola legitima dici potest; præter hanc Rex & Regni hæres alias novem paulò inferiores ducit, & deinde alias triginta sex, quæ omnes conjugali titulo gaudent. His accedunt numero majori pellices, quæ nec Reginæ, neque Conjuges appellantur; sed ad vagam reservantur libidinem. Primaria illa Conjunx, sola mensæ cum marito assidet, reliquæ omnes, maximè extra Regios proquinquos, ancillæ sunt patrisfamilias, & legitimæ Conjugis pedissequæ, quibus in alterutrius præsentia stare, non sedere permittitur; Quarum filii non suam parentem, sed primariam uxorem matrem suam vocant; Dici autem vix potest, quam arctè in universo Regno ex innata *Sinis* zelotypia custodiantur fœminæ, non dicam in publico, sed vel maximè in privatis ædibus; atque lege adeò inviolabili ad eam servandam obstringunt, non solum eos, qui nulla sanguinis affinitate ipsos tangunt, sed & consanguineos, imo vel ipsos filios; ut, si pater ira percitus filium adultum ob nonnullum delictum commissum, solitâ pœna plectere attentet; is non aliud asylum securius, quam matris habitationem reperiat; ibi enim tutus, & ab omni paternæ jurisdictionis violentia immunis consistere liberrimè poterit, aliàs nisi in hoc casu nunquam. Sunt autem hujusmodi fœminarum habitationes ita dispositæ, ut neque videre alios, neque ab aliis videri queant; unde & non nisi raro illis exeundi potestas conceditur;

tur;

P. Matthæus Riccius Macerat. è Soc. Jesu prim.º Chrĩanæ Fidei in Regno Sinarum propagator.

Lij Paulus Magnus Sinarum Colaus Legis Christianæ propagator.

C c

D d

窈
E c

tur; quam si quandoque ex occurrente necessitate obtineant; ita tamen, ad hoc data opera extructis sedilibus iis includuntur, ut ne rima quidem, ad se manifestandas, relinquatur. Pulchritudinem earum *Sinæ* maximè tùm ex pusilla statura, tum ex pedum parvitate æstimant; adeoque quod nobis tortum indecorum monstrosumque videri possit, id ii inter pulchritudinis argumenta reponant. Unde vel à prima ætate, vix natæ pedes fasciarum involucris adeo arctè constringunt, usque dum vivunt, ut sine gravi doloris sensu incedere vix queant, talibus tormentis detentæ. Si ratio hujus rei ab ipsis petatur, aliud respondere nesciunt, nisi quod hanc consuetudinem ad se jam à bis mille & octingentis annis derivatam servent, exemplo *Tachiæ* conjugis Imperatoris *Chei*, qui ante octingentos supra bis mille annos Imperium Sinicum moderabatur; quamque ob raram & incredibilem pulchritudinem, inter Deos relatam putant, eaque de causa Venerem Sinicam, jure dicere & æstimare consueverunt; & hujus quidem venustatem, non aliunde quam ex arcta pedum colligatione, & consequenti eorum parvitate ortam fingunt. Alii verò dicunt hanc pedum coarctationem, ex lege Sapientum institutam fuisse, ut fœminæ, non per publica loca vagari, sed domi sedere discant, si non voluntariè, saltem pedum beneficio impeditæ.

Habitus tamen earum modestissimus est, & gravitate plenus; quo ita obteguntur, ut præter faciem alia corporis pars nuda non compareat; quod utinam in nonnullis *Europæ* locis fœminæ sectarentur, certè de pudicitia multarum rectius agi videremus. Caput variis fasciis, præsertim nobiliores, (& quæ in palatio Regio degunt) precioso gemmarum ornatu implexis involutum, mirum capiti decorem conciliant; vestes floribus, avibus, similibusque ornamentis contextæ, ad pedes usque defluunt, ita tamen ut id in quo maximam pulchritudinem consistere putant, non tegant: Cæterum tempus fallendi gratiâ nunc catulis, modo avibus, similibusque delectamentis occupantur. Verum ut Lector curiosus, verum nobiliorum fœminarum habitum exactius concipiat; hic earum quæ palatio Regio serviunt, fœminarum vestitum à P. P. N. N. mihi ex *China* asportatum eo quod sequitur schemate exhibendum censui.

Caput X.

De modo, quo in conversione Sinensium *N N. P P. procedere solent.*

SI ulla unquam in mundo Monarchia secundum politica principia rectæque rationis dictamen constituta fuit, illam sanè *Sinarum* esse ausim dicere. In ea quippe omnia tanto ordine distributa, comperio; ut quemadmodum Literatorum seu Sapientum arbitrio & regimini substant omnia, ita quoque nihil pæne in universo Imperio transigitur, quod ab iis non dependeat; neque quispiam ad ullum dignitatis gradum aspiret, qui literarum artiumque Sinicarum non fuerit quam locupletissimè instructus; quique per rigidum Literarii tribunalis examen ad aliquod dignitatis munus cum dignitate obeundum, (omni favoris & gratiæ parentum cognatorumque seposito) prius non fuerit approbatus; tantoque quispiam majus digniusque officium consequatur, quanto in scientiarum notitia politicesque doctrina fuerit eminentior. Atque tales sunt, quorum humeris tota Imperii moles incumbit, quos vulgò

Mandarinos, seu præfectos Urbium provinciarumque nuncupant; qui tamen eo omnes ordine distributi sunt, ut nihil in universo Imperio accidat, quod per subordinatorum sibi *Mandarinorum* literas Regi non innotescat; cum verò Regis responsa & dictamina apud omnes Legum vim obtineant, nemo est, qui supremi Dictatoris voluntatem sub pœna privationis dignitatis & officii (quo *Sinensibus* nil magis adversum sinistriusque accidere potest) protinus non exequi nitatur; nihilque adeò minimum in tanta Regni vastitate, quod vel machinas exterorum vel fidem & sollicitudinem, vel etiam *Mandarinorum* in iis invigilando negligentiam, aut denique redditum rationem subditorumque oppressionem concernit, contingat, quod per hujusmodi *Mandarinos Colais* primùm & per hosce supremo Monarchæ propediem non innotescat; undè quisque impositum sibi munus, nullo respectu neque ad cognatos quidem cæterosque amicos habito, incredibili sollicitudine, nec non sub constitutæ ipsis pœnæ formidine exequitur. Cum verò inter cæteras leges ista caput obtineat, quâ omnis exterorum in *Chinam* aditus intercluditur; quantum in ejus legis dispensatione multorum annorum curriculis à nostris laboratum sit, tum ex supra à nobis expositis, tum ex *Historia Sinensi* à multis jam conscripta patet; Quæ tamen Divini Numinis gratia non nisi incredibili multorum annorum labore obtenta, si non desperatam saltem difficillimam Christianæ Legis prædicationem, ob innumeros difficultatum scopulos reddebant; Linguæ videlicet omnium tam ad scribendum, quàm loquendum difficillimæ imperitia, quâ non apprimè instructus extraneus nec latere poterit, nec in publico, sine proditionis nota ob suspicacissimæ gentis mores, sine novo proscriptionis aut tormentorum subeundorum evidenti periculo conversari; cum non ex pronunciatione Sinicæ loquelæ duntaxat, verùm & ex physionomica vultus totiusque corporis *Europæi* constitutione, qua plurimum à *Sinis* distant, è vestigio deprehendantur.

Rex quæcunque in Imperio accidunt propediem novit.

Lex prohibens exterorum in *Chinam* aditum superatur.

Nullus *Europæus* in *China* facile quin cognoscatur latere potest.

Hisce experimento comprobatis, mox constitutum fuit, ut nullis è nostris in istiusmodi expeditionem admittatur, qui prius Linguæ Sinicæ, si non summâ, saltem tolerabili peritiâ *Macai*, ubi data opera Magistri Neophyti conducti in hunc finem aluntur, fuerit instructus: & ubi jam sufficienti linguæ peritiâ fuerint ingressi, nullum prorsus impensi laboris fructum sperent unquam, nisi primò rarissimis ingenii speciminibus majorum subselliorum *Mandarinis*, spiritus Apostolici constantia unà ipsis juncta, sibi devicerint: non hîc Metaphysicarum speculationum, quas non capiunt, non Scholasticarum subtilitatum studium, aut sublimioris Theoriæ ostentatio locum habet, sed sensibilium rerum ipsis incognitarum tum ad admirationem concitandam, tum ad *Europæi* nominis existimationem comparandam, instituta specimina ex Mathematica palæstra deprompta prodenda sunt; deindè Moralis Philosophiæ; cui ipsi deditissimi sunt, documenta, non inanibus verborum ampullis, sed optimæ, exquisitæ, & innocentis vitæ, ab omnibus mundanarum prætensionum desideriis semotæ exemplo, sicuti Apostolicos Divinæ Legis propagandæ operarios decet, comprobanda sunt; ut tandem post præscriptam sibi ex doctrina existimationem morumque integritatem, ad uberiores & propriè intentos animorum convertendorum fructus progrediantur; Et uti Christianæ fidei dogmata ab ipsorum placitis toto cœlo differre videntur, ita dici non potest, quot labores exanthlandi, quot pericula subeunda, ut Sacrosanctæ Legis nostræ ejusque veritatis dextrè expositæ capaces reddantur; hîc πολυθείας Vanitates, innumerorumque Deorum falsa & ficta numina confutanda;

Nullus *Chinam* ingredi potest, nisi lingua primum probè instructus.

Primates rarissimis ingenii speciminibus devinci debent.

Vitæ innocentia prælucendum.

Quanti labores subeundi in persuadenda *Sinensibus* lege Christiani.

da; hìc πολιγαμίας, ſive multarum uxorum conjugium, quo nil difficilius, argumentorum pondere deſtruendum; hìc incomprehenſa fidei noſtræ myſteria, ſumma cautela & dexteritate iis inculcanda; & ſiquidem in multorum animis admittantur, id non tam noſtrorum operæ & ſudori, quàm Divini Spiritus aſpiranti gratiæ cumprimis adſcribi poteſt & debet, adeoque tot mille millenarum ab 80. circiter hinc annis, animarum converſio, non humanæ induſtriæ, ſed dextræ Dei excelſi opus cenſeri debeat; Quibus dum continuò inſudant expeditionibus, quanta patientia opus, quàm continua corporis caſtigatione deſudandum; quot calumniæ à Satanæ tantorum bonorum invidioſo aſtu machinantis ſint elidendæ, Legat qui volet *Hiſtoriam à P. Daniele Bartoli* noviter Italico idiomate editam, & videbit, quanto & quàm magno virtutum cumulo, quàm imperturbabili ſpiritus Apoſtolici ardore ad tantorum malorum perpeſſiones pro Chriſti amore ſuſtinendas opus ſit, donec tandem deſideratis fructibus potiantur; atque adeò de hujuſmodi iſtud Divi Pauli ſcitè accommodari queat. *Itaque in omnibus exhibeamus noſmetipſos, ſicuti Dei Miniſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, uti ſeductores & veraces, ſicuti qui ignoti & cogniti, quaſi morientes & ſemper vivimus, ut caſtigati & non mortificati, ſemper mortificationem Domini noſtri* JESU *Chriſti in corpore noſtro circumferentes, ut vita* JESU *manifeſtetur in carne noſtra mortali.* Et quoniam Divinæ Legis prædicatio altas in Neophytorum cordibus radices agere ſine librorum editione non poterat, hoc loco ſanè veluti opportuno de iis agam, ut quantum operum ſuorum multitudine & varietate *Chinæ* profuerint, luculentius innoteſcat.

Corinth. 4.

Catalogus Librorum à Patribus noſtris in Chinenſis Eccleſiæ incrementum conſcriptorum.

Venerabilis *Pater Matthæus Riccius Maceratenſis* poſt S. Xaverium Chinenſis Expeditionis fundator, poſt innumeros labores, pericula, perſecutiones, ſequentes poſt ſe Libros in bonum Sinicæ Eccleſiæ reliquit: Et primò quidem ad Libros Sinenſes quod attinet, ut ſpecimen quoddam ſcientiarum ipſis incognitarum, ad devinciendos ſibi animos *Mandarinorum*, ederet.

1. *Mathematicam practicam P. Clavii* Sinici juris fecit, in quo & extractionis radicum methodum nunquam ab iis compertam docuit.

Arithmetica Clavii in linguam Sinicam tranſlata.

2. *Sex Libros Euclidis cum brevibus commentariolis ex Patre Clavio decerptis*, magno cum applauſu à totius Regni curioſis receptos traduxit.

Sex Libri Euclidis.

3. *Sphæræ, juxta præcepta à P. Clavio*, cujus diſcipulus fuerat, plenam expoſitionem, in lucem dedit, *unà cum tabula longitudinum & latitud. Stellarum.*

Sphæra P. Clavii.

4. *Geographiam in Mappa univerſali, duplici methodo ad Sinicum ingenium adaptatum, inviſam in illum uſque diem, unà cum hiſtorica Monarchiæ tam Eccleſiaſticæ, quàm politicæ Regum morumque gentium per totum terrarum Orbem vigentium relatione*, ex quo primum *Chinam* non totum Orbem, ſed minimam Orbis terræ particulam eſſe, non ſine rubore didicerunt, ob tantarum rerum inſcitiam ſibi ipſis ſuccenſentes.

Geographia.

5. *Philoſophiæ Naturalis ſive Phyſicæ egregium tractatum; item alium de quadruplici meteororum geneſi.*

Philoſophia Naturalis.

6. *Gnomonicam, ſive de horologiis ſolaribus conſtruendis methodum*, de quibus nihil in *China* adhuc innotuerat, Sinico ſermone illuſtratam.

Gnomonica.

7. *Aſtrolabii doctrinam ejuſque conſtruendi modum* brevi & facili methodo expoſuit.

Aſtrolabiographia.

Musica. 8. *Musicam & fabricam Clavicymbali Europæi.*

Philosophia Moralis. 9. *Philosophiam Moralem, in quo continetur tractatus de Amicitia, & 25 Conclusiones, quibus succum totius moralis disciplinæ, tum ad moderandas passiones, tum ad vivendum, juxta dictamen rationis regulasque vitæ benè beatèque transigendæ, complectitur.*

10. *Opus decem paradoxorum, Liber* tota China celeberrimus, *quo* Primò *de inutili temporis transactione;* Secundò *de hujus transitoriæ vitæ miseriis;* Tertiò *de mortis infallibiliter omnibus imminentis memoria;* Quartò *de utilitate hujus considerationis:* Quintò *de utilitate opportunè tacendi & loquendi.* Sextò *de tribus pœnitentiæ finibus, & rationes, quibus quispiam ad jejunandum obligatur.* Septimò *de examine conscientiæ quotidiè instituendo.* Octavò, *de Paradiso & Inferno, quorum ille probis in præmium æternum, hic reprobis in pœnam cedit æternam.* Nonò, *De Divinatoriæ Artis*, qua in *China* nil usitatius est, *vanitate & nocumento.* Decimò, *de malis quæ ex divitiarum coacervatione avaritiæ studio dediti incurrunt.* Hi omnes tractatus ob apodicticæ veritatis limam quâ poliebantur, non tantum magno in pretio & admiratione fuerint habiti, sed & commentariis summisque laudum præconiis ab omnium Literatorum eruditissimis, Leone & Paulo Neophytis summo totius *Chinæ* emolumento illustrati fuerunt.

De Divinatoriæ Artis vanitate.

Catechismus Bellarmini. 11. Sed quod maximo animarum fructu universum Sinicum Imperium illustravit, fuit *Catechismus*, qui quantos in cordibus *Sinensium* sanctæ compunctionis de præterita perfidè transacta vita motus concitaverit, non dico apud plebem, sed cui tantoperè interest, apud maximos Monarchiæ Literatos, *Mandarinos*, *Colaos* & Regii Palatii Eunuchos, cæterosque vix explicari potest; siquidem fama Libri vulgata, cum exemplaria non suppeterent, in omnibus ferè Provinciis novis impressionibus liber ita longè latèque diffusus fuit, ut non esset angulus, quo lux evulgata veritatis Christianæ non pervaderet.

Dictionarium Sinicum. 12. *Dictionarium Sinicum*, pro usu nostrorum, cujus exemplar apud me est, quod & libenter luci publicæ darem si sumptus in eo faciendi suppeterent.

Historia Sinica. 13. Vertit prætereà ex Sinico sermone in Latinum *Historiam veterum Sinensium, qua doctrina antiquæ Philosophorum Sinensium dogmata tenebantur*, eo fine, ut quæ in iis absurda, & à recto dictamine rationis aliena sunt, facilius confutari possent.

Historia universalis Regum Chinæ. 14. *Historia universalis 27 annorum*, quæ videlicet totum illud tempus, quo ipse in *China* moratus fuit, complectitur, quam posteà P. Nicolaus Trigautius ex Italico in Latinum vertit, ac publici juris in *Europa* fecit anno 1612. P. Martinus Martinius auctam tandem publici juris fecit quoad Reges ante Christi adventum.

P. Nicolaus Trigautius, ejusque libri. *Pater Nicolaus Trigautius Duacensis Belga*, uti melioris notæ Linguæ Sinicæ, quam indefesso studio sibi compararat, peritissimus, ita quam optimè de *Sinensium* Christianismo meritus fuit. Venit is primus ex *China Romam* anno 1612, expeditionis Sinicæ procurator, magno ubique ab *Europæis* Magnatibus honore exceptus, illucque redux novitate & raritate rerum *Chinæ* invisarum, quas secum tulerat, magnam *Europæo* nomini existimationem contulit, ubi post dictam de Sinica expeditione historiam Latinè editam, *Historiæ* quoque *Sinensis* 120 *Voluminibus*, quæ incredibili studio & labore evolverat, *comprehensæ Epitomen, in qua Regum tum ante, tum post Christum in Sinensi Imperio gesta narrantur*, juris Latini fecit, quorum tamen quæ post Christum acta sunt historia utrum adhuc lucem viderit, ignoro. Leguntur hi Literarii ejus labores in quadam *Epistola ad Cardinalem Parmensem* 1627. *data;* ubi prædictum opus præ manibus se habere jam omnibus numeris absolutum præloque desti-

destinatum asserit. In Lingua Sinica præterea impressit opus, *in quo Calendarium Romanum quoad festa & solennitates Calendario Sinensium per cursum Lunarem scitè sanè, magno Christianorum fructu accommodat*; Laboribus tandem in vinea Domini fractus, magno Christianorum dolore & luctu, meritorum cumulo plenus fatis cessit.

Calendarium Romanum Sinico accommodatum.

P. Jacobus Rho, ejus libri.

Successit hisce *P. Jacobus Rho Mediolanensis*, ubi & Cathedram Mathematicam summo honore, nec non cum ingenii laude multis annis cohonestaverat. In *Sinam* cum Trigautio ex *Europa* reduce profectus, tantos derepente in Lingua Sinica progressus fecit, ut sive scripturam sive loquelam attendas, in *China* natus videretur; undè præter ingentes fructus, quos ex conversione infidelium in Regno Sinensi protulit, complura quoque opera linguâ Sinicâ ad usum Neophytorum conscripsit.

Commentarius in Orationem Dominicam.

1. *Commentarium amplum & copiosum, supra Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, duobus libris comprehensum.*

De Misericordiæ operibus opus.

2. *Tres Libros de misericordia, & piis fructuosisque operibus Orationis & Eleemosynæ.*

Admonitiones Spirituales.

3. *Admonitiones Spirituales S. Matris Theresæ*, stylo exquisito conscriptæ, nec minori apud omnes æstimatione habitæ.

Diarium Asceticum.

4. *Diarium sive Ephemeridem, qua indies novam meditandi materiam fidelibus subministrat, partim ex Sacra Scriptura, partim ex Sanctis Patribus depromptam.*

De mortificatione & jejunio.

5. *De mortificatione & jejunio*; & uti individuus studiorum socius erat P. Adami Schall, ita quoque tanto studio in Reip. Sinensis emolumento incumbebant, ut non solum ad stabiliendam in isto Regno Religionem Spiritualibus in animarum salutem directis opusculis, sed & studiis Mathematicis mirum in modum promoverent; Dicuntur, uti ipsemet in quadam *Epistola* meminit, ultra *Centum de hujusmodi disciplinis opuscula* communi studio concinnasse. Et Pater Rho quidem jam in pleno laborum potissimum Calendarii emendationis cursu, incognito morbi genere invasus, intra paucos dies ad meliorem vitam, magno ejus, qui merita Viri norant, desiderio post se relicto, obiit: Vir fuit Apostolico Spiritu plenus, incredibili in adversis animi constantiâ, quemadmodum ex iis, quæ in Regno *Sciamsi*, cujus Ecclesiæ fundator jure dici potest, summo animarum lucro præstitit, luculenter patet.

Centum circiter opuscula concinnata de variis materiis & argumentis.

P. Alphonsus Vagnonius.

Sequitur modò *P. Alphonsus Vagnonius Taurinensis* in suburbano loco, qui *Trussarello* dicitur, splendidæ familiæ Vagnoniæ natalibus ortus, hic repudiatis Mundi vanitatibus, simul ac in Societatem nostram receptus, mox *Chinam* quoque impetravit, quam tandem anno 1605 ingressus, tantos in lingua peregrina progressus fecit, ut omnibus esset admirationi, tanto animarum lucro, ut qui in Provincia *Chianceu* non nisi 25 Christianos repererat, post ejus à perfido Eunucho *Xin* intimatum exilium 8000 Christianorum, & ex his summos quosque Literatos & *Mandarinos* reliquerit: tantâ verò sanctitate prælucebat omnibus, ut non solùm apud Neophytos, sed & ipsos idololatras in summa veneratione esset; in Christianæ charitatis obsequiis, omnibus omnia factus, donec post 35 annos in Sinica expeditione transactos tot laborum, periculorum, persecutionum pro Christo toleratarum coronam gloriæ, uti piè credimus, meruit, in *Chianceu* 9. Aprilis 1640. Libros complures in Chinensis Ecclesiæ bonum scripsit, & sunt sequentes:

Laus P. Vagnonii.

Libri quos edidit P. Vagnonius in lingua Sinica.

1. *Septem volumina de vita Sanctorum, & Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Anachoretarum, Virginum, Viduarumque.*

2. *De Mysteriis Incarnationis, Passionis, Mortis, Resurrectionis Christi Domini Redemptoris nostri.*

3. *Vita & Miracula Beatissimæ Virginis Deiparæ.*

4. *De quatuor Novissimis.*

5. *Duo libri de liberis benè educandis.*

6. De

6. *De amore virtutum Christianarum.*

7. *De imitatione Sanctorum.*

8. *Decem consolationes, oppositæ decem tribulationibus.*

9. *Tractatus de principio & fine Mundi.*

10. *De bono Regimine omnium statuum juxta quinque ordines* Sinis *in Morali philosophia usitatos.* Liber uti magno rationum pondere viget, ita in pretio passim habetur ab omnibus.

11. *Philosophia Moralis, quæ civilem & œconomicam comprehendit, eximiis similitudinibus & apophtegmatis illustrata.*

12. *Philosophia naturalis de Mixtis imperfectis, id est, de Meteoris eorumque causis.*

13. *Sphæra Mundi egregia methodo tradita, & ad animarum utilitatem exposita.*

14. *Dialogus de variis materiis, Physicis & Moralibus, amœna historiarum exemplorumque narratione illustratus.*

Omnium deindè operum præstantissimum fuit vivum exemplar virtutum omnium, quibus in se expressis magna omnium ædificatione semper præluxit.

Sequuntur modò ii, qui & *Europæorum* curiositati suis operibus præfuerunt, quorum primum fuit *Duplex P. Trigautii Historia universalis*; deindè *P. Joannis Terentii Plinius Indicus*, de quibus suprà actum fuit. Posteà *P. Alvarus Samedus Lusitanus Historiam Sinensem suorum temporum* curioso scrutinio in lucem edidit.

Historia P. Alvari Samedi.

Successit huic *P. Philippus Marinus*, qui & eruditè *Japoniæ Chinæ, Tonchini, Lai, Conchinchinæ historicum opus* ultimò edidit.

P. Philippus Marinus, ejus Historia Tunchinensis.

P. Michaël Boimus Polonus, qui *Floram Sinensem* Viennæ, id est, *plantarum, fructuum, florum & nonnullorum animalium historiam* insigni imaginum apparatu luci *Europææ* dedit; Et unum *de pulsibus infirmorum, quibus Medici Sinenses in morborum notitiam admirando sanè artis specimine deveniunt*; qui tamen utrum lucem adhuc viderit, nondum mihi innotuit.

Flora P. Michaëlis Boimi.

De Doctrina pulsuum apud *Sinas* in usu.

Non dicam hîc de *Annalibus Sinensibus, Literisque ad diversos ex* China *tum ad superiores, tum ad amicos particulares de rebus Sinensibus conscriptis*, quorum non est numerus.

Annales Sinici. Literæ particularium.

Quos tamen omnes longè superavit *P. Martinus Martinius Tridentinus*, quem suprà laudavi, qui *Atlantem Sinicum*, opus magnum & admirabile, in quo uti nihil earum rerum, quæ sive mira Naturæ artisque opera, sive morum Religionisque rationem spectes, desiderari possunt, omisit, ita quoque magnam incognitarum rerum ubertatem in eo *Europæorum* curiositati reliquit; à Joanne Blaeu Amsterodami, magnifico sanè 16 Mapparum Geographicarum apparatu, quo universam Sinici Imperii Chorographiam ante oculos ponit, editum; cui adnexuit & *Historiam de Bello Tartarico*, in quo formidandos rerum successus & inauditas revolutiones, veluti in speculo quodam omnibus Regibus & Monarchis ob oculos posito scitè descripsit.

P. Martinii Atlas Sinicus.

De Bello Tartarico.

Atque hæc sunt opera, quibus *Chinam* Societatis nostri Patres indefessi Legis Christi prædicatores innumerarum animarum lucro, non verbo tantùm & exemplo, sed & pennâ illustrarunt; Quæ ab omni conditione hominum tanta aviditate fuerunt acceptata, ut non solum deficientibus Exemplaribus, multoties subierint prælum, sed & primi ordinis Literatorum quà *Mandarinorum*, quà *Colaorum* commentariis exquisitissimo stylo conscriptis, magnis Christianæ fidei encomiis in universi Imperii fines divulgata fuerint; ut hoc pacto, quorum præsenti instructione & Divini verbi prædicatione frui non licebat, illos ex fructuosis operibus veluti præsentes attenderent, & traditæ doctrinæ cœlestis documenta altiori cordis recessu conderent; Undè forsan, utrum plures ex hujusmodi operum lectione, quam præsentium Patrum instructione veri Dei notitiam consecuti, Ecclesiæ se aggregarint, meritò quispiam dubitare possit? Hoc constat, multos ex lectione interiori Divini Spiritus radio percul-

Commentarii in dictos libros à Doctoribus Sinensibus concinnati.

perculsos, ad eos quorum Libris tantoperè profecerant, cognoscendos, tum dubiorum proponendorum causa sese contulisse.

Numerus Librorum à PP. conscriptorum.

Libri itaque, qui anno 1636. lingua Sinica à Patribus conscripti fuerunt, ad 340 partim in Materia Religionis, partim circa Moralem, Naturalem & Mathematicam doctrinam editi numerantur.

Etenim cum crescente fidelium multitudine, Patres tanto numero impares, omnibus satisfacere nequirent, hinc salubri sanè consilio prodiit Catechistarum institutum.

Catechistarum institutum.

Sunt autem Catechistæ viri qui jam in Christianæ Legis mysteriis multum exercitati, nec non Spiritus Apostolici fervore, zeloque animarum ardentes aliis viam ad salutem demonstrare norint; nec facilè ad istiusmodi muneris gradum admittuntur, nisi virtutis solidæ & sanctioris vitæ specimen jam à multo tempore præbuerint:

Officium Catechistarum.

Horum officium est, circumire vicos & plateas, ut si vel infantes alicubi projectos neglectosve quacunque occasione data, invenerint, sacrâ lymphâ tingant, verbo & exemplo vitæ rudiores ad Veri Dei cognitionem adducant, opuscula Spiritualia non habentibus communicent; dubia occurrentia dissolvant, & hoc pacto Christo lucrifaciant. Et cum in Ecclesiis nostris Christianæ fidei elementa in magnis tabulis pulchris characteribus exposita, parietibus passim appensa spectentur, Catechistarum est, certo diei tempore, quo Gentilium curiositate allectorum confluxus fieri solet, in Ecclesia expectare; & cupidis inscriptionum veritatem explicare, falsorum Deorum vanitates ostendere; deindè ad ulteriorem instructionem domum invitare; quorum operâ dici vix potest, quantum animarum quotannis lucrum Ecclesiæ Dei accedat, obliganturque quotidiè Patribus, qui iis in locis superiores agunt, eorum, quæ eo die præstiterunt, rationem reddere.

Verùm ut modum & rationem videat Lector, quo primò tum nostri, tum Catechistæ mysteria Fidei Gentilibus & Idololatris proponunt, hìc ex opusculo, quod ipsi Divinæ Legis compendium vocant, principales fidei articulos, de Deo Uno & Vero, de præmio justorum, malorumque pœna conscripto, subjungere visum fuit.

Nota Lector, quod uti lingua Sinica toto ut ajunt cœlo à nostra Latina differt in modo loquendi; ita quoque non miraberis Latinam interpretationem de verbo ad verbum factam ita tortam & inconcinnam esse.

Sino-Latinum

Divinæ Legis compendium.

Divinæ Legis compendium, quo primi Neophyti exerceri solent.

Sinicè.	Latinè.
Tiēn chù xin̄ xiaó iŏ ŷen.	*Divinæ Legis compendium.*
1. *Hoĕ uén, Tiēn chu guéi hô? Tuĭ yuĕ. Tiēn chù fi tā, ciĕ sem̄ Tiēn, sem̄ tĭ, sem̄ xin̂, sem̄ gin̂ siû uán uŭ chĭ tả chủ çāi yĕ.*	1. Fortassis quis interrogat, DEUS quid dicitur? Respondet. DEUS non est aliud, nisi Gubernator omnium rerum, simul etiam omnium rerum magnus Gubernator & Dominus, qui fecit Cœlum, qui fecit Terram, qui fecit Spiritus, qui fecit homines.

2. *Tieñ, tì, gin uǔ ciên uû, ùlh heú yeù: çĕ tieñ tì gîn, uǔ chì çiên, pǐ yèu yĕ có chù çai ỳ seṁ chì.*

3. *Kaí uán uǔ pú ṅem çú chiṁ kiaî yeu, sò ỳ chiṁ chì chĕ jû leû ìaî faṁ uǔ pú nem çú kì, pǐ chi'm iû cŭm ciâm chi xeù;*

4. *Cĕ tieñ tí jin uǔ ngăn nêm cú caó, cáo chì chĕ ciĕ sò gueí tieñ chù iĕ. jŏ xi chim puên cù, tem gûei xiŏ cù*

5. *Iĕ cái yèu tieñ tĭ chì heú, kiäi yèu fú mù sò seṁ ùlh ỳ kì gûei kaì hoèn tuṅ seṁ tieñ tĭ jîn uû, chè tángáỳ.*

6. *Hoĕ yuĕ tieñ tí jîn uǔ kì iûe tieñ chù ùlh seṁ càn uén: çù tieñ chù yeû xûi seṁ hû? Túi yuĕ, tieñ chù nài.*

7. *Ván uǔ chi xeṅ iuên jû yèu sò yeû seṁ; cĕ fì tieñ chù ỳ kaí uǔ, hoĕ yèu xì chûm ju caò mù niäo xeú hoĕ yèu.*

8. *Xì ùlh uû chum jû tieñ tí xiṅ kòe kiĕ jiṅ chí limî hoên goĕ tieñ chù uû xì uú chuṁ ùlh nêm xì chuṁ uán uǔ chè.*

9. *Vû tieñ chù cĕ uû uî ỳ pí jû yĕ cò xú kí hoĕ qùo chi yĕ kŏ can kiäi yêu keṅ ùlh seṁ uû keṅ cô kiaî uû nài.*

10. *Chi xú chi xeṅ; cú uû tă xeṁ sò yeû seṁ yè. Tieñ chù kì xí uén uǔ chì keṅ tì hô yeû seṁ hû?*

2. Cœlum, terra, homines, (omnesque) res antea nihil erant, & posteà fuêre: ergo ante Cœlum, terram, homines, resque omnes, anteà necessariò fuit aliquis Dominus, ut crearet illa.

3. Quia omnes res non possunt ex se fieri, omnes habent id à ex quo ipsæ factæ sunt, vel sui factorem; sicuti turres & domus non possunt erigi à seipsis, necessario perficiuntur artificis manu.

4. Ergo Cœlum, terra, homines & creaturæ, quomodo possunt à seipsis creari? auctor rerum illarum igitur est, quem nos nominamus Deum. Si homines seculum nominant *Puên cù*, aliosque similes, & faciunt primum avum (parentem)

5. Etiam isti fuêre postquam fuit Cœlum & terra, omnes habuerunt Patrem matremque, à quibus progeniti sunt, & de istis facere Creatorem Cœli & terræ, hominum, rerumque, est magnus error.

6. Dicet quis. Cœlum, terra, homines, resque quandoquidem dependent à Deo in sui creatione, audeo quærere: iste Deus, à quo dependet in sua creatione?

7. Respondetur. Deus est prima rerum radix & principium; si haberet dependentiam in sui creatione, eo ipso non esset Deus: [Etenim res vel habent principium & finem, sicuti herbæ, arbores, volatilia reptiliaque, vel habent principium & non finem, sicuti Cœlum, terra, Angeli, diaboli, & hominum intellectivæ animæ; solus Deus est sine principio & fine, & potest dare principium & finem rebus omnibus.

8.

9. Si non esset Deus, non essent aliæ res creatæ. *Exemp. gratia.* Unius arboris flores, fructus, rami, folia & truncus, omnia ex radice generantur, si non sit radix, eo ipso reliqua non erunt; sed

10. Perveniendo ad arboris radicem, omninò non est alia radix, ex qua nascantur vel procedunt. Deus quandoquidem sit radix & fundamentum rerum omnium, ex qua alia re potest ipse procedere?

Deus

11. *Tien̄ chù ċū sem̄ uán sien̄ ċai pī tien̄ tí, hoá sem̄ uù liú chì chū cum̄ jên heú hoá sem̄ yĕ nân yĕ niù nân mîm iă tàm.*

12. *Niù mîm ngĕ uă ciĕ çù úlh jîn uû fú mù ùlh guĕi uán mìn chì iuên, cù kì iū, pù kiū sien̄ sŏ pū sĕ kiāi yèu.*

13. *Fú mù sò sem̄ ulh pù mien̄ çáo ċhì hoái sù ỳ Tien̄ chù kì xùi tien tì gîn uŭ chin̄ chù, yeú sem̄ uan uŭ y*

14. *Guĕi gîn iúm cĕ, ngŭ gîn ngái kīm tien̄ chu tam̄ gên chì lì iè, pú ngái kim̄, pien̄ tĕ tá súi. Pí xoām ċin̄ sem̄ có lh*

15. *Çù xĕ chì ỳ chì kiaó chì jŏ guĕi çù chè pù chì xim̄ fú mù, piĕ guéi chì pú hiaó çù 'lh tĕ tá çuĭ hoám tien̄.*

16. *Chù xì gin̄ tá fú mù, 'lh cò pú ngái kim̄ chì hū, çà uán uŭ chì chū kì mim̄ cĕ, xì gin̄ chì sú ý guĕi kiài ỳ*

17. *Fū gin̄ pùen yeù hoên pĕ leàm tuon̄ kì pĕ suī hoái 'lh sù, kì hôen chum̄ pú nèm miĕ, kai xì xâm chì hoêm yèu sān tem̄.*

18. *Hiá sèm yuĕ, sem̄ hoên ciĕ çaò mŭ chì hoên yĕ çù hoên fū çào mŭ y cem̄ 'lh chàm, çao mŭ, pí can tŭon ċū cào.*

19. *Kì suí siāo miĕ yên cham̄ tèm yuĕ kiŏ huên, ciĕ kin̄ xeu chì hoên cù hoên nêm fū kīn xeú sem chàm lh̄ yeú sù*

11. Deus cum primum res omnes creavit, initio divisit Cœlum à Terra, creavit omnes species rerum, posteà creavit masculum & fœminam; Masculus vocatus est Adam,

12. Fœmina vocata est Eva, isti nempè duo homines non habuerunt patrem & matrem, & sunt primi parentes omnium populorum, reliqui omnes (uti *Fó kì* sine exceptione eorum quos faciunt, immortales omnes habent,

13. Patrem & matrem ex quibus nati sunt, & non potuerunt evitare, quin citius aut tardius corrumperentur morerenturque. Deus quandoquidem est Cœli, Terræ, hominum, rerumque verus Dominus, simul etiam creavit omnia,

14. Ut essent ad hominum usum, consequenter nos homines omninò convenit amare & venerari Deum, non amando & venerando, statim magnum scelus committitur. *Exemp. gr.* par parentum producunt filium,

15. Nutriunt illum, vestiunt, erudiunt, si filius nescit honorare patrem & matrem, certè dicitur inobediens, & gravissimè peccat, quanto magis cum

16. Deus sit summus hominum parens, non convenit non amare & revereri illum. Quandoquidem jam declaratum sit, quod Deus Dominus rerum omnium facile est explicare res hominum hujus sæculi.

17. Iste homo naturaliter habet duas partes, animam & corpus, illius corpus etsi corrumpatur & moriatur, ejus anima usque in æternum non potest extingui, etenim in hoc sæculo animæ habent tres differentias.

18. Ordo infimus dicitur anima vegetativa, videlicet anima herbarum & arborum, ista anima adjuvat herbas & arbores ad vivendum & crescendum, herbæ & ligna præcisæ exsiccantur.

19. Eorum anima sequitur extinguiturque. Medius ordo vocatur anima sensitiva, anima videlicet volatilium & reptilium, ista anima dat facultatem vola-

 tilibus

20. *chĭ ỳ 'lh mú xĭ tìm, y kẽù pĭ tán hieú ỳ chī tĭ kiò tùm yàm tải pú nèm luí, chĭ sù. lh̃ hoên*

20. tilibus & reptilibus vivendi & creſcendi, ſimulque facit, ut illa per aures & oculos audiant & videant, per guſtum & nares guſtent & olfaciant, per cætera corporis membra ſentiant dolorem & pruritum, ſed tamen non poſſunt diſcurrere & ratiocinari; & dum moriuntur, & anima extinguitur.

21. *[ỳ miẽ yên xám sèm yuĕ lîm hoên ciĕ gîn hoên ỳe. ç̃ú kiẽn hân sēm kiŏ lh́ hoên chĭ nêm, xĭ ỳ nèm fû gîn sem̄ cham̀. Kiĕ chĭ kiŏ, lh̃ yèu sù chĭ nêm pién chúm lĭ, ỳ ým uán sú kĭ xin̄ ſuĭ sù lh̃ çù lim̂,*

21. Supremus ordo dicitur Intellectiva anima, videlicet hominis anima. Iſta ſimul complectitur vegetativæ & ſenſitivæ duarum animarum facultatem; ideò poteſt dare facultatem homini vivendi & creſcendi: ſimul etiam ſentiendi;

22. *hoên yum̀ c̃ún pú miĕ: kú xĭ kien̄ gîn sú p̃á sù gîn, pú p̃á sù mèm xeù, chè yẽu gîn sím chĭ lîm nêm kiŏ gîn sù chĭ héu, xán yeù vĭ sù.*

22. inſuper dat illi facultatem diſcernendi omnem rationem ad diſcernendas omnes res, ejus corpus etſi moritur, tamen ejus anima perpetuò conſervatur nec extinguitur: Ideò hujus ſæculi homines tantum metuunt mortuos homines, & non metuunt mortua animalia. Oritur id ex naturali diſcurſu hominis, ut poſſit advertere poſt mortem hominum: Inſuper hominis anima non mortua

23. *Chĭ hoên çái kŏ kiú lh̃ kĩn xeú hoên ciûen sàn uû kŏ kim̄ ngò ỳè. Kĭ chĭ gîn hoên pú miĕ, yeú pú cò sin̄ lûn.*

23. Permanet, & ideò poteſt timere, anima autem reptilium totaliter diſſipatur, nec poteſt nobis terrorem incutere. Quandoquidem ſcimus, hominis animam non extingui, ſimul non convenit credere tranſmigrationis errorem;

24. *Hoê lŏ táo chĭ miéu xuĕ im̄ chĭ sem̄ ciên guêi xén iû gûei ngó kĭ hôen có ỳ sù hoù fù tien̄ chù xin̄ pueń tĭm ỳèn*

24. convenit ſcire tempore vitæ facere bonum & malum; Hominum animæ ſingulæ poſt mortem eunt ad Dei judicium, ubi determinatum habent

25. *Chú fuēn chú sò, kĭ yĕ çái xám lh̃ yèu uán fŏ, çiĕ sò gûei tien̄ tam̂, xàm xên chĭ sò ỳe: kĭ lh̃ çái hiâ, lh̃ ỳèn.*

25. Suæ mercedis locum, unus locus eſt ſupra, & habet omnem felicitatem, ſcilicet qui dicitur Cœli aula, id eſt, remunerandi bonos locus; Secundus locus eſt infra, & habet

26. *Ván kù, ciĕ sò gueí tĭ yŏ, fă ngó chĭ sò yè; kaí tien̄ chù chĭ cum̄, uû xeń pú xàm uû ngó pú fă: gên hién xĭ.*

26. Omnem amaritudinem, videlicet qui dicitur terræ Carcer puniendi malos locus: etenim Dominus eſt ſummè æquus, nihil eſt boni, quod non remuneretur, nihil eſt mali quod non puniat: Nihilominus in præſenti ſæculo

27. *Yĕ yèu gûei ngó lĥ fú quèi ngān ló; chè guêi xén lĥ pîn, cien̄ ċù nán chè, xĕ naì tien̄ chù tái kî gîn chī sù gĕn.*

27. Sunt aliqui qui operantur malè, & ſunt divites, honorati, quieti & læti; ſunt qui operantur benè, & ſunt pauperes, contempti, calamitatibuſque oppreſſi, certum eſt Deum expectare ejus hominis mortem, &

28. *Héu ċiù xén hoên lĥ xim̄ tien̄ tam̂ xèu uû kiúm chī fŏ ċiù ngó hoên lĥ chĭ ţĭ iŏ, xeù uû kiûm chī hinî ỳe sù uû*

28. Poſteà accipere boni animam, & aſſumere in Cœli aulam, ad fruendum perpetuâ felicitate & accipere mali animam illamque dimittere in terræ Carcerem, ad recipiendum ſine fine ſupplicium. Si concedamus non eſſe

29. *Tiĕn̄ tâm tĭ iŏ chī xàm fă ỳ páo xĭ gin̂ sò guêi chī xen̄ ngó kì pú uàm leào xén gîn, piĕn ŷ leào ngó gîn, hô*

29. Paradiſi & inferni præmia & ſupplicia, ad remunerandum ſæculi homines, qui faciunt bonum vel malum, quomodò non decipiuntur boni? & meliori ſorte fruuntur mali? & quomodò poteſt dici

30. *Tĕ guéi tien̄ chù chĭ cūm hū. hoĕ yuĕ: xen̄ ngó chī páo yĕ yeù hién xĭ? hô jû yuĕ xĕ lim̀ xèn ngó chī páo hiên.*

30. Deus ſummè juſtus? Dicet aliquis: boni & mali merces eſtne etiam in præſenti ſæculo? quomodo ſe res habet? Reſpondetur, Supponamus eos qui recipiunt boni & mali remunerationem,

31. *Tái iū xim̄ heú, cĕ iù gîn pú chī xin̄ héu chī ym̄, hó ỳ ien̄ tien̄ xám chī yèu chù; hū cú châm yèu fan̄ ỳ chè*

31. omninò expectant uſque poſt mortem, eo ipſo indocti homines ignorabunt eam quæ poſt mortem eſt remunerationem, & quomodo probabitur illis ſupra Cœlum eſſe Dominum; ideò frequenter qui violant juſtitiam,

32. *Yú çāi hŏ kien̄ nán ỳ chîm kî ciên, lĥ kiái kî héu. xún lì chè múm kiĕ fŭ chī kiám, ỳ chêu iū uàm lĥ kiûen kî*

32. Incurrunt in calamitates, pericula, & labores, ut emendent præterita (peccata) & caveant à futuris. Qui obediunt rationi, accipiunt benedictionem deſcendentem, ut reſpondeatur illorum præteritis benefactis & ſtimulentur ad

33. *Lâi yè yo yeù gûei xén chè lĥ pin̂ cién xù nán hoĕ nài yū guéi, xén chī chum̄ yèu siào quó ngó kú tien̄ chù ỳ xĭ*

33. futura. Si quis verò benefaciens ſit inops, inhonoratus, plenuſque laboribus & calamitatibus, fortè ideò contingit, quia inter bona opera habent modicum quid mali; Ideò Deus cum iſtis

34. *Hién páo chī chí sù heú cĕ jŭ çieûn fŭ chī yŭ yùm hiam̀ châm ló ỳ yeù guêi chè lĥ fŭ quéi ngān ló nài ŷn*

34. In præſentia illum caſtigat: poſt mortem verò, introducit in perfectæ felicitatis locum ad perpetuâ fruendum felicitate. Si qui operantur malè, & tamen ſunt divites, honorati & juxta ſæculum beati, hoc ideò contingit, quia

35. *Hîm ngó chī nái kiēn yeù vî xén kú tien̄ chù ỳ xĭ xàm chī kiĕ kî sù héu cĕ hién xīn ŷn chī; iŭ yùm xeú uán*

35. inter malè operandum mixtum habent quid boni, ideò Deus iſtis præſentibus felicitatibus illos remunerat: Poſt mortem

36. *Kù ỳ xì gîn yŏ mièn hiá tí yo xeú uán x'ù, lh tĕ xám tien tâm hiam̀ vaǹ fŭ piĕ yáo saǹ kień kî yĕ yáo.*

37. *Chi giń tien tâm chi chù ciĕ tien chù yè xí gîn hiĕ chú tā gîn chi uŏ, sien yáo gîn kî uŏ chi.*

38. *Chù fam̄ cò jŏ [chú : hoám uĭ chi tien chù nêm xám jŭ uán fŏ chi sò kî lh jáo hiào sĕ tien tâm chi lú ciĕ tien chù chi sáo.*

39. *Yè xĭ gîn pú chi sò yŏ uàm chi lú cĕ pú sĕ chi lh uí chi tien tam̂ chi lú cò chĭ chi fŭ kî sán piĕ*

40. *Yáo hiên sò ỳ chi kaĭ gîn sui ỳ chi sò yŏ uam̀ chi lú jŏ çái kiā hiên çó lh pú chŏ hîm kiuĕ pú sĕ taò.*

41. *Cĕ yŏ xám tien tâm uán fŏ chi chú piĕ siū hîm tien chù xim̀ kiáo chi sú ỳ. Hoĕ yuĕ*

42. *Tien chù nài tieñ tí gîn [uŭ chi chù lh kî táo guêi chim̄ táo pim̀ guêi tien tâm chi lú. ỳ tĕ uên mîm kiñ yŏ çûm çù tien chù xim̀ kiáo jû.*

43. *Hô cĕ cò? túi yuĕ yŏ çûm x'ĭm kiáo chè piĕ yeù leàm ý kî xam̀ çaí iū chim̂ siñ fum̀ kim' tien chù guéi kî nài tien*

44. *Tĭ gîn uŏ chi cum̄ chù lh sem̄ uaǹ uŏ ỳ iam̀ ngù gîn chĕ kî çú çái iū cú puèn gîn chi lîm hoên, ỳ mieǹ hiá*

tem autem, deturbat profundissimè obscurum in carcerem, ut perpetuò recipiant omnem Amaritudinem. Hujus 36. sæculi homines si desiderant evitare ut non descendant in Infernum ad ferenda omnia tormenta, & ut ascendant in Cœlum ad fruendum omni felicitate, omnino necessariæ sunt tres res. Primum 37. est necessarium, Cognoscere Paradisi Dominum, nempè Deum. Homines hujus sæculi ad habitandum in aliena domo, prius necesse est, ut cognoscant, ejus domûs Dominum, tunc possunt 38. intrare & morari: Quanto minus nesciens quas Cœli Dominum, poterit ascendere & intrare in universæ felicitatis locum. Secundo necessarium est, scire iter ad Cœlum, nimirum Dei Legem.

39. Homines hujus sæculi nescientes ad id quod tendunt iter, eo ipso non possunt eò pervenire, & nesciens aliquis in Cœlum iter, poteritne illuc pervenire?

40. Tertio omnino necessarium est, incedere per illud quod jam sciunt, quia homo etsi sciat iter quod ipse desiderat tendere, si tamen domi otiosus sedeat, & non exeat ad progrediendum, nullo modo poterit pervenire.

41. Simili modo qui desiderat ascendere in paradisum omnis felicitatis locum, omnino necessarium est, ut faciat Divinæ Sanctæ Legis opera. Dicet quis: 42. Deus est Cœli, Terræ & hominum rerumque Dominus, & ejus doctrina, simulque est ad paradisum iter: Jam hoc clarè audivi & intellexi: nunc desiderio sequi hanc Dei Sancti doctrinam, quî

43. Ergo id potero? Respondetur, Qui desiderat sequi sanctam Legem, debet habere duas intentiones: Prima intentio consistit, ut corde perfecto veneretur Deum, quia ipse est Cœli,

44. Terræ, hominum, rerumque universalis Dominus, & creavit omnia ut nos nutriret. Secunda consistit in providendo propriæ hominis animæ, ut evitetur descensus.

In

45. *Tī iŏ xéu uán çù lh̀ nêm xam tiēn tam hiam uán fŏ gên yŏ sĕ çù ý piĕ yáo saī sú kî yĕ yáo hîm tieī chù.*

45. In infernum ad recipiendum omnes amaritudines, & obtineatur aſcenſus in Cœlum ad fruendum omni felicitate. Qui deſiderat hoc obtinere, tria ſunt neceſſaria. Eorum primum eſt ſervare Dei præcepta.

46. *Queī kiài kî lh̄ yáo siń tieī chù sú çîm kî sān yào lim̀ xiḿ xùi tiĕ çien fi.*

46. Secundum eſt, Debet credere Dei res. Tertium eſt, Debet recipere S. Baptiſma, & lavare præterita peccata.

Tiēn Chù xĕ kiái.

1. *Yĕ kiñ çûm yĕ tieī chù uán uŏ chī xam.*
2. *Lh̀. uû hū tieī chù xiḿ mîm ỳ fă chái xī.*
3. *Saī. xèu cheī lì chī jĕ.*
4. *Sú. Hiáo kím fú mù.*
5. *Ù. uû xă gîn.*
6. *Lŏ. uû hîm ciĕ ŷn.*
7. *Ciĕ. uû teū táo.*
8. *Pă. uû vám chiḿ.*
9. *Kièu. uû yûen tā giñ çí.*
10. *Xĕ. uû taī tā gîn çâi uŏ.*

Dei decem Præcepta.

1. Honorare & venerari unum Deum ſuper omnia.
2. Non nominare Dei Sanctum nomen ad proferendum inane juramentum.
3. Obſervare feſtos dies.
4. Obedire & honorare patrem & matrem.
5. Non occidere homines.
6. Non operaberis fornicationem.
7. Non furaberis.
8. Non temerè teſtificaberis.
9. Non concupiſces alterius hominis uxorem.
10. Non concupiſces alterius hominis opes & res.

Yéu xĕ kiái çùm queī lh̀ chè lh̄ ỳ: ngái mú tieī chù uán uŏ chī xám iū fū ngái gîn ju kì. çù çai siĕ tieī chù kiam iú, lim̀ pù xí çuī xeù xún chĕ ximī tieī tam̂ xeú fŏ. niĕ chĕ tó tí iŭ, kiaī hîm ỳ xám chū tuōn tĕ tá leŏ lh̀ jû iŏ ciń chī tieī chù chī táo piĕ yáo sí quaī tieī chù xĕ ỳ chū xū kiĕ chī kiáo tâm tim̀ sī lâi chuên kiáo sieī semī kiàm kiài; faī cò leào ú uû ŷ, lh̄ çū uī kò ỳ yên súi çiń yên.

Decem præcepta quæ ſunt ad dextram, ſummatim ſumpta reducuntur ad duo tantum: Amare Deum ſuper omnia, & amare homines ſicut ſeipſum. Hoc eſt quod antiquitùs Deus è Cœlo docuit, & præcepit, ut per omnia ſæcula honorarentur ſervarenturque. Obedientes illis aſcendunt in paradiſum & accipiunt felicitatem. Contrariantes deſcendunt in infernum, ubi tormentis afficiuntur; Superiores Articuli tantum modò ſunt compendium. Si quis deſiderat abſolutam habere ſcientiam Legis Divinæ, neceſſarium eſt, ut ſtudioſè incumbat ſtudio omnium Librorum tractantium de vera lege Dei, & ire ad templum Chriſtianorum ad audiendos ex Occidente venientes Legis Magiſtros, diſputantes & explicantes; tunc poterunt intelligere ſine dubitatione, & iſtud non poteſt brevibus verbis abſolvi.

Vides

Vides itaque Lector, quomodò primò cognitionem Dei Veri & Unius animabus Neophytorum implantare ſoleant, ſine qua fruſtra ad reliqua fidei noſtræ myſteria accedas. Hiſce deindè ritè expoſitis, ad Sacroſanctam Dei Unius Trinitatem exponendam ſe procingunt, deindè ad Filii Dei, Verbi æterni incarnationem; poſteà ad Sacramenta in peccatorum remedium ab ipſo inſtituta, & ſic de reliquis Fidei articulis à primò uſque ad ultimum, exponendis procedunt; Quibus ubi ritè imbuti fuerint, tum primum ad perfectiorem vitæ Chriſtianæ cultum erudiunt. Atque hic eſt modus Noſtrorum Patrum in converſione infidelium obſervari ſolitus.

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ PARS III.

DE IDOLOLATRIA

EX

Occidente primum in *Persidem*, *Indiam*, ac deindè in ultimas Orientis, *Tartariæ*, *Chinæ*, *Japoniæ* Regiones successivâ propagatione introducta.

PRÆFATIO.

Quoties humanarum rerum conditionem paulò altius mecum expendo, toties verißimum illud Sapientißimi mortalium pronunciatum, Nihil sub Sole, *teste Ecclesiaste,* novum comperio, *Eccles. c.* 1. *v.* 9. Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est; Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est. *Certè nihil aliud præteritarum rerum eventus fuisse videntur, nisi futurarum quædam veluti prosceenia* καὶ ἔκτυπα. *Gratis itaque perhorrescimus ad præteritorum sæculorum infelices multorum Regnorum, Monarchiarum & Rerumpublicarum sortes & tragicos exitus, quos moderno tempore præsentes, alio tamen colore fucatos intuemur; Gratis miramur, dum veterum monumenta volventes cognoscimus, eò Ægyptiorum Græcorumque gentem cæteroquin sapientißimam, cæcitatis devenisse, ut nihil tam esset vile & abjectum, nihil tam propudiosum & abominabile, quod Divino Apotheoseos honore non cohonestarent; Gratis, inquam, hæc miramur, cum majorem adhuc Orbis partem, etiam post Salutis humanæ adventum eâdem insaniâ, iisdem erroribus laborantem quotidiè percipientes indoleamus. Desinamus itaque mirari; eadem causa manente, ut Physico more loquar, eundem effectum prodire necesse est. Inveteratus malorum iisdem semper Orbem premit machinationibus, Gliscit,*

Humanarum rerum conditio instabilis

Totus Mundus Idololatria involutus.

Dæmonis ira premens, odiis & fraudibus Orbem
Implet, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

Nullæ sunt induciæ, pax nulla; ubi nec odii, nec invidiæ modus, aut

finis ullus; hostis Dei superbiâ ascendit semper, cresßit malitia, crudelitas invalescit; antiquus scelerum Architectus eadem semper molitur. Nihil inausum sinit, nihil intentatum relinquit, præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicium quàm curiosarum, tam superstitiosarum artium, quàm multa tam stulta dæmonum commenta mortalium animos dementantia, quæ omnia Magiæ nomen ambitu suo comprehendit. Nihil præteritis temporibus ab Ægyptiis, *eorumque hæredibus Divino unquam honore cultum novimus, quod à* Barbaris *etiam moderno tempore, illo instigante, non coli videantur. Apud hos in* Fotoque, *&* Chamis, Osiridis *&* Isidis *in Solem & Lunam transformatorum manifesta reperias vestigia. Videas* Bacchos, Veneres, Hercules, Æsculapios, Serapides, Anubides, *similiaque* Ægyptiorum *monstra promiscue paßim, etsi sub aliis & aliis nominibus adorari;* Molocho *per ignem filios immolari, sanguine humano execranda peragi sacrificia; obscœnam illam hominis partem, quam* φάλλον Græci *vocant, singulari in honore ac veneratione haberi; omnigenas animantes Deorum loco teneri; verbo,* Ægyptiorum *exemplo cuncta Idolis repleri invenias, nihil Divinorum mysteriorum in Sacris Voluminibus contineri, quod in contemptum Dei animarumque perniciem Simia Dei diabolus de sanctis venerandisque Prophetarum Oraculis assumptum ad contaminatißima furoris sui scelera, uti olim, ità modò non transtulerit. Videas hîc Serpentis Mosaici in deserto ad periturorum salutem erecti reliquias:* Noëmi *quoque mundum arcâ conservantis,* Eliæ *curru igneo translati intuearis imaginem, aliaque similia quæ in sequentibus dicentur; omnibus proindè veterum mysteriis, ritibus, ac cærimoniis superstitionibusque in novißimarum Gentium religione mentita, veluti in speculo quodam elucescentibus. Hæc itaque cum cognoscerem, ingens continuò animum meum incesßit desiderium, conquisitis undique diversarum Gentium Idolis, ritibus quoque ac cærimoniis, iis peragi solitis, hinc indè ex* Hispanicis, Lusitanicis, Italicis *&* Gallicis epistolis *(quarum magna mihi copia hîc* Romæ, *utpotè in suprema Curia ex Archivio Societatis* JESU *suppetebat) collectis comparationem instituendi inter hæc & Veterum Religionem; sperans futurum, ut ex hujusmodi collatione, meis in hoc olim opusculo moliminibus lumen non exiguum accederet, dum ex rituum, cærimoniarum simulachrorumque similitudine & analogia, undè ea profluxerint, investigare difficile non rebar futurum, atque unà monstrare modum, quo Idololatræ Satanica cœcitate perculsi, ex falsorum Numinum cultu, feliciùs ad veram Unius Dei atque Christianæ fidei notitiam adduci queant.*

Dæmonis idem semper in decipiendis animabus modus.

Polythæia *Ægyptiorum Græcorumque* in hunc usque diem durat adhuc.

Ζωολατρεία.

CAPUT

CAPUT I.

De *Sinensium* Idololatria.

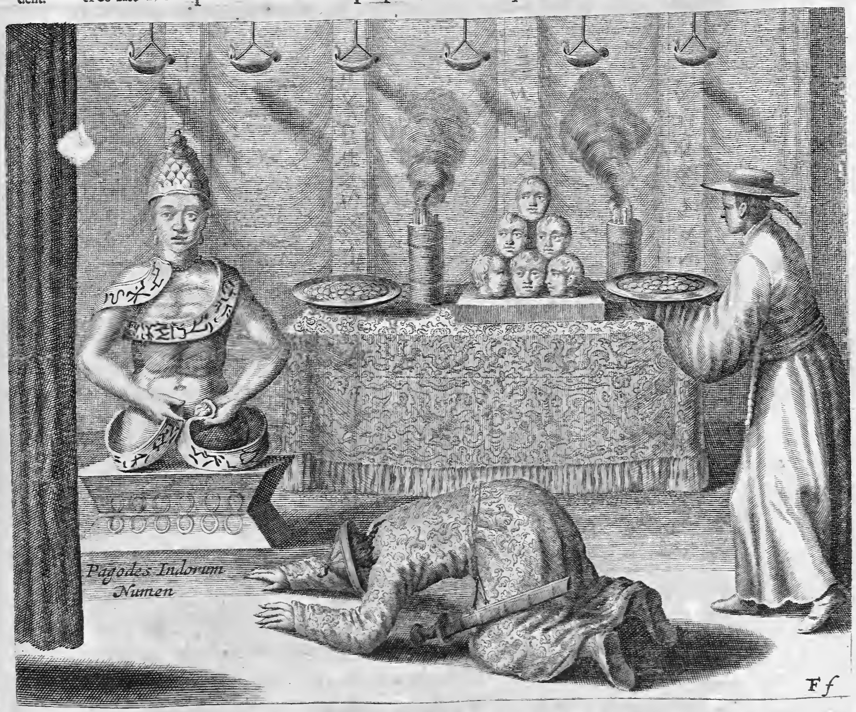
TRes igitur *Sinarum* Libri Orbis terrarum sectas numerant; sic enim vocant Regnum suum unà cum vicinis adjacentibus locis, alias enim minimè nôrunt.

Tres Sectæ *Sinensium.*

Prima est Literatorum; altera *Sciequia*; tertiam *Lançu* vocant. Ex his tribus aliquam *Sinæ* omnes & reliqui populi contermini, qui *Sinarum* characteres habent, profitentur; quales sunt *Japones, Coriani, Tonchini* & *Cocincinenses* populi, de quibus posteà dicemus. Atque tres hæ sectæ primò in omnibus propè respondent triplici hominum generi, quibus *Ægyptiorum* quondam Regnum constabat, Sacerdotibus videlicet Sapientibus, Hierogrammatistis seu hieroglyphis, & plebeis. Literatorum secta *Sinensium* propria, & in hoc Regno antiquissima Rempublicam gubernat, pluribus libris abundat, & supra cæteros laudatur. Authorem seu Principem Philosophorum *Confutium* agnoscunt, non secus ac *Ægyptii* suum illum *Thoyt*, quem Græci ἑρμῆν vocant Τρισμέγιστον; Et quemadmodum *Ægyptii* Sapientes unum Deum, quem *Hemepht* vocant, colebant; ita *Sinenses* Literati idola juxta *Confutii* dictamina non colunt, sed unum Numen, quod vocant Regem

Sectæ 3. triplici hominum statui correspondent.

Primæ Sectæ Author *Confutius* Philosophus moralis, Hermes *Sinensium.*

Pagodes *Indorum* Numen. Idolum *Menipe.*

Unum Numen quod Regem Cœlorum vocant colunt Literati.

Trigautius, Exped. Sin.

Regem Cœlorum; de quo ſic Trigautius in Expeditione Chriſtiana ad Sinas: *Hinc aſſerunt Regi Cœlorum ſacrificandi ejuſque colendi munus ſolum ad Regem ſpectare; in hunc finem Rex duo habet templa ſane magnifica in utraque Regia*, Nanquinenſi, & Pequinenſi; *Cœlo dicatum eſt unum, Terræ alterum; in his olim ipſe per ſe litabat, nunc in ejus locum Magiſtratus graviſſimi ſucceſſêre, Cœloque & Terræ (non ſecus ac Ægyptii Oſiridi & Iſidi) boves & oves magno numero mactant, alioſque multos ritus exhibent. Porrò proprium Literatorum fanum eſt ipſius* Confutii *Philoſophorum* Sinenſium *Principis; id ei per leges in qualibet urbe conſtruitur, eo in loco, qui eſt ſupra ludum Literarum; id magno ſumptu conſurgit, & contiguum habet palatium ejus Magiſtratus, qui primum literarum gradum conſecutis præeſt. In celeberrimo fani loco ſtatua illius viſitur plena literis, aut ejus loco nomen cubitalibus literis aureis in pereleganti tabula deſcriptum, ad ejus latus ſtatuæ adſtant quorundam ejus diſcipulorum, quos* Sinæ *in Divos, ſed inferioris ordinis, retulêre. In hoc fanum Novilunio ac Plenilunio quolibet conveniunt Magiſtratus omnes urbani, cum renunciatis Baccalaureis, Magiſtrum ſolitis inclinationibus ac genuflexionibus, cereis etiam & ſuffitu veneraturi.* Ad eum ferè modum, quo *Ægyptii* primo die menſis *Thoth* ſuo Deo Mercurio Solennia celebrant. Hujus Dei ſtatuæ variæ quoque ſunt, aliæ in templis prægrandes, aliæ parvæ, & quæ facili negotio ſecum circumferunt; cujuſmodi unum mihi R. P. Aſſiſtens *Portugalliæ* Societatis Jesu, Nunnius Maſcarenias communicavit, cujus imaginem hîc adjungendam exiſtimavi. Vide Pag. antecedentem.

Fanum *Confutii.*

Statua *Confutii.*

Secunda Secta *Sinarum* quid contineat.

Altera *Sinarum* Secta reſpondet Philoſophis *Ægyptiorum*, & *Siequia*, vel *Omyto*, vulgò *Amida* appellatur, apud *Japones* verò *Xaca*, & *Amidabu* nuncupatur; de quibus fuſiùs cùm de *Japonum* Idolis agemus. Lex hæc ad *Sinas* pervenit ab Occaſu, portata è Regno cui *Threncio*, vel *Sciuro* nomen eſt, quæ Regna, teſte *P. Trigautio*, uno *Indoſtanis* nomine appellantur, inter flumina *Indum* & *Gangem* ſita. Quam quidem ſectam ſi diligenter diſcutiamus, ab iis Gymnoſophiſtis, *Brachmanibus*, *Perſis*, *Bactrianis*, qui hac *Indoſtanis* intercapedine olim continebantur, profectam, in *China* Colonias poſuiſſe, ex dogmatis eorum facilè patebit. Multitudinem enim Mundorum credit, Metempſychoſin, ſeu animarum in bruta tranſitum, omnem denique Pythagoræ philoſophiam profitetur. P. Martinius in ſuo Atlante de iis dicit: Xekiao *ſecta eſt, quam noſtri putant primò poſt Chriſtum in* China *introductam; Metempſychoſin admittit; duplex eſt, una interna, externa altera: hæc idola colit; animarum transmigrationem dari poſt mortem in peccatorum pœnam docet; ab omni quod vixit perpetuò abſtinet; Ridicula lex, & ab ipſis ſequacibus ſacrificulis paſſim exploſa, neceſſaria tamen ab iis judicata, ad rudiorum à vitiis abſtractionem, & virtutum incitamentum. Interna Metempſychoſis præclaræ putant Philoſophiæ Moralis partem pulcherrimam, dum ſpectat paſſionum pravarumque affectionum omnimodam vacuitatem atque victoriam, hæc dum obtineatur, animalia prout illorum affectibus fuerunt obnoxii migrare perhibent; poſt mortem nil præmii, nil pœnæ agnoſcit, niſi vacuum, nil in hac vita veri eſſe vult, niſi prout à nobis apprehenditur, idemque bonum & malum eſſe reſpectu diverſorum.* Trigautius verò hiſce ſubſcribit: *Multiplices*, inquit, *cum Democrito & aliis Mundos fabricat; ſed maximè animorum tranſmigrationem è Pythagoræ diſciplina videntur mutuati, aliaque permulta commenta huic addidêre ad fucum falſitatis. Hæc autem non ſolum à Philoſophis noſtris, ſed etiam ex Euangelica luce videntur umbram quandam accepiſſe. Certum enim Triadis modum inducunt, quo tres Deos,* in

Idololatria ex *India* in *Chinam* & *Japonem* tranſlata.

Metempſychoſeos dogma apud *Sinenſes.*

Metempſychoſis duplex, externa, interna.

Metempſychoſis & Mundorum multitudo.

in unum deinde Numen coalescere fabulantur. Cujus *Epistolæ* quoque *Hispanicæ* mentionem faciunt hisce verbis: „Tuvieron noticia del Euangelio. Porque en la Provincia de *Paquin* entre los „otros Idolos, que alli tienen, ay una „figura del hombre, que tiene tres cabezas, y se miran la una à la otra, y „dizen los *Chinãs*, que significa aquello, que todos tres non tienen mas de „un solo querer y voluntad. *Et paulò post*: Ay una otra imagen de bulto „de una muger, con un Ninno en sus „brazos. *P. Martinus Martinius* in Provincia *Fokien* imagines varias Christianæ fidei olim introductæ vestigia se vidisse recenset, Cruces pervetustas, Beatæ Virginis filium suum benedictum inter brachia stringentis imagines detectas asserit, quæ & etiamnum in Ecclesia nostra spectandæ exhibentur, tum ad confirmandos Neophytorum animos, tum ad devotionem concitandam opportunæ. Verùm hujusmodi S. Thomæ Apostoli, aut posterorum Euangelii propagatorum reliquias esse, piè credi potest; Idola verò verosimilius à *Persis*, *Medis*, aliisque *Indorum* Philosophis *Ægypti* hæredibus, quorum proprium erat, multiformes statuas fabricari, ad effectus unius rei significandos, profluxisse, ut paulò post, dum de *Japoniis* agemus, patefiet. Præterea abstinentiam ab animalium carnibus cum Pythagoræis sibi indicunt, barbam & cæsariem continuò radunt, in montibus & speluncis contemplationi vacant, templa eorum plena sunt immanibus Idolorum monstris, æreis, marmoreis, ligneis, luteis; adyta *Ægyptiorum* diceres.

Typus B. Virginis.

Mores Pythagoræorum in *China* vigent.

Tertia Secta *Sinarum* plebeia.

Tertium profanæ religionis dogma *Lanzu* appellatur, & respondet plebeis, & Magis *Ægyptiis*, à Philosopho quodam, qui eodem cum *Confutio* tempore floruit, originem traxit; eum fingunt 80 annis in parentis alvo gestatum, priusquam nasceretur, qua ex causa *Lanzu*, id est, *Philosophus senex* appellatur. Hoc dogma paradisum spondet, ex anima & corpore constitutis, & in suis templis quorundam effigies exponunt, quos hac ratione ad cœlos evolasse fabulantur. Ad eam rem consequendam exercitationes quasdam præscribunt, positas in vario sedendi ritu, certisque precationibus, imò etiam pharmacis, quibus spondent unà cum suorum Divorum favore vitam in mortali corpore longiorem. Hujus sectæ sacrificulorum peculiare munus est, Dæmones impiis precationibus exorcizatos domibus pellere, idque duobus modis tentare solent; Nam horrenda Dæmonum monstra in flava papyro atramento delineata, domorum parietibus affigenda tradunt; indè tam inconditis clamoribus domos complent, ut ipsa Dæmonia esse videantur. Aliud etiam munus sibi arrogant; nam è sicco Cœlo imbres elicere, aut nimios continere, alia quoque privata seu publica infortunia se posse avertere promittunt.

Dæmonolatria.

Atque hæc sunt tria ferè gentilium sectarum Capita; sed neque in his humani generis ad decipiendum semper prompta calliditas conquiescit, singuli enim fontes labentibus paulatim seculis à fraudum Magistris in tot mæandros derivati sunt, ut numerari vix posse videantur, & ipsa incredibilis penè simulachrorum multitudo satis ostendit; quæ non in fanis tantùm, sæpè ad aliquod millia, colenda exponunt, sed privatis etiam in ædibus ferè singulis loco ad eam rem deputato, in foro, vicis, in navigiis, palatiisque, publicis, hæc unà abominatio penè primò se spectandam præbet. In quo quidem *Ægyptios* Idolorum omnigenâ varietate infames imitari videntur. Sunt hujus rei tam certa & evidentia indicia, ut si nihil aliud, certè tria potissimum id convincere posse

Idolorum multitudo.

videantur. Primum est, quod non secus ac *Ægyptii* & *Græci* quosdam universo præsidere credant; his templa mystica condant; hos variis ritibus & cærimoniis *Ægyptiorum* more soleant aut placare iratos, aut faventes attrahere. Secundum argumentum Religionis *Sinicæ* ab *Ægyptiis* mutuatæ, ita manifestum est, ut de eo dubitari nequaquam possit; est autem, quod in hunc diem templa ibi Marti, Veneri, Fortunæ, Paci, Oreadibus, aliisque Diis *Græcis* & *Ægyptiis* communibus dicata reperiantur. Multis id possem ex diversis Lusitanicis & Hispanicis annuis scriptis ostendere, sed erit instar omnium Metropolitanæ Urbis *Nanchini* in *China* Ichnographia non minùs elegantèr, quàm cumprimis exactè serico Sinico impressa à Patribus nostris, præterlapsis annis è *China Romam* missa, in qua præter alia superba ædificia, ac munimentorum moles, templa quoque Deorum singula singulis certis quæque locis deputata spectantur; videas in hac Delubra Marti, Fortunæ, Paci, Oreadibus & Nymphis, Genio aëris, avium, maris, fluminum, montium urbis præsidi, Draconi maris (quem *Ægyptii* Typhonem vocant) Jovi, Atlanti, aliisque Diis *Græcis* & *Ægyptiis* dicata; quod cùm summa cum admiratione percepissem, non potui, quin ad Religionis Sinensis cum Ægyptiaca, Græcaque affinitatem demonstrandam, eam hìc summa fide decerptam adjungerem, omittere.

Nanchini diversorum Idolorum cultus.

Templa Deorum Chinensium.

Templum Draconis maris; sive Typhonis.	Templum grati animi.	Templum præsidi Sylv. vel Dianæ.
Templum Reginæ Cœli, id est, Lunæ dicatum.	Templum planetæ Marti dicatum.	Ara Cœli.
Templum Cœlo dicatum.	Templum Præsidi murorum dicatum.	Ara Terræ seu Cereris.
Templum Dæmonibus & Spiritibus dicatum.	Templum optimæ Paci dicatum.	Ara Dei Pluviæ.
Templum Montibus & fluminibus, id est, Oreadibus & Nereidibus dicatum.	Templum Spiritui Medicinæ Æsculapio vel Apollini dicatum.	Ara Regis avium.

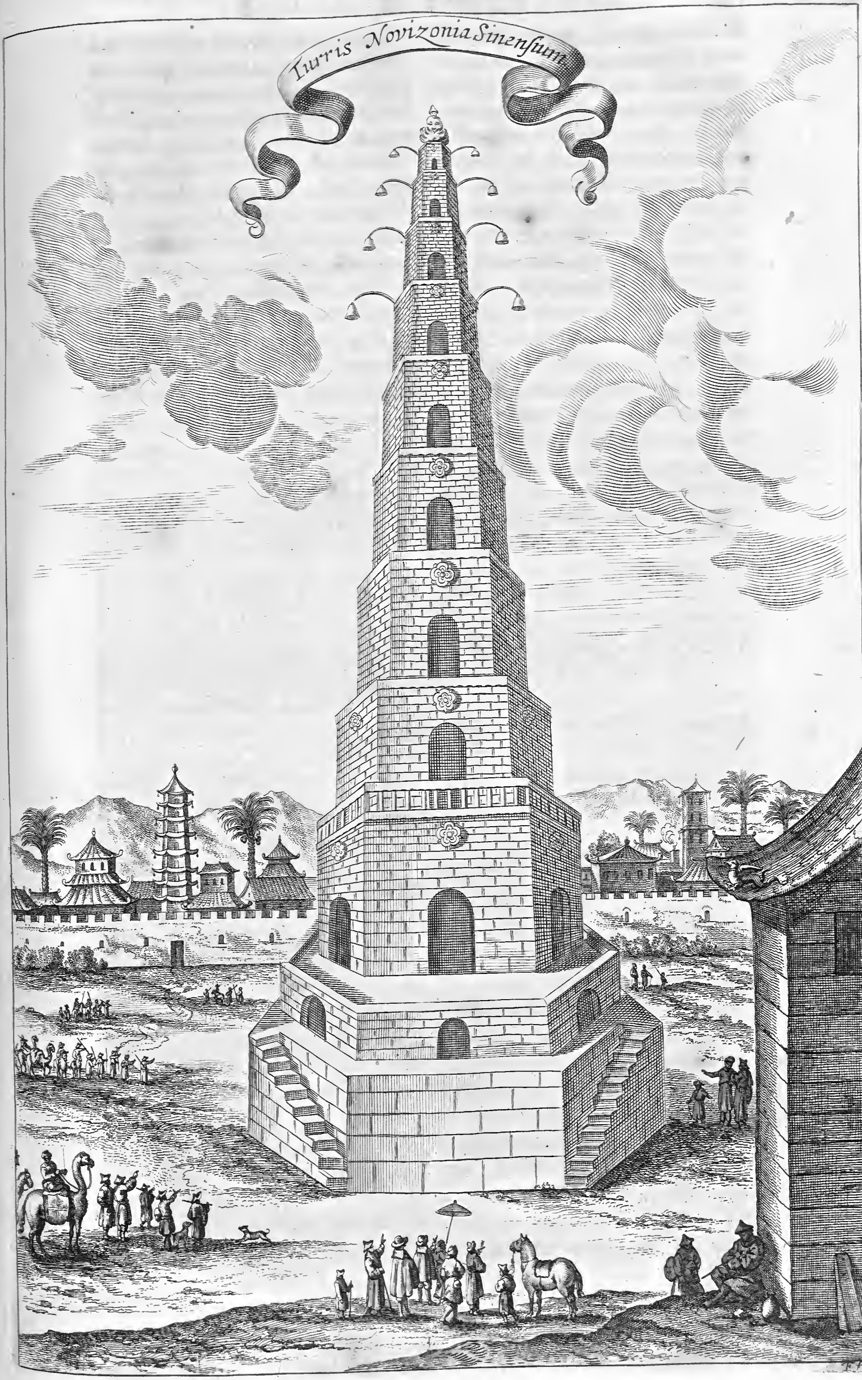
Atque hæc sanè *Græcis* & *Ægyptiis* ita congruunt, ut tota eorum Idololatria in *Chinam* transmigrasse videatur.

Tertium argumentum est, quod præter literas, quibus hieroglyphica *Ægyptiorum* proximè affectant, ut in *Secunda Oedipi parte* ostendimus, ritus & cærimonias easdem penè habeant cum *Ægyptiis*.

Novimus *Ægyptios* pyramidum figuras semper divino quodam honore prosecutos esse; cujus cultus vestigia in hunc diem in *China* remanent. Pyramides enim, quas *Chines* vocant, in tanto habent honore & veneratione, ut nemo aggredi quippiam audeat, nisi prius certis ritibus hasce placaverit; Testem hujus rei adduco Petrum Jarricum, qui l. 5. Historiar. Indicarum Gallicè editarum, cap. 51. de iis hisce verbis memorat:

Petrus Jarricus.

rat:

Turris Novizonia Sinensium

rat : *Outre ces idoles de bois il y en a d'autres, qu'ils appellent* Chines, *faictes en forme de Pyramides ouvragees, dans lesquelles il y a certaine espece de fourmis blanches, qui ne se monstrent pas de hors ; mais ont leur petites loges au dedans, sans qu'on scache de quoy elles se nourrissent : & ruinent les loges, où ont les met, qui sont faictes en forme d'Oratoire. Dont les Gentils sont fort emerveillez. Car ils ont grand' peur de ces* Chines; *tellement, que quand' ils achettent un esclave, ils l'amenent premierement devant quelqu'une de ces Pyramides avec un offrande de vin, & autres choses & le luy consignent, comme entre les mains, prians l'idole, que si l'esclave s'en fuit, il face en sorte que les serpens, laizards & tigres le tuent, & le devorent. Ce que les pauvres esclaves craignent si fort, qu'encor bien qu'ils soient mal tractés de leurs Maistres, ils n'osent quasi jamais les quitter & abandonner.* Ex quibus manifestè patet *Chinenses* hæc omnia ab *Ægyptiis*, *Persis* aliisque desumpsisse, quos lapidem seu fastigiatum saxum in conum, aut pyramidem adaptatum loco Numinis coluisse, in *Oedipo* ostensum fuit; Constat siquidem ex Patrum nostrorum relatione, hujusmodi Novizonias Pyramides nobilissimis lapidibus extructas, passim non in urbibus solùm, sed & in altissimis montibus obvias per totum Imperium spectari; sed audiamus hac de re P. Martinium, qui in suo Atlante eas hoc pacto describit, fol. 57. de Provincia *Foquien*. *Multa habet ædificia non spernenda, fana non pauca; at turris quæ extra mœnia est, omnia tum splendore, tum operis magnitudine superat, figura octogona est, ab ipso solo in altum novem contignationibus exsurgit, adeoque Novizonia est: perpendiculum illius à vertice ad fundamentum nongentorum est cubitorum, cui debita proportione respondet latitudo; totus paries exterior ex subtilissima porcellanæ argilla est suis figuris extantibus pictisque ornata : interior variegato vestitus est marmore, quæ adeò plana lævitaque sunt, ut adinstar tersissimi speculi præsertim dum nigriora sunt, vultum aspicientis reddant; per scalam helicem, seu cochleam non in ipso turris medio, sed intra duplicatos parietes extructam ascenditur : ex qua ad quamlibet contignationem patet aditus, & indè ad pulcherrima ex sculpto marmore podia, deauratasque ferreas crates, quibus podia turrim totam ambientia, undique armantur ornanturque : Ubique extra turrim ad ipsa podia, maximéque ad summitatem tintinnabula ac campanulæ ita suspensæ sunt, ut à vento agitatæ suavem edant concentum : Ultima zona Idolum continet, cui dicata turris est, ex cupro fusili ac deaurato. Circum ipsam turrim vicina aliqua visuntur Idolorum fana, opere planè admirando, quæque molibus illis antiquis* Romanorum *facilè invidiam facere possint. Atque hæc una est ex illis turribus quas superstitiosè exstrui dixi à* Sinis, *omnem ab eo fortunam felicitatemque suam pendere ratis, brevibus hanc illic descripsi, quia ipsemet illam conscendi, atque omnia meis oculis diligenter perlustravi, quamvis & illâ multò pulchriores sint apud* Sinas, *ex hac tamen velut ex ungue leonem cætera colliges, cum omnes ut plurimùm sibi sint similes, eodemque architecturæ modo ac ordine structæ.*

Pyramidum cultus.

Novizoniæ Turres.

Descriptio Turris Novizoniæ.

Præterea quemadmodum *Ægyptii* Dæmones in statuas compingebant ad responsa danda, certaque templa iis dedicabant, ita *Chinenses*; de quibus audi citatum Jarricum citato loco differentem. *Il y a pareillement en chasque Royaume un lieu dediè au Diable, là où on luy va faire les plus solennels sacrifices en une petite Isle. On appelle l'Idole* Camassono; *& ceux qui passent par là, redoutent fort cet Idole, & de peur qu'il ne mette leurs navires à fond, ils luy offrent, quand ils sont vis à vis de l'Isle, ou duriz (qu'ils jetent en la mer) ou de l'huile, ou d'autre chose qu'ils portent.* De Oraculis verò eorum ita Trigautius

Dæmonum in statuas compulsio.

Idoli *Camassoni* descriptio.

l. 1.

Trigautius.

l. 1. c. 8. expedit: Sinenses *nonnulli Dæmones ipsos consulunt, & familiares, ut vocant, spiritus, apud* Sinas *non pauci, easque res plus Numinis quàm Dæmonum fraudis vulgò habere creditur. Sed ad extremum omnes in fraudem inducunt. Eorum Oracula infantum vocibus, aut etiam brutorum excipiuntur; præterita ipsi & absentia more suo evulgant, ut non absimilem vero faciant eam, quâ futura prænunciant falsitatem. Hæc porrò omnia cum nostris etiam Ethnicis communia fuisse legimus. Unum est, quod* Sinarum *proprium dici potest; mos in eligenda area ad ædes privatas & publicas extruendas, aut ad cadavera humanda, eamque aream conferunt cum capite, cauda, pedibus variorum Draconum, quos huic nostro solo substratos vivere fabulantur, à quibus omnem adversam prosperamque fortunam non familiarum solùm, sed urbium, provinciarum, totius Regni credunt dependere. Et ideò in hac veluti recondita scientia verius Dæmoniaca, multi etiam viri primores occupantur, & procul cum opus est, evocantur; maximè cum publicæ quædam turres, molesve, aut machinæ in eum finem extruuntur, ut prospera fortuna accersatur, & infortunia publica exterminentur. Non secus enim atque Astrologi ex inspectis sideribus, ita hi Oreomantæ & Geologi ex montium, quos omnes in toto Imperio numeratos habent, ex fluminum prætereà agrorumque situ Regionum fata metiuntur. Et sanè nihil absurdius inveniri posse dicas. Nam ex janua in hanc illamque partem obversa; ex fenestra hac vel illa parte aperiri solita, ex eo quod è regione tectum sit altius, æquè similibus nugis familiæ salutem, opes, honores, omnemque fortunam dependere somniant. His Astrologis, Oreomantis, Geomantis, Auguribus, Conjectoribus, & uno verbo Impostoribus pleni sunt vici, plenæ tabernæ, plena fora.* Atque hactenùs Trigautius. Quis hîc non alteram *Ægypti* faciem, qua omnia Auguriis & ominibus expediebantur, videat? Tempus me deficeret, si omnia hæc hîc enarrare vellem. Quarè qui plura hujusmodi scire desiderat, consulat *Citatos Authores*, nos satis esse arbitramur, ex paucis hisce prolatis, magnam sanè ad *Ægyptiorum* mysteria affinitatem demonstrasse.

Fabula de Draconibus Subterraneis.

Oreomantia usitata apud *Sinas.*

His itaque jam propositis, addam hoc loco Schemata nonnulla *Sinensis* Idolomanias, qua Literati potissimùm dementati cernuntur; Ut enim quid altius præ plebe sapere viderentur, Numina sua falsa seu Deastros in tres veluti ordines, Cœlestium, Terrestrium & Infernorum ordines dividere solent. In Cœlestibus Divinæ essentiæ veluti tres ponunt proprietates, quas sub unius Dei nomine, quam *Pussam* vocant, colunt; haud secus ac Hebræi essentiam Divinam tribus proprietatibus, quæ sunt כֶּתֶר· חָכְמָה· בִּינָה id est, *Corona*, *Sapientia*, *Intelligentia*, queis infinitum illud & caliginosum Divinæ essentiæ pelagus explicant, uti fusè in nostro *de Hebræorum Cabala Syntagmate*, docuimus. Quos secuti *Græci*, tres Charites Jovis Throno assistentes finxerunt. Quemadmodum itaque hi, ita & *Sinæ* harum Deitatum ex supremo in infimum Deorum ordinem influxu regi & gubernari credunt omnia; atque adeò sub obscura, nescio qua allegoria Divinitatis simia Satanas sanctissimam Triadem etsi innumeris involutam fabulis ad in retia sua attrahendos malignitate sibi insita, infelices mortalium animas, in hunc usque diem, exhibere non cessat. Verùm ut Lector luculentius Sathanica inventa cognoscat, hîc Deorum Dearumque ectypa, quæ ex prototypis Sinicis, (quæ P. Gruberus ex *China* non ita pridem allata in Musæo nostro perpetuò conservari voluit) deprompta supponam.

Numina Cœlestia, Terrestria, Subterrestria.

Tres Deitates quas sub unius *Pussæ* nomine colunt, in superiori loco unà cum duabus pedissequis ponuntur, quas infra Deastrorum Chorus, manibus brachiisque in altum sublatis, veluti fulcire videtur. In medio Deastrum, quem *Fe* aut *Fo*, quod *Salvatorem* significat,

ceu

lia Sinensium Numina exhi-
bens .
D
E
A
B
C
F
G
G
H
G
H
K
M
I
L

ceu alterum Jovem augusta facie, & summa majestate fulgentem, ingenti Deorum Dearumque (quos ipsi priscorum sæculorum Heroes à Diis genitos vocant,) turbâ stipatum; cui supponuntur iterum inferiorum Naturæ Regnorum Semideorum Deorumque caterva, qui ad Magni *Fo* seu *Jovis Sinici* jussa exquenda; veluti internuncii quidam insignem cum veneratione promtitudinem exhibere videntur.

Alterum Ectypon adhuc exactius dicta demonstrat, ubi vides, *Fè*, sive *Jovem Sinicum*, eadem qua prius majestate splendidum, armata suprà manu Deorum Martiorum, infrà Neptuniorum Numinum imperio ejus sese subjicientium stipatum; ex quibus fabulosæ antiquæ gentilitatis vestigia eorum Deorum, quos *Græci* sub nomine Jovis, Martis, Neptuni, Vulcani; *Ægyptii* sub Osiridis, Isidis, Hori & Typhonis olim exhibuêre, luculenter apparent. Quæ quidem omnia in sequentibus fusiùs describentur. Sed explicemus jam assumpti argumenti Schematismum.

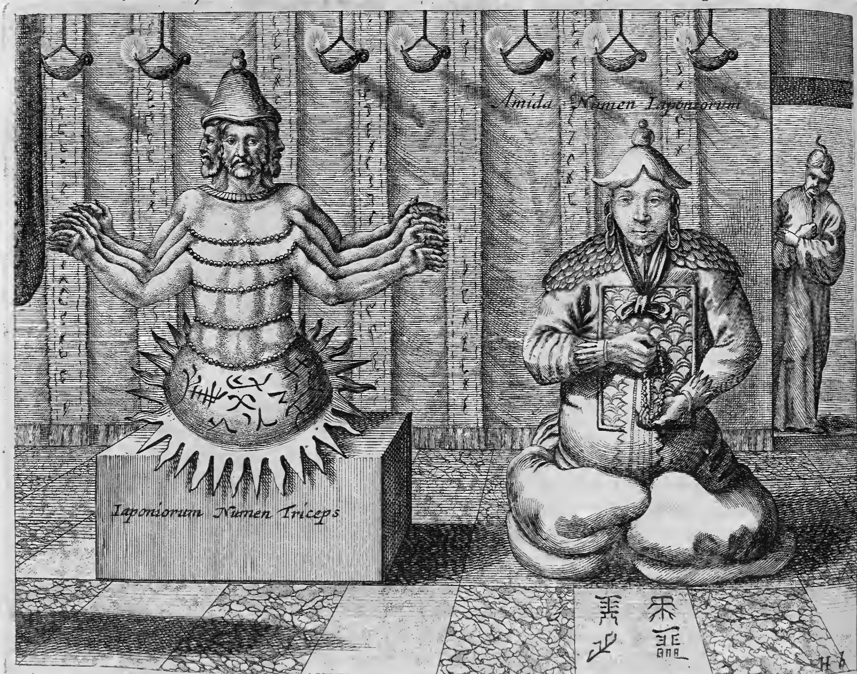
Dividitur hic Schematismus in tres Ordines, quorum primus continet A, id est, primum Numen, Cœli Dominum, quem & *Fe* aut *Fo* vocant, id est, Salvatorem, majestate venerandum, tectis manibus ad invisibiles ejus in Orbe vires significandas, corona pretiosis lapidibus intertexta ad majestatis augendum decus conspicuum, diademate nostrorum Sanctorum more radiantem; cui à dextris assistit B, celeberrimus ille inter Numina pariter relatus *Confutius*, à sinistris. C. *Lauzu* alter, quem & Senem Philosophum vocant, divino apotheoseos honore ornatum, Sinicæ Religionis authorem: quorum scriptis magnum illud Cœli Numen *Fe Sinis* primùm innotuit; supra quos alii celebres scriptis Philosophi D. Divinæ illustrationis, uti dicunt, participes ponuntur, quorum illi qui D. signantur libris scriptisque, E verò magnus *Sinensium* Archistrategus armis quoque defendit, toto Religioni subjecto imperio, quem & miraculoso ex flore partu genitum dicunt. Secundi Ordinis sunt Numina G & H. signata, quorum priores Martia proles, armis Orbem subjectasse dicunt, quorum illi, qui H signantur, Martias leges præscripserunt, quam ob causam inter Numina relati. Tertii Ordinis Numina sunt in infimo Schematismi loco, & sunt Spiritus partim aquatici, partim Vulcanii, quorum omnia quæ in elementari Mundo sunt, administrantur. Atque hæc est *Sinensium* de Deorum principalium administratione sententia; in quibus apertissima latent Ægyptiacæ Græcæque Mythologiæ vestigia. Quid enim aliud exhibet supremi Ordinis Numen *Fe*, cum asseclis B & C, quàm Jovem cum Apolline & Mercurio; quid intermedii Ordinis aliud gladiis hastisque, quàm Martem & Bacchum? Inferiores verò I. uti & L. M. igneis vultibus conspicuos signant, quàm Neptunum & Vulcanum, quorum hic ignis subterranei, ille maris dominio potiri fingitur, dicunturque à *Sinis* Spiritus maris, montium, ignis. Videtur autem G G. Martius spiritus prælium minari Neptuniis Vulcaniisque, queis luctam elementorum non ineptè *Græcos Ægyptiosque* secuti, juxta Naturæ processum effingunt. Quamvis hæc à *Sinensibus* innumeris fabulis intricata, vix *Græcis* consentiant; Sub Numine *Fe* Draco volans, quem Spiritum aëris & montium dicunt, testudinis scuto tectus, conspiciendum se exhibet, quam fabulam à *Brachmanibus* mutuati ajunt, Mundum Draconi seu Serpenti ex testudine nato, uti in sequentibus fusè aperietur, insistere, quæ omnia tot tantisque fabulis differentibus involvunt, ut vix ipsi sese indè extricare queant. Sed de Draconis hujus cultu in sequentibus pluribus.

CAPUT II.

Japoniorum & Tartarorum *Idololatria Sinicæ parallela.*

CUm *Japonii* omnem Religionis suæ Idololatricæ rationem à *Sinensibus* acceperint, non minor inter illos, quam *Sinarum* varietas sectarum est atque differentia; quæ tamen ad duo potissimùm capita revocari possunt. Prima eorum est, qui alteram vitam negant, nec præmium, nec punitionem operibus bonis aut malis destinatum credunt; Sed vitam ducunt omninò Epicuræam. Vocatur hæc secta *Xenxus*. *Bontii* hujus sectæ Ministri unà cum suis Idola quædam adorant, quæ *Chamis* appellant; His templa erigunt admodum superba & sumptuosa; per illa jurant in gravibus, quæ se offerunt negotiis; aut cum homagium Regi præstandum. His supplicant variarum rerum oblatione cùm ad nocumenta, ac infortunatos rerum eventus vitandos, tùm ad victoriam contra hostes impetrandam; verbo, ut præsenti felicitate perfruantur, qui unicus istius sectæ scopus est. Alii, qui animæ immortalitatem, alteramque vitam

Secta Epicuræa.

Japoniorum Numen Triceps. *Amida* Numen *Japoniorum*.

sectantur, magis in ritibus & cærimoniis ad Pythagoræorum μετεμψύχωσιν accedunt, quam & plerique *Sinensium* sapientum stultè sectantur; quorum Idolum adorant nomine *Omyto*, seu vulgò *Amida*, de quo mille fabulas spargunt; quas,

Μετεμψύχωσις Pythagoræa.

quas, quia ad institutum nostrum nihil faciunt, lubens omitto: Hoc unicum dicam, illos huic Idolo tantum tribuere, ut ad salvandum se nihil aliud requiri credant, nisi frequentem horum verborum repetitionem: NAMU, AMIDA, BUTH, hoc est, *Felix* Amida *salva nos.* Quæ verba identidem repetunt, rosaria sua, seu coronas è globulis precatoriis confectas gerunt, quas *Japonii* communes habent cum Christianis, & in Idolorum manibus ferè depinguntur, uti hîc imagine adjuncta vides, quæ imaginem *Amidæ* refert, & *Pussæ Sinarum* Deastræ undequaque respondet, ut posteà videbitur.

Amida Numen *Japoniorum, Horo* Ægyptio Numini respondens.

Verùm nè quicquam meis verbis asserere videar, verba Authorum, ex quibus dicta deprompsi, adjungam; ita enim in Hispanicis relationibus P. Ludovicus Gusmanus de his loquitur.

Ludovicus Gusman.

Aunque las sectas de Japon *son muchas, y muy differentes, pueden se reduzir à dos principios universales. El primero es, de los, que niegan aver otra vida, mas de las que perciben por los sentidos exteriores, ni premio, ni castigo por las buenas o malas obras. Los que professan esta secta, se llaman* Xenxus. *Todos estos* Bonzios *y* Feligreses *adoran a unos idolos, que llaman* Chamis, *los quales fueron Sennores de* Japon, *y muy sennalados en la guerra. Tienen estos* Chamis *templos muy ricos y sumptuosos, y por ellos juran en los negocios graves, que se offrecen. Tambien acuden à pedir les salud, y victoria contra sus ennemigos. Entre los que confiessan aver otra vida, ay dos sectas principales, de las quales salieron otras muchas; La prima destas se llama de los* Xedoxius, *que quiere dezir, hombres del qual cuentan mil patrannas y mentiras, que fue hyo de un Rey de* Levante, *y tuvo dos hys, y que muerta su muger, hizo por ella, y por todos los, que le adorassen, grande penitencia, de manera, que por salvar se no tuviessen necessitad mas que repetir estas palabras:* Namu, Amida, Buth, *que quieren dezir,* Bienaventurado Amida salva nos: *y assi las dizen con grande efficacia y devotion, passando las cuenta de sus rosarios, que por esto traen siempre en los manos.* Hæc Gusmannus. Modum autem inter orandum tractandi rosaria, aliaque dicta confirmat Franciscus Belleforestus libro 4. Histor. universal. c. 6. Gallico sermone conscripto his verbis: *Les* Japonnois *(comme aussi en usent les* Indiens *Orientaux) portent des Paternostres de diverse sorte, ainsi que nous, sur & avec lesquels ils content le nombre de leurs oraisons, plus longues beaucoup que les nostres qu'on nous à commandé de dire, & les disent cent & huit fois, à cause que leurs Docteurs &* Bonzes *tiennent, qu'il y a autant de sorte de pechéz es-quels l'homme se peut souiller, & que contre chasque de ces vices, il faut s'armer d'une de ces prieres. Tous les matins en se levant ils disent neufs paroles, haussans les doigts de la main droicte, estimans que cela profite pour empescher, que le Diable ne leur porte nuisance aucune,* &c.

Idola *Chamis.*

Porrò alia quoque secta *Japoniorum* est, dicta *Foquexus*, à Libro hujus nominis, atque hæc adorat idolum *Xaca* vel *Jaca* dictum, de quo mille commenta quoque spargunt; Cum devotione quinque hæc verba dicere, *Namu, Mio, Foren; Qui, Quio*, sufficere ad beatitudinem consequendam credunt; etsi nemo hactenùs dictorum verborum, utpote ab *Indis* acceptorum, energiam intellexerit. Discipuli hujus *Xacæ* fuerunt *Cambadagi* & *Cacubao*, quorum utrumque ob excellentiam Divinis honoribus prosequuntur *Japonii*. *Cambadagi* Dæmonium veriùs quàm homo, si fides relationibus habenda, videtur fuisse; docuit ipse primus ritus adorandi Dæmonem, præterea modum Dæmonem certis verborum incantationibus in corpus cujusvis compingendi, similiaque Dæmonum propria ostendit. Hanc sectam sequitur illa, quam *Samabugi*, hoc est, *Militem montium* appellant; Atquè hi proximè æmulantur *Sinensium* ritus in conjurandis Spiritibus & Geniis in statuas, Divinationibus omnis generis

Secta *Foqueux* adorat *Xaca.*

Cambadagi, Cacubao primus Dæmonolatriam docuit.

Samabugi miles montium.

sunt deditī; solitudinem & asperos montes amant, ac proindè parùm in locis cultis & habitatis spectantur: de quibus ita Gusmannus: *Este mismo* Bonzo Combadagi *tuvo otros dos discipulos, que fueren hermanos de patre y madre, los quales tomaron tambien la doctrina de su Maestro, que fundaron ellos por si otra nueva secta, y pejor que todas las passadas, cuya professíon es, offrecerse de todo puncto al servitio del Demonio, y darse por muy intimos siervos y familiares suyos. Llaman se los que tienen esta secta* Jamabugis, *que quiere dezir*, Soldados de la Sierra, *porque los mas dellos viven en unas muy aspras montannas, y pocas vezes los veen en poblado. Otros ay que possan su vida con mil embustes y hechizerias, que usan por el pacto, que tienen con el Demonio, como es descubrir algunos hurtos, dezir por la mano la buena o mala ventura, commo* Gitanos, *y adevinar algunas cosas futuras. Entre otras cosas que dexaron los fundadores d'esta secta para los que la huviensen de sequir, fue una peregrination, que hazen dos vezes cada anno, para adorar el Demonio en cierto templo, que por ser cosa tan particular y extraordinaria, la pondre aqui, como la conto uno d'estos* Bonzios, *que la avia andado siete vezes, y despues por la misericordia de Dios nostro Sennor fue Christiano.* Hæc Gusmannus. Quæ confirmant *Epistolæ Lusitanicæ anno* 1565. *è* Japonia & China *missæ*, quas consule: extant enim impressæ *Eboræ*. Multa rara omninò & admiranda hoc loco de similibus Dæmonis machinationibus adducere possem; sed quia ad institutum nostrum non sunt, ad ea, quæ ad rem nostram faciunt, calamum convertamus.

Gusman.

Idolum *Pussa* sub alia forma.

Typus Pussæ seu Cybelis aut Isidis Sinensium.

Characteres Sacri, quos Sinæ à Brachmanib9 acceperunt, iisq; magnæ suæ Deastræ attributa exprimunt.

Amidæ Numen Japon: parallelum Harpocrati.

Novimus ex *Jamblicho* & *Clemente Alexandrino Ægyptios* Deum flori lothi insidentem mysticè depinxisse, quam sacram pingendi rationem Gnostici sectati postmodum *Harpocratem* eidem flori lothi variis symbolis instructum repræsentarunt. Videtur hic mos non in *Persiam* tantùm, *Indiamque*, sed & in ultimum Orientem quoque *Chinam* & *Japonem* penetrasse. Depingunt illi Numen illud suum celebre *Amidam*, vel alio nomine *Fombum* Flori seu Rosæ, aut Nympheæ insidentem, magno radiorum fulgore coruscantem, cujus imaginem cùm R.P. Assistens *Portugalliæ* mihi communicasset, opportunè eam hìc adjungendam censui.

Hanc sectam *Jenxiorum Fombum* nominant, quæ longè aliter de hac *Amida* sentit, quàm *Xodoxiorum* secta, de qua paulò ante: dicunt enim esse invisibilem substantiam, separatam ab omni elementorum compositione, ante omnem creaturam existentem, omnium fontem bonorum. Hinc eam mysticè pingunt supra Nympheæ florem, veriùs lothi sedentem, ad reconditas hujus virtutes & perfectiones subobscurè insinuandas, quas & habitus, cui involuta cernitur, indicat.

Mystica significatio Numinis supra florem sedentis.

De *Cybele Sinica*, quam *Pussam* vulgò vocant.

Descriptio Pussæ Cibeles Sinensium. πολυβραχίων.

Imago seu Idolum *Pussæ* supra florem lothi aquaticæ sedet, manibus mira digitorum contorsione, modestiam singularem unà junctam gravitati præ se fert, è cujus dextro octo brachia, ex sinistro latere totidem prorumpunt, quorum manus singulæ nescio quid mysticum, uti gladios, & quas hellabardas vocant, libros, fructus, plantas, rotam, ornamenta, pyxidem, ampullam gestant; *Bonzii* ejus originem sic describunt: Ante generationes decem, ajunt, tres puellas sive Nymphas è Cœlo in fluvium lavatum descendisse, quarum nomina erant, *Angela*, *Changela* & *Fœcula*; quo tempore supra vestem *Fœculæ* in ripa apparuisse demissam, nescio undè allatam *Vesicariam* cum fructu suo corallino (quam ego veriùs *Heliocacabum* aut *Lotum aquaticum* puto) quem uti illa conspexit, confestim arripuit & deglutiit; undè factum, ut aliis duabus Cœlum repetentibus, hæc ex esu fructus gravida dimissa sit, donec eniteretur filiolum, quem jam ablactatum, & in exigua insula fluminis positum jussit exspectare educatorem, qui mox illuc piscatum erat venturus, se interim undè venerat, reversuram; ipsa ad cœlos abeunte protinus, prout dixerat, evenit: educatus quippè à piscatore, in maximum virum evasit, qui posteà toti Imperio potitus leges præscripsit, longè latèque dominatus. Hanc fabulam quoque in *Brachmanum* monumentis reperi, quamvis aliis fabularum monstruosis relationibus involutam. Literati, qui nonnihil altius præ plebe sapere videntur, hanc *Pussam* πολυβραχίωνα nil aliud denotare ajunt, quàm Deorum omnium matrem, quam *Ægyptii* nunc πολύμαστον, id est, *multiplici uberum serie turgentem*, modò brachiorum multiplicitate ἱερογλύφως descriptam, *Isidem*, *Græci Cybelen* dicunt, undè qui ex *Sinensium* Sapientibus πολυθείαν rident, veteres Sapientes secuti hujus Deastræ Schemate nil aliud, quàm beneficæ Naturæ vires, robur, & potentiam in omnia denotare sentiunt; quæ omnia per 16 brachiorum symbola denotantur; Siquidem per sedecim sæcula sub hujus tutela Deastræ *Chinam* in summa pace, sedecim aurea secula transegisse narrant. Loto autem insidet, quia hæc planta aquis innatans fœcundo humiditatis affluxu perpetuò irrigata humidum rerum omnium principium innuit, quod & plerique sensatioris animi Literati *Sinæ* unà cum priscis *Græcorum* philosophis sentiunt; Naturæ verò moderatricem esse dicunt *Pussam* illam, sivè ut melius dicam, *Isidem Sinicam*, aut *Cybelen*, cujus influxu omnia fœcundari conservarique credebatur.

Fabula.

Quid herba Vesicaria.

Expositio Symbolorum Pussæ.

Quæ omnia confirmantur ex epistolis Lusitanicis anno 1565. ex *Japonia* in *Europam* datis, in quarum una Ludovicus Froës ita de hac *Amida* scribit Lusitanicè: *Os seus mosteiros sam muito sumptuozos & tem grandes rendas. Naõ podem termolheres sopena de os matarem.* Amida *esta nos seus templos em hum altar nomeo domesmo templo. Onulto he de syaon quasi como molher com orelhas furadas e hũa claridade de rayòs, que ocerca assentado sobre hũa roza de Paò, que ocercla muito fermoza.* Et in alio loco: *Na primeira questaon propòs que os* Jenxus *tinhaon haver hum ser invisivel separado da natureza dos quatro elementos, à que chamavaon por outro Fonrai Come Mogui, e que os atributtos, que os litrados davaon à este ser invisivel, eraon os seguintes, convem à saber, que antes deste Mundo, ceos e terra serem creados o Fombum semper fora enunca tivera principio, nem havia de ter fim, e que por elle foraon creadas todas as couzas, que seu ser estava dentro na terra e nos ceos, e fora delles, por naon ser limitado à lugar finito que non governo, e conserva çaõ de todas as couzas, naon padecia movimento algum; nem tinha cor, nem accidente visivel, poronde dos olhos corporais podesse ser visto, que os homẽs e todas as criaturas tinhaon, havia neste Fombum em mais eminente graon de perfeiçaõ, per ser fonte perenne de todo o bem.* Ex quibus patet, prudentiores è luminis naturalis præscripto multò aliter de Diis suis sentire, quàm rudiores. *Amidam* enim, quem rudes præter multa figmenta, eximium hominem fuisse asserunt, Doctiores fabulas de eo vulgò creditas, exemplo *Ægyptiorum* ad mysticos sensus detorquent.

Ludovicus Froës, epistola.

Rerum omnium sempiternum & invisibile principium credunt sapientes *Sinæ.*

Præterea Solem quoque & Lunam *Ægyptiorum* aliorumque Orientalium exemplo adorant, uti ex epistola Lusitanica constat. *Cren os mais delles em homẽs antiguos, os quaes (segunda tenho alcançado) eraon homẽs, que viveraon como philosophos; muitos destes adoraon o Sol e outros à Luna.* Et confirmantur ex *epistola quadam S. Patris Nostri Francisci Xaverii anno* 1549. *quinta Novembris, ad Collegium Goanum data,* ubi multa alia quoque de hujus gentis superstitionibus invenies. Quod si pompas & festivitates, quas quotannis Diis suis exhibent, cum pompis & solennitatibus *Ægyptiis* quotannis peragi solitis comparaveris, easdem omninò paucis exceptis invenies. Videtis in iis, non secus ac in *Komasiis Ægyptiorum*, teste *Clemente*, fieri solebat, portentosas Deorum statuas, varia pompa & ridiculis *Bonziorum* gesticulationibus circumferri; de quibus ita in epistola quadam Ludovicus Froës. *He costume antiquissimo de* Fiyenoijama, *todos os annos fazerem ali os* Bonzos *hũa sumptuosissima festa à este Idolo, decendo de riba todos* Bonzos *armados, os qua es tomavaõ as costas sete cadeiras muy grandes, que estaõ metidas em sete templos. Acaba da esta festa de* Sacamoto *se fazia logo cà outra no* Micáo *à outro idolo ou* Cami, *que se chama* Gujon, *à mais solenne de todo o* Japaon, *à que parece que o Demonio quis contrafazer à fazer* de Corpus Christi, *porque ali fazem todos os castellos danças, jogos, personados, levaon en as maõs, os idolos. A estes se seguenoito ou des lanternas de maõ, as ilharguas, das quaes vaõ em roladas com beatilhas, delgadas, e escritto o nome de seu Pagòde e dentro huãs candeas accezas*, & cætera; quis hîc non Isiacam pompam describi videt?

Lud. Froës.

Dæmon imitatur Sacra Christianorum in Idololatricis festis.

Processione peractâ templa sua ingrediuntur, in quibus non secùs ac in *Ægyptiorum* adytis innumeram videas omniformium Deorum turbam, quorum multi capite bovino, canino, aliorumque animalium deformati, formidabile intuentibus præbent spectaculum; alii multis brachiis effigiati, monstris quàm Diis similiores sunt.

Polymorphosis Numinum Sinicorum Japoniorumque.

Meminit hujus Japonicæ Idololatriæ Secundum Volumen variarum navigationum & itinerum Italicè conscriptorum fol. 51. *In questa* Isola *& in altre vicine tutti i loro idoli sono fatti diversamente, perche*

chè alcuni hanno teste di Bovi, altri di Porci, altri di Cani e di Becchi, & di diverse altre maniere, e vene sono alcuni, ch' hanno un capo e duoi volti, altri trè capi, cioè uno vel luogo debito, gl' altri due supra cada una delle spalle, altri c' hanno quattro mani, alcuni dieci, & altri cento; quelli che ne hanno più, si tiene che habbino più virtù & à quelli fanno maggior riverentia, & quando i Christiani gli dimandono, perche fanno gli suoi Idoli così diversi, rispondono, così nostri padri & predecessori gl' hanno lasciati. Hæc ad verbum ex Marco Paulo Veneto desumpta videntur: nam lib. 3. c. 6. ubi de *Insula Zipangri*, quæ eadem est cum *Japonia*, loquitur, ita scribit: *Colunt Viri* Zipangrii *varia idola, quorum quædam habent bovis caput, quædam caput porci, & quædam caput canis, & aliorum diversorum animalium; sunt quædam quæ habent quatuor manus, alia viginti, & alia centum; & quod plures habuerit manus, majoris putatur virtutis. Sunt rursus quædam quæ habent quatuor facies in uno capite, & alia tria capita, unum super collum, & alia duo super utrumque humerum. Et cum incolæ interrogantur, undè hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere, quàm quod ab illis acceperunt.*

M. Paulus Venetus.

Ægyptia Numina *Sinis* familiaria.

Ægyptios certè *Osiridem* seu *Solem* bovino capite; *Anubidem* seu *Mercurium* canino; *Pana* Hircino; Arietino denique *Ammonem* expressisse, in præcedentibus passim monstratum est; *Serapidis* quoque imaginem atque *Dianæ* tricipitem fuisse, Maro docet:

Simulacra *Ægyptiorum* πολύμορφα.

> *Tergeminamque Hecaten, tria Virginis ora Dianæ.*

Quadrifrontis quoque Jani frequens apud *Mythologos* fit mentio, sicuti & Centimani Briarei; quibus sanè nihil aliud antiqui voluerunt, quàm multiplices Solis effectus; ac Janus quidem quadrifrons plerisque locis informari solitus est ea de causa, quod illi rerum omnium principia, finesque, introitus, exitusque dicati essent; quin & quæ illi templa erigebantur, quadrata specie fiebant; vel etiam, ut per quatuor illos vultus, quatuor anni partes indicarent, quas *Græci*, *Latinique* Horas usitatissimo vocabulo appellarunt; Centimanus autem *Briareus* idem quod Sol dicitur; Unde *Homerus* Solem ἑκατόγχειρα nuncupavit, quorum significata cum veluti hieroglyphica quædam interpretentur, non importunum fuerit hìc explicasse. *Interpretes Hesiodi* per *Briareum* Vernum tempus dici tradunt, ob herbarum, florum, & frondium copiam, quam affluenter adeò subministrat. Per Gygem verò Hyemem & ipsum Centimanum ob ea multa, quæ jam dudum collecta congestaque in varios mox usus distribuit, & negotiis quæque suis accommodat. Quod verò Sol Centimanus *Homero* sit, multa & innumerabilia ejus officia, quæ magis aperta cognitaque sunt, quam recensere oporteat, effecerunt; quæ omnia suprà de *Pussæ* Deastræ *Sinarum* πολυβραχίων Idolo luculenter patuerunt.

Quadrifrons Janus.

Centimanus Briareus.

Quid per *Briarea Græci* intellexerint.

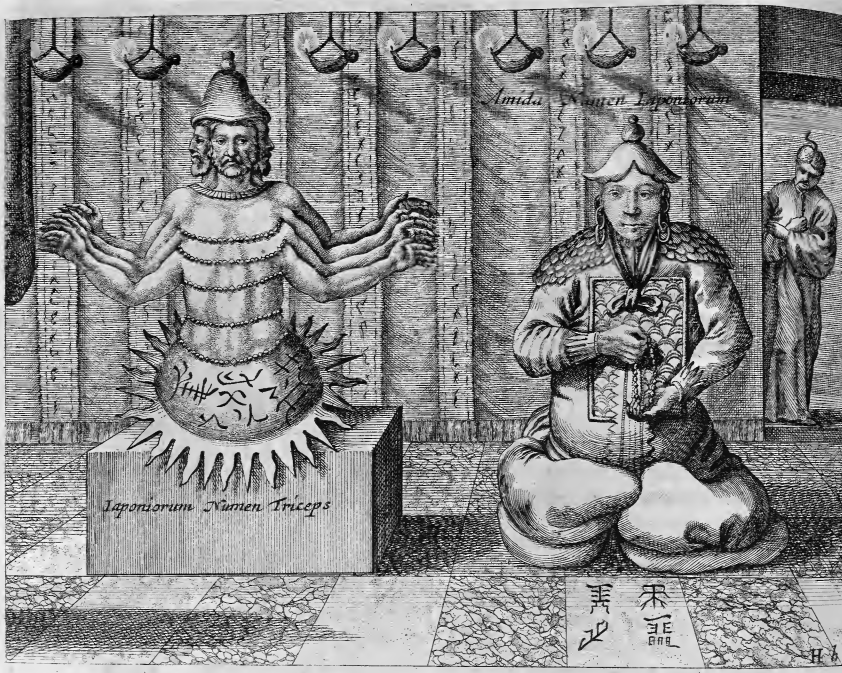
Quæ cum ita sint; annon hunc *Sinæ* & *Japones* varia illa Idolorum metamorphosi respexerunt? Certè subscribit hisce Ludovicus Gusmannus in historia de *Japonia* l. 5. c. 9. ubi tradit, *Japonios* summo honore venerari solitos statuam quandam tricipitem πολυβραχίονα; quâ *Japonios* nihil aliud significare dicit, nisi varias istius Numinis perfectiones; verba Hispanica subjungo. *En uno altar deste templo avia uno idolo muy grande, cubierto de oro, con tres cabezas, y mas de quarenta brazos y manos; dizen que con esto se dan à entender las muchas perfectiones de su Dios; junto à este idolo, havia otros mil y quinientos, tambien dorados, repartidos en nueve ordenes, à manera de choros de Angeles, y sera cada una de la estatura de un hombre.* Quis non videt, Diabolum hìc antiquorum superstitiones Christianis mysteriis mixtas æmulatum esse? imaginem ex his unam, quam hìc *Romæ* videre contigit, paulò ante exhibuimus.

Gusman.

Prætereà non πολυμόρφοις tantùm

Bestiarum cultus.

tùm *Ægyptiorum* in Diis effigiandis *Sinas* & *Japonios* æmulatos, ſed & beſtias quoque vivas *Ægyptiorum* more, veluti piſces, gallinas, cervos, lupos, canes, boves adoraſſe, poſt Paulum Marcum Venetum teſtatur Ludovicus Froës in epiſtola jam ſæpè citata. *A primeira he hũa alagoa de tiro de eſpingarda em comprimento, e largura e ſaõ os peixes tantos, que naon tem conto andaõ huñs por cima dos outros, e por ſer dedicada à o Pagode, nen hũa peſſoa he onza da à tirar delle peixe algun, crendo que ſe o tirarem ſe tornaraõ leprozos. Os* Bonzos *naõ com em peixe, porque o tem em ſua lei por graviſſimo peccado, e matar hum homen, ou furtar, naõ o tem por peccado algun.*

Japoniorum Numen Triceps. *Amida* Numen *Japoniorum*.

Japoniorum Numen triceps & ὀκτωβραχίων.

A terciera he, que ha grande numero de veados nacidade, que ſaõ do Pagode, e andaõ pellas ruas à maneira de cães em Eſpanha. Nen hũa peſſoa lhe toca, nem poem maõ, e ſe alguem da pencada em qualquer veado he prezo, e paga poriſſo grande pena, e ſe mata matáno pollo tal crime, e perde toda à fazenda, e ſe por ventura morre o veado em algũa rua, ſenaõ ha prova certa, que morreo de doença, a tal rua he deſtruida, e as fazendas perdidas, e aſſi viven ſogeitos a o demonio, que naõ ſomente faz, que o adorem, mas fallos adorar beſtas, como em outro Reyno adoraõ lobos e lhes fazem templos e pregaçoẽs; eſtando algun doente, di zemlhe que ſe con ſole que ſe tornara em lobo, riſponde, que naõ tem tanto merecimento, que alcance tanto bem. Verùm hæc de *Japoniorum* Diis dicta ſufficiant. In Tartarico Regno *Necbal*, Pater Gruberus Idola πολυκέφαλα quoque in Fanis expoſita ſe obſervaſſe refert, hujus Figuræ ſequentis.

Ante-

Pagodes *Indorum* Numen. Idolum *Menipe*.

Antequam finem huic Capiti imponerem, in *Relationem* quandam Italicè ſcriptam incidi, quam *de rebus Chinenſibus Chriſtophorus Burrus* non ita pridem fecerat. Occurrerunt in ea Relatione multa ſanè ad rem noſtram facientia; quæ quia ad dicta confirmanda multum conferre poſſunt, adjungenda exiſtimavi. Nam præter dogmata quæ cum *Sinenſibus* & *Japoniis* communia habent, alia quoque propria & iſti genti particularia tenent; queis maximè ad Pythagoræorum doctrinam accedunt. Credunt illi immortalitatem animæ, μετεμψύχωσιν, παλιγγενεσίαν, animam Mundi, aliaque Platonicæ & Pythagoricæ philoſophiæ propria, præterea Mundum credunt ovum quoddam fuiſſe, cujus cortice firmamentum, albugine æthereum ſpatium, vitello demum Terra conſtiterit; machinam quoque Mundi nihil aliud, niſi magnum quoddam animal eſſe, ſive hominem aſſerunt, cujus caput Cœlum; oculos, aſtra; pilos arbores, plantas, herbas; oſſa metalla eſſe, ſimiliaque, quæ de magno illo animali & megacoſmo dicti Philoſophi aſſeruerunt, profitentur. Verùm audiamus verba ipſius Authoris. *Die de queſto Filoſofo cognitione de la fabrica del Mondo con due metafore, una fù, che il Mondo era nato da un ovo, ilquale poi talmente ſi dilatò, che dalla ſcorza di quello ſi diſteſero gli cieli, dalla chiara formoſſi l' aria, e ſi ſparſero l'acque & il fuoco; e dal roſſo formaſſi la terra, e tutte l'altre coſe terreſtri. L' altra* meta-

Μετεμψύχωσις Pythagorica.

Chriſtophorus Burrus in ſua Relatione de Concincina.

metafora prese egli dal corpo de un certo huomo grandissimo detto da loro Banio, *che noi chiamaressimo Microcosmos, dicendo che da questo huomo gigante altissimo, era uscita questa machina del Mondo, stendendosi il teschio ne' cieli, i due occhi in Sole e Luna, la carne la terra, l'ossa i monti, capelli in herbe & arbori, il ventre nel mare; & in tal guisa adattando minutamente con operationi tutti i membri, & compositione del corpo humano, alla fabrica & ornamento di questo mondo, giunge à dire, che da i pedocchi di questo gigante si erano formati gl'altri huomini tutti, che poi dispersero per il Mondo.* Iterum cum cæteris vicinis gentibus asserunt, defunctos cibo & potu indigere, undè iis quotidiè splendida præparantur convivia. *Il terzo che l' anime de defunti hanno bisogno di sustentamento & mantenimento corporale, onde alcune volte frà l' anno, secondo la loro usanza, fanno li figli à padri defonti, i mariti alle moglie, gl' amici à gl' altri amici, spendidi e lauti banchetti, aspettano gran pezzo, che arrivi il defonto convitato, e seda à mensa per mangiare.* Quæ omnia suprà fusiùs exposita vide. In eodem errore *Tartari* sunt; *Colunt* (inquit Paulus Marcus Venetus) *pro Deo Numen quoddam ab illis confictum, quod* Natagai *vocant, putantque illud Deum Terræ, atque gregibus pecorum placant. Hoc numen in maximo honore habent, nec est aliquis, qui in domo sua illi non imaginem dedicaverit. Et quoniam credunt Numini* Natagai *uxorem esse, & liberos, collocant etiam ipsi juxta penates suos imagunculas quasdam uxoris ac filiorum loco, uxoris quidem simulachrum ad sinistram, & filiorum imagines ante faciem Idoli collocantes. His idolis magnam faciunt reverentiam, præsertim quandò vadunt ad prandium, vel ad cœnam, tunc etiam antequam ipsi comedunt, perungunt ora imaginum pinguedine carnis coctæ, & partem prandii, aut cœnæ extra domum in honorem illorum ponentes, credunt eos hinc cibari.* Sed nos ad *Cocincinenses* revertamur, quorum proprium est, Reges sanctitate vitæ illustres divinis honoribus, iis innumera idola dedicando revereri: in ipsa autem Apotheoseos solennitate *Ægyptios* omni ex parte imitantur. Modus Apotheoseos sequitur.

Fabula de Gygante magno.

Natagai Numen Tartarorum.

Virorum illustrium cultus.

In medio palatii ἀποθεωμάτων (extructo magnificentissimo monumento unà cum altari multo & exquisito labore adornato) arcam cadaveri destinatam non minoribus sumptibus apparant, quam in altari dicto collocatam *Onsay* candidis induti vestimentis, variis cærimoniis ac sacrificiis consecrant, vinum, boves, aliaque animalia magno numero offerentes; quibus ritè peractis omnem illam molem unà cum apparatu concremant, solo corpore defuncti sibi reservato, quod sepelire fingentes per duodecim alias sepulturas de una in alteram secretò & cum astu traducunt, ut hac ratione superstitiosa plebs semper de loco sepulturæ dubia maneat & anceps, ac proindè ex hac incertitudine plus erga novum hoc Idolum devotio crescat & veneratio, dum in omnibus iis locis, in quibus ossa condita esse, aut ea inveniri posse suspicantur, ritus & sacrificia cæteris idolis debita perficiunt. Sed audiamus verba Burri: *Finiti questi giorni posero fuoco à tutta quella machina, abbrugiando & il palazzo & il tempio con tutti gli addobbi & apparati, solo conservando l'arca con il cadavero; quale fù poi sepelito & transfugato per dodici sepolture da una in un' altra segretamente & di nascosto, acciò restando il popolo dubioso sempre in qual luogo fusse lasciato, con l' intercezza maggiormente crescesse la veneratione del novo idolo, adorandolo in tutti quelli luoghi, nelli quali potessero pensare, che si ritrovino quell' ossa.* Ita Burrus; In quo quidem *Ægyptios* imitantur, qui ab Iside instructi Osiridi illi suo simili astu Divinitatem acquisivêre. De Iside ita Plutarchus: *Osiridis partes omnes dispersas præter pudenda cum invenisset, cupiens incertum esse Viri sepulchrum, ab* Ægyptiis *autem & singulis hominibus honori haberi, ex aromatibus ac cera singulas eas partes*

Osiridis Arcanas Sacra adhuc durant in *Indiis.*

tes

tes in formam hominis viro similem composuit; convocatis deindè Sacerdotibus, singulis dedit Osiridis imaginem, asserens eis solis corpus illius creditum, atque adjurans, ut nunquam apud sese sepulchrum Osiridis ulli panderent, utque illum in abditis servatum, veluti Deum colerent; qua ex re nunc etiam quilibet Sacerdos testatur penes se Osiridem sepultum esse. Et cætera quæ sequuntur. Fuit hæc callidi Dæmonis inventio, quæ multum ad irretiendos superstitiosorum in falso Deorum cultu animos valuit. Sed hæc de *Japoniis* sufficiant.

Dæmonum fraus.

CAPUT III.

De *Indorum* Idololatria Sinicæ parallela.

DIviditur *India* in varias provincias, variasque Insulas adnexas habet, quæ omnes iisdem propè in Deorum cultu cærimoniis utuntur: Nam præter innumeros alios particulares Deos, Solem cumprimis adorant & ignem; huic varia per anni decursum festa & solennitates instituunt, in quibus omnibus ita cum *Ægyptiis* & *Persis* conveniunt, ut nihil propemodum in ipsorum sacris, quod ab iis non desumpsisse videantur, appareat.

Præter *Græcorum Ægyptiorumque* imagines adhuc ibi reperiri summâque veneratione coli, quotquot eas regiones peragrârunt, testantur. Præ cæteris autem cultus *Apidis* in figura Vaccæ, seu Bovis cornuti viget, quem nullis non templis, porticibus ac viis reperias. Retulit mihi Ludovicus Sachinus mercator Avenionensis, in Regno *Mogorum* eo in loco, ubi collimat cum *Bengala*, in publica & regia via ingentem Bovem erectum, cujus oculorum cavitatibus duo prægrandes Carbunculi seu Rubini inditi Idolum mirum in modum radiare faciant; retulit quoque neminem iter suum auspicari, quin prius hoc Idolum vaccinum certis sacrificiis placârit. Marcus Paulus Venetus dictis astipulatur, plerasque enim insulas *Bengalæ* vicinas hoc improbo Bovis cultu imbutas tradit; verba ejus subjungam: *Sunt habitatores Regni* Var *omnes idololatræ, multique eorum adorant Bovem, ut rem Sanctam, nec ullum occidunt, cum autem bos aliquis moritur, perungunt domos suas adipe ejus.* Et de *Meliapore* urbe S. Thomæ. c. 28. *Cum hi qui boves adorant, ad bellum procedunt, deferunt secum pilos bovis sylvestris, eosque ligant ad crines equorum suorum, quibus insident; pedites verò ad scuta & crines suos pilis illis ligant, credentes se in bello tutos esse ab omni periculo; nam bovem sylvestrem magnæ sanctitatis esse asserunt.* Et Cap. 30. ejusdem Libri: Laënses *boves adorant, & cum magna reverentia perungunt se unguento, quod de ossibus bovinis contritis faciunt.* Deorum quoque *Græcorum* præter *Ægyptios*, vestigia extare, ex literis P. Joannis Lopez Soc. JESU Procuratoris *Indiæ* & *Insularum Philippinarum*, cum quo & oretenus postmodum de hujusmodi hîc *Romæ* tractavi, constat: *Secta* Philippinorum, inquit, *est idololatria eadem, quæ* Romanorum & Græcorum, *Jovem aliosque Deos adhuc adorant; nomina dictorum Deorum habent sed in sua lingua: Verbi gratia, Jupiter vocatur* Maglente, *quasi dicas, fulmina vibrans, à* lente, *quod fulmen, &* mag *quod vibrare significat, deducto nomine. Atlas vocatur* Tomcon Langit, *hoc est, columna Cœli,* Langit *Cœlum,* Tomcon *columnam significat, & sic de cæteris: habent quoque suos Campos Elysios, quos* Calongdan *vocant, id est, occasum Solis.* Quod manifestum signum est idololatriam *Ægyptiorum* & *Græcorum* in ultimum Orientem usque pervenisse; imò luculentiùs id ostendit Philostratus in vita Appollonii.

Apidis cultus adhuc viget in *Indiis*.

Bovis cultus.

M. Paulus Venetus.

Laënses bovem colunt.

Insularum Philippinarum Idololatria.

Θεῶν δὲ ἀγάλμασιν ἐντυχεῖν φάσιν. Εἰ μὲν Ἰνδοῖς, ἢ Αἰγυπτίοις, θαῦμα οὐδέν. Τὰ δέ γε ἀρχαιότατα τῶν παρ' Ἕλλησι, τό τε τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Πολιάδος, καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Δηλίου, καὶ τὸ τοῦ Διονύσου, καὶ τοῦ Ἀμυκλαίου, καὶ ὅποσα ὅδε ἀρχαῖα. Ταῦτα ἱδρύεσθαί τε Ἰνδοὺς τούτους, καὶ νομίζειν Ἑλληνικῶς ἤθεσι. Φασὶ δὲ οἰκεῖν τὰ μέσα τῆς Ἰνδικῆς, καὶ τὸν ὄχθον ὀμφαλὸν ποιοῦνται τοῦ λόφου τούτου. Πῦρ τε ἀπ' αὐτοῦ ὀργιάζουσιν, ὅ φάσιν ἐκ τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων αὐτοὶ ἕλκειν. Τούτῳ δὲ τὸν ἡμνὸν ἡμέραν ἄπα ἐς μεσεμβρίαν ᾄδουσιν.

Apollonius Thyanæus apud *Heroſtratum.*

Deorum quoque ſimulachra complura illic ſe vidiſſe tradit Apollonius, *nihil quoque miratum eſſe, quod* Indorum *aut Ægyptiorum Deorum illuc imagines viderit; ſtupuiſſe autem, quod eorum, qui ad* Græcos *antiquiſſimi habentur, aſpexerit ſimulachra ceu Minervæ Poliadis & Apollinis Delii, præterea & Dionyſii, & Amyclæi, & aliorum hujuſmodi; horum enim ſingulis* Indi *ſtatuam poſuêre, Græcoque ritu iiſdem ſacrificant; Dicunt autem* Indiæ *medium ſeſe colere, eumque tumulum quaſi umbilicum eſſe, & ab eodem ſacrum ignem capiunt, quem ſeſe à Solis radiis accepiſſe gloriantur, atque ob ejus rei memoriam hymnum jugiter ad meridiem uſque decantant.*

Brachmanum inſtituta.

Brachmanes autem & Gymnoſophiſtas, uti olim, ita in hunc diem Pythagoricam vitam ducere ex *Hiſtoria Indica Maffæi*, aliorumque conſtat, de quibus & Damis comes Apollonii multis agit apud Philoſtratum. *Dogmata Pythagoræ profitentur, divinationis apud eos præcipuum ſtudium, humi dormiunt, herbis tantùm victitant, Solem adorant, ignem Solaribus radiis conceptum ſummo ſtudio fovent; hunc variis ritibus & precationibus placant; comas nutriunt, Mythram geſtant, & Pagodes ſeu Iſiacas ſtatuas, nudis pedibus ambulant, lineis induuntur veſtimentis, baculo fulciuntur;* Quæ quidem Ægyptiis Sacerdotibus ſolis competunt. Meminit horum quoque Nicolaus Contarenus Venetus in Libro, quem de itinere in Indias conſcripſit: *Per tutta* l'India *ſi adorano gli Idoli (cioè Pagodes) alli quali fanno le chieſe non diſſimili à quelle de Egitto, piene d'immagini omniformi depinti, e nelli giorni delle loro ſolennità le adornano con fiori & rami, gl' idoli ſono fatti ò di oro, ò di argento, ò di pietra, ò di avorio, de' quali alcuni ſono ſeſſantà piedi di altezza; Il modo come gli ſacrificano è molto vario infra di loro, perche alcuni ſi lavano con acqua chiara, avanti che entrano nel tempio, una volta la mattina, & un' altra à veſpere: Altri con legno d' Aloe, ò ſimili altri odori fanno ſacrificio à i loro idoli.*

Contarenus, itinerario Indico.

Quæ in hunc uſque diem in Regno *Indoſtan* ſeu *Mogorum* conſtanter à *Brachmanis* ſervantur, dum quotidie ſe in ſacro flumine *Gange*, veluti altero *Nilo* lavare ſolent, aquas verſus Solem ſpargere, ſimilibuſque eum ceremoniis venerari ſolent, uti non ſemel mihi narravit P. Henricus Rhoth. Ex quibus manifeſta *Ægyptiorum* morum rituumque veſtigia cernuntur.

Indoſtani hodie adhuc ſectantur ritus veterum *Ægyptiorum.*

Non deſunt ex *Indis*, qui *Ægyptiorum* quorundam Typhonem malignum dæmonem ſolenniſſimo ritu colentium exemplo, & ipſi humani generis hoſtem Diabolum adorent ac variis hoſtiis placent; Deſcribit hujuſmodi cultum ceremoniaſque in eo peragi ſolitas Ludovicus Barthema lib. 2. dell' India cap. 2. Verba ejus ſubjungam: *Il Rè di* Calicut *è gentile, & adora il Diavolo nel modo che intenderete. Loro confeſſano che uno Dio hà creato il cielo e la terra, e tutto il mondo, & è la prima cauſa di tutte le coſe, & dicono, che s'ei voleſſe giudicare voi & me & il terzo, e'l quarto, che non haveria piacer alcun d'eſſer Signore, mà ch'egli hà mandato queſto mondo à far giuſtitia, & à chi fà bene, ci li fà bene, & à chi fà male, ei gli fà male. Eſſi lo chiamano il Deumo, & Dio lo chiamano* Tamerani, *& queſto Deumo il Rè di* Calicut *lo tiene nella ſua Capella in queſto modo. La ſua Capella è larga duoi paſſi per ogni quadro & alto quattro paſſi, con una porta di legno tutta inta-*

Dæmonum cultus.

Lud. Barthema.

Idolum in *Calicut.*

Sacellum Idoli regium.

intagliata di Diavoli di rilievo; In mezzo di questa Capella v'è un Diavolo fatto di metallo, qual siede in una sedia pur di metallo; il detto Diavolo tiene una corona fatta à modo del Regno Papale con trè corone, e tiene ancora quattro corone, e quattro denti con una grandissima bocca aperta, con naso brutto, & occhi terribilissimi, & che guardan crudelmente, & le mani sono incurvate à modo d' un uncino; gli piedi à modo d' un gallo, di modo che à vederlo è una cosa molto spaventosa. Intorno alla detta Capella le sue pitture sono tutte Diavole, & per ogni quadro d' essa u' è uno Satanas posto à sedere in una sedia, laquale è posta in una fiamma del fuoco, nel quale stà una gran quantità d' anime lunghe mezzo dito & uno dito della mano. Il detto Satanas con la mano dritta tiene una anima in bocca mangiandola, & con l'altra mano ne piglia una altra dalla banda di sotto; ogni mattina gli Brachmani, *cioè Sacerdoti vanno à lavar il detto idolo tutto quanto con acqua odorifera, e poi lo perfumano, e come l' hanno perfumato, l' adorano, & alcuna volta frà la settimana gli fanno sacrificii in questo modo. Hanno una certa tavoletta fatta & ornata in modo di uno Altare, alta da terta trè palmi, larga quattro, e lunga cinque, laqual tavola è molto bene ornata di rose, fiori, & altre gentilezze odorifere: sopra la quale mettono sangue di gallo, & carboni accesi in uno vase d' argento con molti perfumi di sopra. Hanno poi un thuribulo, con quale incensano intorno al detto altare, & una campanella d' argento, laquale sonano molto spesso. Tegono in mano un coltello d' argento, col quale hanno amazzato il gallo, & quello intingono nel sangue, & lo mettono alcuna volta sopra il fuoco, & alcuna volta lo pigliano & fanno alcuni atti, come colui chi vuole givocare di scrimia, & finalmente abbrugiano tutto quel sangue, stando continuamente candele di cera accese; Il Sacerdote chi vuole fare il sacrificio, si mette alle braccia, alle mani, & a piedi, alcuni manigli d' argento gli quali fanno grandissimo rumore, come sonaglie, & porta al collo un pentacolo, & quando hà fornito di fare il Sacrificio, piglia tutte due le mani piene di grano, e si parte dal altar, & va al indietro sempre guardando all' altare, insino che arrivi appresso à un certo arbore, & getta quel grano per sopra la testa alto tanto, quanto può sopra del arbore, poi ritorna & lieva ogni cosa dell' altare.* Atque hactenus Ludovicus Barthema.

Cerimoniæ Idolo Dæmoniaco exhibitæ.

Ignis cultus.

Præ cæteris verò ignem tanquam sacrum animal adorant, huic filios immolant, in hunc seipsos conjicientes concremant, hoc facto venerationem erga eum monstrantes: Quem quidem cultum aliundè non didicerunt, quàm à *Persis*, eorumque vicinis *Chaldæis*; asservabant ipsi, ut suprà dictum est, in ædiculis pluribus veluti perennem, & veluti oraculum interrogabant de futuris. Cujus meminit Benjaminus in itinerario his verbis:

Benjamin in suo itinerario.

לפני הבמה של בית תפלתם
עמק גדול ומדליקין כל ימי
עולם שם אש גדולה וקוראין
אותח אלהותא ומעבירין
בה בניהם וגם משלין בתוה
חאש.

Ante aram Sacram ædium est ingens fovea, in qua continuatis seculis ardet ignis maximus, quem appellant divinitatem, per eum traducunt filios suos, mortuos verò prorsus illuc injiciunt. Pergit Rabbinus & commemorat admirandam stultæ gentis devotionem, quod qui sanctitatis affectent opinionem, se vivos in hunc ignem præcipitent, & magno spectantium applausu voluntariam sustineant mortem, quod me illius peregrini admonet in Luciano, qui ut aliis ludos exhiberet, sibi cruciatus fecit in Olympica panegyri seipsum spontè comburendo, saltem ut nominis famam pararet. Pergit postea Benjamin:

Seipsos in Sacrificium offerunt Idololatræ.

Sunt inter illos de Magnatibus terræ, qui devovent semetipsos in vita, ut comburantur igni; cumque id suis familiaribus & propin-

quis denunciant: Eccè votum feci spontaneum, ut insiliam in ignem vivus; respondent omnes & acclamant illi: O te felicem & beatum! *quando autem appropinquat dies executionis, parant ei convivium lautum, ipse verò vehitur caballo, si dives est, vel si pauperior, pedes incedit, usque ad marginem fossæ; ibi dum præceps ruit in flammas, omnes cognati ejus lætantur, tympana pulsantes & agentes choream, donec totus conflagret.* Ut verò cognoscas, quænam illa persuasio tam efficax esse possit, ut vitam sic prodigere velint, imò gaudeant cruciari, percipe ulterius insignem Diaboli actum, qua ratione tanta crudelitate hominibus illudat:

Appetente tertia die, veniunt bini Sacerdotes de primoribus in ædes combusti, & dicunt hæredibus ejus: Parate domum; nam hodiè accedet vos Pater vester, ut præcipiat vobis, quid faciendum sit; accersitis ergò ex urbe testibus, apparet Satanas illius habitu. Tunc uxor & liberi sciscitantur; Ecquomodo habeat in altero seculo? Respondet, veni quidem ad socios meos, sed illi me noluerunt recipere priùs quàm solverim universa debita familiaribus æquè atque amicis; partitur itaque opes suas hæredibus, jubens dissolvere quicquid ille debeat aliis, & exigere vicissim, quod illi debeant sibi. Has expensas consignant advocati testes, ut ille abeat viam suam; deinceps non cernunt eum ullatenus. Tali mendacissima fascinatione, quam edunt magici Sacerdotes, confirmantur illi, ut dicant, simile quid non contingere in universa terra. Hæc Benjaminus, quæ omnia à *Paulo Marco Veneto*, quomodò Benjaminus ea refert, tradita *Persarum* ritibus omninò consentiunt. Et in *India* quam *Indostan* vocant, in hunc usque diem barbaros hosce ritus perseverare, mihi sæpè suprememorati Patres ex *Mogorum* Regno huc *Romam* Procuratores de mulieribus ad defunctorum maritorum amorem contestandum seipsas Vulcano consecrantibus retulerunt, qui quo tempore *Agræ* metropoli *Mogorum* morabantur, hujusmodi barbaras solennitates summâ admiratione

Indostani igne se concremant.

spectarunt. Sed quia res digna fuit, quæ in considerationem profundæ harum gentium cæcitatis veniat, paucis impiam & plenam inhumanitatis consuetudinem exponam.

Historia mira.

Mos est in *India*, cæterisque adjacentibus Regnis, ut nonnullæ uxores post maritorum obitum sive ob ulterioris vitæ fastidium, sive ad immortalitatis sibi nomen comparandum, sive etiam ea de causa, quod maritorum absentiam sustinere amplius nesciæ, spe melioris vitæ percitæ, eò se perventuras credant, ubi inter Deorum relatæ cœtus, unà cum marito perennibus perfruantur deliciis, sese vivas concremant. Erat anno 1661. *Agræ* fœmina non nobilitate duntaxat, sed etiam divitiarum opulentia affluens; hæc post mariti obitum, statim advocatis *Brachmanum* sacrificulis suam ad vitam mariti amore Vulcano consecrandam, intentionem aperuit, quæ de animi generositate & fortitudine laudata, nihil morata, quod mente conceperat, in executionem deduxit. Uti sequitur:

Nobilis fœminæ ad voluntariam concremationem pompa.

Constituta itaque die solennitatis ipsa pretiosissimis, quas habebat, auro, argento, nec non omni pretiosorum lapidum genere, ex bysso intextis vestibus induta, equum candidum non absimili ornamentorum apparatu onustum conscendit, cui quicquid rarum pretiosumque possidebat catenatim adnexum spectabatur: Ipsa verò plenum gaudii vultum præ se ferens, & veluti summo triumpho decorata, brachiis nunc elevatis, nunc depressis, jam in omnem partem agitatis, manu dextra cymbalum, altera pomum gestans, miros & inusitatos gestus internæ lætitiæ indices, queis brevi se marito unitum iri sperabat, exercebat. Festivos hosce, seu potius ferales plausus augebat ingens circumfusæ multitudinis Sacrificulorum præficarumque, quâ utrinque stipabatur, turba, quæ unà cum triumphatrice, ridiculâ gesticulatione, nec non insolitâ corporis contorsione, inconditis vocibus identidem illud

Triumphus feralis.

lud ſolitum illis epiphonema decantabat: *Ram Ram ſaltaè. Ram Ram ſaltaè.* Id eſt, *Deus Ram ſalva nos.* Atque hoc fanatico triumpho per celebriores urbis plateas circumvecta, tandem loco ubi pyra diverſis lignorum pretioſorum aromatumque generibus inſtructa erat, ſiſtitur. Hæc vixdum equum deſcenderat, cum ecce inter confuſas ſacrificulorum voces, quibus ad ſpontaneum martyrii tormentum fortiter conſtanterque ſuſtinendum animabatur, tympanorumque ſtrepitus pyræ apicem conſcendit, ubi veluti in triumphali throno reſidens, more ſolito ſuas peragebat geſticulationes; Interim Sacrificuli ignem ex omni parte, materiæ ex aridiſſimis pretioſorum lignorum viminumque prius nobili reſina perlitorum faſcibus compactæ ſuggerebant. Atque hoc pacto inter jubilos & immenſos vociferantium ſtrepitus fumo obſepta atque tandem igne quoque unà cum omnibus ornamentis in cinerem redacta, infelicem animam non campis Elyſiis, ſed æternis cruciatibus deſtinatam efflabat.

Tartarorum ſtultitia.

Hunc eundem morem inter *Tartaros* vigere, apud *Marcum Paulum Venetum* legimus: Imperatore enim mortuo unà ſe cum cadavere Regio igni tradunt, quotquot aut Regem amaverunt, aut ab eodem inſignibus beneficiis fuerunt affecti, ea ſpe demeritati, credunt futurum, ut in altera vita Domino ſuo, uti prius fideliter denuò ſerviant. Atque ſæpe contingit ut ad 30 millia hominum tali opinione dementata, inter exequias Regis, pereant.

CAPUT IV.

De Brachmanum *inſtitutis, & quomodo per* Brachmanes *ſuperſtitio* Ægyptiorum, *quâve occaſione in* Perſiam, Indiam, *& ultimum Orientis* Sinarum Japoniorumque *Regnum, ſucceſſu temporis propagata fuerit.*

Ægyptus à Cambyſe ſubacta.

CONſtat ex *Herodoto, Plinio, Diodoro, Pauſania, Plutarcho, cæteriſque Hiſtoricis*, poſt Cambyſis Regis *Perſarum* in *Ægyptum* irruptionem (quæ regnante Numa Pompilio Secundo *Romanorum* Rege contigit) totam pænè *Ægyptiorum* ſapientiam, quæ jam à mille & amplius annis conſtiterat, in ultimam ruinam unà cum Nilotico Regno abiiſſe; ubi ſacra Deorum ſimulachra in pulverem contuſa, everſæ vaſtæ obeliſcorum moles, *Apin* maximum *Ægyptiorum* Numen, ſive Bovem ſacrum in ſepto quodam enutriri ſolitum ab ipſo Cambyſe occiſum, omnem Sacerdotum Hieromantumque turbam partim trucidatam, partim hieroglyphicis monumentis omnibus igne conſumptis, in exilium actam fuiſſe: Sacerdotes itaque & Hieromantæ in peregrinas terrarum oras profugi, cum terreſtrium itinerum ſemitæ, hoſtium refertæ catervis, haud tutum præberent tranſitum, per *Sinum Arabicum Ægypto* conterminum, iter tentantes tandem in *Indiam*, quam hodiè *Indoſtan* dicunt, penetraverint; quò & Hermetem, Bacchum & Oſiridem olim penetraſſe cum ex ſuis monumentis, & unà ex vetuſtis ibidem civitatum ab iis conditarum reliquiis comperirent, ibidem leges Hieromanticas undequaque propagaſſe, cultumque Deorum in *Ægypto* per Cambyſem abolitum, in hoc veluti remoto Orbis loco renovaſſe, ex præcedentibus ſat ſuperque oſtenſum fuit. Qui Deorum cultus adeò tenaciter ſimplicioribus mentibus inhæſit, ut nullo unquam ævo eradicari potuerit; Nam uti olim, ita & in hunc uſque diem *Apidis* ſive Vaccæ cultus adeò increbuit,

Ægyptii Sacerdotes patria extorres per *Sinum Arabicum in Indiam* tranſmigrant.

Vaccæ cultus.

crebuit, ut nemo in futuro ſeculo ſalutem ſe conſecuturum credat, qui moriturus caudâ vaccæ non ad extremum uſque halitum, manibus apprehensâ deceſſerit; præterea Metempſychoſin ſive tranſmigrationem animarum, de animali in animal, ab *Ægyptiis* primùm Mundo divulgatam, *Heroſtrato* teſte, *in vita Apollonii* adeò certam ſibi eſſe perſuaſerunt, ut *Brachmanes* ea de cauſa nullum animal vivens cujuſcunque tandem generis & ſpeciei ſit, nec quæ à vivis procedunt, uti ſunt, lac, caſeus, butyrum, ova in cibum aſſumunt, veriti ne fortè magni alicujus Herois aut Numinis unà cum nutrimento animam deglutiant, ita ut hujuſmodi propudioſa ſuperſtitio non ſolùm per univerſas *Indiæ* Regiones longè latéque propagata fuerit, ſed & *Camboiam*, *Tunchinum*, *Laum*, *Concincinam*, quin univerſam *Chinam Japoniamque* unà cum innumerabili Deorum Dearumque fanatica turba invaſerit. Sed jam ad paulò fuſiùs ſuperſtitionum in ultimum Orientem ex *India* introductarum origines ſcrutandas, nos accingamus.

Abſtinentia Pythagorica.

Origo ſuperſtitionis propagatæ.

Primus fuit totius ſuperſtitionis faber & architectus, ſceleratiſſimus *Brachman*, qui imbutus Pythagoricis diſciplinis, ibidem ſparſis, non contentus, ſuperſtitiones ſuperſtitionibus addidit eo numero, ut vix ſit, qui eas non dicam enarrare, ſed ne calamo quidem ſufficienter deſcribere queat. Fuit hic ille toto Oriente impoſtor celeberrimus, quem *Indi Rama*, *Sinæ Xe Kian*, *Japones Xaca*, *Tunckinenſes Chiaga* vocant; natum fertur hoc exitiale monſtrum primò in *Mediæ Indiæ* loco, quem uti *Sinenſes* narrant, *Tien Truc Gnoc* vocant, monſtruoſo prorſus partu; ajunt enim matrem ejus in ſomno elephantem album, ex ore primum deindè per latus ſiniſtrum emergentem vidiſſe; Unde fabula de Elephante albo tanti pretii apud Reges *Sian*, *Lai*, *Tunchini*, *Chinæ* orta, tantum potuit apud Reges, ut ne Regnum quidem tantum, quantum Elephantis candidi munus æſtimare videantur, ſeque perbeatos reputent, ſi quandoque Cœleſti munere illis hujuſmodi bellua offeratur. Sed de hujus Elephantis apotheoſi in ſequentibus plura. Natus itaque *Xaca*, primum quod perpetraſſe dicitur, facinus fuit, occidiſſe matrem, deindè manu in cœlum extenſâ, alterâ in terram demiſſâ clamaſſe fertur, præter ſe alium ſanctum neque in Cœlo, neque in Terra exiſtere, deinde dum in occultiorem montis altiſſimi ſeceſſum ſe retrahit, ibidem ferunt execrandam illam Idolomaniam magiſtro Satanâ inſtituiſſe, quâ poſteà totum Orientem peſtiferis ſuis dogmatis infecit. Scribunt *Annales Sinici*, in eodem Natali ſolo mox ac ex eremo receſſit, Divino, veriùs dicam Satanico ſpiritu plenum, ſibi ad 80 millia diſcipulorum aggregaſſe, ex quibus tamen non niſi 500 primùm, deindè ex his 100, ac tandem iterum ex his decem, tanquam ad execranda ſua dogmata diſſeminanda aptiores, veluti intimos ſcelerum ſuorum conſiliarios & aſſeclas ſelegiſſe, &, ut dogmata in controverſiam à nemine revocarentur, moriturus in teſtamento reliquit, ut in libris ſuis hoc Pythagoricum poneretur epiphonema, αὐτὸς ἔφα, ſive quod idem eſt, *ſic libri nos docent*, quibus infallibilem abſurdiſſimarum fabularum veritatem, in dubium revocare nefas eſſe innuebat, quàm autem horrenda, quàm execranda ſuis in libris reliquerit, non placita, ſed ſcelera, non doctrinas, ſed abominationes, non hiſtorias, ſed putidiſſimas fabulas, is legat, qui volet *Librum*, quem *de Brachmanum Theologia P. Robertus Nobilis* Societatis JESU, Miſſionis Madurenſis in *India Malabarica* fundator, nec non linguæ & Brachmanicæ genealogiæ conſultiſſimus, ſummâ ſanè eruditione, nec minori cum animarum tot errorum labyrinthis involutarum fructu conſcripſit. De hoc memorant maleferiati *Brachmanum* Scriptores,

Xaca novæ Idololatriæ primus in *India* fundator.

Fabula de Elephante albo.

Xaca 80 millia diſcipulorum.

P. Robertus Nobilis Romanus.

Octuagies millies *Xaca* transmigravit.

res, *Xacan* octuaginta mille transmigrationes in omnis generis animalia sustinuisse, quarum ultima fuerit in Elephantum candidum, quam *Lo han hoe Laenses*, & *Tranluan*, id est, *Rotam* vocant; putant enim animas ex uno in aliud animal veluti rotatione quadam per sex pœnas transmutari, donec tandem sexta rotatione peracta, in statum omnis mutationis expertem Deorum consortio aggregentur, *Pagodes* facti.

Metempsychoseos alia sententia.

Alii strictiùs Pythagoricæ Metamorphoseos leges sectantur, ita ut transmutatio animarum juxta virtutum vitiorumque merita aut demerita, in animalia vitiis virtutibusque κτ̀ τὴν ἀναλογίαν correspondentia transformetur; hoc pacto dicunt, Tyrannos in Tygrides, in lupos proditores, in porcos luxuriosos, gulosos in canes; contrà in oves mansuetos, Reges in Elephantes &c. fuisse transmutatos: Quas metamorphoses tanto numero adducunt, tot ac tam ridiculis inconcinnisque fabulis contextas, ut in Ovidiana Metamorphosi nil tam exoticum, nil tam stolidum ac vesanum, quod illi Heroibus suis μετεμψυχωμένοις non attribuant; & quemadmodum unda undam trudens in innumerabilia tandem fluctuum divergit volumina, ita metempsychotica superstitio tantam post se traxit anilium deliramentorum multitudinem, ut ea inter animalia, quadrupedia, volatilia, natabilia atque insecta contineri nescia, vegetabilis quoque naturæ regnum invaserit; undè nata propudiosa illa δενδρομετεμψύχωσις, quâ non in animalia duntaxat, sed & in plantas, Ovidianæ Daphnes exemplo transmutari dicantur; quibus tanquam rationali homine indignis, omissis, unum tantùm hìc adjungam, quod anno 1632, in *Concincina* accidisse refert in suo *de expeditione Japonica libro P. Philippus Marinus*. Ceciderat ventorum impetu in terram ingentis magnitudinis arbor, 80 cubitorum longitudinem habens, tanti ponderis, ut centeni homines eam loco dimovere nequirent, quæ adjurata dixisse fertur: Se Capitaneum Chinensem fuisse, & centenis annis jam dilapsis, tandem in hunc truncum fuisse transmutatum; venisse autem ad intimandum *Concincinæ* bellum; cum verò non esset, qui aut arborem resecare nosset, fuisse ibidem relictum Solis imbriumque injuriis expositum, ea spe fretum, futurum, ut nulla elementorum vis contra duritiem soliditatemque corticis, quâ veluti lorica quadam muniebatur, prævalere posset; quæ seu fabula, seu Dæmonica illusio tantum in animis gentilium potuit, ut dum arbores comperiunt magnitudine eximias, illi scutellam orizæ portione refertam, radicibus apponere soleant, veriti ne diuturno jejunio animæ Heroum in illis viventes tandem deficiant, tum stolida quadam eorum commiseratione perculsi, tum ob umbræ quoque gratissimæ, subter quam æstivo Solis ardore se recipiunt, ob receptum beneficium gratitudinis debitum hoc pacto persolventes.

Δενδρομετεμψύχωσις.

Fabula ridicula.

Sanior philosophandi ratio, sed ridicula.

Qui verò sublimiùs, (melius insaniùs) philosophari videntur, dicunt, hominem intellectu in id quod concipit, objectum transmutari realiter, ita ut cessante operatione nulla homini vita supersit; quod non de intellectu tantummodo & voluntate, sed & de potentia cognoscitiva, appetitiva & phantastica intelligunt. Addunt, ubi homo tantum intellectu profecerit, ut quasi extaticus & in immobilem stupiditatem redactus videri possit, tum tandem is summum id, quod desiderari potest, ultimam videlicet felicitatem consecutus dici possit, atque inter Numina relatum Pagodem effici; unde similes Pagodes etsi nec videre, nec audire, nec ullius alterius ministerio, utpote ex materialibus rebus fabricata, fungi videantur, audiunt tamen, uti ajunt, videntque suo modo; Numine videlicet, velut extasi quadam & raptu

Quando in Pagodes convertantur.

V in

in illis absorpto. Atque hoc pacto illi sat ridiculo ratiocinio vitam Idolorum Pagodumque contra eos, qui eos impugnant, tueri solent. Addam hoc loco aliud quoddam hujus phanaticæ opinionis de Metempsychosi *Sinarum* specimen, quod *in vita B. Odorici Ord. Minorum S. Francisci*, apud *P. Bollandum in magno illo Vitæ Sanctorum Opere tom.1. Jan.15. c.4.* legitur. Nam cum dictus Odoricus *Camsanam* Sinensis Regni urbem transiret, à quodam *Sina* ad contuendum insolitum inauditumque omnibus seculis spectaculum vocaretur, benignæ invitantis humanitati annuit; Itaque introductus in Monasterium quorundam Religiosorum, quod *Bonziorum* ego Cœnobium fuisse interpretor, ubi nonnemo ex dictis Religiosis duas ingentes sportas omni cibariorum genere onustas in viridarium quoddam Cœnobio junctum transportari jussit; in quo & mons erat amœnis arboribus consitus; Hoc itaque viridarium unà cum Odorico ingressus *Bonzius* campanulam quandam quam secum portare solebat, insonare cœpit; & ecce mox ingens diversorum animalium caterva, ex monte festino gradu, id est, Feles, Canes, Simiæ, Capræ, Porci, & similia alia monstruosæ formæ complura, ad ter millena, sese Nutritoris conspectui stiterunt. Quibus ille cibos pro cujusque natura porrigebat; prandioque brutali finito, ad campanulæ sonitum mox singula sese ad interiora montis latibula recepêre. Hic Odoricus stupore attonitus, indica, inquit, mihi Frater, quænam sint & quidnam sibi velint, brutorum hujusmodi adeò ad obedientiæ signum promptorum congregatio? Respondit *Bonzius*, Istæ sunt Nobilium virorum animæ, quas nos hic amore Dei pascimus; resumit Odoricus; Et quomodo hæc bruta animæ dici possunt; cum animæ humanæ omnis corporeæ molis expertes sint. Respondit alter, In hæc quæ vides bruta ingressæ sunt animæ defunctorum omnis ætatis & conditionis hominum, & quantò quispiam sublimioris fuerit dignitatis, tantò nobilius quoque animal, quod inanimat, sortitus est: contra tantò vilius, quantò vilioris conditionis fuerit. Quamque quidem superstitiosarum mentium cœcitatem Odoricus, magno argumentorum pondere convellere conatus fuit; sed frustrà; cum nemo esset, qui à stulta hac Diabolici dogmatis persuasione, dimoveri posset. Ego sanè hæc non animalia, sed Dæmones in hujusmodi bruta transformatos, ad miseris hominibus illudendum, eorumque animos infatuandos, verius crediderim.

Mirum de Metempsychosi exemplum.

CAPUT V.

De ridicula Brachmanum *Religione circa hominum originem.*

BRachmanes originem suam, Scriptores *Indi*, duxisse dicunt ex *Cechian*, sive *Xaca*, de cujus origine in præcedente Capite egimus, quem & iidem appellant cum Arabibus هرمز *Hormoz*, eumque cum Hermete Trismegisto, alii cum Pythagora ob dogmatum similitudinem immerita comparatione confundunt; Nam doctrina, quam tradidit, tam horrendis fabularum monstris, tam fœdis inconnexarum rerum commentis apud eos confusa legitur, ut in varias classes divisi, vel ipsimet stolidæ doctrinæ sectatores, quid sentire, quid credere debeant, nesciant. Sed subnectamus nonnulla de Mundi creatione dogmata, quæ uti ab illis inter articulos fidei, ita à sapientibus fanaticorum nugamentorum numero meritò adscribuntur.

Xaca cum Mercurio Trismegisto confundunt.

Dii *Brachmanum* summa stoliditate ficti, sunt: *Bruma*, *Vesne*, *Butzen*, & hi

Brachmanum Dii.

Fabulosa Brachmanum Narratio
de 14 Mundorum genesi: ex Bruma
peracta, ex Autographo depromta.
BRU MA

33 Milliones Deitatum.

Bruma magnum Numen hominum ex membris suis diversis diversorum genitor.

hi sunt præcipui, quibus subordinantur 33 milliones Deitatum, quarum caput dicunt esse *Dimenderen*, *Feltan* & *Bruma*, ex hoc tanquam nobiliori omne hominum genus prodiisse narrant, ex totidem Mundis, membris humani corporis correspondentibus: Mundum *Primum* Supercœlestem ex cerebro; *Secundum* ex oculis; *Tertium* ex ore; *Quartum* ex sinistra auricula; *Quintum* ex palato & lingua; *Sextum* ex corde; *Septimum* ex ventre; *Octavum* ex verendis; *Nonum* ex coxa sinistra; *Decimum* ex genibus; *Undecimum* ex calcaneo; *Duodecimum* ex digitis pedis dextri; *Decimumtertium* ex planta pedis sinistri; *Decimumquartum* ex ambiente eum æthere prodiisse fabulantur: è quibus Mundis pro partium humani corporis conditione nati sunt homines intellectu & sapientia conspicui; secundò Prudentes in actionibus; tertiò Eloquentes & facundi; 4. Astuti & callidi; 5. Gulosi & commessationibus dediti; 6. Magnifici & splendidi, liberales; 7. Sordidi & obscœnis moribus præditi; 8. Luxuriosi & carnalibus voluptatibus dediti; 9. Laboriosi, Artifices & Agricultores. 10. Hortulani, Rustici. 11. Vilibus operibus destinati, quos *pareàs* vocant. 12. Homicidæ, latrones, fures. 13. Oppressores pauperum. 14. Homines peculiari dote in omni genere rerum præditi. Atque hoc pacto describunt magnum illum *Brumam* tot Mundorum hominumque diversissimorum genitorem; quæ stolidissima gens adeò strictè ad literam intelligit, ut eum in suis fanis uti sequitur depictum servent, & cum hominem aspexerint, ex ejus physionomia eum ex tali & tali *Brumæ* Mundo natum esse, certa se notitia determinare posse sibi persuadeant; sed nondum sat ineptiarum; siquidem in Mundo ponunt septem maria; *Primum* Aqueum; *Secundum* Lacteum; *Tertium* Ex coagulo lactis; *Quartum* Butyraceum; *Quintum* Salinum; *Sextum* Saccareum; *Septimum* Vinosum. In Aqueo ponunt quinque Paradisos: In Lacteo Religiosos & Sacrificulos, quos *Jogues* vocant, quæ gloria *Siven* dicitur. In tertio, quam gloriam *Divenderen* dicunt, voluptatibus corporeis deditos; In quarto quæ est gloria *Brumæ* felicis sortis; In quinto quæ est gloria *Visnu*, misericordes; In sexto, quæ gloria *Cailasan* dicitur Eleemosynarios; In septimo, quæ gloria *Vajacandam* dicitur, omni bono affluentes.

7. Maria. 1. Aqueum 2. Lacteum. 3. E coagulo lactis. 4. Butyraceum. 5. Salinum. 6. Saccareum. 7. Vinosum.

In omnibus, præter primum, corporearum voluptatum abundantiam, juxta analogiam liquorum, ex quibus constant, admittunt. Dixi præter primum, quia uti illud prorsus intellectuali luce pollet, ita quoque dicunt, in eo primum voluptatis gradum esse, gratiam Dei supremi, cum quo per eandem unum & idem efficiantur, & consistere dicunt in Harmonica quadam proportione, quâ anima Deo miscetur, & θεομόρφωσις dicitur, quam doctrinam passim ab *Ægyptiis* hausisse, tametsi infinitis superstitionibus contaminatam, haud vero absimile ei videri potest, si quæ de θεομορφώσει *Ægyptiorum* in *nostrò Oedipo* exposuimus, quæque ex *Saracenis* aut *Mahumetanis* (quo in eorundem Cabala nil septem hujusmodi Mundis voluptuariis tritius est,) adducta, ritè inter se contulerit.

7 Mundi voluptatum apud *Mahumedanos*.

Prætereà quod Cabala *Saracenorum* de globo Terræ in cornu bovis firmata, *Brachmanes* de Serpente χιλιακεφάλῳ, id est, *mille Capitibus monstruoso* dicunt; & quoniam Serpentem seu hydram hanc phantasticam sustinendo globo Terræ insufficientem videbant, octo illi Elephantes, quorum robore sustineatur, supposuerunt; quia verò nec hi sine sustentamento & substerniculo subsistere poterant, illis immensæ aquaticæ testudinis dorsum, supra quod firmarentur, substituerunt, quæ in infinito mari natans totam hanc monstrorum congeriem sustineat.

Cabala *Saracenorum* ex *Brachmanum* disciplina desumpta.

Fabula.

Alii de Mundi Origine sic sentiunt, placito sanè cæteris non minus ridiculo;

Araneus est origo Mundi apud *Brachmanes.*

Araneum fingunt esse primam rerum causam, qui ex ventre suo continua filorum evolutione elementa primùm, deinde Cœlorum globos efformarit, opusque suum continua assidentia gubernet, usque ad Mundi interitum, quem causari dicunt; ex filorum mundanorum, quos evolverat, intra se retractione, undè rerum omnium evanescentia. Quæ ideò hoc loco apponenda duxi, ut nos cœcæ gentilitatis dogmatis adeò absurdis & inconcinnis, quibus humanum ingenium magis absona concipere non posset, cognitis, DEO Opt: Max: & Christo Servatori nostro debitas persolveremus gratias, quod nos è tantis tenebris ereptos, infallibili veritatis suæ luce, præ innumeris aliis, misericorditer imbuere non sit dedignatus.

CAPUT VI.

De alia fabulosa doctrina Brachmanum, *& est, de decem Incarnationibus Dei, quas Gentiles* Indiani *extra & intra* Gangem *credunt.*

BRachmanas, quos & *Gymnosophistas* vocant, olim Astrologia & magicis artibus celebres fuisse ex *Herostrato in vita Apollonii Thyanæi* patet, quorum fama permotus & ipse susceptis magnorum itinerum ambagibus tandem eorum addiscendorum dogmatum causa per *Persidem* in *Indiam* usque contendit; Regem *Jarcham* sapientiâ conspicuum adiit; ubi & septem Planetarum sigillis, magnæ, ut ipse putabat, virtutis in lapidibus pretiosis incisis, donatus; Satanica dogmata, quibus ipse jam dudum imbutus favebat, satis deprædicare non cessat; quorum quidem instituta si cum modernis compares, haud absimilia esse reperies. Sunt autem duæ classes *Brachmanum*; primæ sunt ii qui sapientes dici volunt, & civilem vitam sectantur; alii *Jogues* vocantur, & in solitudinibus priscorum *Gymnosophistarum* more nudi sunt, divinationibus cæterisque magicis artibus deditissimi; vitam quidem, si externam attendas, austeram & laboribus plenam, sed revera internam sub affectata hypocrisi omnibus sceleribus refertam ducunt.

Apollonius Thyanæus.

Variæ *Brachmanum* Sectæ.

Non satis itaque fuit callidissimo Satanæ, perversis hujusmodi dogmatis priscorum gentilium propriis, mortalium animas solitis sibi artibus dementare, sed & sacra profanis ad majorem Divini Numinis atque Euangelicæ Legis contemptum, miscere ausus, adeò simpliciores Paganorum animos Satanico *Brachmanum* ministerio infecit, ut Divini Verbi Incarnatio in putidissimas fabulas traducta, atque absurdissimis Metempsychoseos commentis mixta, successu temporum partum produceret tàm absurditate celebrem, quàm fabulosa narratione monstruosum, cujusmodi sunt decem Dei Incarnationes, quas præter complura hujus farinæ figmenta mihi hîc *Romæ* communicavit jam sæpè laudatus P. Henricus Roth Augustanus Patriâ, Mogoricæ Missionis indefessus operarius, qui uti Brachmanicæ linguæ est peritissimus, ita quoque ex ipsorum arcanioribus libris præcipua extraxit dogmata, ea intentione, ut nostris inter *Brachmanes* versantibus modum, quo tantas absurditates facilius confutare possent, traderet. Verùm quia res consideratione haud indigna mihi visa fuit, hîc brevem eorundem enarrationem, ipsis supradicti Patris Rothii verbis subjungendam censui.

10. Incarnationes Dei.

Decem

Decem fabulosæ Incarnationes Dei,

Quas credunt Gentiles Indiani extra & intra Gangem, *ex interpretatione P. Henrici Roth.*

De secundæ Personæ SS. Triadis Incarnatione Brachmanum sententia.

" Universim dicunt, secundam personam ex Trinitate novies jam incarnatam fuisse, & adhuc semel incarnatum iri.

" Personæ Trinitatis apud illos sunt: *Brahma, Bexno, Mahex.* Has dicunt esse unum quid in natura, quam vocant variis nominibus: V. gr. *Achar* (immobilis) *Paramanand* (quietus) *Paramexuar* (supremus Dominus) *On* (Ens) & aliis sexcentis nominibus, quæ Entis illius attributa insinuant.

Fides Brachmanum absurdissima.

" Tres supradictas personas dupliciter explicant: Primum *Brahma* dicunt esse naturam seu essentiam illius Entis Supremi sive Dei: *Bexno* dicunt esse ejusdem appetitum concupiscibilem, *Mahex* verò appetitum irascibilem. Secundum *Brahma* est Inexistens omnibus rebus. *Bexno* Conservator rerum. *Mahex* destructor (hinc fingunt mortem & corruptionem esse servos hujus.) Tandem in compendio dicunt, totam rerum universitatem consistere in *Samext* & *Beaxt*, id est, in *Universali & Particulari.* Universale dicunt esse Naturam illam Entis Supremi in se. Particulare est Natura illa jam per particulas divisa in rerum varietate.

" Undè deducunt, nullam esse nec genericam, nec specificam distinctionem in rebus creatis, sed omnia esse unum idemque Ens, seu naturam universalem individuatam per particulas, quarum unaquæque assumit vel figuram hominis, vel lapidis, vel arboris.

" Materiam his particulis divinis supervestitam dicunt nihil aliud esse, quam deceptionem; unde eandem naturam divinam vocant *Ram*, id est, *Ludentem.*

" Deum vel potius naturam illam Incarnatam explicant sic: Particula scilicet major assumit, seu vestit se materia (quam dicunt componi ex quinque elementis) & per illam velut per instrumentum suum manifestat attributa sua, plusquam in alio ente ordinario, cui inest particula minor. Longis esset opus commentariis ad explicanda seu narranda solùm figmenta Gentilium. "

Explico nunc Incarnationes in particulari.

Prima est *Naraen*, id est, *Virorum Princeps.* Secunda *Ramchandra.* Tertia *Machautar*, id est, *Piscis.* Quarta *Barahautar*, seu *Porcus.* Quinta *Narseng*, *homo leo.* Sexta *Dahser*, *decem capita.* Septima *Jagarnath*, *Mundi Dominus.* Octava *Crexno*, *niger.* Nona *Bhavani.* Decima *Har.* "

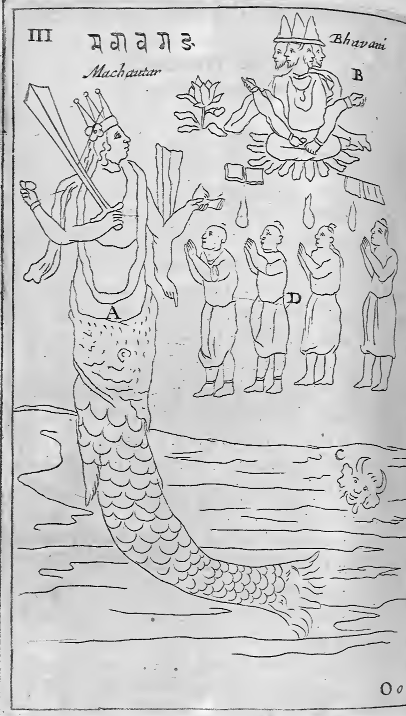
I. Naraen.

Primus *Naraen* filius fuit *Jagexuar* (quod linguâ nostrâ idem est, ac *Dominus.* "

„ *nus Mundi.*) De hoc *Naraen* dicunt,
„ quod tam fortis fuerit, ut enſe, quem in
„ manu habet, unico ictu mille Elephan-
„ tes occiderit. Præſens erat ubicunque à
„ devotis ſuis colebatur. Hujus Idoli fi-
„ gura ſic exprimitur in eorum libris.

II. Ram-zandar. „ Secundus *Ramtxandar* filius *Bal*
„ (*Fortitudo, robur*) frater ipſius *Laxt-*
„ *man* miles erat tam fortis, ut unicâ ſagit-
„ tâ uno ictu mille homines occideret.
„ Ipſe *Ramtxandar* pacificus erat, neque
„ gladio utebatur, ſed quidquid volebat,
„ unico verbo effectui tradebat. Venit in
„ Mundum, ut hunc à gygantum tyran-
„ nide liberaret. Media nocte natus eſt,
„ tunc temporis Cœlum flores demittebat
„ ſupra locum Nativitatis, & aër vocibus
„ ſpirituum ſuaviſſimis reſonabat. Libe-
ravit tandem Mundum à Gygantibus, „
quos per fratrem ſuum occidebat. Vi- „
des hîc ſubobſcura quædam Chriſti in „
Mundum venientis veſtigia, Figuram „
ejus ſic exprimunt. „

Tertius *Matxautar*. De hoc fingunt „ III. Matzautar.
ſequentia: Cum Dea *Bhavani* iret ad „
balneum cum quatuor ancillis, Gygas „
unus, nomine *Bhenſaſer*, illam inſecutus „
rapere voluit, tunc Deus formam piſcis „
aſſumens ex aqua prodiit, & Gygantis „
caput amputavit; Undè figuram ejus „
ſic exprimunt. „

A. Ἰχθυομόρφωσις.
B. *Bahvani* τετρακέφαλος; καὶ τετραβραχίων.
C. Caput *Bahvani* reciſum, in bovis ἀνθρωπομόρφου caput abiit.
D. Cultus ſeu Cerimoniæ.

Quar-

IV. Barhautar.

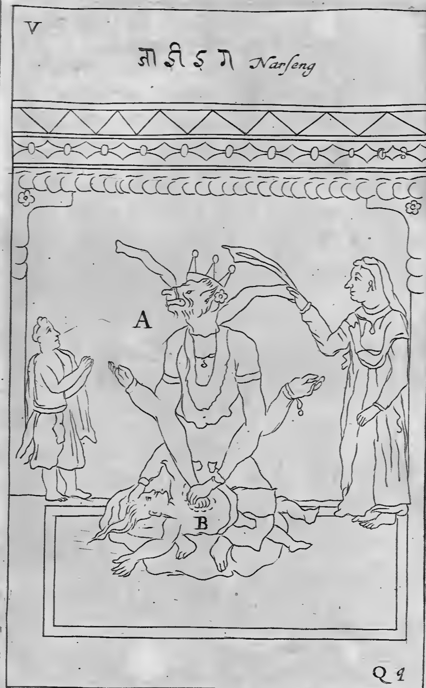
Quartus *Barhautar*. Antequam iste in Mundo appareret, Gygas unus nomine *Harnacaß* toti Mundo dominabatur, caput habebat cervi, solo halitu mactabat homines, & montes post se trahebat. Tandem Deus figuram Porci Sylvestris assumens, duodecim annis cum dicto Gygante certavit, & tandem mactavit.

A. *Barchautar*.
C. A Deo in Porcum transmutato occiditur.

V. Narseng.

Quintus *Narseng*. Hic ortus dicitur ob Mundi impietatem in Superos corrigendam; Cum enim Reguli cujusdam filius semper diu noctuque nomen Dei (*Ram*, *Ram*) ore proferret, pater ejus irâ commotus, acriter illum corripuit, eumque ad columnam ligatum castigavit. Tunc ex illa ipsa columna Deus, assumptâ leonis & hominis figurâ prodiit, & Reguli illius ventrem aperuit, & occiso illo, Mundum docuit, non esse reprehendendos, qui Superos colunt. Figura sequitur:

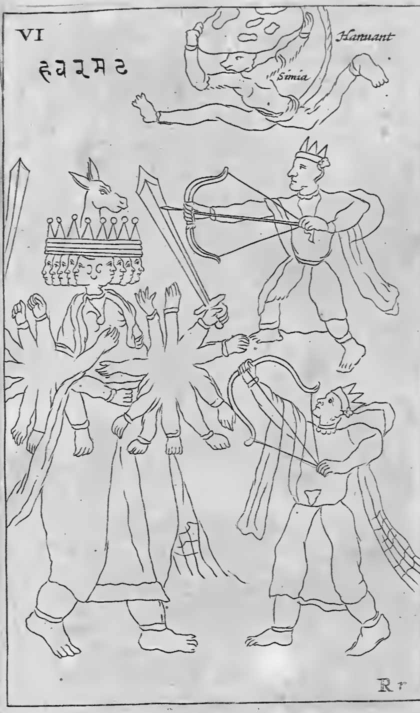

A. *Narseng*.
B. Regis filius occiditur ventre aperto.

VI. Dahasar.

Sextus *Dahasar*. Hujus capita decem humana non vivebant. Hic Mortem in domo sua ligatam servabat, ventus ipsi serviebat; Erat Dominus *Zailani*, ubi aureum fortalitium extruxerat. Tandem *Latxman* frater *Ramtxandar* ad illum occi-

„ occidendum se accinxit, & secum
„ simiam illam celebrem *Hanuant* nomi-

„ ne, adduxit, ut si fortè erraret, *Hanuant*
„ illum saxo occideret. Tandem ipse
„ *Latxman* sagittâ in caput illius asininum
„ jactâ occidit. Uti Figura ostendit.

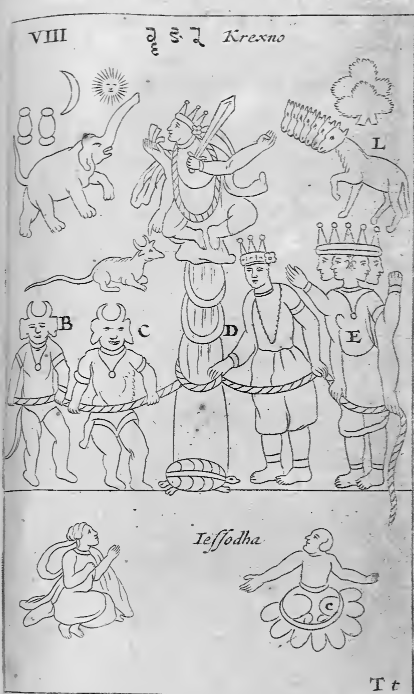
VII. *Jagarnath.* „ Septimus *Jagarnath*. Iste totum Mun-
„ dum cum incolis omnibus capiti impo-
„ nens aliò ferre voluit, sed pondere tanti
„ oneris, pedes & brachia illius fracta
„ tandem computruerunt. Jam colitur à
„ Gentilibus illis, pictus sine manibus &
„ pedibus, quos amore Mundi amisisse
„ dicitur. Hic dicitur filium successorem
„ suum à matre B ex ovo genitum, per ma-
„ re in Insulam transportasse; qui assum-
ptis deinde Canis, Ibidis, & Draconis "
formâ, toti Mundo dominatus est. "

A. *Jagarnath.*
B. Mater filium C ex ovo generat.
D. Mare inter Insulam *Zeilan* & *Indiam*
E. F. G. Ibin, Canem, Draconem, quorum formam assumpserat.

Octavus *Krexno*. Hujus supremus ti- " VIII. *Krexno* Pastor vaccarum.
tulus est: Pastor vaccarum, habebat se- "
decim millia pastorissarum, vocatur vul- "
neratus in pectore. Ipsius septem fratres "
à Gygante quodam occisi fuerunt; no- "
men illius Gygantis *Kans*. Quandò ma- "
ter *Jessodha* in utero gestabat dictum "
Krexno, tunc Gygas ille dictam *Jessod-* "
ham cepit, & in carcerem conjectam "
custodiri ab aliis Gygantibus jussit, cir- "
cumducto carceri serpente; intentum "
ipsius "

„ipſius erat, & hunc octavum filium „occidere. Sed quandò hìc media no-

„cte natus eſt, Gygantes vigiles obdor-
„mierunt, ſicque mater cum filio au-
„fugit, qui filius tandem Gygantem oc-
„cidit.

Hic dicitur ſepties in Equum; ſemel in Elephantem & Taurum tranſmutatus. B.C.D.E. Gygantes, qui 7 Fratres *Krexno* in Equos L. mutatos interemerunt, iiſque obdormiſcentibus *Krexno* evaſit.

IX. *Bhavani.* „ Nonus *Bhavani.* Quam dicunt eſſe „*Xacte* ſeu *Potentiam*, hujus maritum „dicunt *Xacteunt*, id eſt, *Potentem*. „Omnia quæ de hac Dea & marito ejus „dicuntur, ſunt myſterioſa, & ſignifi-

cant materiam & cauſas rerum. Quæ- „
cunque in præcedentibus de *Puſſa* & „

Harpocrate Sigalione dicta ſunt, huic „
attribui poſſunt. In Lotum enim trans- „
formatum volunt, & deinde univer- „
ſo dominatum; Cum enim Lotus aqua- „
tica planta humidi ſymbolum ſit; o- „
mnia autem quæ in Mundo ſunt, hu- „
mido, animari & conſervari *Ægyptio-* „
rum more velint, facile Lector origi- „
nem hujus fabulæ videbit. 4 Brachia „
quadruplicem elementorum virtutem „
denotant. „

X Deci-

Decimus *Har*, adventu ſuo omnes " X. Har.
Mahumetanæ Legis Sectatores creditur "
interempturus, & ita eum pingunt: In "
pavones primò, deinde in Equum alige- "
rum tranſmutandus. "

Quæcunque de Gygantibus hîc dicuntur fabulæ, illæ utique originem ſuam nactæ ſunt, aut ex *Geneſ.* 6. etſi Sapientes per Gygantes hujuſmodi Satanæ Regnum intelligant; per Debellatores verò Satanæ Deitatem deciès μετεμψυχωσικῶς incarnatam; Ubi & complura veritatis Chriſtianæ veſtigia cognoſcuntur, etſi miris variiſque figmentorum & monſtruoſis allegoriis contaminata, quod proprium humani generis hoſtis eſt, Sacra profanis ita miſcere, ut & ſimpliciores animas hujuſmodi ſuperſtitioſis imaginibus, veluti nonnullis horrendarum formarum alliciis involvat, & unà in contemptum Dei ſimiam agat, ambitæ jamdudum vel à Mundi primordio Divinitatis. Quomodò verò hæc ſuperſtitioſa dogmata ex *India* in *Chinam* uſque, & ultimam *Japoniam* deducta fuerint, paulò poſt exponetur.

CAPUT VII.

De Literis Brachmanum.

Vtuntur *Brachmanes* nonnullis literis, quas arcanas vocant, nullique tradere ſolent, niſi quos ex ſua Secta indicant eſſe ad eas diſcendas aptiores; Verùm uti ſuprà dixi, cum P. Henricus Roth iis ad veram Salutis ſemitam deducendis totus intentus ſine lingua & literatura eorum id veluti ἀδύνατον videret, per quendam *Brachmanem* ſummâ benevolentiâ ſibi devinctum, & jam ad Chriſti fidem ſuſcipiendam inclinatum, totam & linguæ & literaturæ, philoſophandique rationem literis hiſce conditam, ſex annorum impenſo ſtudio, conſecutus eſt. Verùm nè quicquam curioſarum rerum omiſiſſe videar, hîc elementa eorum, manu Patris Rothii eleganter deſcripta adnectam.

Sunt hujuſmodi Characteres in tanta apud dictos *Brachmanes* veneratione, ut eos non ab hominibus inventos, ſed à Divinioris alicujus Numinis magiſterio inſtitutos dictatoſque arbitrentur, tanto ſtudio propagatos; ut quod ſanè mirum eſt, vel ipſos *Sinas* ad Deorum ſuorum ſimulacra iis veluti myſticis, &

neſcio

Elementa Linguæ Hanscret.

a i u re lre // ha ia ua ra la // nja ndda na nga ma

अ इ उ ऋ ऌ // ह य व र ल // ञ ण न ङ म //

jha ddha dha gha bha // ja dda da ga ba // kha pha txha ttha tha

झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब // ख फ छ ठ थ //

txa tta ta ka pa // xa kha sa

च ट त क प // श ष स //

Vocales sunt quinq; (a i u re lre) अ इ उ ऋ ऌ *quarum ultima vix est in usu. Hæ vocales ut sint Longæ vel Breves ita distinguunt*

Vocalis Longæ आ ई ऊ ॠ ॡ: *Breves* अ इ उ ऋ ऌ

Ex Vocalibus nascuntur Diphtongi quatuor (e ei o ou) ए ऐ ओ औ *e nascitur ex a et i. Ex a et e nascitur ei. Ex a et u nascitur o. Ex a et o fit ou*

Consonantibus conjungunt vocales hoc modo V G sit littera क *cum Vocali Brevi.*

kă kĭ kŭ krĕ klrĕ

क कि कु कृ कॢ *Cum Longis hoc modo* का की कू कॄ कॣ

kâ kî kû krê klrê

Et sic de aliis consonantibus ex quarum uno facilè colligi potest quomodo vocales prædictæ copulentur singulis

Diphtongis sic copulantur. (ke kei ko kou) के कै को कौ

Consonantes itidem copulantur inter se quandoq; nulla intercedente vocali: Illam enim, quæ Vocali privatur secundum Regulas, vocant Claudicantem, eúmq; solam non ponunt sed alteri sequenti copulatam

Sit pro Exemplo ब् *Claudicans*

bra bla bma bya bka bxa bsa bna

ब्र ब्ल ब्म ब्य ब्क ब्श ब्स ब्न *Et sic de reliquis. Interdum contigit duas privari vocali, et sic ambæ copulandæ erunt cum tertia sequenti Sic*

ktra stra tkma

क्त्र स्त्र त्क्म *Et sic de aliis*

Sunt aliæ quatuor Litteræ quas copulatas vocant sed in copulatione perdunt suam figuram

ksa guia dha xtta

क्ष ज्ञ द्ध ष्ट

V. vander Laegh scripsit et sculp.

Elementa Linguæ Hanscret seu Brachmanicæ in India Orientali

Literæ sunt sequentes

a i u re lre e ei o ou ha ia ua ra la nja ndta na nga ma

अ ऽ उ ऋ ऌ // ए ऐ ओ औ // ह य व र ल // ञ ण न ङ म //

jha ddha dha gha bha ja dta da ga ba Kha pha chha ttha tha xa Kha sa

झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब // ख फ छ ठ थ // श ष स //

chha guca dha xtta

क्ष ज्ञ ह्र ष्ट //

Primæ quinque literæ sunt Vocales. Secundæ quatuor Diphtongi. Reliquæ omnes sunt Consonantes. Vocales prout ibi ponuntur sunt Breves ut in Longas transeant, sic formantur a आ i ई u ऊ re ॠ ॡ

Vocales nunquam separatim ponuntur nisi initio dictionis alias semper mutatâ figurâ præcedenti Consonanti combinantur.

Combinatio vocalis Brevis अ cum consonantibus est sequens.

a अ Breve.

ha ia ua ra la nja ndta na nga ma jha ddha dha gha bha ja dta da ga ba

ह य व र ल // ञ ण न ङ म // झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब //

Kha pha chha ttha tha xa Ka sa txcha gea dha xtta

ख फ छ ठ थ // श ष स // क्ष ज्ञ ह्र ष्ट

a आ Longum sic combinatur.

hâ

हा या वा रा ला // ञा णा ना ङा मा // झा ढा धा घा भा // जा डा दा गा बा //

खा फा छा ठा था // शा षा सा // क्षा ज्ञा ह्रा ष्टा //

i इ Breve sic combinatur cum consonantibus.

hi ii ui ri li nji nddi ni ngi mi jhi ddhi dhi ghi bhi ji ddi di

हि यि वि रि लि // ञि णि नि ङि मि // झि ढि धि घि भि // जि डि दि

gi bi Khi phi chhi tthi thi xi Khi si txchi gui dhi xtti

गि बि // खि फि छि ठि थि // शि षि सि // क्षि ज्ञि ह्रि ष्टि //

i ई Longum.

ही यी वी री ली // ञी णी नी ङी मी // झी ढी धी घी भी // जी डी दी

गी बी // शी षी सी // क्षी ज्ञी ह्री ष्टी //

W. vander Laegh scripsit et sculp.

Combinatio diphtongorum cum Consonantibus.

ए E

he ie ue re le nje ndde ne nge me jhe ddhe dhe ghe bhe je dde de ge be

हे ये वे रे ले // ञे णे ने ङे मे // झे ढे धे घे भे // जे डे दे गे बे //

khe phe tce tthe the xe khe se tche gue dhe xtte

खे फे छे टे थे // शे षे से // त्रे ज्ञे ह्रे क्षे

ऐ Ei

hei

है यै वै रै लै // ञै णै नै ङै मै // झै ढै धै घै भै // जै डै दै गै बै //

खै फै छै टै थै // शै षै सै // त्रै ज्ञै ह्रै क्षै

ओ O

ho io uo ro lo njo nddo no ngo mo jho ddho dho gho bho jo ddo do go

हो यो वो रो लो // ञो णो नो ङो मो // झो ढो धो घो भो // जो डो दो गो

bo kho pho tco ttho tho xo kho so: tcho guo dho xtto

बो // खो फो छो टो थो // शो षो सो // त्रो ज्ञो ह्रो क्षो

औ Ou

hou

हौ यौ वौ रौ लौ // ञौ णौ नौ ङौ मौ // झौ ढौ धौ घौ भौ // जौ डौ दौ गौ

बौ // खौ फौ छौ टौ थौ // शौ षौ सौ // त्रौ ज्ञौ ह्रौ क्षौ

u

उ Breve adjunctum Consonantibus.

hu iu uu ru lu nju nddu nu ngu mu jhu ddhu dhu ghu bhu ju ddu

हु यु वु रु लु // ञु णु नु ङु मु // झु ढु धु घु भु // जु डु

du gu bu xu ku su tcu guiu dbu xttu

दु गु बु // शु षु सु // त्रु ज्ञु ह्रु क्षु

u

ऊ Longum.

hû.

हू यू वू रू लू // ञू णू नू ङू मू // झू ढू धू घू भू // जू डू दू गू बू //

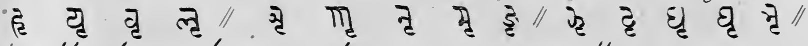
शू षू सू // त्रू ज्ञू ह्रू क्षू

Al. vander Laegh scripsit et sculp.

Z z

re Breve.

hre ire ure lre nyre nddre nre mre ngre jhre ddhre dhre ghre bhre

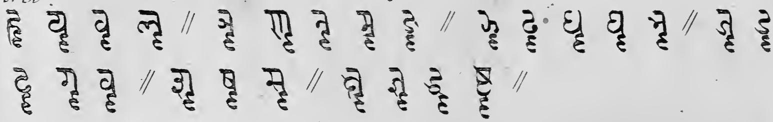

jre ddre dre gre bre xre kre sre txre gure dhre xttre

re Longum.

hrei.

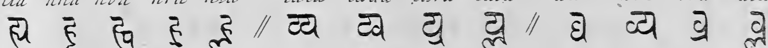

lre Tam Breve quam Longum rarissimè est in usu, quando tamen combinatur cum consonante, non mutat figuram, sed prout est in Alphabeto ita ad pedem consonantis affigitur V. G.

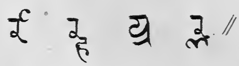
Consonantes mutæ in hac Lingua vocantur Claudicantes, eo quod careant sua vocali cui inniti deberent. Nulla earum sola ponitur, nisi in fine, sed cum sequenti consonante combinatur. Paucæ tamen sunt quæ in ista combinatione figuram mutant. Aliæ item sunt quæ nunq; claudicantes cum alÿs concurrunt, quarum combinationem cum his frustraneum esset monstrare.

e Claudicans combinatum cum aliquibus.

hia hha hba hra hla iaia iaua iara iala uua uia bra ula

rra rha iara rla

Littera quando duplicitur sic fit . Littera *ra* in combinatione sæpe mutat non nihil figuram V. G. *bra* *tra*, in hac combinatione particulari et figuram mutant.

W: vander Laegh scripsit et sculp.

Pro Exercitio huius Linguæ ponam hic Pater noster Literis Indicis scriptum.

Pater noster qui es in cælis Sanctificetur

या तिरू नोस्तिर की एस् इनू सेलिस् सक्तीफीसतु रू

nomen tuum adveniat regnum tuum fiat voluntas

नोमिनू तुवम अद्वेनयतु रेग्नुमू तूवमू फीअतू वोलुन्तासू

tua sicut in cœlo et in terra panem nostrum

तुआ सीकुतू इनू सेलु एतू इनू तेरै यानिमू नोस्तुमू

quotidianum da nobis hodie et demitte nobis

कुती दिअतुमू दा नोविस् होदीए एतू दीमिते नोविस्

debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus

देविता नुस्त्रा सीकुतू एतू नोस् दीमितिमुस् देविता रिवुस्

nostris et ne nos inducas in tentationem sed

नुस्त्रिस् एतू ने नोस् इन्दूकस् इनू तेन्ततीओ निमू सेदू

libera nos à malo Amen.

लीविरा नोस् आ मालु आमिनू

Ave Maria

Ave Maria gratia plena Dominus tecum benedicta

आवे मारीआ ग्रसीअ प्लेना दोमिनुस् तेकुस् वेनेदिक्त

tu in mulieribus et benedictus fructus ventris

तू इनू मूलीएरीवुस् एतू वेनिदिक्तुस् फ्रुकुस् विन्त्रिस्

tui Jesus Sancta Maria mater Dei ora

तूई ईएसुस् साक्ता मारीआ मातिर दई ओरा

pro nobis peccatoribus nunc et in hora

प्रो नोविस् पेक्कातोरिवुस् नुंक एतू इनू होरा

mortis nostræ Amen.

मोतीस् नोस्त्रे आमिनू

W: vander Laegh scripsit et sculp.

nescio quid Divinum sub se continentibus notis, adornanda impulerint, uti in *Sinensium* Idolorum descriptione patuit: Egò verò eorundem anatomiâ factâ, nil sivè apicum rationem, sive eorundem in unam literam contractionis structuram spectes, quod aut ingenio polleat, aut mysticum quidpiam tibi promittat, nihil unquam indagare potui; Undè semper credidi, eos ab *Hebræis* & *Saracenis* instructos (quos grandia sub eorum literis ex Cabala deductis mysteria effutire audierant) eadem deindè & suis characteribus ad altiores superstitionis radices in animis suæ doctrinæ Sectatorum fundandas attribuisse. Vix enim monumentum reperias, quod suis hisce fanaticis Characteribus non defœdent. Scripsit olim ad me P. Antonius Ceschius Tridentinus, eximius in Mogorica Christi vinea multorum annorum Operarius, in *Bazaino Indiæ* urbe montem se reperisse, quem *Pagodes Bazaini* vocant, cujus rupes pænè tota hujusmodi Characteribus incisis exornabatur, quorum & copiam mihi sua manu decerptam ad ejus interpretationem eruendam transmisit; Verùm cum nec literarum inusitatos ductus, neque linguam nossem, eos in suo chao relinquendos consultius duxi, quàm vano labore iis enodandis, magno temporis dispendio oleum operamque perdere. Atque hæc de *Indorum* dogmatis dixisse sufficiat.

P. Antonius Ceschius.

CHINÆ ILLUSTRATÆ PARS IV.

CHINA Curiosis Naturæ & Artis miraculis illustrata.

PRÆFATIO.

Cum in Patrum Nostrorum Operibus admiranda quædam, quæ tum in Indicis *Regnis, tum in* Sinarum *Imrio occurrunt, Artis & Naturæ miracula, à nonnullis Criticastris veluti conficta, falsa & nulla fide digna carpantur; ea hoc loco opportuno ad eorum sinceræ fidei integritatem contestandam denuo ad incudem reducenda duxi; ut verum à falso, certum ab incerto sejunctum, rerum perperam intellectarum veritas sublato fuco innotescat; Omnibusque luculenter constet, nil in iis adeò insolitum atque ἐξωτικώτερον spectari; quod tum in* Europa, *tum cæteris Mundi partibus non reperiatur.*

CAPUT I.

De mirabili situ Chinæ, *ejusque Politica vivendi ratione.*

CHINA mirificè à Natura & Arte munita.

QUemadmodum Imperium *Sinarum* omnium opulentissimum, nec non quindecupartita Regnorum distributione potentissimum, absolutæ Monarchiæ rationem, hodierna die præ omnibus Mundi Regnis obtinet, ita quoque tum Naturæ tum ingenii politici artibus ita instructum est, ut à reliquo Orbe prorsus separatum, absolutum μικρόκοσμον à nullo altero dependentem constituere videatur. Natura, ne ulli ad illud aditus concederetur, à Septentrione & Syrophænice præter trecentarum leucarum murum vasto & intermino arenosi maris repagulo sepsit; ab Ortu & Meridie, tum vastissimis & incognitis adhuc Orientalis Austrinique Oceani recessibus, tum abditis scopulis, insidisque stationibus ita munivit, ut sine manifesto naufragio vix ad littora tum ob ventorum sævitiem vehementiamque, tum ob vehementissimas æstûs marini reciprocationes, appulsus detur. Nè verò ab Occasu nonnullus concederetur

retur aditus, ecce Natura ejus vias semitasque præruptis, inaccessis, & impenetratis adhuc montium claustris obstruxit, tot immanium belluarum, serpentumque exitialium ibidem stabulantium, veluti præsidiorum quodam agmine ita armavit, ut ex hac parte transitus nemini sperare liceat, ac proinde *China* non sine ratione linguâ patriâ passim vocetur *Cunghoa*, modò *Cungque*, quorum hoc *medium Regnum*, eò quod in medio Orbis loco, ab omnibus aliis separato constitutos sese esse credant; illud verò *medium hortum*, sive *floridum* notat, ob rerum omnium vitæ humanæ necessariarum ubertatem & affluentiam: Siquidem totum Imperium tum vastissimis ex occiduis montium hydrophylaciis undique erumpentibus amnibus, tum mediterraneis montium continuatorum veluti aquarum quibusdam promis condis, modò lacuum, modò novorum fluminum diffusione ita fœcundatur, ut vix campus sit, qui iis non irrigetur, nulla pænè urbs, quæ cum aliis per fluvios fossasque ingenti mercatorum viatorumque emolumento navibus correspondere non queat: Quos inter maximè conspicui sunt; *Kiang*, quem & ob vastitatem *Maris filium*, & alius *Hoang*, quem *Croceum* ab aquarum flavedine vocant, qui universam *Chinam* è finitimis *Indiæ* montibus orditi universum Imperium bipartitis juribus dividunt, atque innumeris aliis intra se receptis tandem in Oceanum Orientalem magna aquarum mole sese exonerant, uti ex Mappa patet. Est & hoc in Sinico Orbe admiratione dignissimum, & quod nulli alteri Monarchæ accidit, quod hodierno die universum Imperium *Tartarico-Sinicum*, ex Austro in Boream ita constitutum sit, ut non contentum propriis Zonæ temperatæ beneficiis, insuper & torridam frigidamque suis subjecerit jurisdictionibus; Nam à decimo octavo gradu torridæ initium ducens, recta per Zonam temperatam progressum, usque ad glacialis Tartarici maris septuagesimum ferè altitudinis gradum extensum intra Zonam frigidam comperiatur, quod spacium conficit 32 gradus, quos si in 15 duxeris, efficiuntur 780 milliaria Astronomica, quorum quindecim unum gradum, & Italica 3120, quorum 60 unum gradum constituunt.

Hoang & Kiang principales Chinæ Fluvii.

Magnitudo & vastitas Imperii Sinici.

Ex quibus sequitur, omnis generis fructus, aromata, ligna, fruges peregrinas tum arbores, tum animalia, uni imperio ita esse communia, quemadmodum singula illa unicuique Zonæ aut Climati propria, atque adeò quod alicubi sparsim continetur, hîc copioso proventu in unum collectum habeatur. Cui unquam Monarchæ concessum fuit, quotidiè non Æstate tantùm, sed quovis tempore, Hyeme, Autumno, Vere, recentibus *Indiæque* propriis in mensa sua ex Zona torrida allatis frui fructibus, deindè pyris pomisque omnis generis, præter domestica, cydoniis, punicis, aureis, citrinis, persicis, ingentique prunorum, cerasorum, aliorumque fructuum, quæ Zonæ temperatæ proprii sunt, varietate deliciari? Quod idem de frugibus, animalibus, sive in cibum, sive ad Regis magnificentiam mentisque relaxationem destinatis, intelligendum est; Huic enim quicquid vasta *Tartaria*, terra marique rarum, delicatum, mirum, sive volucrum, sive natatilium, quadrupedumve œconomiam spectes; quicquid Australis *Chinæ* tractus peregrinarum rerum continet, præter ingentem lapidum pretiosorum, unionum, aromatum, lignorumque pretiosorum congeriem, ad usum delitiasque Regi sistitur; ut proindè non infrequenter miratus sim, infinitæ Divinæ bonitatis abundantiam, qua Regno tam profundæ gentilitatis caligini immerso, & nefandis luxuriæ contaminationibus obnoxio, de tanta tamen bonorum ubertate & opulentia providere sibi complacuerit; Verùm cum abdita sint Divinorum judicio-

Summæ Regis Sinarum deliciæ in fructibus suæ mensæ recentibus, ex tribus Mundi Zonis allatis.

Cur Deus tot bonis infidelem sibi Chinam beaverit.

diciorum consilia, nobis non tam investigare quàm admirari convenit ineffabilem Divinæ bonitatis altitudinem, quæ sicuti Solem suum oriri fecit supra bonos & malos, ita quoque forsan æternas pœnas, quas Indigenas subituras prævidebat, ob moralis vitæ optimè constitutam, quam colunt amantque disciplinam, bonorum temporalium affluentia compensare voluisse, piè cogitare possumus.

CAPUT II.

De Politica disciplina Sinarum.

CUm in præcedentibus pluribus de Politico *Sinarum* Imperio egerimus, hìc nonnulla consideratione magis digna subjungere visum fuit, ut singula Lectori curioso innotescant. Rex itaque Monarchiæ totius absolutissimum & Caput & Dominus est, totumque Imperium ita ab Imperatore regitur, ut nulli quid ipso inconsulto liceat. Monarchia à parente in filios, vel ubi hi desunt, ad propinquitate vicinos transfertur; reliqui omnes sive fratres, sive sanguine juncti Regum titulo honorantur, assignatâ cuique provinciâ, quam administrent, eâ tamen authoritatis limitatione, ut certis ipsis redditibus assignatis, cæteri omnes Regis ærario importentur. Prætereà sex tribunalia optima sanè ratione constituta sunt, ad quæ totius Regni causæ, lites, controversiæ revocantur, & sunt veluti Magistratuum, Redditnum, Rituum, Militiæ, Ædificiorum publicorum; Criminum curiæ quædam, quibus præsunt totidem præfecti cum suis subordinatis officialibus, atque horum operâ omnia negotia conficiuntur. Habet & Rex sui consilii Assessores, quos *Colaos* vocant, hi uti consummata politices scientia instructi sunt, ita quoque primo post Regem loco habentur; Habet & variorum graduum præfectos, quos *Mandarinos* vocant, omnes literis & scientiâ conspicuos, quibus urbium publicorumque negotiorum curæ & negotia commissa sunt, ita ut totum Regnum eo ferè modo, quo Platonica Respub. à solis Literatis administretur, adeóque Platonis votum in *Sinensi Monarchia* completum videatur, felix nimirum Regnum id futurum, in quo vel Rex philosopharetur, vel Philosophus imperitaret. Testatur id innumerabilis hominum multitudo, quam tamen Rex non minori difficultate, quàm Paterfamilias domum suam, administrat; testatur urbium magnitudo, splendor & magnificentia incredibilis; pontium ubique obviorum frequentia, quorum structura, sive longitudinem, sive architectonicas leges spectes, quotquot eos viderunt, satis mirari nequeant, uti posteà dicetur; adhæc viarum publicarum commoditas, continuus navium undique & undique sine numero confluentium ad Metropolitanas urbes affluxus: Agricolarum indefessus in colendis agris labor & industria; summa militum in omnibus urbibus vigilantia & indefessa custodia; summus Judicum in sceleratis puniendis rigor & severitas: quæ quidem in tanto Imperio originem suam non habent, nisi ex optimis legibus ad pacem & tranquillitatem Regni conservandam, stabilitis.

Monarchia Chinici Imperii.

Sex Tribunalia.

Regnum Chinæ à Literatis & Philosophis regitur.

Urbium splendor & magnificentia.

Ad redditus annuos Regis quod attinet, etsi ii non semper pro temporum vicissitudine sint stabiles, ut plurimum tamen pacis temporibus ad 150000000. juxta *libros Computisticos Sinensium*, quibus teste *P. Martinio* non solum hominum in singulis provinciis & urbibus, numerum, sed & redditunm quotannis computum exactissimè descriptos habeant, facilè

Numerus Imperium inhabitantium.

Redditus annuus totius Imperii.

facilè pertingunt. Sub Imperatore *Van lie*, numerum hominum in Imperio quasi ad 200 milliones pervenisse, exceptis Regiis Ministris, Eunuchis, Mulieribus & pueris. Redditus verò annuos 150000000 milliones aureorum nostratum publica æstimatione, pertigisse; hodierno verò *Tartarorum* Imperio computatis unà reddituum ex *Tartaricis Regnis* proventibus multò etiam excedere certum est. Verùm ne quicquam, quod aut fidei contradicat, asseruisse videar, hoc loco Tabulam omnium reddituum annuorum cujusvis ex quindecim Regnis *Sinici Imperii* Regiæ Cameræ quotannis solutorum, unà cum hominum seu virorum (exceptis tamen, uti paulò ante dixi, Regiis Ministris, Eunuchis, mulieribus & pueris) numero, quot nempè unumquodque Regnum tempore *Van lie* continebat, subjungendam censui, in qua Redditus ex Oriza, Serico, Fascibus fœni pro jumentis, Sale (exceptis iis, quæ ex teloniis proveniunt, & muneribus, quæ Regi ex pretiosis lapidibus, unionibus, lignis offerri consueverunt) ex P. *Martinii Atlante* depromptos contemplare.

Catalogus Familiarum Virorum, exceptis parvulis & Mulieribus, Regiisque Ministris, & unà tributorum per universum Imperium Regi quotannis persolvi solitorum, exceptis quæ ex teloniis comparantur, ex Libro Computûs Sinarum, *anno quo Imperium florebat, extractis, à* P. Martini Martinii *aliorumque interpretatione.*

		Familiæ.	Homines. *Viri.*	Orizæ. *Sacci.*	Sericum. *Libræ.*	Fœnum pro equis. *Fasces.*	Sal. *Libræ. 24 Vnciar.*
1.	*Pechinck Peckali,* *Cambalù* Metropol. & 135 Civitates sub ipsis.	418989	3452254	2274022	45135	8737284	180870
2.	*Xansi* Regnum Habet sub se 5 Metropol. quibus parent Civitates 92.	589939	5084015	1929057	4770	3544850	420000
3.	*Xensi* Regnum.	831051	3934176	2812119	9218	1514749	
4.	*Xantung,* Sub se habet Metropol. sex, & sub his Civitates 92.	770555	6759675	2414477	54990	3824290	
5.	*Honan* Regnum Octo Metropoles habet, quibus parent 100 Civitates.	589296	5106270	6106660	9959	2288744	
6.	*Suchuen* Provincia.	464129	2204170	2167559	6339		149177
7.	*Hucqueng* 15 Urbes habet Metropol.	531686	4833590	1616600	17977		
8.	*Kiamsi* 13 Metropol. sub se habet, & sub his Civitates 62.	1363629	6549800	5995034	11516		

Nankin

		Familiæ.	Viri.	Oriza.	Sericum.	Fœnum.	Sal.
9.	*Nankin Quiang* Metropol. 14. ſub his 110 Civitates.	1969816	9967429	2510299	28452	5804217	5804217
10.	*Chekian* 11 Ingentibus Urbibus pollet, & his 62 Civitates; Serico abundat.	1242135	4525470	883115	2574	8704491	444763
11.	*Fokien* Ipſi 8 Metropoles pariunt, & his 48 Civitates.	509200	1802677	1017772	600		
12.	*Quantung* *Canton* vulgò, habet 10 Metropoles, quibus parent 73 Civitates.	483360	1978022	1017772			37380
13.	*Quemgſi* Sub ſe habet 12 Metropoles, ſub his Civitates, & his ultra centum aliæ.	186719	1054760	431359			
14.	*Queicheu* Huic octo parent Metropoles & hiſce 10 aliæ.	45305	231365	47658			
15.	*Junnan* Sub hoc 12 Metropoles, & ſub his 84 Civitates.	132958	1433110	1400568			56965

CAPUT III.

De Vrbibus Chinæ, *Incolarumque moribus.*

NArrant oculati teſtes *P. Martinius, Samedus, Trigautius, Gruberus*, adeò univerſum *Sinarum* Regnum habitationibus refertum eſſe, ut ſi muro illo Tartarico ad mare uſque Auſtrale circumdaretur, una meritò Civitas tota Monarchia muro ſuo clauſa dici poſſit, quarum quas Metropolitanas, & diverſarum Provinciarum capita vocant, 150; Inferioris verò ordinis 1226. omnes muris foſſiſque munitæ, præter præſidiarias arces, propugnacula, municipia, oppida, pagos, villas, quorum non eſt numerus, adeò ut vix ad milliare procedatur, quin novæ ſemper novæque habitationes occurrant, omnes tamen ferè urbes eodem modo, videlicet ſub quadrati figura conſtructæ viſuntur, domus plerumque ligneæ, unâ potiſſimum contignatione conſtant, extrà rudes, intus magno ſplendore radiant. Tenentur autem ſingulæ domus, *Samedo*, & *Martinio* teſtibus affigere unum ſcutum ſupra portam, qua numerus incolarum, & cujuſnam quiſque conditionis ſit, deſcriptus contineatur, eo fine, ut quotnam una quæpiam Civitas homines contineat, *Mandarinis*, quorum

Multitudo Urbium.

Quot homines una domus contineat, ex præfixa domui tabula conſtat, & conſequenter quot in urbe homines.

quorum officium est, id scire, tum ad seditiones evitandas, tum ad redditus exigendos, miro sanè politici astus consilio, innotescat. Omnium maximæ urbes, quæ non dicam in *China*, sed in toto Orbe reperiuntur, maximæ sunt *Nanquinum*, *Pekinum* & *Hamcheu*, quam & suprà Pauli Marci Veneti *Quinsai* ex P. Martinio ostendimus; de quarum magnitudine cum in præcedentibus actum sit, ea reiteranda non censui. Undè mirum nemini videri debet, exteros si subinde quacunque tandem ratione *Chinam* penetrent, statim detegi, hospitibus ad eos manifestandos sub gravi pœna obligatis. Mechanicæ artes summo apud eos in pretio sunt, tantaque eas industria tractant, ut nihil pænè etiam vilissima quævis usque ad ipsas sordes perire sinant, quin eas in usum aliquem lucrumque convertant. Literati aliam scientiam non sectantur, nisi politico-moralem; de Scholasticis & Speculativis disciplinis, ne quid nominis sint, norunt; quod in Natione ingeniosis hominibus pollente mirum est, Medici tamen per traditiones docti, insigni præditi sunt pulsuum notitiâ, qua origines & affectiones, morborumque symptomata mirâ industriâ explorant, & deinde congruam iis aptant medicinam; Liberalioris verò disciplinæ in Architectonicis, Sculpturis, Texturis, si proportionum Opticæque notitiam excipias, solertiâ Europæis non cedunt; De reliquis artibus in præcedentibus actum vide. Astuti sunt, versipelles & simulatoriæ artis peritissimi; ex nimia & innata superbia plerumque exteros omnes præ se contemnunt, seipsos omnibus Mundi populis tum ingenio, tum scientiarum notitia præferentes, donec ad Nostrorum Patrum in *Chinam* adventum, depositâ pavoneâ caudâ, tantò se rerum omnium notitia, inventionumque novitate iis inferiores deprehenderunt, quantò priùs sese aliis superiores vanius jactaverant; Unde ex rerum allatarum novitate & præstantia eos non ex communi hominum prosapia, sed veluti Cœlo delapsos genios satis mirari non potuerunt; ex qua quidem æstimatione ortus fuit deinde felix ille in Christiana Lege per universum Regnum propaganda, quem suprà exposuimus, progressus. Sed hæc de moribus *Sinensium* paucis dicta sufficiant; qui plura desiderat, is supra citatos Authores adeat.

Maximæ Urbes totius Mundi.

Artes Mechanicæ.

Speculativarum scientiarum nullus usus.

Medicorum peritia.

DISQUISITIONES PHYSICÆ

De rarioribus Naturæ Spectaculis, quæ in *China* reperiuntur.

CAPUT IV.

De Montibus Chinæ *stupendisque Naturæ, quæ in iis observantur, Prodigiis.*

QUamvis *Sinense Regnum* innumeris montibus sit instructum, grandiores tamen vastioresque tanta apud ipsos in veneratione sunt, ut nullo pænè studio tantopere, quam vana montium observatione distineantur; Nam quod apud nos in Cœli contemplatione præstant Astrologi, id Oreologi *Sinæ* in montium observatione faciunt, dum quàm diligentissime primò eorum situm, deinde figuram, posteà vertices, cryptas, flumina, fontes, lacus in

in iis existentes explorant, ex quibus deindè, ut ipsi stolidè sibi persuadent, verissimas Oreomantiæ regulas componunt; Verùm cum ea scitè sanè à P. Martinio describantur, hîc verba ejus apponam: *Post Urbium descriptiones, montes haud procul dissitos ab eis enumero. In his notandis deligendisque non minus curiosi, quàm superstitiosi sunt* Sinæ, *in illis consistere suam felicitatem ac fortunam omnem rati, idque ob Draconis, quem felicitatis putant principem, in illis habitationem. Unde pro sepulchris struendis montis figuras diligenter examinant, venas omnes ac viscera rimantur, sumptibus nullis aut laboribus parcunt, ut felicem scilicet terram obtineant, caput puta, vel caudam, vel cor Draconis; Nam indè pro sepulti posteris felicia omnia, & ex voto fluxura existimant. Multi hujus artis periti per totam hanc extremam* Asiam *vagantur, qui montium figuras venasque observant, non aliter atque Astrologi siderum conjunctiones & aspectus, & Chiromantici manuum, ac Physiognomi (cui studio admodum dediti* Sinæ) *totius corporis habitum & lineamenta. Mira superstitio, in qua tamen ad insaniam usque delirant. Inventum id credo fuisse Philosophi cujusdam, ut ita virorum in demortuos augeret pietatem & obsequium: montes autem* Sinenses *plerumque à magnis pagis occupantur; pulcherrimis sepulchris, saltibus ac lucis amœni sunt; utque industria* Sinarum *nihil incultum squallere sinit, in planitiem & æquor orizæ inibi serendæ montes deducunt: ad hæc ubi arrident nemora ac sylvæ amœnique prospectus, in iis collocantur Idolorum fana magnitudine & splendore præcipua: illic sacrificulorum adsunt monasteria; in densioribus vepretis inculta adhuc gens, necdumque ipsis* Sinis *subjecta degit.*

Sinæ in observatione montium superstitiosi.

In Dracone variæ observantiæ.

Multa sanè in hujusmodi montibus observantur, quæ si vera sunt, certè inter Naturæ miracula meritò computari possunt. Sunt nonnulli ob immensam altitudinem perpetua serenitate stabiles, alii perpetua nebularum ambientium caligine tecti; Sunt quidam, qui salutiferis solummodò herbis, omni virulentarum plantarum propagine proscriptâ, triumphant. In Monte *Queyu* lapides tam minuti, quàm grandes sub quadrata seu cubica figura reperiuntur: quod Naturæ miraculum in uno quoque ex *Calabriæ* montibus spectatur, de quibus in *Mundo nostro Subterraneo*, quem consule. *Paoki* Mons in Provincia *Xensi* sub galli gallinacei figura spectatur, tempestate imminente tanta murmura, strepitus, boatusque edit, ut ad 30 stadia exaudiantur; ratio in sequentibus aperietur: & *Olaus Magnus* in *Historia sua Sept.* similia sonorum monstra in Botnici maris montibus contingere refert.

Miræ nonnullorum montium proprietates.

In Monte *Queyu* omnes lapides sub cubica forma spectantur.

Paoki Mons figuram refert galli, ingentes strepitus edit.

Admiratione dignum est, quod de monte *Cio* referunt *Orioscopi Sinenses*, esse in ejus vertice lapidem quinque perticarum altitudinis, & in Regno *Fokien* alterum, qui quoties tempestas imminet, omninò titubet, & hinc indè adinstar Cypressi vento agitatæ moveatur.

Scopulus imminente tempestate mobilis.

Quæritur hujus rei ratio? Supposita rei veritate; Respondeo id contingere ex ventorum intra concava montis viscera sævientium flatibus, quibus primò pes lapidis intra concava montis protensus, impetitur, & uti non strictè cum reliquo scopuloso montis tractu nectitur, ita quoque veluti libratione quadam, ex subterraneorum ventorum impulsu facilè in motum agitabitur. Quod verò tantum ingruente tempestate moveatur, causa est, quod uti ventorum flatus ingentem ex subterraneis montium specubus vaporum halituumque copiam arguunt, ita quoque ii per poros, rimas, fissurasque montium tandem erumpentes, mox ubi frigidiorem auram nacti fuerint, in copiosos imbres resoluti dictas tempestates efficiant, qui vapores si sulphuris admixtam habuerint materiam, etiam tonitribus, fulmine & fulgore sæviunt. Observantur & in *Europa* hujusmodi Naturæ ludibria, de quibus vide pluribus

Causa exponitur.

Causa tempestatum.

pluribus actum in *Mundo nostro Subterraneo*, & in *Itinerario Hetrusco*.

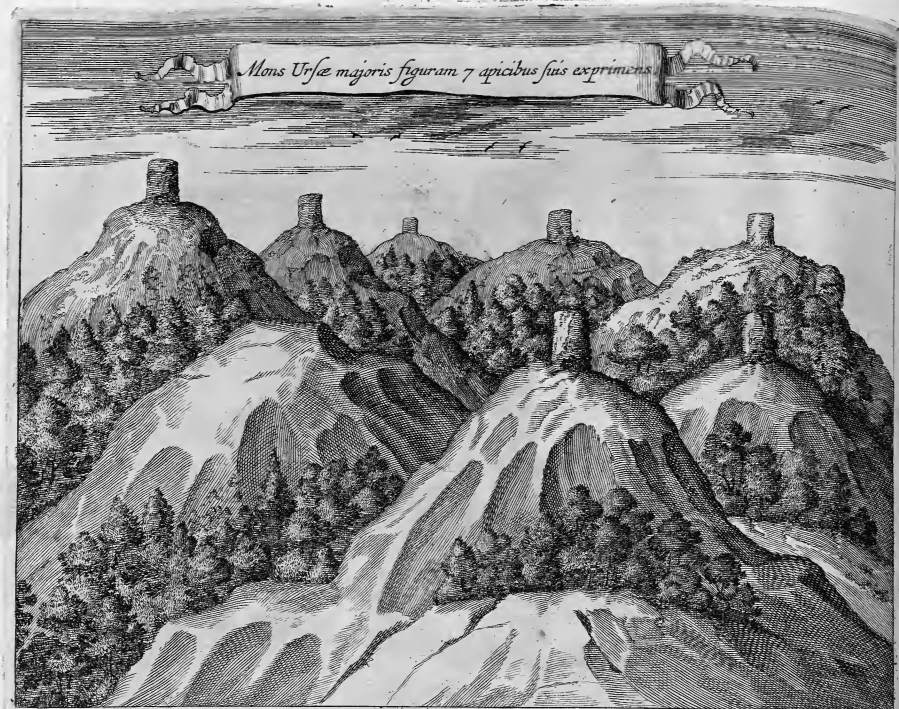
Mons perpetuò rigidus ejusque rei causa.

Est & alius mons perpetuo rigens frigore, cujus rei causam ego conjecturo esse nitrosos spiritus, quos mons undique unà cum hydrophylaciorum ibidem conditorum vaporibus expirat; hi verò uti naturâ suâ frigidissimi sunt, ita quoque frigus tum in aqua, tum in ambiente intendunt; accedit, quod mons hujusmodi ab omni pyrophylacio remotissimus sit; quod non fit iis montibus *Chinæ*, è quorum verticibus flammarum globuli perpetuò evomi spectantur; hi enim procul dubio aut pyrophylacium, aut ejus veluti cuniculos quosdam subditos habent, uti in *Mundo Subterraneo* ostensum fuit. Sunt præterea montes nonnulli, qui exoticarum plantarum, radicum, fructuum, lignorum, terrarum lapidumque alibi non visorum proventu singulari Naturæ privilegio gaudent, de quibus in sequentibus. Sed prosequamur jam montes singulari aliqua & mysteriosa figura præditos.

Montes flammivomi.

Est in provincia *Kiamsi* mons in duos vertices divaricatus, quorum superior Draconem exprimens, in inferiorem, quam Tigridem dicunt, veluti impetu quodam se præcipitare videtur, undè à Dracone & Tigride nomen habet; Quam ob rem Sacrificuli multas ex similibus, ridiculas divinationis leges condunt. Vide Figuram.

Dd d

Est & alius Mons, qui septem apicibus suis Ursæ Majoris figuram, id est, Stellarum in Ursa Majori dispositionem exprimit; quod ita intelligendum censeo, uti verticum apices, quo unus alterum magis ac minus eminet, eo ordine constitutos censeamus, ut ex certo & determinato loco septem Ursæ Majoris Stellarum schema spectari videatur, ut in Figura apparet.

Admirationem omnem superat Mons in Idolum efformatus juxta civitatem *Tunchuen* Provinciæ *Fokien*, de quo ita scribit P.Martinius in suo Atlante fol.69. *Primus hujus Provinciæ Mons admiratione dignus est in ripa* Feu *fluminis; Nam ex Monte Idolum non monstruosum, ut ita dicam, sed & montosum efformarunt.* Fe *vocant, decussatis sedet pedibus, manus sibi invicem superimpositas in sinu complicat; ejus magnitudinem vel inde collige, quod oculi, aures, nares ac os, ad duo & plura nostratia conspiciantur milliaria: Undè minimè mirum nostris antiquariis videri debet, quod olim Dinostratus celeberrimus ille Architectus, uti refert* Vitruvius, *pollicitus sit, Magno illi Alexandro statuam ex monte* Atho, *quæ una manu urbem maximam, altera fluvium contineret aut lacum, cujus aquarum copia abundè ad incolarum usus sufficeret, cum hujus Idoli vel caput solum ad utrumque sufficiat* Hæc P. Martinius. Utrum verò Mons ille Artificis manu exsculptus, an Naturæ industria ita effigiatus sit, meritò quispiam dubitare posset. Ego sanè nullum non lapidem movi, ut id ex Patribus

E ee

tribus nostris intelligerem, qui omnes asseruerunt, nil horum sese in *Sinensium historia* reperisse, cum tamen tantum opus, quod septem Mundi miracula multis, ut ajunt, parasangis superaret, non debebant silentio suppressisse, cum multas alias nullius ferè momenti res tam diligenter & exactè in *Geologia sua* descripserunt. Unde ego judico, montem hunc non arte factum opus, sed scopulis & variis eminentiis ita constitutum esse, ut remote & eminùs eum aspicientibus Idolum *Fe* repræsentare videatur; quemadmodum & in multis *Europæ* Provinciis montium figuræ nunc in hanc, modò in illam figuram transfiguratæ comparent; Et *Panormitanæ* Urbis mons in *Sicilia* id luculenter docet, in cujus medio scopuli numismatis veteris unà cum Cæsaris figura ectypon tam pulchrè exhibent, ut in saxo periti Artificis manu insculptum quis jurare posset. Rursus, ad *Messanæ* portum ambulantibus *Scyllæum* promontorium 12 millibus passuum inde dissitum sub humani capitis figura se conspiciendum præbet, quod non semel, cum ibidem degerem, admiratus sum. Innumera hoc loco similia adducere possem, si eorum passim in Operibus meis mentionem non fecissem; est enim phantasia nostra adeò lubrica, ut facilè sibi rem fingat formetque, quæ tamen non est, undè montem Sinicum quoque non tam artis quàm imaginatricis facultatis ludibrium esse, censere debemus, atque

 adeo

adeò innumera passim itinerantibus hujusmodi formarum phantastica spectacula in montium aspectu occurrere soleant; Nisi forsan dicere velimus non totum supradictum montem, sed unam aliquam rupem ejus in memorati Idoli figuram ab insigni artifice transformatam fuisse, cui minimè contradixerim, cum Colossæarum statuarum capita, brachia, pedes cæteraque membra ingentis molis, id haud ἀδύνατον esse *Romæ* in Capitolio adhuc reliqua fragmenta luculenter doceant. Tradit *Olaus Magnus* in *Septentrionali sua historia* ad *Norvegiæ* littora in medio maris scopulum immensum spectari, qui Monachi formam habitumque à longe eum conspicientibus referat.

Mons tempestates excitans si in eo tympana pulsentur.

In monte *Taipe* Provinciæ *Xensi* ab *Oreoscopis* summè celebrato fertur, pulsata in eo tympana, fulgura & fulmina ingentes excitare tempestates; undè cautum est quàm severissimè, nec ulli omninò licitum est, ibi tympanis pulsandis admovere manum; quæ res si à Naturæ principiis dependet, effectus ejus causa à dispositione montis investiganda est, quam cum Author non describat, ita quoque meum interponere judicium non fuit visum, quamvis etiam subindè hujusmodi effectus ex pacto explicito, quod Magus quispiam ad hujus loci immunitatem cum Satana iniit, dependeat, & non paucæ hujus suppetant historiæ de montibus Dæmonum illusionibus infestis.

Mons superstitiosus.

Referunt & *Oreologi* montem esse in Provincia *Uquang*, qui juris sui adeo tenax est, ut si quispiam ex ejus sive lignis, sive fructibus aliisque similibus furtivè abstulerit, indè nunquam sese, veluti labyrintho quodam perpetuo inclusus expedire queat; qui verò religiosè ab hujusmodi criminibus abstinuerit, eum nullo negotio exitum quantocyùs reperire. Sed hoc *Bonziorum* fabulis & superstitiosis vetularum enarratiunculis relinquamus.

Montes Æolii, seu ventorum flatibus turgentes

Reperiuntur & montes *Æolii* in *China* non secus ac in *Europa*; Nam in Provincia *Huquang* mons est *Fang* dictus, cujus eam naturam esse *Atlas* refert, ut Vere & Autumno nullus in eo omninò ventus percipiatur, Æstate verò è cavernis ventum assiduò emittat, Hyberno verò tempore ventus contrario modo non extra, sed ab extra intus attractus impellatur, quæ omnia multis in *Europa* montibus communia sunt, uti in *Italia* de Monte *Æolio Cæsiorum* & *Alverniæ* Divi Francisci stigmatis sacro Monte, in *Itinerario Hetrusco* docuimus, ubi veras quoque & legitimas horum effectuum causas detectas videat Lector.

Casus insularum prodigiosus, & causa.

Lacus *Peli* dictus in provincia *Huquang* olim in 99 Insulas discretus fertur, hodiè una tantum subsistente sub eodem spatio, quod haud dubiè accidisse putem, quod aqua paulatim deficiente reliquarum insularum intermedia partim herbis radicibusque, partim arena, limo, viminibusque oppleta tandem successu temporis in unam coaluerint. Vide quæ de hisce fusius egimus in *Itinerario nostro Hetrusco, Cap. de Insulis natantibus.*

CAPUT V.

De Lacuum, Fluminum, Fontium admirandis.

Lacus ferrum in cuprum vertens.

LAcus *Sinensium* non minoribus quàm montes proprietatibus à natura dotati comperiuntur. Est in provincia *Fokien* Lacus, qui ferrum in cuprum vertit, totus viridi colore imbutus, cujus quidem rei ratio alia non est, nisi quod aqua tota vitrioli constet corpusculis; & color viridis ejus manifestum indicium est, cujusmodi in *Europa* quoque nullibi non occurrunt, in iis potissimum

tissimum locis, ubi copiosum è montibus cuprum extrahitur. Vide *Mundum Subterraneum Lib.* 10. *de Fodinis Cupri.*

Prodigiosus campanæ sonitus in palatio ad lacum *Chung* sito.

Alter Lacus *Chung* dictus in Provincia *Fokien*, majorem habet admirationem; ferunt enim ad ripam ejus palatium extructum esse in decem aulas dispertitum, in quo quoties pluvia aut tempestas imminet, toties sonus veluti campanæ exaudiatur.

Quæritur hujus rei ratio? Respondeo, Supposito semper id verum esse, hunc sonum aliundè non provenire, nisi ex subterranea crypta, supra quam palatium extructum est; Lacus enim aquæ vaporibus halitibusque subterraneis tumefactæ, uti per abditos terræ meandros intra dictum antrum violentius impelluntur, ita quoque ex varia inclusi aëris agitatione & tinnulæ rupis proprietate sonum æris campani simillimum edere necesse est; Vapores verò ex commotione lacus altiùs in aërem assurgentes, facile in imbres & tempestates resolvuntur; Sonus itaque tempestatem ut præcedat, necesse est.

Rivus Autumno cæruleo tinctus colore, reliquis mensibus limpidus visitur.

In monte *Talao* Provinciæ *Quantung* rivus esse dicitur, qui toto anno limpidissimus est, præter autumnale tempus, quo cæruleas aquas vehit tinctrices etiam pannorum; Cujus si causam quæras; Dico esse cryptam ibidem propè absconditam, vitriolo Cyprio refertam, id est cæruleo, quâ aqua intra suum lebetem tingitur: Accidit autem post imbres & pluvias hanc cryptam confluxu aquarum tum primùm repleri; exundans itaque se huic rivo miscet, unde cæruleus apparet, detumescente verò aquarum tumore intra cryptam, rivus ab hac miscella liber, limpidus more solito spectatur. Vide *Mundi Subterranei Librum V. de Prodigiosis Fluminum effectibus*. Quoniam verò in *China* complures fontes æstum maris subeuntes reperiuntur, Lector *citatum librum* adeat, ubi omnium causas expositas comperiet.

Lacus, cui si quidpiam injectum fuerit, tempestates ciet.

Est propè *Sining* mons *Tenlu* dictus Provinciæ *Quantung*, cavernosus atque aspectu horridus, in eo teste *P. Martino* stagnum esse ferebant, cui si ex alto lapis injiciatur, statim boatus atque strepitus audiatur tonitrui instar, ac mox cœlo turbido imbres copiosi fundantur; hujus naturæ lacus cum non in Pyrenæis duntaxat, sed & Rheticis Alpibus reperiantur in *Europa*, causas *citato libro* detectas vide: Cavernæ enim multiplici injecti lapidis reflexione sonum vehementem efficiunt, fundus verò lacus porosus à lapide deterso limo poris apertis exitum præbent vaporibus, quibus qua data porta ruentibus, aërem implent, & resoluti in imbres decidunt.

In *Junnam* Provincia visitur lacus ille Geographorum mentione celeberrimus, & passim in Mappis depictus, *Chin* dicitur, de quo referunt *Sinarum historiæ*, ex ingentis Urbis terræ motu absorptæ ruina, ob nefanda incolarum scelera, lacum successisse, neminemque præter puerum ligno evectum evasisse; Vocatur & hic lacus mare stellatum, ob herbas ut equidem puto aquaticas, quarum folia in superficie lacus sub stellarum figura expansæ cernuntur, uti in nostris lacubus, نوفر *Nuphaz*, seu Nymphæa, aut quas stratiotas vocant, herbæ præstant. Cujus Lacus Figuram sequenti pagina exhibemus.

CAPUT

CAPUT VI.

De Exoticis Chinæ Plantis.

VTi *Sinarum* Imperium ex continuato terrarum tractu cum *India*, maribus torridæ Zonæ subjectis, exoticas rerum proprietates participat, ita quoque peregrina plantarum genera, miris facultatibus prædita non potest non producere. Sed jam nonnullas recenseamus. Quarum prima est

Rosa bis singulis diebus colorem mutans.

I. Rosa Sinica arboribus innata, quæ diebus singulis bis colorem mutat, purpureaque modò tota, modò rursus omninò candida evadit, omnis tamen odoris expers. Cujus si causam quæras, ego quantum conjecturare ausim, aliam esse non reperio, nisi temperamentum floris ejusque nutrimentum, atque aliam aliamque ambientis constitutionem; Cum itaque Rosa humidum temperamentum sortita sit, hinc fit, ut noctu in naturali suo statu candescat, interdiu verò planta ardentissimo Solis æstu perculsa subtilissimi salis armoniaci spiritum in extremas floris partes suscitet, cujus vapore & halitu tincta protinus purpurascit; verùm prævalente Solis calore spiritu-

ſpirituque paulatim exhalante, planta ad priſtini ſplendoris candorem reduci neſcia, donec novo attracto dicti ſalis ſpiritu, denuò purpureo imbuatur colore, & tandem deficiente calore Solis, uti ſpiritus non elicitur amplius, ita quoque candori ſuo reſtituitur; Cujus quidem rei experimentum ſi quiſpiam facere deſiderat, is accipiat violam aut roſam, quam Damaſcenam vocant, eamque ſale ammoniaco ſuffumiget, & cum admiratione videbit, roſam candidam in purpuream transmutari, & tandem in flavam & candidam: contrà ſulphure ut viola & roſa rubea ſuffumigata, in candidum colorem transmutantur; quod experimentum uti ſæpiùs à nobis exhibitum fuit, ita quoque cauſam detexit hujus, quam ſcribimus, roſæ Sinicæ χρωματομόρφωσιν. Neque in *China* ſolum hujuſmodi Naturæ prodigia reperiri putes; habet hîc *Romæ* nobilis Botanicus Franciſcus Corvinus in ſuo horto, omni quæ deſiderari poſſunt, plantarum genere inſtructiſſimo plantam, quam violam nocturnam vocat, quæ diverſos pro Solis aſcenſu aut deſcenſu colores ad ſenſum mutat, & quæ interdiu nullo odore pollet, illa noctù nobiliſſimum gratiſſimumque odorem exſpirat; de quibus vide fuſiùs actum in *noſtra Philoſophia lib.* XII. *Mundi Subterranei* inſerta.

Experimentum.

Herba ἀνεμόδεικτος ventos & tempeſtates demonſtrans.

II. Naſcitur & in provincia *Quantung* planta, quam *Chiſung* dicunt, quod idem eſt, ac herba ventum demonſtrans; ſiquidem Nautæ, uti *P. Martinius* refert, ex illa quo menſe, quot toto anno futuræ ſint tempeſtates, colligere ſe poſſe autumant, idque ex geniculis ipſius, quò enim nodi pauciores ſunt, eò tempeſtates eo anno futuræ ſint pauciores, atque adeò ut ex multitudine geniculorum paucitas aut copia ventorum tempeſtatumque innoteſcat; uti ex diſtantia nodorum à radice, quo menſe accidere debeant. Verùm uti hæc nullo Naturæ fundamento nituntur, ita quoque phantaſticis Nautarum ludibriis adſcripta relinquamus. Quomodò enim futuræ & nondum exiſtentes tempeſtates in hac planta influxum imprimere queant, multò minus quomodò ex paucitate aut copia internodiorum hujus plantæ paucitas aut multitudo tempeſtatum futurarum colligi poſſit, nemo Philoſophorum concipiet? Cum nulla inter hujuſmodi agentia naturalia dependentia ſit, illaque tota fortuita ſit, tum in planta, tum in tempeſtatibus, quæ dum ex alia & alia ventorum conſtitutione vaporumque ſubterraneorum halitu dependent, certè illis nec ullum tempus, nec menſis dieſve præciſè præſcribi poteſt, cum vix in Oceano plaga occurrat, quæ repentinis tempeſtatibus non ſit obnoxia.

Objectio.

Sed dicent forſan, quemadmodum dum ex nonnullis animalibus piſcibuſque futuræ aëris mariſque tempeſtates prædici poſſunt, ita quoque ex hujus herbæ conſtitutione. Dico, aliud dici poſſe de materia jam ad tempeſtates diſpoſita, quam animalia nonnulla inſtinctu naturali præſentiunt, aliud de tempeſtatibus totius anni decurſu futuris, uti de herba *Chiſung* ſibi imaginantur ſuperſtitioſi Nautæ, cum in planta hac nulla diſpoſitio prævia, nullum tempeſtatum toto anno exoriturarum indicium concipi poſſit; undè hæc inter fabulas ſolitas recenſenda ſunt. Si verò Sinenſes Phytologi dixiſſent, plantam eſſe, quæ illuc undè ventus ſpirat, continuò ſe vertat, ventumque actu ſpirantem ſympathico ſuo motu demonſtret, illius forſan haud difficulter rationem aſſignare poſſemus, quemadmodum de piſce marino aligero quem *hirundinem* vocant, in *Arte Magnetica* docuimus, & in hunc uſque diem Muſæum noſtrum viſitantibus ſimile Naturæ prodigium jam ab annis quidecim exhibemus.

Arbor farinacea.

III. Naſcitur in provincia *Quamſi* arbor, quam *Quanglang* vocant, quæ loco medullæ pulpam obtinet molliſſimam farinæ ſimillimam, undè & arbor farinacea vocatur; hanc farinaceam pulpam exemptam indigenæ in uſum panum conficiendorum convertunt; dicitur

enim farina saporis haud ingrati & ad omnes esculentorum usus peridonea; harum arborum mentionem quoque facit Paulus Marcus Venetus l.3.c.19. *Sunt in Regione* Fanfur *arbores quædam crassæ, quæ habent delicatum corticem, sub quo invenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non sine voluptate comedi.* De quo quod dicam, non habeo, cum Naturæ benignitas nunquam ad hominum necessitati succurrendum in operibus suis deficiat, adeóque nobis non tam hujusmodi causas explorare, quàm paternam Divinæ providentiæ dispositionem in omnibus admirari liceat.

M. Paul. Venetus.

Folia arborum in aquis in hirundines animantur.

IV. Dicitur Lacus ad urbem *Vuting* in provincia *Hunnam* esse *Hociniao* dictus, id est, *generans aves*, undique arboribus pulchrè septus; quarundum harum arborum hanc proprietatem esse ajunt, ut folia in eum prolapsa continuò in nigras mutentur aviculas, tanta cum admiratione ac stupore accolarum, ut spiritus esse credant; ita ex *Sinica Geologia P. Martinius*. Quæritur hujus rei causa; Certè idem in *Scotia* contingere non solum in foliis arborum, sed & conchis, rupibus & carinis navium, undè anates nascuntur, indubitatâ experientiâ nobis jam dudum innotuit, & nos in *Arte Magnetica*, quemadmodum & in XII. *Libro Mundi Subterranei* amplissimè de hujusmodi nittogenesia philosophati sumus. Quod itaque in anatibus contingit, id in aliis similibus aviculis aquaticis contingere posse verisimile est: Neminem tamen existimare velim, hujusmodi aviculas ex ipsa arboris foliorumque substantia, uti neque illas, quæ in *Scotia* proveniunt, nasci, sed vel ex seminio ovorum ruptorum, quorum in dictis arboribus magnam copiam nidulantes excludunt, vel ex seminio quoque aliarum volucrum; hanc stupendam ὀρνιθογένεσιν prodire consultiùs existimaverim, cum naturæ principiis repugnare videatur, inferioris naturæ gradum, cujusmodi sunt vegetabilia, altioris quoad gradum animal, sine proprio aut alterius animalis seminio producere, uti in XII *Libro Mundi Subterranei* copioso experimentorum apparatu ostendimus.

Herba vitam immortalem præbens.

V. *Atlas Sinicus* herbæ meminit in provincia *Huquang pusu* dictæ, quam mille annorum durare immortalemque esse fingunt; hujus enim usu homines credunt senio confectos rejuvenescere, non alia de causa, quàm quod aqua macerata ac epota canos albosque crines in nigros convertat. Sed quis nescit hoc variis liquoribus & succis præstari posse? Ut verò aut Sinica illa herba, aut aliis succis homo ad incorruptibilem statum perducatur, uti superstitiosi *Sinæ* sibi imaginantur, id credere non tam prudentis animi quam stolidi & amentis philosophastri esse, prorsus mihi persuadeo.

Gensen herba ad vitam perpetuò salubrem perducens.

VI. Reperitur & alterius herbæ radix *Ginseng* dicta in provincia *Leautung* totâ *China* celeberrima, & summè pretiosa, cujus usu *Sinæ* homines veluti immortalitatem consequi perperam sibi persuadent. Verùm ne quicquam sine authoritate asseruisse videamur, audiamus Patris Martinii verba, quibus eam *folio* 35. *Atlantis* sui hoc pacto describit: Jungseng *urbs recta in Ortum ab urbe Regia* Peking *protenditur, tota regio montibus collibusque extuberat, quia tamen adjacet sinui maris* Cang, *nihil eorum, quæ ad vitam sustentandam necessaria sunt, magnoperè in ea desideratur. Magna piscium copia est, nobilissimæque radicis totâ* Sinâ *celebratissimæ* Ginseng, Japonibus Nisi; *nomen Sinicum illi à figura, divaricatis quippè cruribus hominis formam refert* (Gin *porrò hominem significat*) Mandragoram *nostratem credas, nisi quod ea multò minor sit, quin illius tamen species sit aliqua, nullus dubito, quippè quæ & formam & vim habeat; folia ejus mihi hactenùs videre non contigit; siccata radix flavescit, fibras seu capillos, quibus alimentum sugat, vix aut ne vix quidem habet, nigricantibus venulis tanquam subtili atramento ductis circumspersa est; cum manditur dulcedine ingrata est nonnulla admista amaritie, sed tenui;*

Ginseng radix pretiosissima.

nui; auget plurimum vitales spiritus, tametsi unciæ vix duodecima pars dosis sit, sumptum illius pondus paulò amplius debilium vires restaurat, suavem corporis calorem excitat, Balneo Mariæ, ut vocant, cocta adhibetur, atque fragrantem adinstar aromatum exhalat odorem, fortioris calidiorisque naturæ qui sunt, ejus sumptione vitæ periculum adire solent, nimium auctis exundantibusque spiritibus; debilibus, fatigatis, vel morbo diuturniori, aliave de causa exhaustis ad miraculum prodest: moribundis ita vitales quandoque vires reddit, ut sæpè illis adhuc tempus sit sumendis aliis medicamentis sanitatique recuperandæ. Mira alia de hac radice Sinenses *prædicant, triplo argenti pondere appenso emitur libra.* Ego Gentianam nostro etsi beneficio climatis nobilioribus dotibus præditam esse existimo, & id folia, sapor, radix, virtus, satis ostendunt. Certe hanc herbam mirificam vim instaurandorum spirituum & caloris nativi habere, nostri ipsâ experientiâ docti asseruerunt, non tamen tantum de ea conceptum habent, quem plus æquo creduli, ne dicam superstitiosi habent de vita per eam perpetuanda, cum (uti vulgatum adagium habet,)

Contra vim mortis non sit medicamen in hortis.

Mirum tamen est, homines cæteroquin non exiguo ingenio prædit, de similibus tamen adeò ridicule philosophari.

A. Cia sive Te Herba.

Ggg

Descriptio herbæ *Chà*, sive *Te*.

VII. Planta dicitur *Chà*, vel nostro pronunciandi modo *Cià*, cujus usus in *Chinæ* claustris contineri nescius, *Europæ* quoque paulatim sese insinuare

nuare attentat. Hæc planta etsi in variis *Chinæ* regionibus, uti & in *Tartaria*, copioso proventu lucroque nascatur, in una tamen, quàm in altera Provincia melioris præstantiorisque notæ est, potissimùm in Provincia *Kiangnan* in territorio civitatis *Hocicheu*; passim notus est potus ex ea confectus, qui calidus sumitur, quo non solum universum *Chinæ* Imperium, sed & *India*, *Tartaria*, *Tebeth*, *Mogor*, ac omnes Orientalis Oceani incolæ utuntur, non semel in die, sed quoties ipsis libuerit; virtute sanè præstantissimâ pollet, quam nisi sæpius Patrum nostrorum invitatione didicissem, vix ad id credendum induci potuissem, cum enim diureticæ facultatis sit, omnes meatus nephriticos seu renum mirificè aperit, caput ab omni vaporum fuligine liberat, adeò ut Viris literatis, nec non magna negotiorum mole distentis ad vigilias continuandas nobilius aptiusque remedium à natura non concessum videatur, & quamvis prima vice nonnihil insipidum amarulentumque sit, usu tamen ejusmodi potus non solùm non fit inamœnus, sed in tantum gulæ irritamentum exurgit, ut eo assuefacti semel, vix amplius eo abstinere queant; Et quamvis *Turcarum Cave*, & *Mexicanorum Cocolata* eundem præstent effectum, *Cià* tamen, quam nonnulli quoque *Te* vocant, ea multùm superat, tum quia temperatioris naturæ est, tum quia *Cocolata* temporibus calidis plus æquo inflammat, *Cave* verò bilem quoque accendat; *Cià* verò semper nullo ad tempus respectu habito & innoxia est, & mirificè proficua, non ut dixi, semel sumpta, sed centies etiam in die. Verùm cum plantam hujus quàm exactissimè Atlas Sinicus describat, ejus verba hìc addam: *Foliculum est omninò illi simile, quod* Rhus Coriaria, *quam &* Sumach *vocant, profert, imò illius quandam esse speciem tantum non mihi persuadeo, non tamen sylvestre illud, sed cultum est, non arbor, sed virgultum est, quod in ramulos varios aut virgulas potius sese diffundit, nec flore admodum differt, nisi quod hujus albedo nonnihil magis in flavedinem declinet: æstate primum florem emittit levi odore fragrantem, sequitur bacca viridior; mox nigricans: pro potione* Chà *coquenda expetitur folium primum vernum ac mollius, quod studiosè ac sigillatim unum post alterum manu carpunt, mox in ferreo cacabo, tenui ac lento igne aliquantulum calefaciunt, deindè supra stoream subtilem ac levem manibus propellendo involvunt, atque involutum iterum exponunt igni, ac denuò confricant, donec intortum rursus & conglomeratum planè siccum sit; quod servant in vasis plerumque stanneis ab omni humiditate diligentissimè & evaporatione custoditum; hoc cum in ebullientem aquam conjicitur, & jam post diuturnam asservationem ad pristinum virorem redit, seque expandit, aquam odore suavi, si optimum est, saporeque non ingrato, præsertim ubi adsueveris, ac colore subviridi inficit. Multis hujus calidi potus vires ac virtutem deprædicant* Sinæ, *qui eo noctu & interdiu frequentissimè utuntur, hospitesque excipiunt: tanta autem ejus varietas ac præstantiæ discrimen est, ut libræ pretium apud ipsos* Sinas *ab obolo ascendat ad duos pluresque aureos. Illi potissimum adscribitur, quod* Sinæ *podagram ac calculum nesciant. Post cibos sumptum omnem indigestionem ac cruditatem stomachi tollit: maximè enim concoctionem juvat, quin & ab ebriis adhibitum, levamen iis, novasque ad potitandum vires affert, adeóque & crapulæ omnes molestias levat, siquidem exsiccat & abstergit superfluos humores, ac vigilare cupientibus somniferos vapores expellit, oppressionemque somni studiis vacare volentibus arcet. Varia apud* Sinas *habet nomina, juxta varia loca, eamque quam obtinet præstantiam hujus urbis præclarissimam* Sunglocha *vocari solet.*

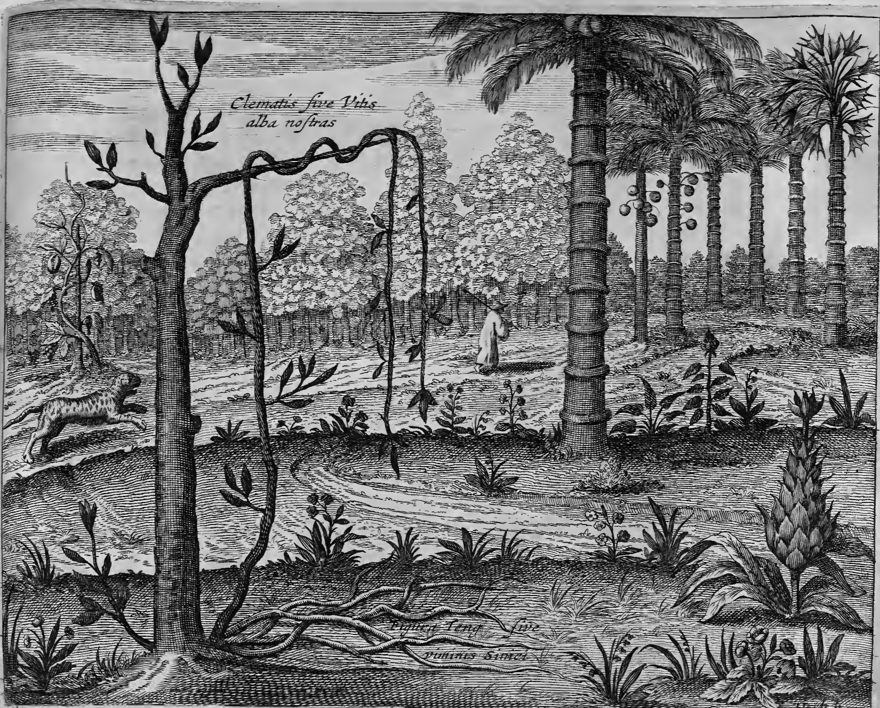
Facultates herbæ *Chà* vel *Cià*, aut *Te*.

Chà sive *Cià* aut *Tè*, herba, ejusque frequens in potu usus.

Dicitur & herba in provincia *Xensi*, quam *Quei* vocant, produci, quæ comesta tristitiâ expulsâ risum & lætitiam parit; forsan hic simile erit quidpiam apiorisus, cui mox subscriberem, si venenatam

Herba tristitiam discutiens.

nenatam diceret; verùm cum eam ſalutiferam dicant, eam cardiacis plantis ſimilem effectum præſtantibus facilè adſcripſerim

Viminis genus mirabile.

Addam hoc loco mirabile viminis genus, quod in montibus Provinciæ *Quantung* creſcere dicit *Atlas*, quod *Sinæ Teng*, *Luſitani rotam* dicunt, funem à naturâ tortum eſſe crederes, in maximam enim longitudinem extenditur, ac veluti funis per terram montoſam ſerpit; ſpinis horridum eſt, foliiſque oblongioribus viret, craſſitie vix digitum æquat, & tamen ſæpe ad integrum ſtadium diffunditur, tantaque hujus per montes copia obviat, ut ſtirpes inter ſe intricatæ, etiam cervis iter impervium reddant, lentiſſimumque vimen fractioni maximè reſiſtit, undè ex eo validiſſimi rudentes funeſque in uſum navium confici ſolent. Eſt quoque in ſubtiliſſima filamenta diſſolutum carbonibus, cratibus, ſedilibus, pulvinaribus, lectis, ſtoreiſque contexendis mirè opportunum, tum ob munditiem, quia nil immundorum animalculorum ſuſtinent, tum ob refrigerium, quod æſtate corporibus calore laxatis præbent. Ego *Clematis* ſpeciem, quam *vitam albam* vocant, eſſe exiſtimem, at peregrino Sole & climate, uti omnia alia degenerem. Vide Figuram B.

Sunt prætereà arbores in Provinciis *Junnan* & *Chianſi*, quarum ligna inter pretioſio-

tiosiores merces meritò connumerari possunt; estque lignum quod *Aquilinum* & *Calambanum* vocant, vulgò *legna Aquila* & *Calambi*, quæ tametsi unius & ejusdem speciei arboris sint, differunt tamen in hoc, quod *Aquilinum* illud vocetur, quod adhuc tenerum & in florida ætate constitutum est; *Calambà* verò tum dicitur, cum ad maturam, &, ut ita dicam, decrepitam ætatem pervenerit; totum itaque pretium hujus plantæ in odore consistit, quum recens est, non adeò fortem spargit, uti ætate provecta *Calambà*, cujus odoris fragrantiâ nil suavius, eò quod in multis internodiis, cum jam adoleverit, vis osmetica sit fortior unitiorque, non item in *Aquila*, ob humiditatis necdum benè compactæ, ac facilè resolubilis abundantiam. Optimum sanè hujus plantæ lignum in montibus *Concincinæ*, qui *Moi* dicuntur, nec non in *Junnan* & *Chiamsi* provinciis *Concincinæ* conterminis, natura producit tantâ copiâ, ut unicuique liberum sit, quantum voluerit indè excisum sui juris, cum ingenti lucro facere, passimque in portibus pretio non magno venditur, at in *India* centuplo lucro distrahitur; præsertim *Brachmanibus*, qui pyra ex illo extructa in magno solemnitatis die, quo fœminæ vel seipsas ob maritorum amorem incendio consecrant, aut magnorum meritorum virorum cadavera comburuntur, singulari rituum insolentia utuntur: siquidem stolidè credunt, Deastros suos hujusmodi odoribus vehementer delectari, animabusque defunctorum in transmigratione propitios fieri. *Calambà* uti est majoris pretii, ita quoque Regi reservatur, adeoque natura pretium laboribus summis, quibus id obtinetur, recompensari voluit. Nam in montium rupibus prorsus inaccessis Natura id provenire voluit, ut omnibus obvium non foret, quod tanta omnium æstimatione quæritur. Cùm nulla ad præcelsarum rupium inaccessa loca, ubi id invida natura condi voluit, pertingendi spes sit; Accedit tamen, ut subindè sive ventorum impetu, aut imbrium vehementiâ radices arborum evulsæ in infrapositas vallium profundissimarum saxorumve pendentium crepidines concidant, atque hoc pacto plerumque indè ab indigenis eruatur; Sed nec hoc summo vitæ discrimine vacat: cum enim montium hujusmodi sylvæ Elephantibus ferocissimis, Tygridibus immanibus, Ursis, Rhinocerotibus referti sint, pretiosum hujusmodi lignum indè nisi validâ multorum hominum armatorum manu extrahi non potest, idque magis noctu, quàm interdiù, accensis siquidem facibus ignibusque extructis, (quibus nil magis dictæ belluæ timent) eorum incursus arcent; viso enim igne aut strepitu explosi sclopi statim fugiunt; atque hoc pacto tempus sufficiens ad lignum quærendum auferendumque relinquunt. In *Japonia* tanti æstimatur hujusmodi lignum, ut vel una libra communis sedecim aut pluribus scutis vendatur; & quamvis una hujusmodi ligni libra etiam in ipsa *Concincina* utplurimum 16 scutorum pretio vendatur; in *Japonia* tamen ligni hujus quantitas, quanta ad culcitram (qua ob odoris tum suavitatem, tum salubritatem utcunque nobiliores utuntur) conficiendam sufficit, subinde ad ducentorum scutorum aut amplius etiam pretium pertingat. Putant nonnulli hujusmodi lignum nostratis *Lentisci*, aut *Terebinthi* speciem esse, etsi Solis cœlique benignitate in nobiliorem indolem degenerarit; cujus veritas facilè innotescere posset, si quispiam plantulam illinc studiosè abductam in Europæo solo plantaret. Sed jam ad medicas herbas progrediamur, inter quas præter eas, quas suprà recensuimus, *Rheubarbarum* quoque est, quod uti à paucis hucusque rectè descriptum fuit ita ab oculatis Nostris Patribus, jam genuinam ejus descriptionem apponemus.

Lignum *Aquilinum* & *Calamba*.

Superstitio in odore hujus ligni.

Calamba in rupibus montium inaccessis crescit.

Sylvæ ferocissimis belluis refertæ.

Pretium hujus ligni in *Japone*.

Quan-

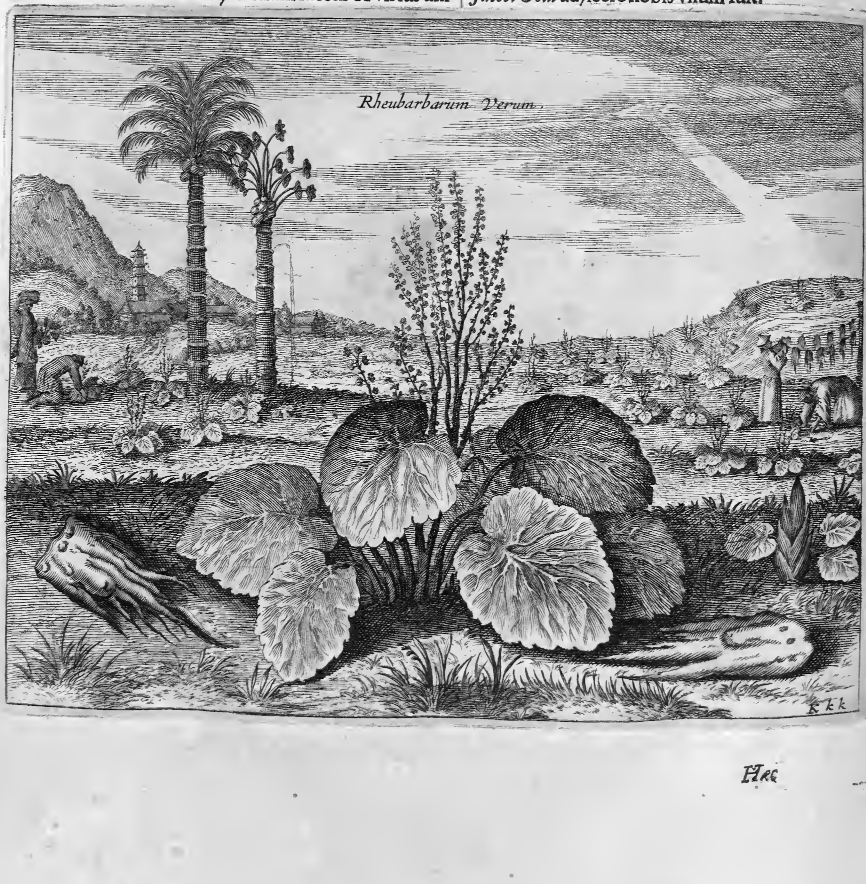
Iii

Reubarbarum ex Flora Sinica. P. Boim.

Quanquam hoc in universa *Sina* nascatur, in provinciis tamen *Su civen*, *Xensi*, atque *Socieu* Civitate ad muros *Sinarum* proxima uberius provenit; Illam M. Paulus Venetus *Socuir* appellat, ubi & *Mauri*, qui dum cum *Caravanis* in *Katay*, hoc est, *Sinas*, & *Cambalè*, hoc est *Pequinum* proficiscuntur, subsistunt, (quo etiam olim cum illis Benedictus Goez Lusitanus è Societate JESU quærens *Catajum* pervenit) coemunt. Terra in qua gignitur rubra est & lutosa ob fontes & pluvias: folia pro ratione plantæ magis vel minus duobus palmis longa, infernè angusta, supernè ampla, limbus illorum lanuginem pilosam habet, quæ tamen ubi adolescunt & maturantur, marcescuntque, flavescunt & in terram declinant. Truncus supra terram uno palmo cum foliis supereminet, ex quorum medio ramus subtilis onustus floribus, violis magnis non absimilibus exurgit, qui succum expressum instar lactis cærulei habent, odorem acutum, & quem nares fastidiant redolentes. Radix seu caulis, quem terra recondit, est longus uno, duobus & aliquando tribus palmis; illius color æreus subobscurus, sæpè grossitie humanum brachium adæquat, alias quoque radices tenues circumcirca projicit, quibus resectis *Rheubarbarum* divisum in frusta, carnem interdiu flavi coloris rubeis refertam venis ostendit, ex qua succus flavus & rubeus aliquantulum viscosus distillat. Porrò si quis statim illa frusta humida ad siccandum

dum

dum appenderet, experientia docuit, unctuosum illum humorem mox evaporare, radicemque levissimam remanere, adeòque omnem virtutem deperdere. Ideò periti recentis *Rheubarbari* frusta primò in oblongis reponunt mensis, & qualibet die tribus aut quatuor vicibus ea revolvunt, ut per hanc industriam succus incorporetur frustis, & constipatus maneat: tum verò quatuor dierum spatio concreto humore, transactis per frusta illa funiculis, appensa vento exponunt, loco tamen umbroso, nè radiis Solaribus contingantur. Effodiendo *Rheubarbaro* hybernum tempus est optimum, antequam viridia folia incipiant pullulare: quod scilicet eo tempore, circa mensis Maji initium succus & virtus unita & collecta sit; Quod si verò *Rheubarbari* radix effodiatur æstate, aut illo tempore quo viridia folia producit, uti necdum hoc tempore maturuit, flavoque illo succo & rubeis venis caret, porosaque ac levissima est, ita ad perfectionem *Rheubarbari* hyeme effossi, minimè pertingit: Currus humidis adhuc *Rheubarbari* caulibus onustus, uno scuto & medio venit, siccatum verò tantum pondere suo decressit, ut ex septem libris recentis, sicci vix una vel altera libra obtineatur. Recens ac viride amarissimum est & gustui maximè contrarium. Sinicè vocatur *Tayhuam*, quod significat *summe flavum*. Quamvis illa de *Reubarbaro* satis; hæc tamen ex relatione Doctissimi Viri *Jacobi Golii* adjicere nobis visum fuit.

Hæc

Hæc Rhabarbari *descriptio atque apposita Figura, quæ & in* Matthioli ad Dioscoridem commentariis, *aliorumque scriptis expressa exstant, primum à Joanne Baptista Ramnusio prodita fuere in illa, uti inscribit, declaratione, quam Marci Pauli Veneti Itinerario, à se Italicè edito, præmisit; ubi eandem* Rhabarbari *historiam cum ipsius effigie mercatori cuidam Persæ, ingenioso, ut inquit, viro, in provincia* Chilan *nato, nomine* Chaggi Memet, *acceptam refert. Utique venerat circa A. C.* 1550. *mercator ille Venetias, magna secum* Rhabarbari *copia advecta, & per interpretem narraverat Ramnusio, aliisque simul amicis, aditam sibi visamque fuisse provinciæ* Tanguth *civitatem* Succuir, *in cujus ditione copiosus esset præstantissimi* Rhabarbari *proventus, de eo edisserens eadem pene omnia, quæ superius sunt exposita; feceratque picturæ copiam, quam ex regione illa se attulisse dicebat. Ita ut mercatoris hujus fide, qui, ut verisimile est, mercis suæ studuit distractioni, rem totam niti satis esse manifestum videatur. Attamen ad plantæ formam quod attinet, prorsus aliam pro vera agnovit Vir talium studiosus, & spectator accurratus, P. Martinius, Atlantis Sinici auctor. Qui cum A. C.* 1654, *circa mensis Junii medium, Amstelædamo Antverpiam tendens, forte Lugdunum Batavorum transiret, nobilisque & magnifici viri D. Justi Nobelarii cultissimum in suburbano hortum lustrare cuperet, ex ipso ingressu vel eminus conspiciens Hippolapathi genus quoddam, foliis quidem amplis & rotundis, virentibus ex obscuro, floribus verò in altum elatis, comosis & albicantibus; verum illud esse & genuinum* Rhabarbarum, *non interrogatus, ultro pronunciavit. Quapropter tam præclari probatique viri testimonio impulsus ipse* P. Kircherus *annuit voluitque, ut ejusdem quoque plantæ effigies, quæ tunc haud multo post tempore delineata fuit, hoc loco exhiberetur.*

Crassities & altitudo arborum.

Cur verò in dictis Regionibus, præsertim in provincia *Chechiang* juxta urbem *Sungiang*, pinus spectentur tam insolitæ crassitiei, ut octo hominum amplexum non detrectent, imò quæ intra trunci corticem ad 38 homines contineant, uti *P. Philippus Marinus* de nonnullis arboribus quoque in *Tunchino* recenset, uti & de arundinibus tantæ crassitiei, ut quot internodia sint, tot ex iis vasa, quæ *Barilia* vocamus, conficiantur. Mirum cuipiam videri posset. Ego causam primò rejicio in soli bonitatem, quæ uti humiditate perpetuò ex abditorum fontium venis abundat, ita quoque vehementi calore Solis humiditas attracta quaquaversus se in longum, latum, profundumque dilatata, in tantam arborum molem extenditur: cujusmodi quoque olim in *Ætna* me vidisse memini, illo in loco, qui *tre Castagne* ab exotica & incredibili trium castanearum, quæ ibi spectantur, magnitudine dicitur. Et quod forsan παράδοξον videri possit, ostendit mihi viæ dux unius castaneæ corticem tantæ amplitudinis, ut intra eam integer pecorum grex à pastoribus tanquam in caula commodissima noctu concluderetur.

Cortex arboris ingens in monte *Ætna*.

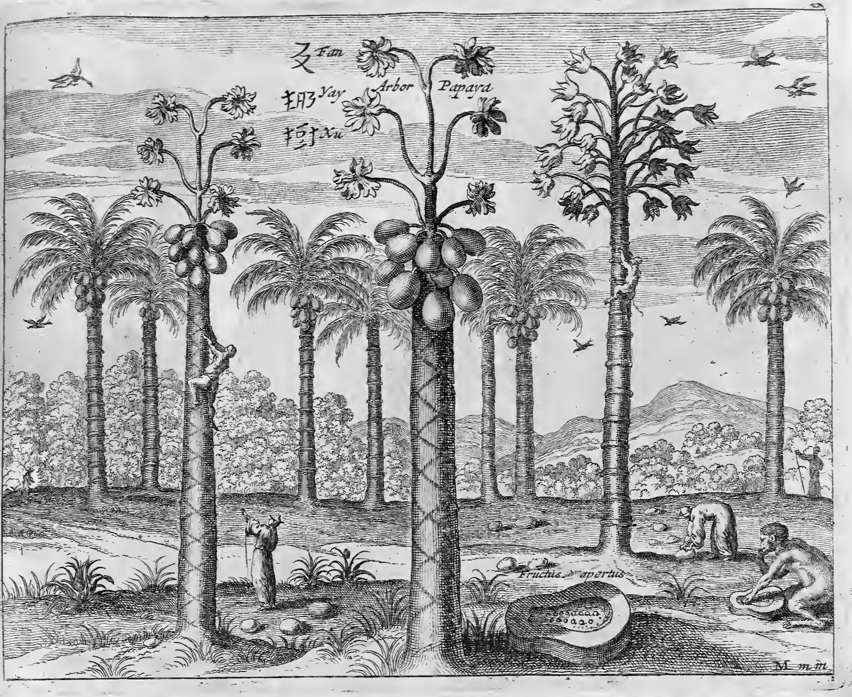
Sunt præterea in *China*, utpote quæ multum à Zona torrida participat, arbores fructusque, toto, ut ajunt, cœlo ab *Europæis* differentes, tametsi *Europæis* ferè omnibus, præsertim in Septentrionalibus provinciis, abundet, uti suprà diximus; atque inter cætera illa arbor est, quæ ob pungentium spinarum multitudinem à *Sinis Po-lo-mie* appellatur, quæ quamvis amplissimis foliis oneretur, neque fructum tamen, neque florem in iis fert ullum, sed in trunco producit cum tempore fructum tuberosum tantæ vastitatis, ut singulis portandis singuli homines sint necessarii, cucurbitam diceres nostris maximis majorem; Cortex ejus spinosus, melleos fructus corticis concavitati sub pulpa alba adnatos monstrat, nucleus tostam castaneam sapit, fructus plures in uno fructu, veluti in bursa quadam reconditos habet, & quemadmodum *P. Michael Boim* in *sua Flora Sinica* docet, tantæ granditatis, ut

vel unicus fructus decem aut viginti hominibus ad comedendum sufficiat; undè non incongruè saccum melleis fructibus confertum *Sinæ* nominant, Melopepones nostros dicitur sapore antecellere; in quo natura suam ostendisse sagacitatem videtur, quod cum rami tantæ moli ferendo non essent, illos ex solidiori trunci substantia eduxerit.

Similis huic arbor est, quam *Papaya Indi, Sinæ Fan-yay-xu* vocant, arbor sine ramis, unà cum floribus tuberosus fructus ex trunci cortice supernè infernéque erumpat, Melopepone nostrate major, pulpa interior subrubri coloris est, ad liquorem declinans, ita ut cochleari excipi possit, dulcissimi saporis, atque toto anno haud secus ac apud nos in pomis aureis citrinisque, & flores & fructus immaturi maturique reperiantur. Vide Fig. E.

Est

Eſt & in *Hainam* Inſula Sinica, provinciiſque *Quamſi*, *Fokien*, & *Quantung* arbor, ſeu potiùs arbuſtum, quod ſemeſtri ſpatio ex ſex vel ſeptem foliorum medio ramum, multiplici fructuum, dulciſſimorum ficuum adinſtar fœturâ onuſtum, ſine ullis foliis producit; folia hujus plantæ in tantam amplitudinem dilatantur, ut homo commodè ſeſe iis involvere queat. Ego ſanè omnibus examinatis hujus plantæ fructuſque circumſtantiis, nullam aliam eſſe cenſeo, quàm quæ ab *Arabibus* موز *Mauz*, à Latinis *Muſa* dicitur; cujuſmodi plantam olim *Rhegii* in *Calabriæ* urbe, *Mamertino* freto adjacente, vidiſſe, ejuſque fructum deguſtaſſe memini; folia habet ampliſſima ſine ullo ramo, figuram quoque & ſaporem ficûs habent, undè nonnulli *Ficus Paradiſi* nominant; Protoplaſtoſque poſt innocentiam perditam iſtiuſmodi ſe foliis veſtiſſe nonnulli conjiciunt. Hujus autem plantæ Figuram verſa pagina repræſentamus.

Ficus Indica, Arbor Paradisi.

N nn

Nascitur & in *China* arbor *Kagiu* dicta, bis in anno fructus producens, quæ inversâ ratione semina non intus, sed in capite exterius portat; Inter cæteros tamen præstat fructus, quem *Americi* & *Orientalis Indiæ* populi, quibus communis est, *Ananas*, *Sinæ* verò *Fam polo nie* vocant, & ingenti copiâ in provinciis *Quantung*, *Chiamsi* & *Fokien* provenit, & putatur primum ex *America Peruviana* in *Chinam* allatus; arbor tamen in qua crescit, non est frutex, sed herba adinstar cardui, quam *Cartciofoli*, vocant, pullulascit, ut proindè in Europæo climate consita in carduum domesticum degeneraturam planè mihi persuadeam, in cujus folio fructus nascitur cauli sua insistens, ut in Figura patet, tanti & tam exquisiti saporis, ut inter nobilissimos *Indiæ* ac *Chinæ* fructus primum facilè locum obtineat; vide Fig. G. In qua planta hoc admiratione dignum occurrit, quod non semina solùm in terram projecta, sed & surculi, quin & folia ipsa terræ implantata novas similesque plantas fructusque producant, quod & multis aliis plantis accidit, adeò ut spermatica vis omnibus hujus plantæ partibus insita sit; de qua admiranda sanè Naturæ facultate vide, quæ de seminis rerum fusè scripsimus *Libro* XII. *Mundi Subterranei*; Faciunt enim hujusmodi plantarum semina plurimum, ad novam quam ibi condidimus phytosophiam comprobandam.

De

Mangæ fructus.

De *Manga*, *Lici*, *Quei* notiſſimis *Indiæ* & *Chinæ* fructibus non eſt quod dicam, cum apud alios paſſim deſcribatur; Modus quo *Manga Citrio pomo* inſeritur, oppidò ab *Europæorum* arte diverſus eſt: Nam neque per arboris inciſionem fit, neque per transfoliationem; ſed ramum *Mangæ Citrii pomi* ramo ſolummodò alligant & luto opplent, & hoc præſtito, cum tempore deſideratum conjugium paranympha arte ineunt, & præſtantiſſimos *Mango-citrios* fructus producunt.

Arbor ſævum producens.

Narrat *Atlas Sinicus*, in provincia *Che Kiang* arborem naſci, cujus fructus pinguedinem adinſtar ſebi producit, tantâ copiâ, ut ex illa collecta candidiſſimæ candelæ, quæ manus non inficiant, quacunque tandem ratione tractentur, neque extinctæ fœtorem exhalent ullum; Arbor ſat magna eſt, pyros noſtrates & foliis & formâ exprimens; flore candido niteſcit ceraſi inſtar, cui fructum quoque haud abſimilem parit, quem jam maturum diſrupto cortice aquâ calidâ macerant, & liquefactam pulpam mox ubi frigidâ irrigarint, in mucilaginem denſatur, ſævo prorſus ſimilem; quin & ex nucleo oleum quoddam omnibus domeſticis, uti apud nos oleum olivarum, uſibus commodiſſimum, eliciunt; hyberno verò tempore arboris folia cupræa rubedine fulgent, quæ tandem in terram delapſa, ovibus & vaccis cibum, ex quo mirificè pingueſcunt, præbent. Non dicam hìc de floribus

Manga, *Mentan*, *Quei* ſimilibuſque, cùm ii ab aliis amplè deſcripti ſint. Atque hæc de plantis Sinicis ſufficiant. Addimus hic arborem piperis & innominatæ arboris Figuram, cujus fructus non niſi circa radicem protuberant, quorum ſapor *Europæis* ficubus ſimilis eſt. Vide Figuram S.

CAPUT VII.

De Exoticis Chinæ *Animalibus*.

CUm Naturæ Regnum in quadruplex animalium genus, quadrupedum, volucrium, natatilium & inſectorum diſtinguatur, de ſingulis iis, quæ in *China* rariora & magis exotica reperiuntur, hoc loco agam. Quadrupedia præter ea, quæ in *Europa* inveniuntur, ſunt Elephantes, Tygrides, Urſi, quæ maximè in provinciis *Junnam & Quamſi* ſtabulantur; de quibus cum jam alii quàm copioſiſſimè egerint, hìc ſilebo, ea tantùm, quæ præterquam intra *Chinam*, alibi non ſpectantur, proſecuturus.

1. Inter cætera animalia, quæ in Occiduis *Sinarum* provinciis *Xenſi* & *Chiamſi* occurrunt, eſt Cervus odoratus, ita enim *Sinæ Xechiam*, vocant, animal ex

麝香鹿
Hiam Cervus Muscatus
Q 11

ex quo muſcus. De quo Atlas Sinicus hiſce verbis : *At nè diutius quid Muſchus ſit, quiſpiam hærere poſſit, dicam ipſe plus vice ſimplici teſtis oculatus. Tuber ſeu exuperantia quædam ad umbilicum animalis eſt, parvum marſupium referens, ſubtili pelliculâ, ac ſubtiliſſimis pilis veſtitâ conſtans. Animal ipſum* Sinæ Xe *vocant, indè* Xehiang, *hoc eſt animalis* Xe *odor ſeu fragrantia, quod Muſchum ſignificat; quadrupes eſt, exili cervulo haud abſimile, pilo paulò magis nigreſcente, cornuum omninò expers eſt, caro occiſi etiam pro cibo adhibetur à Sinis; in hac Provincia, prætereáque in* Suchuen, Yunnan *lociſque illic ad Occaſum vicinioribus ingens Muſchi reperitur copia, ut ſuo dicam loco. Tubera illa ſeu marſupia ſi ſincera ſunt, miniméque adulterata, præſtantiſſima ſunt, adeóque vehementis odoris, ut organum ipſum ſicut & Zybethus pura, omniſque lux, aut ſonus æquo vehementior aures, aut oculos, odoratum offendant: at verſipelles Mercatores ex ſanguine, pellibus, aliiſque animalis exuviis Muſcho additis, marſupia quæ pellis animalis ſubminiſtrat, infarciunt, ac tanquam vera & genuina venditant. Sunt qui id miſcent cum ſanguine Draconis, & hoc pacto ex una veſica tres aut quatuor faciunt; fucus tamen non latet peritiores; ſi enim aduſtum evaporet, verum eſſe creditur, quod ſi carbonis adinſtar quidpiam aduſtum remaneat, adulterato aſtu contaminatum eſt.* Quæ eadem ferè tradit de Cervo hoc odorato *P. Philippus Marinus* in *Hiſtoria ſua de* Tunchino, ubi non deeſt horum animalium copia, quod adeò ſtolidum dicit, ut venatoribus fugæ neſcium, interimendum ultrò ſe ſiſtat. Sed audiamus P. Philippum Marinum de iis in ſua Hiſtoria Tunckinenſi ſic diſſerentem; verba Italica ſunt : *Vi ſi trova à uſo di traffico però dell' ambra roſſa, e del muſchio, che vi entra da päeſi vicini: l' ambra viene dal Regno di* Avà, *naſce in ſelve pretioſe à piè di certi alberi, quando eſſi gia ſono benè invecchiati, e radicati fra le feſſure delle rupi alpeſtri e nudi ſaſſi. Il muſchio vero e naturale ſi hà dal Regno* Gnai; *Quivi fia le ſelve ſi ritrova certo animale da i* Cineſi, *chiamato* Ye Hiam, *che tanto è come dire in noſtra favella, Cervo odorato, è grande quanto un cerbiotto, di cui hà le fatezze, eccetto che nel capo, che è ſimile à quel del lupo, & hà due denti longhi, come di vecchio Cignale, che li eſcon fuori di ſotto al labro ſuperiore rivolti all' ingiù verſo terra; è di pelo più ſcuro, che non è il cervo, tardo al corſo, e ſi ſtolido, che ſola fatica de Cacciatori è trovarlo; perche trovato, ſenza moverſi e ſenza difenderſi, ſi laſcia uccidere à manſalva. Hor di queſto ſi fà il muſchio in varii gradi di perfettione, e faſſi in queſta maniera. Preſo l' animale li cavano tutto il ſangue, & il ſervano da parte, e di ſotto all' ombilico li cavano una veſica, ò ſia di ſangue, ò di altro humore odoroſo quivi congelato, poſcia li traggon la pelle, & in più parti dividono l' animale, ſe di eſſo vogliono muſchio in tutta perfettione, prendono la metà dell' animale, ciò è dalle reni in giù, & in un gran mortaio di pietra il peſtano bene e tritano, e vi vanno verſando tanto del ſangue, che di tutto ſi facci paſta, della quale gia ſecca, riempiono le borſette, che della ſua medeſima pelle ſi fanno. Se vogliono muſchio non tanto perfetto, mà pur buono e ſincero, peſtano tutte inſieme le parti dell' animale, & impaſtatele col ſuo ſangue doppo eſſere ben aſciutte, empiono parimente di quella paſta le borſette. Oltre à queſte due ſorti ve ne hà un altra non così fina, mà pur vero e buono muſchio, & è quella, ove ſolamente entrano in compoſitione le parti dell' animale dal capo ſin' alle reni, che laſciano col reſto di eſſo à fare la ſchiettiſſima come è detto. Di queſto animale niuna parte v' è che via ſi butti, onde ſogliono dire, che più val morto che vivo. Un' altra ſorte di muſchio ſi compone, che viene in* Europa *in più abondanza, che non viene il vero; la ſua miſtura è parte quell' ambra, che à certa ſtagione ſi peſca intorno alle ſpiaggie di alcune Iſole dell' India Orientale, e parte il ſucco, che ſi cava dal corpo del gatto detto di* Algalia, *e rieſce con tal temperamento più grato l' odore, che non ſarebbe quello della ſemplice ambra che da ſe il manda aſſai forte,*

P Philippus Marinus in hiſtor. Tunchin.

e poco

e poco grato alle narici. Et è quest' ultimo il muschio, di cui s' hebbe prima notitia in Europa, *intendesi di quello che venne da quelle parti.*

Vacca monoceros.

2. Occurrit Animal, cui nomen *Vacca velox*, tantæ siquidem velocitatis est, ut 300 stadia vel uno die conficiat; in fronte oblongo & tereti cornu instructum est, undè multi id Monocerotem putant esse, sed hallucinantur, cum Monocerotis descriptio in nullo ei conveniat; verùm de hisce vide fusiùs actum in VIII. *Libro Mundi Subterranei*, ubi quid propriè Monoceros sit, exponitur.

R rr

Hippopotamus sive Equus Marinus, *Hayma Syris* dictus.

3. Spectantur in lacunis littorum Oceani Sinici & *Indiæ* passim hujusmodi animalia. In *Hainam*, *Insulis Philippinis*, *Maldinis*, & maximè *Mozambici* ad littora *Africæ* Meridionalis. Animal prorsus deforme est, & visu horridum. Verùm ne quicquam hic omisisse videamur, rerum curiosarum, hisce jungam, quæ P. Boim (qui illud vivum & mortuum quam exactissimè dum ventum prosperum operturus, *Mozambici* commoraretur, examinarat,) in scriptis reliquit. *Duplex*, inquit, *schema veri equi marini subjeci, quorum cum essem* Mozambici *in* Africa, *aut verius in* Cafraria, *greges ad littora marina in lacuna quadam volutari plures vidi. Erat* Mozambici *Civitatis Judex amicus meus singularis, qui* Hippo-

Hippopotami *caput integrum ad Collegium misit eo fine, ut illud diligenter observarem; mensus itaque id inveni ab ore versus scapulas habere tres cubitos, ex parte inferna duos recurvos maximos dentes, quibus supernè similiter grossi aptè congruebant, linguâ intermediante extortâ. Cum verò postea à nobili quodam* Lusitano *ad interiora continentis* Cafrariæ *è regione* Insulæ Mozambici *perlustranda fuissem invitatus, rudentes littora maris in navi (quam remis* 20 *mancipia remigando propellebant) vidimus ad jactum unius lapidis equos marinos hinnientes ad* 50. *qui variis lusibus indulgebant intra aquas summâ meâ voluptate. Quidam è mancipiis* Cafer *cum sociis propius accedens, & exonerato sclopo, cum frontem equi graviter offendisset, tandem mortuum reperit, quem etiam ob vastam molem non sine difficultate & labore operâ sociorum in littus extractum, mihi perlustrandum exhibuerunt; Postquam autem carnem* Cafres *inter se diviserunt, dentes extractos eosque majores mihi obtulerunt. Pellis hujus animalis adeò dura est, ut sæpe* Cafres *acutis suis lanceis illam perforare nequiverint. Nullos pilos habet præterquam in extremitate caudæ qui flexiles, ac veluti ex cornu nigro pellucidi quovis modo contorti non frangantur, calamum grossitate facilè æquant, ex singulis pilis armillas faciunt singulas* Cafres *& viri & fœminæ, quas in ornamentum manu gestantes, simul earum virtute à paralysi immunes se fore arbitrantur. Ex dentibus solent in* India *globulos precarios, cruces, & statuas Sanctorum conficere, sanguinis enim fluxum sistere probantur: Compertum tamen est non cujuslibet promiscuè* Hippopotami *dentes hâc virtute pollere, verùm illorum solummodo qui certo anni tempore capiuntur: Quod utrum verum sit, experientiâ comprobandum foret. Novi Goæ in regio Nosocomio esse unum ex maximis dentibus equi marini, cujus admirandæ facultatis si experimentum sumere volunt, dentem venæ sectæ adhibere solent, & ecce, mirum dictu, statim sanguinis prosilientis impetus, sanguine intra venam recepto, sistitur. Nota est historia cadaveris cujusdam Malabarici Principis à* Lusitanis *occisi, quod cum juxta navem occupatam pluribus glandibus transfossum, sine ullo tamen ex hiantibus vulneribus sanguinis effusi vestigio reperissent, in vestibus jam spoliati collo frustum ossium appensum cum detraxissent; quod uti unum ex ossibus* Hippopotami *erat, ita quoque sanguinis veluti aggere perrupto è mortui corpore copiosissimè ad stuporem omnium profluxit: cujus quidem aliam causam esse non puto, quam frigidissimam qualitatem, quâ sanguis protinus congelatur, & à fluxu prohibetur.* Hæc P. Boim. Nos dentes hujus animalis ternos in nostro Musæo exhibemus, quorum quidem qualitatis experimentum necdum sumpsimus: quod ubi fecerimus, tunc unà quoque rationem tam mirificæ qualitatis investigabimus. Est & in Domus Professæ Romanæ nostræ Societatis Bibliotheca scheletrum capitis *Hippopotami*, ex quo paulò ante figuram primæ belluæ depingi curavimus; Sirenis ossa, cujus costam & caudam in nostro Musæo exhibemus, & *Pesce Muger* dicitur, sistentis sanguinis effectum multò *Hippopotami* rariorem experti sumus. De qua cum quam amplissimè in 3. *Lib. Art. Magnet.* egerimus, eò Lectorem remittimus.

Homines Sylvestres.

4. Refert *Atlas* in provincia *Fokien* animal reperiri pilosum homini prorsus simile; simile in Regno *Junnam* & *Gannan* inveniri recitat *Fese* nomine, ἀνθρωπόμορφον, longioribus brachiis, corpore nigro & piloso, cursus velocissimi, & ἀνθρωποφάγον; homini enim obvium vocem edit risui humano similem, deinde eum invadit. Narravit mihi P. Henricus Roth, Regi *Mogorum* simile monstrum, dum in *Agra* moraretur, oblatum fuisse, quem hominem Sylvestrem dicebant; Ego verò ex variis historiis doctior, illa certis Simiarum ferocitate immanium speciebus adnumeranda existimo, quod & pilosum corpus & risus demonstrant, quem simiæ contractâ fronte, & corrugato naso, dentiumque denudatione, ubi exacerbati fuerint, collisione, unà cum stridulæ vocis sono

Quinam Homines Sylveſtres propriè dici queant.

facilè exprimunt. Si quis verò pertinacius ſylveſtres homines dari velit, is ſciat, caſu ſubindè accidere, ut pueri ſylvis expoſiti ibidemque derelicti, non niſi Divinæ providentiæ commiſſi, vel à feris, vel alio quovis modo ſuſtententur; uti verò hi ex vaſtis ſolitudinum labyrinthis ſe evolvere nequeunt, ita quoque ferino more vitam tolerant, piloſo totius corporis amictu veſtiti; ſi quandoque à venatoribus capiantur, pro ſylveſtribus hominibus reputantur; Sunt enim veri homines, at feri, qui nempe omni cultu deſtituti, non tam humanam, quàm belluinam vitam ducunt. Talem puerum octennem circiter anno 1663. in *Lythuaniæ* ſylvis inter urſos inventum ſcribunt, voce & habitu urſis, quibuſcum ſemper vixerat, & ab iiſdem educatus fuerat, ſimillimum, aliam præterquam carnem crudam comedere neſciebat, donec magno tandem labore cibis ſolitis veſci, & unà loqui diſceret. Hujuſmodi exempla plurima tum in hiſtoriis exoticis, tum in vitis Eremitarum paſſim leguntur.

Hiſtoria pueri inter urſos inventi.

Eſt hoc animal domeſticum, *Sum xu* dictum, feli haud abſimile, nigri & ſubindè crocei coloris, pilos habet mirè ſplendidos; Cicurant illud *Sinenſes*, & collum argentea circumdant corolla, murium eſt avidiſſimus Venator; ob raritatem tamen ita carum eſt, ut ſubindè ſeptem aut novem etiam ſcudis veneat.

Sunt & in *China* diverſæ ſpeciei Simii, quorum alii homines, & ſunt ἄκεϱχοι, alii

alii canes feleſque mentiuntur, & ſunt κερκοπίθηκοι tantâ docilitate præditi, ut niſi clunium fœditas illos proderet, vix beſtias crederes; & ut mira nonnullorum docilitas videatur, ſubjungam, quod de iis P. Henricus Roth, ſe præſente contigiſſe narrabat. Rex *Bengalæ* ad Regem *Mogorum* in neſcio cujus accepti beneficii recognitionem, ſolennem cum pretioſiſſimis muneribus adornatam legationem expediebat anno 1660; In qua in omnium admirationem rapiebat currus triumphalis auro atque omni gemmarum lapidumque pretioſorum genere refulgens; non humanâ, ſed belluinâ directione ducebatur. Trahebatur currus à duobus candidiſſimis & perquam mirificè adornatis caballis; in ſuperiori currus loco, veluti in ſolio Regio ingens ſedebat moloſſus, precioſis phaleris monilibuſquè mirificè adornatus, qui uti ſeſe tanto ſplendore fulgentem aſpiciebat, ita quoque ſuperbia quadam elatus, aliquid ſe ſupra belluinum eſſe, putare credebatur, ſiquidem incredibili gravitate, proceribus obviis debitam profundâ capitis inclinatione reverentiam exhibebat; Non deerat huic ſatellitium ſplendidum; Simii enim ſuperbè veſtiti, thronum epheborum adinſtar circumdabant, ad nutum domini promptiſſimi; quicquid enim caninum Regem facere in reverentia obviis præſtanda videbant, id omnes unanimi capitis inclinatione pariter præſtabant. Aurigam agebat grandis Simius, aureâ chlamide indutus, cujus pileolus capiti impoſitus auro pariter gemmiſque fulgebat, manu ſiniſtrâ fræni lorum tenebat, alterâ ſcuticâ tam dextrè ſuos regebat caballos, ut non à bruto, ſed à peritiſſimo veredario agitari viderentur; verbo, humanæ belluæ triumphum adeò ſcite adornabant, ut quid homines belluinos deceret, belluæ humanæ mirâ quâdam metamorphoſi docere viderentur. Quantâ autem ex hoc mirifico ſpectaculo Rex voluptate perfuſus fuerit, indè patet, quod brutorum ſolertiam opiparo, verius belluino convivio recompenſandam duxerit, dum quid equis, quid Simiis, quid Moloſſo, ex optimis cibis unicuique congruebat, in pavimento tapetibus exornato appoſuit, ubi pari gravitate jam ad omnia prius inſtructi, ſedentes, quiſque ſuo contentus pabulo delitiabatur. Acta fuerunt hæc *Agræ* Civitate Regiâ, præſente ſupramemorato Patre Roth; ut vel hinc appareat, quantum *Indi* in hujuſmodi belluis inſtruendis induſtria valeant, quam & in Elephantis erudiendis ad ſtuporem omnium præſtant. Sed jam ad Volucrum genus progrediamur.

Triumphus beſtiis inſtitutus.

CAPUT VIII.

De certis quibuſdam Volucribus extrà Chinam *inviſis.*

1. REperiuntur in *China* Volucres, in aliis extrà *Chinam* Regnis inviſæ; inter quas primum meritò locum occupant Aves illæ Regiæ, quas *Fum Hoam* vocant, de quibus ita P. Boimus in ſua Flora: *Avis eſt extremæ pulchritudinis, quæ ſi quandoque humano ſeſe conſpectui ſubduxerit, ſiniſtri id in Regia familia alicujus eventus omen habetur. Mas* Fam, *fœmina* Hoam *vocatur; nidos habent in montibus* Tan, Leotung *provinciæ* Pekino *confinibus; In capite aſſimilantur pavoni, Sinicum poëma hoc pacto illas deſcribit: Humeris virtutes, alis Juſtitiam, lumbis obedientiam, reliquo corpore fidelitatem ſignificat; Avis piiſſima, antè inſtar Rhinocerotis, retrò tanquam cervus graditur; gerit caudam ſicut gallus, caput Draconis in modum, pedes ſimillimos teſtudini gerit; quinque pulcherrimarum avium coloribus alas coruſcas refert; haſce aves veluti Symbolico quodam amictu adornatas* Colai & Man-

 darini,

darini, *quin vel ipſe Rex in veſtibus auro depictas geſtant*. Ego has aves facilè, certæ & peregrinæ Pavonum ſpeciei adnumerem.

Gallinæ Lanigeræ.

2. Eſt & aliud admiratione dignum in Regno *Suchuen*, & ſunt Gallinæ Lanigeræ, quarum lana ovinæ ſimillima eſt, parvæ ſunt corpore, breviſſimis pedibus, audaces tamen & generoſæ, nec non fœminis, uti *Atlas* meminit, in deliciis. Quæritur itaque utrum hæ gallinæ verè piloſâ lanâ uti pecora veſtiantur, an non? Ego ſanè, ut paucis me abſolvam, omnibus circumſtantiis ritè examinatis, combinatiſque; Dico Lanam quadrupedum illam minimè dici debere, ſed uti ex ſubtiliſſimis plumulis toto corpore criſpatis amiciuntur, ita quoque ex criſpatis plumulis lanam criſpatam ſolummodò videri putarique, unde & Gallinæ Lanigeræ nomen meruêre, haud ſecus ac linum aſbeſtinum, ejuſque raſura lana dicitur. Rationem hanc aſſigno: Quod uti volucres piloſo ſeu laneo veſtitu naſci, ita quoque quadrupedes plumaceo amictu veſtiri, naturali rerum temperamento repugnat, cum aliud ſit in quadrupedibus pilorum aut lanæ, aliud ſit plumarum in volucribus naturale principium, fierique non poteſt, ut in horum ſeminibus differentiſſimis una & eadem inſit virtus plaſtica & formatrix, ſive pilorum, ſive plumarum; ex hoc enim non tam verum & legitimum quempiam certæ alicui ſpeciei proprium, quàm monſtruoſum

ſum Naturæ partum præter intentionem Naturæ produci, is videbit, qui Naturæ in utriſque leges exactius ponderaverit; & patet ex iis rationibus, quas ſuprà de Cattis volantibus ad hanc veritatem comprobandam adduximus. Gallinarum Lanigenarum familiæ adnumeratur *Jeki* dicta, quæ in variis Provinciis Sinenſibus, uti *Corea*, *Chenſi*, & *Quamſy*, in altis montibus reperitur, & mirà uti formæ, ita pennarum varietate conſpicitur à natura exornata: optimi ſaporis eſſe comperitur. Gibboſum dorſum, & pectori neſcio quid globoſum adnexum habet, unde meritò quis tantam à communi Gallinarum ſpecie degenerationem mirari queat. Ego ſalvo aliorum judicio, eam ex diverſo cum aliis gallinis, v. g. cum Gallina Indica congreſſu, cujus ſimilitudinem præ ſe fert, accidiſſe putem. Verum cum hæc ex profeſſo in *noſtra Arcæ Noëmicæ deſcriptione* decidamus, eò Lectorem ſuo tempore amandamus.

Neque quiſpiam hîc objiciat, ſuprà à me propoſitum de piſce croceo, qui cum tempore plumaceo veſtitu indutus volatum affectet; hunc enim de una ſpecie in aliam abire juxta metamorphoticas leges ei naturale eſt, ſicuti erucis & bombycibus naturale eſt, ex vermibus in papiliones tranſmutari: Undè nos hoc loco tantùm loquimur de iis, quæ intra certos ſpeciei terminos conſtituta ſunt animalia; hoc enim pacto fieri non poteſt, ut quadrupes, aut volucris,

illud

illud alas, hoc pilos aut lanam admittat, nisi illa metaphoricè tantum & per similitudinem quandam ità dicantur. Accedit, quod nullam ex hujusmodi gallinarum lana telam contextam fuisse, omnes fateantur Sinicarum rerum Scriptores, nisi secreto mihi noto in lixivio satis macerentur; de quo vide XII. *Lib. Mundi Subterranei.*

Anates fornacibus exclusæ.

3. Anates quoque in provincia *Quantung*, non secus atque *Cairi* in *Ægypto*, fornaculis in hunc finem affabrè instructis, in iisque ovis impositis incredibili numero excludere solent. In naviculis magnos sæpè harum anatum greges alunt, eosque vel ad maris littora, vel fluminum ripas exponunt, ut æstu recedente ostreis, cancris, tellinis similibusque maris fructibus, quibus summoperè delectantur, cibentur; & quoniam in variarum navium confluxu illæ variè dissipantur, mirum tamen, eas noctu ad sonum pulsatæ pelvis, columbarum adinstar ad nidos suos, quasi signo receptui dato, in suam quæque navem reverti. Est & hoc experimentum in ovis anatum admirabile, quod si ea condire cupias, id nunquam consequêre, si aquæ salsæ aut muriæ ea imposueris; at si terrâ cretaceâ, seu argillâ sali mixta ova illiveris, salsedine imbuta gratissimum saporem acquirent.

Avicula ex flore nascens.

4. Dicitur in *Suchuen* provincia avicula ex flore *Tunchon* nasci, quæ proindè *Tunchonfung* Sinicè appellatur; hanc *Sinæ* dicunt vitam suam mensurare ad vitam floris, quo intereunte & ipsa avicula intereat; est & tanta quoque colorum varietate à natura dotata, ut alarum remigio aërem tranans, florem expansis foliis pulchrè exprimat. Utrùm verò animal sive volucris, sive insectum ex planta immediatè produci queat, meritò quispiam dubitare posset; Nos sanè in XII. *Libro Mundi Subterranei*, id negavimus; cum fieri non possit, ut vegetabilis Naturæ gradus, ad sensitivum, superiorem Naturæ gradum ascendendo, effectum potentiæ suæ imparem & improportionatum sensitivæ substantiæ producat. Dico itaque hoc fieri ex seminio ovorum, quæ uti pisa non excedunt, ita quoque facilè intrà folliculos sive foliorum, sive floris deposita, ubi rupta fuerint, ex humido floris semini volucris admixto, animalculum volatile simile flori nascitur; cui si volucris accedat imaginatio, dum incubando colorum in flore varietatem perpetuò intuetur, eoque sympathico quodam affectu gaudet, certè colores floris in pennas phantasticæ virtutis efficaciâ derivari, jam frequenti experimento etiam in *Europa* innotuit.

De Nidis quarundam volucrum edulibus.

5. *Conchinchinam* inter & *Hainan Insulam* tractus quidam Oceani non procul à littore Sinico, scopulis magnis, parvis, minimis confertissimus reperitur, intra quos aquarum æstus horrendis fluctibus collisus, cavernas & angiportus rupium tanta spumosorum voluminum coacervatione exagitatur, ut formidinem spectantibus procul incutiat. Intra meditullium harum rupium, in Vere, constituto illis à Natura tempore, aviculæ quædam incognitæ, quas alii passeribus, alii hirundinibus similes esse perhibent, innumerabili multitudine, undè, nescitur, adveniunt, quæ hirundinum instar mox littori insistentes, nidos ædificant, quos rupibus istis singulari artificio affigunt, quali ex materia, hucusque incompertum fuit, atque in hisce ovis pullisque exclusis, denuò aliò avolant, relictis in Nautarum potestate nidis, qui integras naves iis onustas *Chinæ* & *Japoniæ* in mensarum delicias divendunt. Nidi sunt quasi diaphani, uti patet ex tribus, quos in Musæo nostro exteris ostendere solemus, subflavi coloris, nescio ex qua aromatica compositione hucusque incognita elaborati, tali autem proprietate à natura imbuuntur, ut cuicunque cibo, sive ex piscibus, sive è carnibus herbisque parato misceantur, iis fercula mirâ saporis gratiâ condiantur.

Mira Naturæ industria conditi.

Ad

Ad materiam nidorum quod attinet, illam aliundè non putantur portare, sed materiam viscosam ex stomacho visceribusque putantur eructare, quam rupibus affixam in nidum efforment, & quia humido opus habent, mucilaginoso quodam liquore ad scopulos spumante (uti nautis harum venatoribus observatum fuit) supervolitando & alas & rostrum implent, eoque nidulos ad firmiorem materiæ agglutinatæ consistentiam identidem alarum agitatione aspergunt. Contingit autem ut tempestatum sævitie subindè magnâ horum nidorum copiâ unà cum ovis vi fluctuum ruptis in piscium nutrimentum intra mare decidat; ita Patres nostri oretenus mihi retulerunt, & *P. Daniel Bartolus in Sinensi sua historia* hoc nidificium amplissimè juxtà atque Italico Idiomate elegantissime descripsit, uti & P. Philippus Marinus pariter in Historia Sinensi hoc pacto eos describit Fol. 42. *Se hora da gl' animali detta terra vogliamo salire à volatili d' ogni generatione, quanto altra parte di quest' Oriente ne abunda il* Tunchino. *E per dire di alcuna specie, mi si presentano certi uccelletti simili alle rondini, che volano vicino alla spiaggia, e fanno i loro nidi negli scogli della* Cocincina, *& è il nido cosa si pretiosa, che si vende à prezzo assai caro, quanto altro più delicato cibo, per le rare virtù e buoni effetti, che cagiona ne sani à preservarli, e negli infermi à torre la loro inappetenza, e disvogliati à metterli in appetito di mangiare. Non si è fin hora potuto sapere, che materia sia, tenace esso è, e transparente composto di molte cellette, à guisa di cocchiglie maggiori, che come foglie intorno ad un cespo si dirami, stanno attaccate, e ciascuna formata à lavoro crespo e rugoso, come le stesse cocchiglie, e di egual sottigliezza, e prendono il color di pasta, quando sia secca, ò quello che disseccandosi, è proprio delle provadure. Non vi hà convito che senza questo cibo s' imbadisca e mancandovi questo boccone, pare che vi manchi il meglio, e senza esso non è solenne. Il modo che costumano cuocerlo è, una notte prima tenerlo in acqua calda, si che ammollito, tutto intenerisca, e così intenerito si ponga à seccare per breve tempo all' ombra, e poscia gentilmente si sfili. Da se schietto non hà sapore, ma se come avviene de fonghi, buona mano il condisce con sue specie aromatiche, sollecita mirabilmente l'appetito, e contro alla proprietà d' altri cibi, de quali col mangiarne ne passa la voglia, questo par sempre che più l' aguzzi.*

P. Philippus Marinus de nidis edulibus.

Nullum convivium sine conditura horum nidorum.

De hirundinibus verò ex foliis arborum in lacum incidentibus jam suprà nostram sententiam aperuimus: quare progrediamur ad pisces.

CAPUT IX.

De Piscibus Maris & fluminum Sinensium.

Crocei piscis in avem mutatio.

6. Omnem admirationem superat, quod jam dicam: Est in provincia *Quantung* animal, quod *Hoangcio yu*, id est, *Croceum piscem* vocant *Sinæ*; est enim modo piscis, modo avis; per æstatem siquidem avis est crocei coloris galgali instar, per montes volitans, more avium suum sectatur nutrimentum; autumno verò finito ad mare redux in piscem convertitur, quem hyberno tantum tempore ad delitias cum sit suavissimi saporis piscantur Indigenæ. Quæritur hujus tam admirandæ metamorphoseos causa. Dico itaque, supponendo primò hoc naturalibus principiis minimè repugnare, cum quotidiè hujusmodi transformationem in insectis intueamur, cujus & causam in XII. *Libro Mundi Subterranei* quàm fusissimè exposuimus; Videmus enim plerasque erucas in volatiles papiliones transmutari, aquaticos vermes ex fesucis exclusos in perlas mox ac aërem subierint, quadruplici alarum remigio conspicuos

ſpicuos aërem tranare; Innumera hujus farinæ adducere poſſem, ſi ea *citato Libro* non fusè proſecutus fuiſſem.

Sed dicet forſan quiſpiam, id in inſectis facilè concedi poſſe, at non in perfectis animalibus. Contrà dico, in perfectis quoque animalibus hujuſmodi metamorphoſes ſpectari; Quid enim aliud ſunt Scoticæ anates prius, quàm vermes, quæ tamen cum tempore aſſumptis alis & pennigero indutæ habitu in anates aut anſeres transmutantur, cujus cauſam *citato loco* vide; piſces quoque in volucres, uti & quadrupedia in piſces transmutari, non deſunt hiſtoriæ, quæ id atteſtentur. Certè *Albertus* nomine & re *Magnus l.* 24. *in Aſtoiz* aſſerit, eſſe animal marinum, cui nomen *Abides*, quod cum reliquis piſcibus in mari natales habeat, cum verò ſenuerit, mutatâ formâ terreſtrem aſſumere, & terram incolere, terreſtriumque animalium more veſci, mutatoque nomine, quod primò dum piſcis adhuc erat, *Abides*, modò terreſtris animalis aſſumptâ formâ *Aſtoiz* appelletur. E contrà in Oceano Orientali quadrupes eſſe, quod in ſenectute omnibus mutatis membris in Piſcem degeneret; teſtanturque *Conimbricenſes lib.* 1. *de Gen. & Corrupt. q.* 17. *art.* 1. apud *Japones* in Inſula, quam *Gotum* vocant, animal quoddam eſſe, corporis magnitudine & figurâ ſimile cani, vel ut alii narrant, lupo; quod primò quidem in terra vivit, deindè conſtituto à natura tempore, mare incipit frequentare, ubi aſſiduo natatu exercitatum pelagoque commiſſum, omnibuſque membris in formam piſcis compoſitis in belluam marinam tandem convertitur. Sed hæc ad veritatem rei atteſtandam ſufficiant. Quomodo itaque piſcis crocei in avem accidat metamorphoſis, exponendum reſtat. Dico itaque hunc piſcem ex eorum eſſe numero, quæ amphibia dicuntur; cujuſmodi ſunt illi volantes piſces, quos hirundines marinas vocant, quorum forma adeò volucri ſimilis eſt, ut vix diſtingui poſſit; Croceos itaque piſces uti inſignem ad volandum à natura diſpoſitionem obtinuerit, ità facilè quoque in volucrem converti poſſe, nullus ſanè phyſiomyſtarum facilè negaverit; Verùm cum difficile ſit concipere, quomodò piſcis in pennigerum animal degenerare poſſit, niſi ingenti mutatione in ſe facta, de cauſa hujus paulò altiùs philoſophandum duxi.

Ex quadrupede fit piſcis animal aquaticum.

Quomodo crocei piſcis transformatio fiat.

Multi putant ex hiſtoriis perſuaſi, transformationem unius ſpeciei in aliam fieri ex promiſcuo coitu unius cum altero; alii vi imaginationis, ut fit in notis à gravidis mulieribus, fœtibus impreſſis: alii alias cauſas adinvenerunt, quæ tamen ſine magna difficultate defendi non poſſunt. Ad primum quod attinet, coitu hujuſmodi transformationem fieri non poſſe, indè deducitur, quod ovipararum cum viviparis coitus, ſive modum, ſive tempus, ſive denique genetica inſtrumenta ſpectes, ob naturæ repugnantiam à nemine phyſiologorum concedatur. Latet itaque aliud quidpiam, quod hunc monſtruoſum effectum cauſet. Quod ut detegerem, multus fui in examinandis omnibus hujus piſcis crocei circumſtantiis, donec unus è Patribus noſtris, qui nonnullis annis in Inſula Sinica, quam *Hainan* vocant, commoratus, mira mihi de raris Naturæ effectibus in ea conſpicuis retulit: Inter alia de hoc piſce croceo verum eſſe aſſeruit, qui præterquam in hoc Sinico mari non capitur. Sed jam ad rem.

Diximus paulò ante, de nidorum à certis aviculis in *rupibus Hananinis* fabricatorum multitudine: Cum itaque croceus piſcis maximè circa iſtum tractum verſetur, neque alio præterquam ovorum tempeſtate maris ruptorum cibo alatur: hinc ego ob naturalem quandam inclinationem & ſympathiam, quam ad hujuſmodi volucres habet, ex ovorum intra rupes diffuſorum materia, quæ ſeminis hujus animalis vices explet, devoratione fieri exiſtimo, ut approximante

Quænam ſit plaſtica vis in pennas piſcem animans.

Vere

Vere vis ſpermatica hujus piſcis ſeſe paulatim exerat, atque ad volandum ſollicitet, & quoniam plaſtica ad aves pennis inſtruendas facultate ſemen ovorum præditum eſt, accidere quoque, ut ea ſeſe in piſce exerente, branchias quibus longis conſtat, in alas paulatim expandat, ſquamiſque in plumas unà cum cauda transſmutet. Atque hoc pacto volucrem fieri, galgali adinſtar flavi coloris, quia ipſe à flavo colore, quo imbuitur, piſcis croceus dicitur. Quomodò verò Autumno prætereunte denuò in piſcem mutetur, dicendum reſtat.

Notum eſt, temperamento mutato totum mutari; contingit itaque ut adveniente Hyeme, virtute formatice avis deſtructa, ſive ob humoris abundantiam, ſive alia de cauſa volucris id quod primò fuerat, eſſe appetat, atque adeò nativam maris ſtationem repetens decedentibus plumis, tum naturali maris facultate, tum plaſtica videlicet ſeminis virtute, quâ piſcem primò formaverat, ſeſe paulatim exerente, in ſquamas branchiaſque denuò convertat, donec redeunte Verno tempore jam novo ovorum ſemine introſumpto, ei ad volandum appetitus innaſcatur, & tandem denuò volucris fiat perpetua quadam viciſſitudinis pericycloſi. Quod verò hoc aliis piſcibus non contingat, cauſa eſt temperamenti diverſitas, quod metamorphoſeos hujuſmodi uti incapax eſt, ita quoque in actum deduci minimè poteſt. Quod verò hæc transformatio ex ſemine volucris in ovis latente fiat, patet ex iis, quæ de anatum Scoticarum origine *Lib.* XII. *Mundi Subterranei* tradidimus, & in hominibus ſubindè ſimilem transſmutationem contigiſſe, hiſtoriæ narrant. Dominicus Leo de Arte Med. l. 6. c. 2. apud Petrum Damianum: *Robertus, inquit, Gallorum Rex propinquam ſibi copulavit uxorem, ex qua ſuſcepit filium, anſerinum per omnia collum & caput habentem, ſed & hominem fuiſſe fertur, cujus totum corpus alitum more, plumis veſtiebatur; at plumæ ut humano corpori adnaſcantur, fieri non poteſt, ſine virtute formatrice ſeminis alicujus volucris in ovis latente; neque vis hæc exercere ſe potuit, ſine humani cum volucris ſemine miſtura quacunque tandem ratione peracta: Cum nefarii homines vel in ipſam naturam injurioſi & crudeles Magiſtro Diabolo, ea adinveniant, quæ nobis exponere non licet.* Si itaque hoc in homine, multò magis in brutis ſimili naturæ temperamento præditis factu poſſibile putem, ad quæ omnia à nobis *citato loco* fuſiùs deducta, Lectorem remitto.

Homo anſeri ſimilis.

7. In provincia *Quantung* referunt, piſcem ſpectari, quem *Vaccam Natantem* vocant, hunc in terram exire & ſæpè cum domeſticis vaccis pugnare ac cornu petere; at ſi diutiùs extra aquas perſtiterit, cornu ejus molleſcere omni duritie deſtitutum, undè in aquas redire coactum piſcem denuò evadere priſtina duritie cornu recuperata. Qualecunque ſit hoc animal, ego id inter amphibia numerandum cenſeo, ſpeciemque eſſe vitulorum marinorum, quas Phocas appellant, aut Roſmarorum dentibus prælongis ſævorum, ſolo cornu, quo præ reliquis ſub hujuſmodi Climate ſingulari Naturæ beneficio potiuntur, differentem: Cur verò cornu in aëre molleſcat, in aqua verò indureſcat, ex temperamento illius cornu dependet; cum plurima ſint quæ extra aquam molleſcant, intra aquam verò indurentur; de quibus in V. & VII. *Libro Mundi Subterranei*, de diverſis aquarum ſaliumque, & quæ ex hiſce componuntur, facultatibus fusè egimus.

Vacca marina piſcis.

8. In provincia *Xenſi* Veſpertiliones reperiri dicit *Atlas*, quæ corporis mole gallinam aut anſerem æquent, undè & à *Sinis* in ſingulares menſarum delicias quæruntur, eo quod eorum caro gallinarum ferculis longè preferatur. Vide quæ ſuprà *de Veſpertilionibus ſeu Cattis volantibus* in Regno *Mogorum* fuſiùs egimus.

Veſpertiliones prægrandes cibo apti.

9. Rurſus in provincia *Quantung* monſtrum

Monstrum marinum 4 oculorum & sex pedum.

strum marinum reperitur, τετρόφθαλμον, id est, *quatuor oculis*, & ἑξάπους, id est, *sex pedibus instructum*, hepatis figuram utrumque repræsentans, quod uti ex ostreis vitam tolerat, ita quoque uniones subindè evomere videtur. Ego quantum ex comparatione unius cum altero comperire licuit, dicerem sane ex eorum esse genere, quos araneos marinos vocant; sunt enim testudini seu torpedini prorsus similes quoad formam, quatuor aut etiam pluribus oculis in dorso instructis, sex verò pedibus, testudineis pedibus haud absimilibus, natant & non gradiuntur. Ad hanc classem referri puto illos pisces, quos *Atlas* dicit in provincia *Quamsi* in montis caverna reperiri quadrupedes & cornupetas, quosque *Sinæ* superstitiosi Draconis delicias vocant, quos ideò occidere nefas morte piandum censent. Hoc in tractu pariter dicunt, animal reperiri, quod capite volucrum, cauda piscem referat, quæ omnia in supramemoratis alatis piscibus, quos *Rondones*, id est, *hirundines*, à capite χελιδονομόρφῳ vocant; unde quæ *Sinis* mira videntur, nostris nautis vulgaria sunt, utpote quæ in Oceano ubivis ferè obvia spectentur, & nos in Musæo nostro unum intra Rhomborum cyclum appensum exhibemus, utpote cujus natura sit, ad eam se partem, unde ventus spirat, convertere.

Pisces cornupetæ.

Cancri in saxum conversi.

10. Rursum *Atlas* hoc in tractu fert Cancros reperiri, qui ubi aqua relicta aërem subierint, statim figura antiqua conservata in lapidem convertantur durissimum; & ratio patet, cum omnia illa quæ ex salino temperamento constituuntur, intra aquam dissipatis salinis corpusculis mollia sint, extrà verò siccitate aëris condensati in lapideam massam transformentur, quæ omnibus lapidescentibus communia sunt; Quod verò alibi cancris id non contingat, causa est, quod ille locus, in quo similes cancri reperiuntur, lapidifico succo vel vapore non abundet; Hujus enim facultate, quidquid humiditate affectum offenderit, id in lapidem convertit. Exhibemus & nos in nostro Musæo hujusmodi Cancros non in *China*, sed in nostrorum fluminum marisque ripis inventos, in lapides conversos: neque enim quicquam fere est, quod ubi in lapidificum hunc vaporem inciderit, in lapidem non commutetur. Vide quæ de hisce amplissimè egimus *Libro V. Mundi Subterranei*, *Itinerario Hetrusco*, *cap. de Conchylibus*, ubi quæcunque circa hanc materiam rara sunt, descripta reperies.

CAPUT X.

De Serpentibus Chinæ.

Serpentum magnitudo.

AD Serpentes quod attinet, illi in Provincia *Quamsi*, uti *Atlas* dicit, adeò ingentis longitudinis reperiuntur, ut nonnulli eorum decem perticas æquent, id est, triginta pedes geometricos, quibus si grossities respondeat, vix majores dari, existimare quis posset; Idem testatur Flora Sinensis: *Gento*, inquit, hoc enim serpentis nomen est, *serpentum omnium in* Quamsi, *in* Haynan *Insula*, *in* Quantun, *facilè maximus reperitur*, *cervos integros exugendo & diminuendo devorat*, *non adeò venenosus*, *colore cineritio variegatus*, *longus* 18, *aut etiam* 24 *pedum*, *famelicus è dumetis prosilit*, *caudæ innixus in altum se erigit*, *& cum feris æque atque hominibus acriter luctatur*, *subindè ex arbore insidiosè in hominem insilit*, *& complexu interimit*; *fel illius contra oculos morbidos* Sinis *est pretiosum*: Idem testatur *Marcus Paulus Venetus*, qui in provincia *Carrajam* ait, serpentes reperiri tantæ vastitatis, ut nonnulli in longitudine

M. Paul. Venet. de Serpentum in *Carrajam* magnitudine.

tudine denos passus, & in grossitie decem palmos contineant, & quoniam passus geometricus quinque pedibus constat, certe longitudo hujus Serpentis ad 50 pedes pertingeret, atque adeò Quamsianos Serpentes 20 pedibus superaret. Si verò communes trium pedum passus contineat, tunc iis, qui in *Quamsi* reperiuntur, prorsus æquarentur: Sed audiamus M. Paulum propriis verbis illos describentem: *Nascuntur in provincia* Carrajam Magno Cham *subjecta serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu grossitiei decem palmos: Aliqui ipsorum prioribus carent pedibus, quorum loco ungulas (melius* ungues*) habent in modum unguium leonis aut falconis. Caput ipsorum est magnum & oculi prægrandes, ut duorum panum æquent quantitatem; os & rictum habent tam amplum, ut hominem deglutire valeant, dentes quoque magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non desunt; nec est homo aliquis, aut animal, quod sine terrore serpentes illos aspicere, ne dicam, adire queat. Capiuntur verò in hunc modum; Solet is serpens interdiù latitare in cavernis subterraneis aut specubus montium, nocte verò egreditur circumiens terram, & potissimum aliorum animalum latibula lustrat, quærens cibum, quem devoret, nec formidat ullius bestiæ genus; devorat enim bestias magnas & parvas, leones & ursos, & ubi ventrem exsaturaverit, redit ad speluncam suam; cum verò terra illa sit multum sabulosa, mirum est, quantam foveam corporis sui pondere in arena imprimat, putares dolium aliquod vino plenum per sabulum devolutum. Venatores itaque belluæ insidiantes interdiù figunt multos palos, in sabulum fortes, & acuto ferro in superiore extremitate dentatos, hosque sabulo tegunt, ne à Serpente videri possint, multosque infigunt, maximè eo in loco, ubi belluam in vicino latitare norunt; & quandò noctu more solito ad pabulum egreditur, accidit ut per cedentem arenam reptando & vastam corporis molem trahendo, pectus in alicubi latentem sudem ferream incidat, quo penetratis visceribus, dum infixus sauciatusque, indè se extricare nequit, venatores inibi latitantes, accurrentes draconem interficiunt, & fel ejus extractum magno vendunt pretio; est enim medicinale, ita ut si quis à rabido cane læsus fuerit, si vel modicum, quantum est pondus denarii, de illo biberit, statim sanetur; & mulier in partu laborans hujus fellis gustu protinus partum acceleret; Rursus qui hæmorrhoidas aut ficum anus sustinuerit, hujus fellis unctione intra paucos dies convalescat; Carnes verò hujusmodi serpentis vendunt in cibum, nam libenter eâ vescuntur homines.* Hucusque Marcus Paulus Venetus; ex quibus patet, hujusmodi Serpentes Draconibus adnumerari posse, innoxios tamen, & sine veneno, cujusmodi Atlas in provincia *Chekiang* esse dicit: Verba ejus sunt: *Prope* Caihoa *mons est* Cutien, *in quo Tigrides & Serpentes maximi, minimè tamen noxii vivunt, illæ cum alibi in circumvicinis regionibus ferocissimæ sint, at hîc ita mansuescunt, ut nulli omninò noceant, serpentes verò etiam veneno carent.* Si quis causam quærat, Dico totum id ex naturali montis aërisque dispositione dependere: Constat enim ex naturalium rerum historia, locos complures reperiri, in quibus nec herba, nec animal ullum venenatum vivere possit, quemadmodum in *Europa* de *Hybernia* & *Insula Melitensi* certò constat: Si enim ex *Sicilia* casu unà cum fœno serpens aut bufo inferatur, is simul ac aërem Insulæ senserit, eum protinus mori necesse est; idem de *Hybernia* recensent authores & Indigenæ; verùm uti id in *Hybernia* privilegio particulari Sancti Patricii precibus obtento, ita hoc S. Pauli patrocinio adscribitur; cujus luculentissimum signum est, quod ante Divi Pauli adventum Insula serpentibus lethiferis non caruerit, & cum una quoque ex viperis, uti in *Actibus Apostolorum* legitur, ejus manui sine ullo tamen nocumento adhæserit, Incolæ eum, ceu Numen quoddam, & humana conditione majus, eò quod à tam pestiferis serpentibus nil pateretur, adorandum censuerint; Sed de super-

Medica vis horum Serpentum.

Cur *Melita* & *Hybernia* venenosis animalibus careant.

supernaturalibus hujusmodi effectibus non hic tractamus; Sed quæritur, utrum locus verè detur, in quo noxia animalia venenum naturaliter deponant, ut in *Chinæ* supranominata provincia de serpentibus dictum fuit. Dico quod ita. Cum enim venenosorum animalium terrestrium proprium sit, omne quod in terrestribus glebis virulentum est, in se veluti in bursas quasdam vivas attrahere; certè ubicunque terrenum fuerit ex se & natura sua à venenosis qualitatibus alienum, serpentes sine veneno esse necesse sit, uti in *Samo* & *Lemno* Insulis fertur accidere; cum enim terra istiusmodi venenis omnibus contraria sit, quam & ideò *Turcæ* magno pretio vendunt, & Sigillata vulgò dicitur; certò colligitur serpentes ibi morari non posse, & si morantur, veneni tamen omnis expertes esse. Pari pacto nascuntur in nonnullis montibus herbæ quædam serpentibus oppidò contrariæ; undè rursus, vel non possunt ibi consistere vel si consistant, veneno carent; undè concludo, simile quid in montibus *Xuntien* evenire, quo serpentes à venenis immunes existant.

Cur in nonnullis locis serpentes non vivant, aut si vivant, veneno careant.

Tigrides mansuetæ in nonnullis locis, & cur?

Ad Tigrides, quæ in dictis montibus mansuescere dicuntur, quod attinet; Dico idem contingere, quod in Tauris furiosis, quorum cornibus caprificus alligata, eum ad mansuetudinem, si fides *Plinio* habenda, reducit; quod idem accideret, si in loca incideret caprificis conserta; exhalatio siquidem caprifici suâ acrimoniâ conceptam bilem dissipat, unde ad mediocritatem reducta bile Taurus ex furioso fit mansuetus. Plantas itaque, uti in Tauris caprifici, ita quoque in Tigridibus mansuefaciendis plantæ dari possunt, quæ hunc in ferocissimis belluis effectum præstent; dici enim vix potest, quàm mirificis effectibus hujusmodi specificæ rerum qualitates κτ̀ τὴν συμπάθειαν præstent. Verùm de hisce in *Libro* VIII. *Mundi Subterr.* fusiùs actum vide.

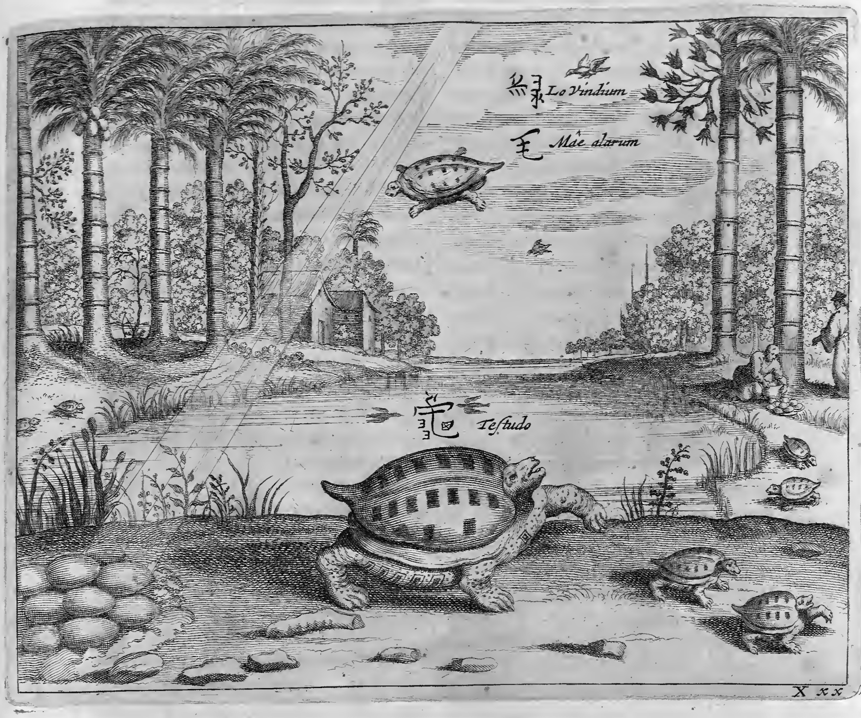
Serpentum virulentia & antidotum.

Sunt & nonnulli alii serpentes in *Chi*-*na*, veneno irremediabili pollentes; quorum primus *Cabra de Cabelo*, id est, *Serpens capillatus* dicitur, de cujus lapide in Regno *Mogor* jam amplissima mentio facta est; alter adeò lethifero toxico turget, ut intra paucas horas hominem interimat; ita *Flora Sinensis*; summo tamen in pretio habetur, ob medicamentorum, quæ inde componuntur, præstantiam. Compositio ita instituitur: totus serpens amphoræ, quæ nobili & generoso vino repleta sit, immergitur, ita ut capite solo constrictum per medium operculi foramen exstet; hoc peracto igne supposito usque ad ebullitionem ferveat vinum, & serpentis venenum paulatim in vaporem resolutum totum per os expiret, caro deinde reciso capite infirmis datur, & unicum illud pretiosum contra omnia venena antidotum conservatur.

Testudines alatæ.

Testudines in Sinico Oceano adeò grandes reperiuntur, ut *Atlante* teste, eminùs spectantibus scopuli videantur. *Flora Sinensis* in Regno *Honan* testudines reperiri, subinde viridi, nonnunquam cæruleo colore imbutas; Esse quoque nonnullas, quæ pedibus alas adjunctas habeant, ut hoc pacto tardissimum progressum alarum velocitate compensent. Ego quidem, quantum conjecturare possum, pennigeras alas hisce adnatas non facilè assererem, cum hoc natura testudinum, ex primis naturæ principiis repugnare videatur, sed testudines viscosum quendam liquorem circa pedes emittere, ut in Figura patet, qui cum tempore in cartilagineas veluti branchias quasdam extendatur, quarum ope non tam volare, quàm saltando progressum promovere videatur, cum subindè multa in vulgus spargantur, quæ sensati ac longâ experientiâ viri docti, ubi ea studiosiùs examinaverint, aliter omnia, ac fama ferebatur, reperiunt. Atque hæc sunt, quæ de rarioribus *Chinæ* animalibus comperi, ut proinde Dei Opt. Max. admirabilem in rebus omnibus dispositionem & sapientiam admirari, & laudare non cessemus.

CAPUT

CAPUT XI.

De Lapidum Mineraliumque in China *admirandis.*

IN Lapidibus Mineraliumque Oeconomia non minora Naturæ ludibria reperiri, *Atlas Sinicus* cæterique Scriptores testantur. In provincia *Huquang* ad montem *Xeyen* post lapsas potissimum pluvias, lapides reperiuntur, quæ hirundines dicuntur; has enim ita exprimunt, ut præter vitam nihil ipsis desit, imò inter eas mares & fœminas ex colorum varietate Medici distinguant, iisque ad medicamenta conficienda utantur. Ego supposita narrationis veritate, dicerem sanè non à Natura hoc eas corporis habitu è saxis efformatas esse, sed dum vivæ essent, & in terræ fissuris laterent, succo seu vapore petrifico in lapidem conversas fuisse, quas deinde imbrium pluviarumque aqua ex meatibus terræ fluxu suo evolutas in conspectum det; cujus rei varia animalium tum hominum quadrupedumque, tum volucrium in lapides conversorum exempla vide *Libro* VIII. *Mundi Subterranei.*

Hirundines lapideæ.

Narrant Geologi *Sinæ* Lapidem in *Xensi* provincia reperiri, qui juxta incre-

Lapis ad incrementum & de-

cremen-tum Lunæ crescens & decrescens.

incrementum decrementumve Lunæ crescit, inæstimabilis apud eos pretii, sed & hunc eundem effectum præstare apud nos Seleniten, plerique tradunt Naturalium rerum Scriptores. Ego dico, esse Talci speciem, sive lapidem specularem, quem summo studio sæpè observavi, non solùm ad Lunæ splendorem lucere, sed & veluti in speculo quodam Lunæ sive plenæ, sive dichotomæ, sive sextilis figuram perfectè exhibere; undè de Lunari hoc lapide juxta phases Lunæ, nunc crescente, nunc decrescente fabulam natam esse putem; dum enim figuram Lunæ sub quacunque phasi veluti in speculo exhibet, simplices reali lapidis incremento decrementove, phantasmate illo illusi id adscripserunt, quod non nisi in speculari lapide ἀνακαμπτικῶς, sive reflexo Lunæ radio repræsentatur; & indè patet, quod lapis semper sibi similis, nulla in se mutatione facta, quacunque Lunæ phasi, in quacunque tandem rerum exhibitione persistat.

Terra *Quei.*

Illic quoque terra reperitur, quam *Quei Sinæ* vocant; mineralis terra candidissima mirificè à mulieribus ad fucum appetita, cosmetica siquidem virtute pollet, aqua diluta, & hoc pacto ad nævos maculasque corporis extergendas mirè opportunam tradunt, unde Sinico nomine *Quei xi*, id est, *Nobilem fœminam* vocant. Ego cerussam mineralem ex plumbo & antimonio, seu stibio miscellam esse puto, quæ & in multis *Europæ* locis reperitur; ut proinde nil in hoc admiratione dignum occurrat.

Lapis Vaccinus.

Lapis in provincia *Xantung* è vaccarum stomacho educitur, lutei coloris, magnitudine subinde ovum anserinum æquat, soliditate Bezoartico cedit; levioris enim substantiæ est, & illo præstantioris virtutis à Medicis judicatur. Ostendimus nos in Musæo nostro similem ex vaccæ stomacho eductum, qui tamen minimè ex terrestri substantia compositus videtur, sed ex minutissimis fibris herbarum, quæ indigestam hanc molem consumpto succo in stomacho boum convolutam in globum superinductâ subfuscâ pelle, efformant, quem ego eundem esse puto, quem *Bellonius* lapidem fellis vocat *l. 3. de ani*: aut quem *Arabes* هرزي *Harazi* appellant.

Bombyces.

Non dicam hìc de laboribus, quos in Bombycum & Serici cultura adhibent *Sinæ*; unde tanta byssi sericique copia provenit, ut toti Orbi sufficere jure possit; unde non sine ratione eam, quam *Ptolomæus* Sericam vocat regionem, aliam non fuisse, quàm *Chinam* conjicio. Eminet inter cæteras hisce provincia *Chekiang*, utpote quæ bis quotannis bombyces educit, eorumque culturam bis mille & octingentis annis ante nostræ Salutis adventum priscos exercuisse, *annales* eorum referunt.

Saxum ἀνθρωπόμορφον.

In provincia *Kiamsi* ad montem *Yangkiu* mirabile saxum conspicitur, quod à Natura vel arte in humanam figuram adaptatum varios, pro varia aëris futuri temperie, colores induere scribunt *Sinenses Geologi*; ex his enim futuram sive serenitatem, sive pluvias se prædicere posse sibi persuadent; Ego ea thelesmata Magica esse puto, cujusmodi plura in *China* spectantur, à Magis, Magistro Satana ad superstitiones propagandas constituta; & ab *Arabibus* طلسمات *Thalesmat* dicuntur. Sed progrediamur ad mirabilem naturam Asbesti paulò exactiùs describendam.

Asbestus, igne inconsumptibilis.

Atlas Sinicus ait, in *Taniu Tartariæ* Regno supra lapides nasci herbam quandam, quæ ab igne non consumatur; hæc enim in ignem projecta, rubescit quidem, & aliquo modo ignescit, at educta ex igne mox pristinum candorem recuperat, nonnihil in cinericium declinantem; non adeò in longum excrescit, sed sub forma capillaris excrescentiæ, fragilis & imbecillis consistentiæ, aquæ imposita in lutum abit, statimque consumitur. Atque hæc est descriptio herbæ asbestinæ; in qua ego insignem errorem

rem noto, dum herbam illi putant, quod nos pura lapideæ ſubſtantiæ filamenta aſſerimus: per abuſum itaque vel imperitiam hominum, qui dum lapidis hujus effloreſcentiam ſpectant, herbam ex lapide excreviſſe inconſultà naturâ arbitrantur. Hic abuſus quoque Latinos inter Authores comperitur, dum filamenta hujuſmodi linum dicunt, non quod revera linum hujuſmodi ex vegetabilium œconomia depromptum ſit, ſed quod inſtar lini filari & texi poſſit. Eſt itaque fuſtis hujus herbæ nihil aliud, quàm effloreſcentia quædam ex lapide asbeſto, qui in *Tartariæ* regionibus paſſim reperitur, evibrata; non ſecus ac mineralium, ſalium effloreſcentias ἐξανθήματα, ſive *arbores metallicas* per κατάχρησιν appellare ſolemus. Habeo & ego magnam hujus Aſbeſti ſive Amianti, ut vocant, in Muſæo noſtro copiam; cujus filamenta digitis ſoluta prope propius herbarum fibras exprimunt, è quibus contuſis, & certo modo præparatis chartam confici, quæ literis exarata, & in ignem conjecta, ſtatim conſumpto atramento chartam candidam exhibebat, novis literis inſcribendis aptam. Quomodò verò, aut quo arcano artificio id in fila duci queat, in XII. *Libro Mundi Subterranei* tanquam magnum & paucis notum ſecretum innui.

Aſbeſti ſive Amianti mirabilis proprietas.

Meminit hujus mineralis quoque Marcus Paulus Venetus lib. 1. Itinerarii ſui, cap. 47. *Eſt*, inquit, *in provincia* Chinchin (quod eſt *Tartariæ* Regnum) *mons, in quo inveniuntur mineræ chalybis & Salamandræ, de hac fit pannus, qui in ignem projectus non comburitur. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, uti quidam è ſociis meis Vir ſingulari præditus induſtria curioſior, nomine* Turcus *me edocuit, qui in provincia dicta mineralium operi præfuit. Invenitur in monte illo minera quædam terræ, quæ fila producit lanæ haud diſſimilia, & hæc ad Solem conſiccata in mortario æneo conteruntur, deindè lavantur, & quidquid terrarum illis adhæſerit, ſubmovetur; demùm fila illa ſic purgata & attenuata, ut alia lana nentur, atque in pannum contexuntur; & quando pannos illos volunt dealbare, projiciunt eos ad horam integram in ignem, & tunc ex flammis illæſi educuntur nive candidiores, haud ſecus purgant eos, ſi maculas aliquas contraxerint, nam alia præter ignem lotura illis non adhibetur. De Salamandra verò ſerpente, qui in igne vivere dicitur, nihil explorare licuit in Orientalibus Regionibus. Ajunt tamen* Romæ *mappam quandam haberi ex Salamandra contextam, in qua ſudarium Domini involutum retinetur, quam Rex quidam* Tartarorum *Romano Pontifici miſit.* Hæc de Aſbeſto Marcus Paulus Venetus, ubi per Salamandram non intelligitur, uti ſimpliciores credere videntur, ſerpens, qui in igne paſſim vivere dicitur, ſed de Asbeſto ſive Amianto, quod in igne non ſecus ac Salamandra ſine ulla noxa perduret, κατὰ τὴν μεταφορὰν dictum velim. Quamvis etiam quæ de Salamandra animali in igne incorruptibili, pyrauſtiſque dicuntur, fabuloſis veriùs, quàm veris hiſtoriis adſcribenda putem; Cum, uti in VIII. *Libro Mundi Subterr.* docuimus, nullum animal in valido igne ſine ſui corruptione exiſtere poſſe: undè igitur fabula originem duxerit, aperiam.

M. P. Venet.

Salamandra cur dicatur Aſbeſtus.

Salamandra ex eorum numero, quas Lacertas vocant, ſpecies quædam eſt; Lacerta videlicet nigra & aureis maculis inſignita, cæterum animal muco & viſcido humore aſpectu horridum & nauſeâ plenum, vel ex eo capite, limacum inſtar, tardiſſimi progreſſus; hoc in *Germania* ſæpius me vidiſſe memini, quod vix niſi poſt frequentes imbres ex humidis & lutulentis ſpecubus exire ſolet, Germanicè Mollen vocantur. Hoc itaque animal cum frigidiſſimi juxta ac humidiſſimi temperamenti ſit, & totum quaſi ex mucore conſtitutum, ſi quis ſupra carbones accenſos impoſuerit, id illos nimia ſuâ humiditate viſcoſitate plenâ ſtatim extinguat, quod idem fieri in limacibus expertus ſum: Si quiſpiam verò

Salamandra quid?

verò illos in ignem validum projecerit, is eas non secus ac alia combustibilia in cinerem protinùs converti reperiet; Quod idem Franciscus Corvinus in Salamandra ei ex *America* transmissa se expertum esse testatus est. Quod verò *Marcus Paulus Venetus* dicat de Salamandra contexta & *Romæ* detenta, in qua Sudarium Christi involutum sit, de eo nihil hucusque comperire licuit, & si foret, id non de Salamandra lacerta, sed de asbestina tela, quæ per similitudinem quandam Salamandra dicitur, intelligendum foret.

Est in provincia *Kiamsi* ad Borealem ripam *Po* fluminis urbs *Jaocheu*, aquarum fluminumque irrigatione pulchra, amœna & cumprimis deliciosa. Hæc Urbs, id sola, quod in totius Orbis admiratione & ambitione est, possidet; suntque vasa illa pretiosissima, quæ *murrhina* seu *porcellana* vocant, à Regibus & Principibus tantopere æstimata, de quorum materia magna inter Authores lis & controversia: Sunt qui terram quandum mineralem post centum annorum durationem subterraneam, suam nanciscatur perfectionem; Non desunt, qui fabulis quoque propudiosis annexis, ex nescio qua materia eam oriri velint, sed Patres nostri experientiâ sensatâ ocularique docti, quænam illa sit materia, quis eam elaborandi modus & ratio, tandem detecta varietate nos ab omnibus falsitatis conceptæ erroribus liberarunt, & inter cæteros curiosissimus Martinius, qui hoc argumento in suo Atlante Sinico fol. 37. scitè sanè prosequitur his verbis: *At quod maximè eam commendat, est elaboratio & copia scutellarum Sinensium, quas* Porcellanas, *nescio undè petito nomine vulgò vocant: quæ nullibi in toto Regno fiunt præstantiores, quàm in pago* Feulcang *civitatis: Licet enim alibi terram ex qua fortè confici possint, habeant, nullo modo ad eas accedunt, quæ in hoc pago fiunt, imò quod admiratione dignum, terram ex qua eas efformant, non ex hujus provinciæ solo hauriunt, sed ex* Kianguan *provinciæ urbe* Hoeicheu *advectam accipiunt, nec ibi, licet tanta illius adsit terræ copia, ullo modo effingere illas queunt; sunt qui id aquarum temparaturæ adscribant. Ex hoc ergò hujus urbis pago omnes scutellæ illæ, ac vasa Sinensia sunt, quæ à rusticis rudibusque hominibus figlina arte elaborantur, eodem modo, quo* Faenses *in* Italia: *Coloris varii sunt, licet omnes ex subtilissima illa argilla, ac aliquantulum diaphana constent, quæ colore illiniuntur croceo, variisque Draconum figuris illusæ sunt, Regio destinantur palatio; pro vulgò fiunt rubræ, luteæ ac cæruleo colore, ad quem effingendum glastum à* Sinis *adhiberi solet, quod ibi magnâ reperitur copiâ, præcipuè in Australioribus Provinciis, quo etiam ad tingendas vestes utuntur. Quàm verò rara ac præclara vasa hîc fiant, longum esset referre, nullam formam, nullum florem, figuramve finges, qui non eandem ex porcellana argilla apud illos admittat: quanta verò horum vasorum sit copia, facilè quivis colliget ex ea, quam quotidiè videmus in* Europa *nostra. At miror, undè hic increbuerit rumor, ex ovorum testis, aut contusis conchulis marinis præparari hanc materiam, idque ex relatione quorundam centum annorum spatio repositam ab avis pro successuris nepotibus: planè rerum gnaris ridicula sunt hæc, & merè commentitia, namque omnia ex terra, quæ ad hunc pagum ex urbe vicina* Hoeicheu *advehitur, figlina arte fiunt; terra autem illa non pinguis, ut creta est, sed veluti arenula pellucida quam macerant, & aspersâ aquâ in massam cogunt, quin & ex fractis vasculis denuò frusta comminuunt, atque iterum nova vasa efformant, sed hæc ad priorem vix accedunt nitorem aut pulchritudinem; quod præterea hæc vasacula commendat, est, quod eduliorum etiam ferventium vim innoxia patiuntur, imò, quod magis mirandum, frusta inter se claviculis æreis filoque consuta liquorem continent, nec transmittunt: hujus sutoriæ artis periti totam passim Sinam obambulant, ii ad foraminula efformanda subtilissimum adhibent terebellum* (Vulgo *dril* vocant) *cujus cuspis ex adamante est, quali hyalo sculptores apud nos ferè utuntur, aut ii potius qui apud* Mediola-

Vasa Porcellana.

P. Martinus *Martinius* de vasis Porcellanis.

diolanenses *cryſtallum montanam perforant*. Hæc P. Mart.

Mineralium in *China* copia.

Montes *Sinarum* omni mineralium metallorumque genere referti ſunt; nec deſunt, qui auri argentique mineras fœcundiſſimas habeant, quamvis edictis Regiis eas excolere non permittatur, eo quod ob virulentas, ut ajunt, terræ exhalationes foſſores innumeris paſſim morbis expoſiti avaritiam tandem morte luant, vitam autem hominum auro pluris fieri debere par eſſe. Undè aureis ſolummodo contenti ramentis, quæ ex fluminum fontiumque limo educunt, cæterùm fodinarum ſcrutinio cum vitæ tot hominum periculo incumbere ſupervacaneum eſſe exiſtimant.

Fodinæ non coluntur à *Sinis*.

Alchymiſtæ Sinenſes.

Chimici tamen, ut ubique locorum, ita & in *China* potiſſimùm auri ſiti torti, artem ſuam tametſi impoſturis fuciſque infamem, tantis tamen verborum ampullis depingunt, ut etiam maximis potentiſſimiſque Regni Magiſtratibus artis veritatem perſuadeant, dum non aureos ſolummodo montes, ſed & immortalitatem in hac vita ſtultæ plebi arte ſua pollicentur, quorum tamen idem prorſus, qui *Europæorum* ſcopus eſt, ſplendidè mentiri, & plus æquo credulos avaroſque iſtiuſmodi offuciis fallere & dementare.

Primus Alchymiæ profeſſor in *China*.

Eſt in provincia *Suchuen* parvus Lacus *Yotan* ad urbem *Pukiang* ſitus, vel ex hoc nomine celebris, quod Hoangtius Alchymiæ primus profeſſor hic chryſopœiæ operam dederit, 2500 ante Chriſti adventum annis. Verùm cum hujuſmodi veriùs nugas, quàm antiquitates in *Libro* XI. *Mundi Subterranei* quàm ampliſſimè confutatas exhibuerimus, illùc Lectorem remittimus. Imperium tamen auro cæteriſque metallis dives eſſe, ſuprà dictum eſt, & multitudo thermarum, ſalium omnis generis, communis, nitri, aluminis, vitrioli, ſulphuris, & ſubterraneorum ignium copia id facile convincit, unde varii iſti aquarum nigrarum, viridium, flavarum, rubearumque, quibus tinguntur, colores, ubique paſſim occurrunt.

Fons inſolitus.

Eſt & in provincia *Honan* fons, cujus extima aquarum ſuperficies cùm frigidiſſima ſit, ſi tamen paulò profundius manum immerſeris, calidam ferventemque aquam ſis reperturus, cujus rei cauſam uti *Sinæ* ignorant, ità facilè quoque admirantur. Certè plures hujuſmodi me in *Italia* vidiſſe memini, & potiſſimum in Lacu *Albuneo Tyburtinæ* Urbi vicino, in cujus ſuperficie aqua perpetuò friget, profundior verò contrà ſemper fervet: Ratio hujus facilè aſſignatur: cum enim ſuperficies frigidi ambientis aëris beneficio continuò perfletur, eam frigidam manere neceſſe eſt, interno calore externi efficacia veluti retuſo, habetque veluti caloris ſui gradus quoſdam, ita ut in fundo aqua ſit calidiſſima, in medio calidiuſcula, & deinde tepida, & ultimò tandem frigida. Sed de hiſce vide quæ in *Itinerario* noſtro *Hetruſco* & *Latio* de hiſce fuſius egimus.

Lacus *Albuneus Tyburtinus*.

Unum hoc loco apponam, quod niſi Patrum Noſtrorum oculari teſtimonio comprobatum eſſet, παράδοξον meritò videri poſſet. Sunt in provincia *Xanſi* putei ignei non ſecus ac aquei apud nos, qui paſſim in dicta provincia viſuntur, magnoque compendio ac ſumptuum parſimonia ad cibos coquendos adhibentur. Hoc autem pacto procedunt: Putei orificium ita clauditur, ut præter ollam aut cacabum nihil aliud admittat, eo fine, ne calor per laxiora foramina diſſipatus obturatis ſtricte terminis magis magiſque intendatur, atque ita nullo pæne labore cibos intra breve tempus Indigenæ excoquere conſueverunt. *Atlas* ait, *Audivi quandoque hunc ignem craſſum eſſe, neque admodum lucentem aut diaphanum, calidus quidem eſt, ſed ligna injecta non comburit, quin & in tuborum majorum concavitate collectus conſtrictuſque facilè circumferri poſſit, & cum libuerit, ad coquendum eo uti quis valeat, ſiquidem aperto in tubo foramine, erumpens ignis res leviores facilè elixat, donec exſpiraverit miro ſanè Naturæ artificio: Si res ita ſeſe habeat,* neque

Puteorum igneorum mira vis.

neque enim ipse coram vidi, adeoque fides sit penes Authores Sinicos, quos in iis quæ comperi, rarò fallaces inveni. In tota hac Provincia carbo ille effoditur, qualis ferè apud Belgas Leodiensis *est, ea ad alendum ignem & hypocausta calefacienda Boreales* Sinæ *passim utuntur, prius contusos perfringunt (lapides enim ingentes & nigerrimos effodiunt) tum aquâ perfusos miscent, massasque conficiunt; difficulter quidem ignem concipiunt, at conceptum semel diutissimè vegetum urentemque fortissimè retinent. Fornaces in hypocaustis Sinicis uti in* Germania *ex lateritio opere fiunt, & nonnunquam ad modum lectuli exstructæ, adeò ut in cœnaculis non fornacem, sed lectum te videre credas, & illis etiam ad incumbendum sat commodè hybernis temporibus servit.* Hucusque Atlas.

Similes putei & in *Europa* inveniuntur.

Ad igneos itaque puteos quod attinet, Dico illos nihil aliud esse, quàm canales seu caminos ex profundissimis terræ visceribus, id est, è pyrophylaciis, ita enim in nostro *Mundo Subterraneo* vocamus ignis Subterranei receptacula, quorum orificium in superficie terræ eminens non potest non præstare dictum in coctione ciborum effectum, ob vaporum halituumque perpetuò indè exspirantium intentissimum calorem. Neque quispiam putet, in sola *China* hujusmodi Naturæ prodigia spectari, cum in pluribus *Italiæ* & *Siciliæ* locis ea passim obvient, potissimùm hujusmodi in Puteolano Vulcani foro, seu Campis Phlagræis, quam & Sulphaturam vocant, me observasse memini; Siquidem hujusmodi canales

nales adeò ardentem exſpirant ventum, ut ſi quis orificio ejus ollam carne refertam imponeret, intra quadrantis horæ ſpacium haud dubiè carnem optimè coctam ſit reperturus. Nihil itaque inter noſtros & *Sinicos* ignium puteos differentiæ eſt, niſi quod nos hujuſmodi Naturæ beneficium in culinæ uſum non convertamus, *Sinæ* verò data hac opportunitate ad ſumptibus in lignis cremandis parcendum, inſigni ſanè emolumento utantur: Idem igitur accidit in igne quod de Æolio Cæſiorum monte diximus in *Itinere Hetruſco*, cujus frigidiſſimum ventum cives per canales non ſecus ac aquam per rivos, quiſque in domum ſuam ad refrigerandos tum fructus, tum potum æſtivo tempore, deducunt; ita quoque *Sinæ* igneum hunc ſubterraneum calorem per diviſos veluti canales rivorum inſtar ad ciborum cocturam derivare conſueverunt, atque adeo res non tam mira, quàm inſolita nobis eſſe videtur. Vide Figuram in qua A pyrophylacium ſubterraneum AB, AC, AD, canales pyrogogi, orificia E, F, C ſupra quæ ollæ ponuntur.

CHINÆ ILLUSTRATÆ PARS V.

DE ARCHITECTONICA, Cæterisque Mechanicis Artibus *Sinensium.*

PRÆFATIO.

ETsi Sinæ *non eam obtineant Scientiarum Speculativarum notitiam, ut cum* Europæis *comparari queant, earum tamen sunt capacissimi, uti ex Cursu Philosophico Conimbricensium in Linguam Chinicam converso patet, cujus subtilitates ita facilè comprehenderunt, ut nostris non cedant; Mathemata quoque etsi præter Astronomiam & Calculatoriam vix reliquas species nôrint, continuò tamen usu à nostris Patribus exercitati, librisque impressis ita profecerunt, ut admirationi omnibus fuerint, imò quidpiam nobis etiam altius sapere velle videantur. Nihil olim ne nomine quidem de Geometria, Optica, Musica, Statica, Horologiographia, nihil de causis Naturalium, abditarumque rerum virtutibus nôrant, nostrorum tamen editione librorum adeò illuminati fuerunt, ut & ipsi nonnihil de occulta Philosophia in lucem edere paulatim attentarint; Quemadmodum verò nihil Ethica & Politica ad vitæ humanæ felicitatem conducibilius censent, ita huic omnes maximè operam dant, hanc excolunt solam tanto studio & assiduitate, ut qui majorem hujus notitiam assecutus fuerit, illum ad majores Imperii dignitates capessendas aptiorem judicent: Comprehendunt autem sub illa Ethicam & Oeconomicam tum ad privatos, tum ad domesticos mores formandos aptam, sive Monarchicam Politicam ad publicum regimen conducibilem. Ultimam hujus Politicam, dici non potest, quantoperè excolant, quanto & quàm miro ordine ad Imperium adeò vastum ab omni rebellione immune conservandum,*

Cultus scientiarum apud *Sinas.*

Cultus Politices maximus apud *Sinas.*

dum, leges suas disponant; quanta cura ad Rerumpublicarum administrationem intendant; undè evenit, ut Regnum ubique locorum sit cultissimum; Et quia Agricultura meritò primum locum, ex qua salus populorum dependet, obtinet, huic unicè ita student, ut vix locus sit, qui non summâ industriâ excolatur. Secundò est mercimoniorum ingens negotiatio, quâ fit, ut totius Imperii incolæ, quà terrâ, quà fluminibus, quibus totum irrigatur, innumerabili navium multitudine inter se negotientur. Quod ut quàm commodissimè fiat, pontes ubique locorum admirabili structura splendidi, sunt obvii; Si quandóque asperiores montium anfractus occurrerint, incredibili sumptuum laborumque expensa viæ publicæ stratis lapidibus ad commodam ultrò citróque commeantium opportunitatem exstructæ sunt, & ne fluminum diverticulis cæterisque impedimentis itinerantium commoditas retardaretur, miro artificio canales extruxerunt, de quibus singulis ordine nonnihil dicendum.

CAPUT I.

De Pontibus reliquisque prodigiosis Sinensium *Fabricis.*

VTi nihil ad negotiationes ritè perficiendas Pontibus commodius est, ita quoque universum Imperium tot admirandis Pontium fabricis splendet, ut hac in re nulli in Orbe terrarum Nationi cedere videantur, tanto ubique numero, ut in nonnullis primæ magnitudinis urbibus *Nanquin*, & *Hancheu* aliisque ad decem millia numerentur, & *Paulus Marcus Venetus*, quæ de *Quinsai* Urbis pontibus narrat, Nostrorum relationibus prorsus consentiant. Sed de hac Urbe vide in præcedentibus fusiùs actum.

I. Primi Pontis *Loyang* dicti in provincia *Fokien* structura omnem admirationem superat, quem Præfectus quidam nomine *Çayang* extruxit, ejus longitudo ultra 360 perticas protenditur, latitudo ejus sesquiperticam obtinet, priusquam pons extrueretur, navibus patebat transitus, sed ob æstus vehementiam naufragiis infamis, unde pons hic fabricatus, in cujus fabricam insumpta scribuntur quatuordecies centena aureorum millia, de quo ita scribit Atlas: *Jacet* Loyang *pons ad Urbis* Barrolybicum *supra* Loyang *flumen exstructus, dicitur etiam* Vangan *pons, hunc ædificavit Urbis Præfectus dictus* Çayang, *ejus longitudo ultra trecentas & sexaginta perticas protenditur, latitudo autem sesquiperticam obtinet, priusquam pons structus esset, navibus patebat transitus, sed quotannis propter æstus vehementiam quamplurimæ cum ipsis vectoribus mergebantur, optabat* Çayangus, *ut hominum, ac præsertim suorum saluti & incolumitati consuleret, pontem exstruere, sed cum ad hoc opus hominum vires nullo modo intelligeret sufficere, videretque maximam aquæ altitudinem, fundamentis jaciendis minimè aptam esse, invocato maris spiritu petiit, ut æstum contineret, obtinuitque* (si credere fas est) *postquam maria omnia fuêre pacata, atque uno ac viginti diebus cessavit æstus, tum demum fundamenta jacta, insumptaque ad quaterdecies centena aureorum millia:* Hæc Ille. Sed nos relictis fabulis ad pontem verè

Pons urbis *Loyang.*

verè omni admiratione dignissimum veniamus: Bis ego eum, ait *Atlas*, non sine stupore inspexi, atque accuratè notavi omnia: totus ex eodem secto nigricanteque est lapide, nullum habet arcum seu fornicem, sed pilas ex lapidibus ingentibus structas supra trecentas, omnes maximi navigii figuram habent, utrimque in angulum acutum desinentem, ut minus aquæ vim ac allisionem sentiant: in suprema lapidum coagmentatione à pila ad pilam quinque, iique omninò æquales lapides spatium quod in latum est, occupant: Lapis quivis ad duodeviginti latus est passus meos communes, quos ibi modestè inambulans ad mensuram adhibebam, & duos omninò latus, ac totidem altitudo seu crassities obtinet: Sunt ergò similes omninò & æquales ibi ingentes illæ lapideæ, ut sic dicam, trabes mille & quadringentæ, stupendum omninò opus, non ex eo tantum, quod pilis impositæ tot hujuscemodi moles sint, sed vel maximè quod tot tantæque adeóque æquales uspiam reperiri exscindique potuerint: ne verò transeuntes delabendi ullum subeant periculum, podia ex eodem lapide utrimque cum leonibus suis basibus insistentibus adstricta sunt, similiaque plura addita ornamenta; sed notandum me illic tantùm describere pontis hujus partem, eam nimirum, quæ est inter *Logan* oppidum & castellum supra ipsum pontem ædificatum, illo enim superato alia pars pontis sequitur superiori haud multò minor, cæterùm totus æqualis. Quod ad sumptus attinet, parvi hi fortè censebuntur ab *Europæis* pro tanto opere, verùm illud hìc considerandum est, maximam operarum partem apud *Sinas* gratis servire debere cum publicum quid exstruitur, eorum verò quibus stipendium solvitur, adeò exilis est merces, ut unius *Europæi* stipendium hìc facile pro decem sit satis. Hujus pontis mentionem quoque facit *Paulus Marcus Venetus*, dum *Xartem* urbem describit.

300 Pilis constat.

II. Spectatur & in provincia *Queicheu* pons *Tiensem*, eò quod à cœlo factus videatur, sic dictus, eximium sanè Naturæ opus, siquidem ex uno constat lapide supra torrentem *Tanki*, cujus latitudo perticas duas, longitudo viginti adæquat. Ego putem olim hunc locum monte clausum fuisse, sed torrentium impetu & violentia cum tempore rosum excavatumque pontem hunc reliquisse, uti in multis quoque Alpestribus *Helvetiorum* locis cum admiratione spectantur.

Pons Tiensem ex uno lapide.

III. In provincia *Xensi* pons videtur à Duce exercitus *Chang leang*, ad montium asperitates, voragines & præcipitia superanda, ingenti opere extructus, in quo extruendo totus Exercitus ad multa centena hominum millia desudasse feruntur; secti integri montes, exsurgentibus utrimque quasi ad perpendiculum montium sectorum parietibus adeò altis, ut in cœlum attolli videantur, unaque ipsa via lumen ab alto illapsum admittat, alicubi lignis, trabibus, asseribusque stratis de monte ad montem pontes struxit, intra ipsas montium rupiumque commissuras exterebratis excisisque foraminibus, quibus impositæ trabes sustentantur, præcipuè ubi torrentes ex montibus delapsi quasi viam sternunt, quorum semitas sæpè secutus est, alibi ubi valles latiores sunt, columnæ adhibitæ, atque hujusmodi pontibus tertia ferè itineris pars constat, tantâ autem subindè per intervalla sunt altitudine, ut fundum voraginis aspicere vix audeas; Viæ latitudo quatuor equitum capax est, & ne viatoribus per præcipitia fortè ex pontibus dilabendi aliquod immineret periculum, addita sunt utrimque podia fulcraque ferrea aut lignea, vocaturque *Cientao*, id est, *pons fulcrorum*, ob compendium itinerum, quod cum ex civitate *Hanchung* ad Metropolim *Siganfù* iter 20000 stadiorum per ambages facere cogerentur, id per hujusmodi montes non nisi 80 stadiorum intervallo conficiant, exstructus.

Pons mirabilis.

IV. Ali-

Pons volans in Provincia Xensi unico arcu
à Monte ad Montem long: 400 cub: altitud: 50.

Zzz

Pons Volans, ex monte ad montem unico arcu extructus 400 cubit. altitud. 500 cubit.

IV. Alius pons in hac eadem provincia *Xensi* prope *Chogan* ad ripam *Fi*, spectatur, prioribus non minùs mirabilis; siquidem de monte ad montem unico extructus arcu, cujus longitudo 40 Sinensium perticarum, id est, quadringentorum cubitorum est; altitudo verò seu perpendiculum usque ad flumen Croceum, qui sub ponte transit, 50 perticarum esse fertur; undè *Sinæ* eum Pontem Volantem vocant. Quâ verò arte is constructus fuerit sub unico arcu, quibus in extruendo sustentabant, videant nostrates pontium structores. Nos hîc Figuram posuimus, ex qua facile fabricæ ratio patebit. Similem huic ex monte ad montem constructum in *Gallia* prope *Nemausam* vidi, qui tres contignationes habet; prima quaternis arcubus constat, curribus transitur, altera duodenis arcubus instructa equitibus etiam transitum dat, tertia 36 arcubus spectabilis, aquæductui servit; & à veteribus *Romanis* constructus, dicitur vulgò *le pont du Gardon*, supra fluvium enim hujus nominis constructus est.

In provincia *Junnan* supra profundissimam vallem, per quam torrens rapidissimo aquarum fluxu atque impetu volvitur, pons spectatur, quem *Mingus Hamæ* familiæ Imperator anno Christi 65. condidisse fertur, non lateritio opere, aut ingentium saxorum coagmentatione, sed crassissimis ferreis catenis ad annulos hamis uncisque ex utraque montium parte ita firmatos, ut superimpositis asseribus pontem extruxerit; catenæ sunt 20, quarum unaquæque 20 perticarum, id est, 300 palmorum longitudinem habet, quem cum plures simul transeunt, pons titubat ac hinc indè movetur, non absque transeuntium metu ruinæ perculsorum, horrore & vertigine; ut proindè satis mirari non possim Sinensium Architectorum dexteritatem, quâ ad itinerantium commoditatem tot ac tam ardua opera attentare sint ausi.

Si porrò de montium præruptorum pontibus in planiora loca deveneris, vias publicas ingredieris, quæ meritò omnes in admirationem trahunt, quadratis lapidibus adeò stratas, ut per urbem te incedere credas; ubi verò transitum negare videbatur montium asperitas, ibi tamen non defuit ingenium, neque eos cum facilitate transeundi modus, dum rescissis hinc indè rupibus, abruptisque ac solo æquatis montium cacuminibus, impletis vallium concavis, magno faciendi per universam Regionem itineris compendio, incredibili hominum multitudine adlaborante, viam aperuerunt. In hujusmodi viis publicis, certis intervallis, ad singulos nimirum lapides, seu metas milliarias, quæ decem stadia Sinica continent, dispositi cursores, quorum ope brevissimo tempore diplomata, nec non Regia præfectorum edicta celerrimè perferuntur; ad singulas octenas metas unius diei itinere erectæ domus publicæ, *Cun quon*, & *Yeli* vocant, ad quas Præfecti ac Magistratus divertunt, Regioque sumptu excipiuntur tabellâ præmissâ, quâ de eorum adventu dignitateque reddantur certiores, præscriptis dierum, quibus ad quælibet loca venturi sunt, numeris. Fluminum quoque ripæ non secus ac viæ regiæ adornatæ sunt, arbore nulla aliove impedimento, nisi ad quinque cubitorum ab aquis distantiam relicto, nè remuleo pertrahentes naves ibidem retardentur; quin & littora multis in locis quadratis ab imo lapidibus erecta sunt, interpositis, sicubi necessitas postulaverit, lapideis plurimorum arcuum pontibus, ut horum operum magnificentia veteres *Romanos* si non superare, saltem æquare videantur; tantus est omnium ad boni publici emolumenta procuranda ardor & studium.

Ardua Opera.

Metæ milliariæ.

Nihil hîc dicam de splendore & magnificentia navium earumque infinita penè multitudine, quæ in toto Imperio in nullo non flumine desunt, tanto numero,

Navium innumerabilis multitudo.

mero, ut Patrum Nostrorum testimonio, pluresne homines in navibus, an præsertim in mari vicinis Regnis, & urbibus degant, meritò quispiam dubitare possit. Sed de hisce vide *Trigautium*, *Samedum*, *Atlantem*, *Marinum* aliosque.

Archite-ctura ædium.

Ad Architecturam ædium quod attinet; Intra mœnia privatorum domus haud admodum operosæ, commodorum illi magis quàm splendoris aut ornatus curam gerunt, omnes utplurimum una contignatione constant, plures incommoditatis causa, & in ascendendo per scalas laborem pertæsi nolunt; undè quod in altitudine ipsis deest, id in longitudine recompensant; undè mirum non est tantæ vastitatis urbes in *China* reperiri, si enim contignationes v. gr. ædium Romanæ Urbis, aut Parisinæ in longitudinem extenderentur, certè majorem in Orbe terrarum reperiri non posse crederem; solius Collegii Romani sex contignationes in longum dispositæ ad quingentos quinquaginta passus geometricos pertingerent, id est, dimidium milliaris Italici & 50 passus insuper expleret, ut interim sileam hortos, templa, scholas, atria, quæ in planum disposita vastam urbem constituerent; nitor prætereà urbium *Sinensium Europæorum* non adæquat; cum nullas plateas versus fenestras admittant, omnibus intus vergentibus, haud secus ac apud nos Monasteria Monialium. Domus divitum splendidæ, & diffusæ, reliquas superant ædes Magistratuum sive Mandarinorum, quæ verè palatia dicere possis. In singulis Metropolitanis Urbibus 15, aut 20, aut sæpè plures sunt, in Urbibus reliquis utplurimum octo, in minoribus quatuor, formâ omnes similes, nisi quod unæ aliis pro majori præfecti dignitate majores sint, omnia Regiis sumptibus ad præfectorum vel militarium vel togatorum habitatione extructa, neque solum palatia hisce navesque suis suppeditat Imperator *Sinarum*, sed & omnem necessariam supellectilem & victum & famulos. Majora palatia quatuor aut quinque habent atria cum totidem domibus in fronte atriorum; In frontispicio cujusque portæ tres, maxima media est; utrumque portarum latus marmorei leones armant; ædes in varia habitacula pro varia habitantium conditione dispartitæ. Primum hoc atrium aliud sequitur, ad cujus terminos capacissima aula est, ingentibus suffulta columnis, *Tang* dicitur, in ea jus dicit Præfectus, utrimque tabelliones & cursores publici suas habent ædiculas haud incommodas; Post hoc sequitur aula interior priori nobilior, nomine *Sutang*, id est, *secreta*; intra hoc soli amicissimi ad colloquium & salutationes admittuntur: Sequitur tandem porta maxima & domus Præfecti uxorum liberorumque, habitationi percommoda & ornamentis splendida, adjacent nemora, horti, lacus, similiaque ad voluptatem amœnitatemque allectamenta. Hoc tamen omnia sive domus, sive palatia incommodi habent, ut quemadmodum omnia ex ligno ferè constructa sunt, ita quoque incendio alicubi exorto nisi obstetur, integræ sæpè urbes exiguo temporis spatio in cineres rediguntur; uti *Pekino* accidit, quæ urbs post *Nankingum* omnium vastissima à Rebelle & Tyranno ad initium irruptionis *Tartarorum* quadriduano incendio consumpta fuit, à *Tartaris* tamen quadriennali fabricatione in pristinum dignitatis statum restituta. Artificium Architecti maximè in polyzoniis turribus, fanisque extruendis ponunt; de quibus in præcedentibus, ubi ex polyzoniis unam ad vivum expressimus, & revera fabricæ sunt in admirationem trahentes quotquot eas curiosiùs intuentur; putarunt quidam è nostris Turrim Babylonicam simili modo extructam fuisse, de quo nos volente Deo suo tempore & loco. Claudam tandem de Sinicis fabricis argumentum celeberrima illa, quæ tertiam ferè *Sinarum* Imperii partem circumit, murorum fabrica; opus sanè

Cur urbes in *China* tam vastæ sint.

ex

ex iis, quæ humanâ potentiâ extructa sunt, jure suo maximum; Ità autem res habet.

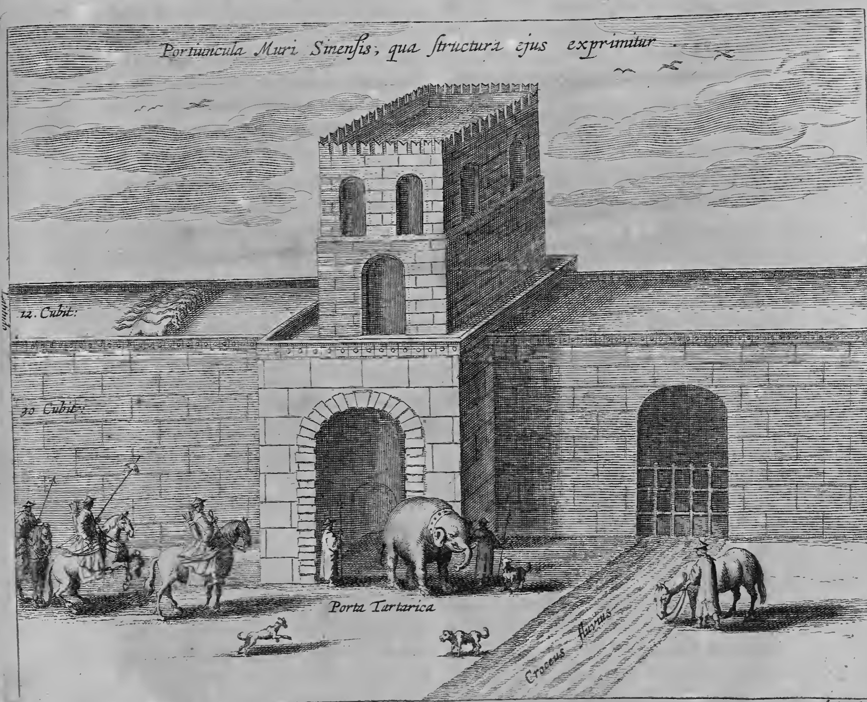
Murus Sinensis.

Murus Chinensis.

De quo ita Atlas Sinicus. *Hujus*, inquit, *muri celebris quidem, sed adhuc obscura, uti video, apud eos fama est; is non unam sed quatuor omninò provincias, seu potiùs Regna ambitu suo cingit, quamquam mihi quidem hactenus de eximia ejus existimata longitudine semper aliquid demendum visum est:*

Longitudo.

nec enim, quod trecentas leucas Germanicas superet invenio, ex quibus 15. *uni Gradui pares; tota enim illius longitudo à Sinici maris, in quem* Yalo *fluvius ex* Tartaria *Orientali influit, ad usque* Kin *civitatis montes, propè ripas* Crocei *fluminis, non excedit gradus viginti, licet illud, quod deesse ob parallelorum coarctationem videtur, abundè suâ inflexione & curvitate compenset. Nusquam interrupta ejus continua series, præterquam ad Boreales partes Urbis* Siuen *provinciæ* Pequing, *ubi exiguum spatium tenent horridi & inaccessi montes, qui firmissimum murum nectunt, & ubi* Croceum *fluvium ad se fauces admittit reliqua flumina minora; ab exteris subingredientia regionibus arcubus hinc indè fornicibusque super extructis adinstar pontis admittit, cætera totus sibi constans ac ferè uniformis non per planitiem*

modo; quæ in hisce partibus rarior est, nec per montium crepidines tantum, sed & qua ipsos montes transcendit; certis intervallis altiores habet turres, portas etiam

quasdam ad exeundum, ubi necessitas postulat, & illis castella vicina munitissima tum ad muri custodiam, tum ad militum habitationem aptè disposita, ut in Mappa videre est; habuit enim aluitque ad ejus custodiam, qua longè ab Ortu in Occasum patet Imperator Sinicus, haud minus quàm millionem ut vocant militum, seu decies centena millia.

1000000 custodum muri.

Muri altitudo 30 Sinensium cubitorum est, Latitudo duodecim, & sæpius quindecim: Sinæ *quidem* Vanli ching *vulgò dicunt, hoc est,* decem millium stadiorum mœnia, *quo numero ingentem & prodigiosam muri longitudinem denotant, cum enim 250 Sinica stadia gradum unum Æquatoris constituant, extenderetur illius longitudo ad gradus omninò 40, qui longius spatium occupant, quam tota hæc extrema* Asia *in longitudinem excurrat.*

Altitudo ejus.

Author muri quis & quo tempore.

Inchoavit hoc opus Xius *Imperator* Chinæ *imperialis familiæ auctor, qui Sinicos Imperatores omnes, & operum magnitudine, & rerum gestarum ac bellicâ gloriâ vel æquavit, vel superavit. Hic postquam totam jam* Chinam *devictâ* Chevâ *familiâ subjecisset Imperio, ex Regulo factus Imperator* Tartaros *ipsos multis magnisque cladibus afflixit; ut autem futuras eorum imposterum in ipsam* Chinam *irruptiones reprimeret, murum hunc magnum extruxit; aggressus opus anno secundo sui Imperii supra vigesimum, qui fuit ante Christum natum ducentesimus decimus quintus; quinque annis totam absolvit fabricam, incredibili hominum allaborantium multitudine; Nam ex denis tres viros adesse per totam* Sinam *delectu habito voluit, variis in partibus Regni extructio cœpta, & quinquennii spatio incredibili velocitate absolutâ tantâ operis firmitate ex meris videlicet silicibus lapidibusque, ut si alicubi clavus infigi posset per lapidum commissuras, morte luerent, qui partem illam fabricassent; ad sinum maris in quo illius initium per aliquot stadia aquas subit, scribunt* Sinæ *ad hæc sub aquis jacienda fundamenta quamplurimas naves non lapidibus, sed crudi ferri massis plenas fuisse demersas; his innixus fundamentis assurgit Occasum versus &* Leatung *regionem, mox excurrit ad* Peking, *indè* Xansi & Xensi *provincias munit, non rectâ semper progrediens, sed quandoque deflectens juxta varium locorum situm, opus sanè mirificum, ingens, & omni admiratione dignum, ad hæc usque tempora ferè sine labe aut noxa contra tot temporum injurias persistens. Hæc Atlas.*

Cum itaque muri longitudo 20 graduum intercapedinem includat, is ad 300 milliaria Astronomica seu Germanica se extendere facilè comprobabitur, ut spacium illud inter *Gedanum Prussiæ*, & *Caletum Galliæ* portum facilè sit æquaturum; vel si juxta Meridiani gradus negotium ordiamur; spacium inter *Gedanum* & *Messanam Siciliæ* murus ille sit facilè comprehensurus. Quæ res prorsus paradoxa, & omnium opinione incredibilis videtur. Undè mirum non est, quod de ejus structura memorant *Sinæ*, integros lapideos montes in fabricam excisos consumptosque; in cæmentum desertum arenosum evacuatum. Fecit hujus muri quoque mentionem *Nasirodinus Astronomus Persa apud Golium* qui non mensura milliarium, sed 23 dierum intervallo ejus longitudinem definit his verbis:

Quanta longitudo muri comparata ad *Europæ* spatia.

Nasirodinus Astronomus Persa.

قد حلت مدينه طمغاري
وبلاد طمغاري هي بلاد الخطا
ويزعم المسفرون السور داير
علي بلادهم وضياعهم وساير
عبارهم مسرة ثلثه عشرون
يوما في طول من الغرب الي
الشرق ۞

Inclyta evasit Urbs *Thangazi*: Sunt autem Regiones *Tangazi* eædem quæ *Cathajorum*, existimant qui illuc fecerunt iter, murum cingentem urbes eorum & oppida reliquasque mansiones in longum, ab Occasu in Ortum exporrigi 23 dierum itinere; quæ mensuræ superius adductæ non correspondet; verùm cum *Nasirodinus* ea tantùm ex relatione mercatorum, qui vastum hujus muri in Ortum interval-

tervallum nosse non poterant, didicerit, condonandum illi est; cum 60 dierum spatio 300 milliaria Germanica non facilè conficiantur, posito singulis diebus cursorem quinque tantùm eorum continuato itinere conficere. Sed hæc de mirandis *Sinensium* fabricis dicta sufficiant.

Restat admirandi sanè artificii canalis, quam *Sinæ* ad commodam navigationem ad Regiam *Pekin* incredibili sumptuum magnitudine construxerunt. Verùm ut operis excellentiam Lector propius cognoscat, *Atlantis* verba, quibus eum amplè describit, apponam.

De Canalis Jun *artificiosa structura.*

Canalis Sinensis *Jun* dicti descriptio.

Mirantur multi *Batavorum* in fossis cataractisque adornandis, ad itinerantium ex una in aliam civitatem exstruendis industriam; sed mirari desinerent, si canalem *Jun* in *Sina* ejusque admirandam structuram vidissent, de quo ita *Atlas*. „ Est provincia *Xantung* una ex nobilioribus provinciis, cujus divitias maximè „ commendat *Jun* fluvius, cujus arte effossus est alveus, Canalis tota *China* celeberrimus, per quem ex toto ferè Imperio „ naves mercesque in *Regiam Pequinensem* „ tendunt. Incipit ingens hæc fossa ad Boream *Socien* Civitatis in ipsa ripa *Crocei* „ *fluvii*, ex quo undequaque advenientes „ naves in *Jun* fluvium deducuntur, indè „ ad *Cining* usque pertingit, mox ad *Lincing* civitatem, ubi in *Quei* fluvium aquas „ effundit in eo Canali; quia multis locis „ aqua pro majoribus navibus transmittendis humilior est, supra viginti cataractas numeravi, quadrato sectoque lapide, ac egregio firmoque opere structas, „ relicta porta navium capace, quam magnis crassioribusque asseribus claudunt, „ ac aquas detinent, mox illius rotæ beneficio ac machina facili negotio sublatis, & aquæ & navibus transitum præbent, donec ad secundam cataractam „ eodem sanè ordine ac methodo, atque ità deinceps per reliquas transmittantur; „ in medio autem itinere, priusquam ad *Cining* veniatur, ex lacu *Cang* per cataractam maximam, aquæ quantum volunt, „ immittunt, simulque lacum ne nimium „ diffluat fundumque a aqua dissolvat, tempestivè claudunt; perpendiculum enim „ aquæ in lacu vicina adjacente regione „ altius est, quare intra exiguum terrarum spatium octo ad minimum cataractæ sunt, *Tung pa* vulgò dictæ, quia „ nimium aquæ ex lacu profluentis prementisque impetum ac pondus comprimunt & sustinent, cum autem naves ad „ ipsum lacum perveniunt, ne ipsum „ lacum enavigare cogantur, ad ripam „ ipsius lacus fossam seu canalem utrimque aggeribus egregiè munitum duxêre, quo facto naves omnes faciliter transeunt. Sanè si hæc coram spectarent Architecti *Europæi*, viderentque hujus aquæductus longitudinem aut aggerum „ altitudinem & crassitiem, aut cataractarum ex mero lapide secto ornatum & firmitatem operis, haberent, quo Sinicam „ admirarentur industriam, vixque alia à „ natione tam naviter exanthlatos labores; adsunt ad singulas cataractas viri, „ quibus publico ære parata solutione incumbit remulco alligatas naves protrahere, donec cataractas pertransierint. „ Extenditur autem hic canalis ad aliquot „ centena millia passuum, uti mihi retulerunt, qui eum totum transierunt. „

Splendor interior ædium.

Restat ut interiorem domuum palatiorumque nitorem & ornamenta exponam, quo sanè *Europæos* longè superare videntur; cum enim pleræque domus interiores partes & supellex Vernice illa Sinica splendida & nunquam sat ab *Europæis* laudata, illita sint omnia, ità quoque adinstar speculi splendent omnia, parietes, mensæ, sedes, fenestræ, & ne sola vernice nigra omnia illita videantur, in omnis coloris genera ita attemperare norunt, ut nobilissimis picturis impleant omnes domûs angulos, potissimum volucrum ad vivum expressarum

imaginibus Draconum qui Imperii Sinici insignia sunt, nec non Deorum Dearumque simulacris, ità dextrè depingunt, ut & admirationem ingenerent ad primum aspectum intrantibus; & oculos summâ amœnitate picturarumque nitore unà perfundant. Verùm ut qualisnam sit illa Vernix, ex qua materia, quomodò præparetur, & an à nobis præparari possit, restat explicandum.

Gummi seu Vernix Sinica qualis, & quomodò præparetur in provincia *Chekiang*.

Chekiang provincia montibus collibusque exasperata, etsi reliquis sive Urbium magnitudine, sive frequentiâ populi, aut feracitate comparari nequeat, duas tamen præ omnibus magni lucri & emolumenti merces producit, quibus universum Imperium beat. Primum; ingens, quam producit, est papyri copia, quâ melioris notæ in *China* non reperitur. Alterum est gummi illud, quod *Ciè* vocant, quod stillat ex arboribus, & haud absimile est lachrymæ, quam therebinthus apud nos fundit; æstate colligitur purgaturque à *Sinis*, & quo volunt colore inficiunt; optimum quod aureo flavescit colore, judicatur, proximum quod nigerrimum; cum nondum siccatum est, venenatam quandam emittit exhalationem, cui inassueti intumescunt, & pallescunt vultu: Nam remedio, quod ipsi soli norunt, non statim adhibito, in phtisin lapsi, lentâ paulatim tabe moriuntur; remedium tamen sub initium morbi facilè paratum habent, antidotum infallibile. Res materiales istiusmodi gummi, sive vernice illitæ, tardè nisi in humido sint loco, siccantur; ubi tamen exsiccata fuerint, nunquam amplius liquefactum defluit; quàm autem res sit elegans, jucunda ac splendida, jam dudùm *Europa* ex capsulis, quæ ex *Sinis* quotannis adducuntur, didicit: Et quamvis multi ex *Europæis* hucusque allaboraverint, Vernicem similem præparandi, nemo tamen hucusque inventus fuit, qui perfectionem artis attigerit; venit tandem *Romam* ex Ordine Sancti Augustini, Pater Eustachius Jamart, Ordinis S. Augustini Religiosus, qui Vernicem tam dextrè apparare novit, sive propriâ inventione, sive ab aliis ipsi communicato invento, nescio, ut in rerum eo tinctarum à *Sinarum* artificio, nitore rerum & splendore in nullo discrepare visus sit. Verùm ut is mecum multoties de novarum arcanarumque rerum repertis, quàm familiarissimè amicissiméque versatus est, ità quoque reciprocâ arcanorum communicatione, illud suæ Vernicis secretum communicare non est dedignatus: utitur ipse gummi quodam, si non idem cum Sinico, saltem non disparis conditionis, quod *Gummi Laccæ* vulgò vocant, & ex arboribus *Indiæ* colligitur, non ut nonnulli ridiculè sibi persuadent, à formicis collectum actuatumque; sed arbori à Natura insitum; colorem ei admiscet, sanguinem Draconis vocant, ex quibus deindè tincturam extrahit, per menstruum spiritus vini sæpius rectificati; atque hoc pacto nitidissimas politissimasque res conficit. Verùm cum multi hujus arcani desiderio teneantur, ego totius rei processum sincerè & germana fide & candore, ad boni publici emolumentum, ne unà cum pereunte authore, & ipsum intereat, prodendum duxi. Ita autem res se habet.

Signa bonitatis Gummi seu Vernicis Sinicæ quæ?

Gummi istiusmodi venenosum est.

Inventio nova vernicis Sinicæ in *Europa*.

Confectio Vernicis pro poliendis variis rebus.

1. Recipe *Gummi Laccæ benè purgatum* (de quo infrà) *hoc ponatur in vase vitreo ne frangatur, sat capaci.* A.

2. *Huic superaffundatur Spirit. Vini optimè rectificatus ad quatuor digitorum eminentiam.*

3. *Uno vel duobus diebus digeratur, indies liquorem in vase spatula agitando, ne gummi vitro adhæreat.*

4. *Hoc peracto, illud per linteum transcoletur, identidem digitis exprimendo in vitreum aliquod strictioris oris vasculum.*

5. *Hoc*

5. *Hoc in digestione pones in loco calido, vel balneo cinericeo moderato per 24. circiter horas.*

6. *Et comperies Vernicem intentam supernatare limpidam prorsus & diaphanam, quam per inclinationem decantabis.* Atque hæc est Vernix rebus poliendis destinata.

Purgatio Gummi Laccæ.

H. Gummi Laccæ ubi variis quisquiliis mixtum repereris, ejus purgatione opus est; ità autem procedes.

1. *Separandum est gummi à ramulis suis, quibus accrevit.*

2. *Hoc separatum in mortario contundendum non omninò in pollinem farinaceam, sed in pulverem granitum.*

3. *Ponatur hic pulvis in crassiori panno,* Pezzo *vocant, eique adjungantur aliquot fragmenta saponis, seu smegmatis puri & defæcati; deindè hoc intra concham aquâ limpidâ refertam integrâ nocte immersum relinquatur.*

4. *Postero die exemptus sacculus unà cum imposita materia agitetur tam diù donec rubedo, seu tinctura rubra exeat, quæ addito nonnihil aluminis absque tamen sapone, ad varios usus conservetur: quod verò in sacculo manet, est vernix illa purgata, quam deindè in usum in Recipe* A. *præscriptum* applicabis.

De modo imbuendi baculos cæteramque supellectilem.

Vernix rubra.

B. Recipe *Lachrymam Sanguinis Draconis melioris notæ, quam dissolves in Vernice illa, quæ in fundo sacculi remansit juxta* 4. *punctum, operationis* H. *id est, colore rubro imbuenda sit materia ligni; tum lachryma Sanguinis Dracon: miscenda est Vernici dictæ, & baculus imbuendus,* de quo paulò infrà pluribus.

Vernix nigra.

C. *Fit pro fundamento nigro color niger ex ossibus combustis, & quàm optimè contritis, & subigatur vernice in fundo sacculi repertâ.* Uti paulò ante monuimus.

Modus procedendi in praxi.

1. *Fiat cistula seu baculus ex ligno lævi, & quàm exactissimè politus, & si quidem variè maculatum velis, sic age. Accipe cerussam in pollinem redactam, quam subiges Vernice* A.

2. *Hoc peracto hujusmodi mixturâ tertiò illinies cistam aut baculum, sive quodcunque aliud materiale, ità tamen ut prima illitio non fiat per liquorem nimis crassum, sed peroptimè dilutum; Secunda illitio instituenda erit per liquorem paulò densiorem; & Tertia per adhuc densiorem, & deindè materiale ad siccandum sepone, siccatum verò pumiceo pulvere per cribrum seu setacetum prius colato, usque ad polituram perfricabis.*

3. *Maculæ depingantur cum vernice nigra* C; *& si maculæ siccatæ jam non benè comparuerint, aut perfricatione abrasæ fuerint, denuò tinctas ad siccandum sepone, & hoc semper quater aut quinquies cum dicta Vernice* A; *deindè denuò pumice perfricandus baculus siccatus, usque dum politè sese exerant maculæ testudinaceæ.*

4. *Bacillus denique ita politus purgatusque ultimam subibit tincturam Vernicis* H. *tertiò aut quartò, deindè denuò pulvere pumiceo poliendus est, & denuò stagni adusti perfricatione opus absolvitur, quæ fit panno madefacto prius.*

Ad Baculum Venturini colore imbuendum.

Sic age. 1. *Accipe fila aurea, per prælum subtilissimè traducta, quibus passim textores & acupictores utuntur, latitudinis minimæ; ità ut propè in pulverem ex subtilissima scissione redigantur, non tamen in pulverem impalpabilem, sed qui corpus habeat.*

2. *Vernix crassa misceatur rubro vel violaceo colore.*

3. *Accipe sedimentum Vernicis, & eâ imbuatur baculus, deindè aspergatur adhuc humidus*

midus vernice baculus pulvere hoc aureo, & ubi ſiccatus fuerit.

4. *Accipe Vernicem colore Sang. Dracon. mixtam, & illines eâ baculum, & ubi ſiccatus fuerit denique repetes illitionem, deindè ſiccato, vernicem* A. *dabis, & deindè pulvere pumiceo & ſtanni combuſti reliquam polituram ultimam abſolves.*

Nota, non omnem colorem Vernicem ſuſtinere; Cæruleo enim colore alia vernix imbuenda eſt, quam multi præſcribunt. Atque hæc de Vernice Sinica ſufficiant.

De aliis Inventionibus à Sinis *uſitatis.*

Multa prætereà in *China* reperta ante noſtras in *Europa* inventiones, ſpectantur, & ad tria potiſſimum revocantur. Primum eſt Typographiæ inventum, quod in quo conſiſtat, explico.

Typographia *Sinenſium* in quo à noſtra differat.

Certum eſt *Europæam* inventionem præſtare *Sinicæ*, eò quod *Sinenſes* non ſecùs ac apud nos imagines, ſuos libros imprimant; Librum enim edituri, tot tabulas ligneas habere oportet, quot in libro folia ſunt; ex hiſce primum incipiunt incidere, & deindè ex prima tabula literis inciſa tot imprimunt exemplaria, quot exemplaribus opus habent; deindè procedunt ad ſecundam, & ſic de cæteris: Atque hoc pacto integras ſæpè domos tabulis Typographicis implent; & ideò valdè differt à noſtra Typographica inventione, in qua non ſingulæ voces, uti *Sinica* lingua poſtulat, ſuis inciduntur peculiaribus tabulis, ſed literæ, ut vulgò notum eſt, juxta Alphabeticam diſpoſitionem ex receptaculis, ſingulis literis correſpondentibus collectæ, in voces & periodos formantur; deindè impreſſo folio, denuò diſſolutæ literæ, ſingulæ ſuis redduntur cellulis; quæ res & minoris laboris eſt, & univerſale Artis combinatoriæ opus. De hoc itaque invento, uti *Sinis* olim nihil unquam innotuit, ita quoque Typographicum inventum *Europæ* primò, eo modo, quo dixi, competit; imaginum enim imprimendarum ratio uti inventionis nomen non meretur, ità quoque & *Sinica* Typographia; cum natura doceat in tabulis inciſarum imaginum rimas, ubi atramento oppletæ fuerint, preſſurâ adhibitâ in charta imaginem inciſam relinquere.

Pyrii pulveris inventio.

Alterum eſt Pyrii pulveris inventio, quam primùm ante nos in *China* detectam fuiſſe, negare non poſſum; Cum Patrum Noſtrorum teſtimonio in variis Imperii provinciis ingentis magnitudinis tormenta, potiſſimùm *Nankini* ab immemorabili tempore fuſa ſe vidiſſe memorent; etſi ad eam perfectionem, ad quam *Europæi* pertigerunt, & in admirandis pyrabolicæ artis operibus demonſtrant, nunquam acceſſerint; Certum tamen eſt, in fuſoria arte *Sinenſes* eſſe inſignes, quod tum ex ingentibus fuſorum operum, tum ſtatuarum, tum tormentorum molibus, quæ paſſim in omnibus civitatibus occurrunt, patet. Et ut reliqua taceam, habentur *Pekini* tantæ magnitudinis campanæ, ut earum reſpectu, totius *Europæ* maximæ pumiliones dici poſſint; & nè hyperbolicis verborum ampullis uti videar, literas, quas ea de re P. Joannes Gruberus Sinenſis Miſſionarius ad me non ità pridem dedit, apponendas duxi, ut ex iis, quid de *Sinarum* ingenio ſentiendum ſit, patefiat.

Magnitudo campanarum *Pekini*.

Epiſtola P. *Gruberi* ad Authorem.

Petit ut ſibi quædam ibi petita tranſmittam, quod libenter facio. Ex obſervationibus P. Henrici Buſæi ac etiam meis altitudo poli Agrenſis *eſt* 26° 43′. Dellienſis *verò* 28° 39′. *utriuſque verò longitudo exacta eſt*, 4 h. 16′ 16″. *id eſt, diſtantia ab Urbis Romanæ Meridiano. Altitudo poli* Surratenſis *à me exactè obſervata eſt* 21° 10′. *Longitudinem ejuſdem colligat ex Ecclipſi Lunari, quæ contigit anno* 1657. *in Decembri, ad cujus initium ſiniſtrum genu Orionis ſive Regel. tranſivit juſtè Meridianum, uti ipſe*

ipse observavi, atque hanc observationem in Europam *transmisi, quam tamen intercidisse puto.*

Reperi tandem in uno libro toties Romæ *quæsitam epistolam P. Ferdinandi post meum* Pekino *discessum ad me in* Singanfù *missam, in qua describit illas prodigiosas campanas* Pekini *inventas, quam hîc de verbo ad verbum descriptam Vræ. Revæ. transmitto.*

Extractum ex Epistola P. Ferdinandi Verbist, ex Pequino *ad P. Gruberum data in* Siganfù *commorantem.*

Incredibilis campanæ Pekinensis magnitudo.

„ Jam à quatuor vel quinque diebus, „ quatuor Regni Gubernatores decreverunt Campanam maximam ex *Chum leû* „ demittere, & aliam majorem & meliorem ejus loco substituere, quarè statim miserunt ad P. Joannem Adamum, „ ut hujus rei curam vellet suscipere; magnum profectò onus & ipsi Campanarum ponderi æquale, ex quo tamen maximus etiam honos & magnum planè „ pondus accedet authoritati Reverendi „ Patris, si res felicem, uti omninò spero, „ consequatur effectum; Res profectò „ magna est, & dignissima, quam *Europa* „ sciat, quamque propterea breviter quoque hîc subjungo. Olim anno Christi „ 1403. factus est Rex *Sinarum* nomine „ *Yum lò*, ille scilicet, qui primus etiam „ aulam *Nankinensem Pekinum* transtulit, „ hic ut sibi nomen æternum apud posteros relinqueret, varias campanas ære fusas prodigiosæ magnitudinis reliquit, „ omnes penè ejusdem magnitudinis & ponderis, & prætereà una ferrea, quæ „ una cum octo ære fusis adhuc hîc extat. „ *P. Athanasius Kircherus in sua Musurgia* „ *fol.* 522. adfert maximas *Europæ* campanas; *sed has meritò superat* (inquit P. Athanasius). *Erfordiensis omnium campanarum regina*; de qua paulò ante habet hæc „ verba: *Campana Erfordiensis totius non dicam Germaniæ, sed totius Mundi maxima.* „ Hæ autem campanæ Pekinenses supradictæ singulæ sunt 120000 librarum, „ quarum unaquæque est pondere *Europæo* apothecario 16 unciarum. P. Joannes Adamus nesciebat illas hîc esse, sicut „ nec alii nostri vicini, quia jacent in angulo urbis remotissimo à domo nostra „ plusquam leucâ distante, alioquin erat „ res dignissima quam Vræ Reverentiæ viderent. Ego statim eò excurri, & vidi „ septem uno loco, id est, ipsi *Chum leù* proximò jacentes, omnes pulcherrimè fusas formâ nostrâ Europæâ, præterquam „ quod infimi orificii labium vix habeant „ repandum aut reflexum, & superius versus ansam non claudantur tam angusta „ conoide sicut Europææ, quare etiam ex „ hac parte multum superant Europæas; & „ quoniam *P. Athanasius* campanæ Erfordiensis, quam etiam prodigiosam appellat, mensuras in libro suo *Pag.* 522. adfert, ego hic rudi saltem modo mensuras etiam appono unius, quam ego ipse „ mensuravi in eodem, ubi jacent, loco, & „ ex opposito adfero campanæ Erfordiensis mensuras à *P. Athanasio* allatas, atque „ redactas ad cubitos & pondus Sinicum. „

Mensura partium campanæ.

Campanæ Pekinensis.	*Campanæ Erfordiensis.*
„ 1. Altitudo inclusâ curvaturâ est 12 cubitorum.	Altitudo inclusâ curvaturâ est 8 cubit. 5 digit. ½ „
„ 2. Diameter orificii sive basis, 10 cubitorum. 8. digitor.	Diameter 7. cubit. 1. digit. „
„ 3. Crassities campanæ 9. digitor.	Crassities 6. digit. & ½ „
„ 4. Peripheria exterior orificii mensurata per diametrum duntaxat ter sumpta, id est, omissa; diametri, est 39 cubitor. & 6. digit.	Peripheria secundum mensuras à *P. Athanasio* allatas, est 26 cubitor. 1. digit. „
„ 5. Pondus 120000 Librarum.	Pondus 25400 Librarum. „

Diame- „

„ Diameter proxima ansæ in Campa-
„ na Pekinensi, sive manubrio, ubi scili-
„ cet Campana ad verticem claudi incipit,
„ est cubitorum 8. digit. 5. Peripheria
„ manubrii cylindracei inflexi, est trium
„ cubitorum, adeóque crassities ejus sive
„ diameter est unius cubiti circiter. Alti-
„ tudo perpendicularis manubrii extantis
suprà verticem Campanæ, est trium cu- «
bitorum. Cubitus Sinicus dividitur in «
decem digitos, quorum novem æquiva- «
lent pedi nostro geometrico. *Hæc sunt* «
excerpta ex literis P. Ferdinandi, quæ utrum aliquandò inservire poterunt, Vra. Reva. viderit; delineationem figuræ Campanæ illius hîc ruditer factam subnecto.

Bbbb

Hæc Vra. Reva: pro interim transmitto, proximâ vice effigies illas missurus, atque hisce me in Sacrosancta Reva. Vra sacrificia precesque animitus commendo. Datum Venetiis 10 *May*. 1664.

ATHA-

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ

PARS VI.

DE SINENSIUM LITERATURA.

Nullam ferè esse Gentem adeo Barbaram, nullam Nationem ita incultam, quæ non suis ad conceptus sibi invicem manifestandos characteribus utatur, experientia temporum nobis innotuit. Non loquimur hìc de literis & characteribus certo quodam Alphabeto constitutis & definitis, sed de characteribus significativis, integrum alicujus rei certæ conceptum involventibus. Et his præ reliquis Orbis terrarum gentibus, tres usas esse Nationes constat, videlicet Sinenses, Brachmanes, *&* Mexicanos; *Nos relictis binis ultimis Nationum characteribus, ab* Sinis *exordium auspicabimur.*

CAPUT I.

Characteres Hieroglyphici Sinensium.

Prima Literarum inventio, quando.

Sinenses ex *Annalium* suorum temporumque concatenatione, primam literarum inventionem ponunt trecentis ferè annis post Diluvium; quarum primus institutor & Rex fuit nomine *Fòhì*: ita habetur in *Libro de successione Regum*. Et prima characterum forma habetur in libro de formandarum literarum ratione, quem dum hæc scribo, mihi communicavit negotiorum causa ex *Sinarum* Regione *Romam* profectus R. P. Michael Boym Polonus è Soc. JESU, tùm linguæ Sinicæ, tùm rerum omnium ad dicti Regni mores & consuetudines pertinentium peritissimus; à quo quàm plurima ad *Sinensium* legendi atque scribendi rationem spectantia oretenus excepi; ex quibus ea tantùm, quæ instituti mei propria sunt, describam; reliqua quæ *Sinarum* Regnum ejusque politicam, atque linguæ rationem concernunt, Lector curiosus copiosissimè descripta reperiet *in Dilucidatione summaria rerum Sinicarum* à memorato Patre uberrimè & curiosissimè concinnata.

Dixi trecentis ferè post diluvium annis, eodem ferè tempore, quo filii *Noëmi* Mundo dominabantur, in universi Mundi fines imperium propagantes, primam literarum inventionem ab Imperatore *Fohi* detectam fuisse, qui haud dubiè eam à Noëmica stirpe acceperat. Nam uti *in primo Tomo Oedipi* relatum fuit, *Cham* primus ex *Ægypto* in *Persiam*, & hinc in *Bactriam* colonias suas transtulit, quem & eundem cum *Zoroastre Bactrianorum* Rege constituimus; *Bactriana* autem ultima *Persidis* Regio, *Mogolico* seu *Indostanis* Regno contermina, ea loci opportunitate sita est, ut ex ea facilè in *Chinam*, ultimam habitati Orbis terrarum Nationem, colonias; atque unà prima literarum elementa, quæ à Patre *Cham*, & *Mercurio Trismegisto Nesraimi* filii sui Consiliario, primoque hieroglyphicorum institutore, tametsi imperfectè didicerant, transferre potuerint. Certè ut ad hoc credendum inducar, magni momenti argumentum sunt veteres isti *Sinensium* Characteres, hieroglyphicorum in omnibus æmuli. Primò siquidem ex omnibus rebus mundialibus primos *Sinas* characteres suos construxisse, tùm ex *Chronicis ipsorum* patet, tum ipsa characterum forma sat superque demonstrat; siquidem non secus ac *Ægyptii* ex animalibus, volucribus, reptilibus, piscibus, herbis, arborumque ramis, funiculis, filis, punctis, circulis, similibusque characteres suos, aliâ tamen & aliâ ratione dispositos formabant. Posteriores verò *Sinæ* rerum experientiâ doctiores, cum magnam in tanta animalium, plantarumque congerie confusionem viderent;

Cham primus coloniarum in ultimum Orientem traductor.

Primi *Sinensium* Characteres ex omnibus rebus compositi.

Characteres hujusmodi variè figuratos, certis punctorum linearumque ductibus æmulati, in breviorem methodum concinnarunt, quâ & in hunc usque diem utuntur. Quorum quidem tantus est numerus, ut hodie è summorum Literatorum numero non habeatur, qui ad summum octuaginta characterum millium notitiam non possederit; atque adeò, quantò quis plurium literarum cognitionem habuerit, tantò cæteris doctior habeatur. E quibus tamen decem millia ad idioma perdiscendum, ut tolerabiliter conversari possit, sufficiunt. Porro literas *Sinæ* nulla ratione in Alphabeti morem, uti cæteris Nationibus consuetum est, dispositas, neque voces, ex literis & syllabis compositas habent; sed singuli characteres singulis vocibus & nominibus respondent, adeoque tot characteribus opus habent, quot res sunt, quas per conceptum mentis exponere volunt; ut si totum *Calepinum* in eorum idioma quis vertere attentaret, tot diversos & differentes characteres habere oporteret, quot voces ibi differentes sunt. Neque enim aut declinationibus, aut conjugationibus utuntur; cùm hæc omnia, uti paulò post videbitur, in ipsis characteribus implicentur; atque adeò magna memoria præditum esse oporteat, cui vel ad aliquam saltem mediocrem eruditionem *Sinis* propriam pertingere sit animus, ut proinde non immeritò illi, qui per summos labores, & post totum vitæ tempus in characteribus addiscendis impensum, ad summam eruditionem pervenerunt, primos in Regni administratione gradus titulosque sortiantur.

Multitudo literarum Sinicarum.

Literæ *Sinensium* singulæ singularum rerum conceptus notant.

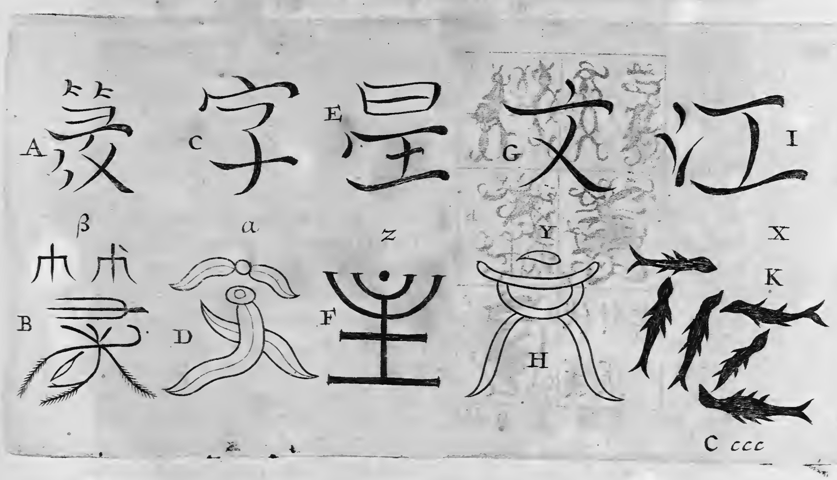
CAPUT

CAPUT II.

Veterum Sinicorum Characterum Anatomia.

Quis usus Literarum Sinensium.

DIximus in præcedentibus, *Sinas* primævos characteres ſuos ex omnibus rebus, quæ viſui objiciuntur, aſſumpſiſſe, atque ex vario tantùm harum rerum congeſtarum ordine & diſpoſitione mentis ſuæ conceptus manifeſtâſſe. Hinc igneæ naturæ argumentum tractaturi, ſerpentibus, aſpididus, & draconibus utebantur, qui tali aut tali ordine & diſpoſitione digeſti, tale & tale quid ſignificabant. In aëreis rebus deſcribendis, volucrum variâ diſpoſitione; in aqueo argumento, piſcibus; in Vegetabili natura deſcribenda floribus, foliis, ramis; in Sideribus, punctis ſeu circulis, quorum ſinguli ſingulas ſtellas exprimebant, utebantur; in reliquis indifferentibus argumentis ligna, globos, fila certâ lege diſpoſitâ adhibebant. Verùm ut hæc luculentiùs pateant, hic primævos veterum *Sinarum* Characteres apponendos duxi, ut differentiam illorum à modernis, & hieroglyphicis Ægyptiorum luculentiùs videat curioſus Lector. Moderni enim non ampliùs figuratis ejuſmodi characteribus uſi videntur, ſed certis quibuſdam ductibus linearum, qui figuratarum literarum Antiquis uſitatarum propè referrent, uti in ſequentibus Figuris apparet, in quibus litera A eoſdem ductus imitatur quos figurata litera B veterum. Idem apparebit in litera C modernorum, comparata ad literam veterum D, uti E ad F, & G ad H, & I ad K, quarum utraque flumen ſignificat ex certa diſpoſitione piſcium, quam moderni per literam I ex ſimilibus literarum ductibus efformatam imitantur.

Hujuſmodi itaque characteres figuratos, quâ diſpoſitione diverſorum animalium figuratas primævi ad conceptus ſuos manifeſtandos ordinabant, eâdem poſteri non quidem animalium, ſed certis linearum punctorumque tractibus, exhibe-

exhibebant, uti dictum est, qui mos in hunc usque diem permansit, ut videre est in Figuris paulò ante propositis A B, C D, E F, G H, IK, ubi loco ramorum, foliorum, piscium certo ordine dispositorum, moderni certis tractibus utuntur, similibus tamen, & quodammodo parallelis. Sed ad institutum nostrum revertamur.

CAPUT III.

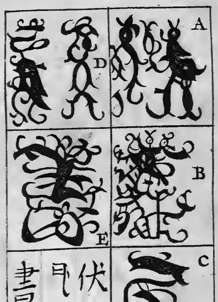
Characterum antiquissimorum Chinensium *explicatio.*

I Literarum forma.

PRimævi *Sinæ*, uti dixi, *Ægyptios*, à quibus descendebant, secuti, scripturam suam non literarum compositione, sed figuris, ex variis rebus naturalibus compactis, peragebant, quibus quot conceptus rerum, tot signa diversa respondebant. Primus *Sinarum* Imperator *Fòhì* certum quoddam characterum genus invenit, ex serpentibus & draconibus confectum, quo usum ferunt *Annales Sinici*; unde & Liber, quem *de rebus Mathematicis & Astrologicis* conscripsit, *Draconum liber* dicitur: Characterum formam hîc apponimus, signanturque literis A B C

I. Imperator *Sinarum* *Fòhì*.

Draconum liber.

D ddd

D E, qui quidem characteribus modernis *Sinarum*, numero 3 signatis, sic explicantur: *Fòhì xì lùm xù*, hoc est, *Fòhì Draconum liber.* Vides hîc serpentes mirè intricatos, & in formas varias, pro diversitate rerum, quas illis significabant, transformatos; tametsi vix sint inter *Sinas* qui eorum notitiam habeant, utpote nimia vetustate deperditorum.

II Literarum forma, qua Rex *Xìm Nûm* utitur.

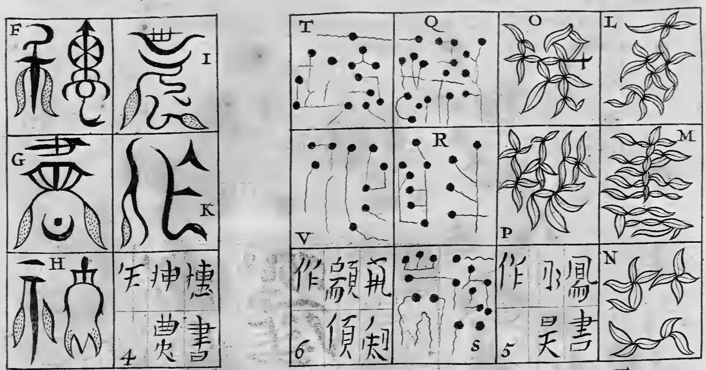
Secunda priscarum literarum forma ex agriculturæ rebus desumitur concinnaturque, quo priscus *Sinarum* Rex nomine *Xìm Nûm*, in describendis rebus ad agriculturam pertinentibus usus est, & nomina *Sinica* numero 4 signata satis indicant, ut sequitur: *Chum xu xìm Nûm ço*, id est, *agriculturæ literas xìm Nûm Rex fecit*, id est, similibus scripturis usus est; characterum forma signatur literis F G H I K, & hoc ordine legi debent, uti sequitur 1 colum.

III Literarum forma, qua Imperator *Xau Hoam* usus est.

Tertia literarum forma, ex alis Avis, quæ *Fum hoam* dicitur omnium quam oculus spectare potest, pulcherrimæ, vario pennarum alarumque situ constructa est, atque hisce notis usus esse *Xau hoam* Imperator priscus, librumque de volucribus hisce literis concinnatum scripsisse dicitur. Ita characteres Sinici numero quinto signati exprimunt *Fum xù xan hoam çò*, id est, *Librum Fum hoam, Xan hoam fecit*, & hisce ac similibus characteribus conscripsit; characteres prisci signantur literis L M N O P, & hoc ordine legi debent; moderni verò characteres Sinici eos explicant eo modo quo dictum est. Vide binas columnas, ult. & penult.

Quarta

II. Forma. IV. Forma. III. Forma.

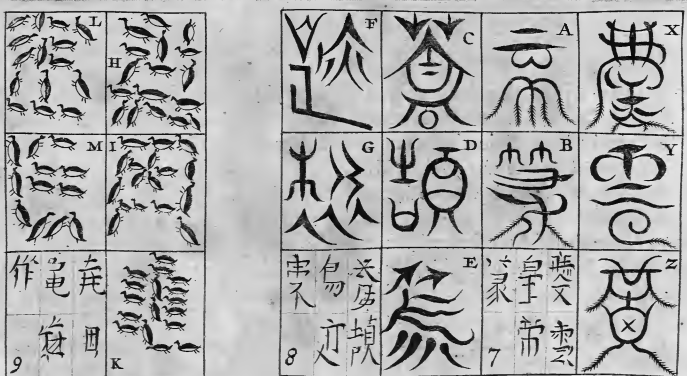

E eee

IV Literarum forma.

Quarta priſcorum characterum forma exhibetur ſignis Q R S T V, ex oſtreis & vermiculis conſtructa, ita Sinici characteres ſignati numero 6; totidem literis eos explicant: *Li teù chuen kim çò*, hoc eſt, *notæ oſtrearum & vermiculorum, quos Chuen kim Rex fecit*, & librum hiſce & ſimilibus exaravit. Vide columnas binas ſuprà exhibitas.

VII. Forma. VI. Forma. V. Forma.

F fff

V Literarum forma.

Quinta characterum vetuſtorum forma exhibetur literis X Y Z A B, ex herbarum radicibus compoſita; & hiſce priſci utebantur, in literis & libris

conscribendis, atque hoc pacto eos explicant Sinica nomina signata numero 7 *Kim yun hoam ty chuen*, id est, *literæ quibus scribebant literas & libros.*

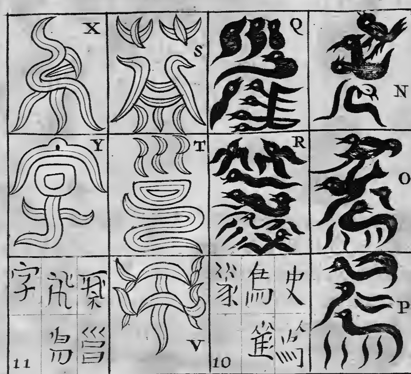
VI Forma Characterum.

Sexta characterum forma signata literis C D E F G, componitur ex decurtatis avium vestigiis, quibus usus est olim Rex *Choam ham*, ita Sinici Characteres signati numero 8 explicant; *Choam ham miao cye chi*; id est, *Choam ham ex avium decurtatis vestigiis descripsit libros.* Figura in præcedenti pagina exhibetur.

VII Forma Literarum.

Septima characterum forma, ex testudinibus constructa signatur literis H I K L M; quos invenit *Yao* Rex. Sic explicant nomina Sinica signata numero 9: *Yao yn quey çò*, id est, *Yao Rex per testudines fecit literas.*

IX. Forma. VIII. Forma.

VIII Forma Literarum.

Octava forma characterum signatur literis N O P Q R ex avibus & pavonibus, ita indicant Sinicæ literæ numero 10 signatæ; *Su gney niao cyò chuen*, id est, *Su historiæ per avium & pavonum literas describebantur.*

IX Forma Literarum.

Nona characterum forma signatur literis S T V X Y, & ex herbis, alis, & fasciis constructa videtur, ità Sinicæ notæ numero 11 significant. *Cha yè fi mien çò*, id est, *herbarum, alarum, fasciarum literæ.*

X Forma Literarum.

Decima characterum forma signata literis Z A B C D, sic à Sinicis literis 12 numero signatis exponitur: *çò xi ho ki ven*, id est, *has literas çò author tabularum quarundam recordandi gratia componebat.* Vide sequentem figuram.

XI Forma Literarum.

Undecima characterum forma signata literis E F G H I, exhibet notas stellarum & plantarum, ità explicant Sinici characteres numero 13. *çu guey sym so chuen*, id est, *de çu guey, literæ plantarum & stellarum.*

XII Forma Literarum.

Duodecima characterum forma literis K L M N O signata, vocantur literæ edictorum olim usitatæ, ità docent Sinica nomina numero 14. *Fu chuen tay venchi*, id est, *literæ edictorum, privilegiorum, & magnarum compositionum.*

Decima

XII. Forma. XI. Forma. X. Forma.

H hhh

XIII. Forma.

Decima tertia characterum forma signata literis P Q R S T exprimit literas numeri 15. *Yeu çau chi cyen tao.*

XIV. Forma.

Decima quarta forma signata literis V X Y Z A B C D sunt literæ quietis, lætitiæ, scientiæ, discursus, obscuritatis, claritatis, ita exponit numerus 16. *Ngan lochi su yeu min sym quey.*

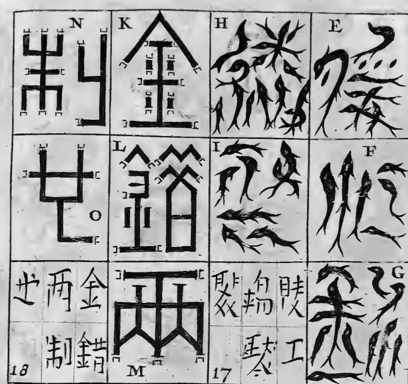
XIV. Forma. XIII. Forma.

I iii

Decima

XVI. Forma. XV. Forma.

XV Forma Literarum.

Decima quinta literarum forma signata E F G H I ex piscibus composita fuit; ita numerus 17 explicat, *Ngun kiam mien lien cyeù*, id est, *obscuri fluminis*, & *piscium squamatorum coacernationis literæ*.

XVI Forma Literarum.

Decima sexta literarum forma signata literis KLMNO, uti legi non potuit, ita nec compositio, & structura literarum innotescere valuit.

Atque hæ sunt formæ literarum veteribus *Sinis* usitatarum, quas hic fusiùs exponendas duxi, ut correspon sus cum hieroglyphicis luculentiùs pateret. Quòd verò manum adpictam cum penicillo intueris, scias *Sinenses* non uti nostratibus calamis, neque atramento, verùm in lapide marmoreo tantillum de nigro colore atterunt ad imbuendum penicillum, quem eâ ratione, cum scribunt, aut potiùs cùm pingunt, digitis tenent, uti in præsenti Figura apparet. Plura de hujus linguæ proprietate, uti & varia lectionis peragendæ specimina, vide in *Opere de Monumenti Sinici vetustissimi interpretatione*; nolui enim hic plura addere, ne Lectorem curiosum diutiùs detinerem, & quia dicta hucusque abundè declarant Sinensium Characterum ab Hieroglophycis differentiam, convenientiamque.

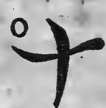

CAPUT IV.

Differentia inter Sinenses & Hieroglyphicos Ægyptiorum *Characteres.*

DIximus in præcedentibus, verisimile esse, posteros *Chami* coloniis in ultimam usque *Sinarum* Regionem propagatis unà quoque & literas propagasse; non tamen tantò, quantò *Ægyptiorum* hieroglyphica, mysteriorum apparatu adornatas, sed quantum sufficiebat ad conceptus mentis exponendos, rudi Minerva comparatas. Certè inter Sinenses characteres Crux, quæ tanto apud *Ægyptios* honore habetur sæpissimè spectatur, uti Figura O docet, quæ non secus ac apud *Ægyptios* denarium numerum significat, perfectionis symbolum. Huic si subjiciant aliam lineam

Crux denarium numerum notat apud *Sinas*.

10 decem xĕ O

lineam, ut in N comparet, efficitur character qui *terram* ſignificat. Si aliam

Terra *he'* N 土

Rex *uâm* M 王

Petragemma *yú* L 玉

lineam ſuperiùs inferiori parallelam, ut in M comparet, adjiciant, efficitur character qui *regem* ſignificat. Si lineolam, ut in L apparet, adjiciant huic Figuræ, character efficitur qui *gemmam* ſignificat. Qui tres ultimi Characteres, uti in ſuo genere perfectionem quandam indicant, ita non incongruè per Crucem conſtituuntur.

Et tametſi non ſecus ac *Ægyptii* ex variis animalium, vegetabilium, inſtrumentorumque congerie, ſenſa mentis ſuæ expoſuerint; magna tamen inter utramque ſcribendi rationem differentia extitit. *Ægyptii* enim hieroglyphica nequaquam in communi converſatione adhibebant, neque licitum erat unicuique eadem addiſcere, ſed qui ex lege & inſtituto politico ad id deputabantur; neque enim temerè, aut ἀλόγως animalium figuris utebantur, ſed per occultas eorum virtutes & operationes, ſumma in natura rerum, uti ex toto Opere *Oedipi noſtri Ægyptiaci* patet, myſteria ſignificabant. Præterea literæ hieroglyphicæ non ſimplices voces, aut nomina, ſed integros conceptus ideales involvebant; ita Scarabæum intuentes, non animal, aut Solem præcisè, ſed occultas operationes, quas non tantum Sol materialis in hoc ſenſibili mundo, ſed & archetypus in intelligibili mundo efficit, intelligebant. Quæ omnia in Sinenſium characterum ſtructura deficiunt; cùm hi præcisè ſolùm ad vocum nominumque ſimplices conceptus indicandos, nullo alio ſub iis latente myſterio inſtituti ſint. Non nego tamen, *Sinas* ſubinde diverſorum characterum ſignificata ita adaptare, ut indè ingenioſæ alluſionis ſignificatio emergat, quæ tamen ad ſubtilitatem, hieroglyphicorumque argutas alluſiones minimè accedunt, uti ex ſequentibus literarum compoſitionibus patet, ubi character C, idem ſignificat, quod *afflictum eſſe*, & componitur ex duobus characteribus B & A, quorum B *cor*, A verò *portam*

Sinenſium literarum & hieroglyphicarum differentia.

Compoſitio Characterum.

Porta A 門

Cor *ſin* B 心

Afflictus *muén* C 悶

Homo *gîn* D 人

ſignificat; quaſi dicerent, *portam cordis clauſam eſſe*; homo enim dum in afflictione conſtitutus eſt, omnes ſpiritus intra cordis portam concentrari ſentit; unde timor, metus, afflictio. Iterum dum hominem perfectum indicare volunt, characterem F formant, qui ex characteribus D & E, quorum D hominem,

nem, E verò Regem significat, componitur; quo indicare volunt, Regem inter homines solum perfectum esse. Rursus character G hominem indicat amore alicujus captum, & ex characteribus tribus componitur, quorum unus *a* mulierem, alter *b* filum, tertius *c*, verbum indicat; indicaturque hoc ipso, quod sicuti filo seu chorda res attrahimus materialiter, & verbo moraliter homo hominem, sic mulier virum. Hoc pacto character H idem significat quod *claritatem*; componiturque ex characteribus I & K, quorum ille *Lunam*, hic *Solem* indicat, quasi omnis ab hisce Luminaribus Mundi claritas scaturiat. Innumeros alios hujusmodi characteres habent *Sinæ*, ex diversorum characterum coagmentatione compositos, quibus non sine ingenio ad arcanas rerum significationes alludunt, quos consultò omittimus.

CAPUT V. & *Ultimum.*

His itaque expositis, ne quicquam circa hoc argumentum scitu dignum omisisse videamur, nonnihil quoque de Sinicæ linguæ ratione discurrere hoc loco visum fuit, præsertim cùm non tam mea voluntate quam aliorum complurium instantibus precibus ad id præstandum solicitatus adigar.

Difficultas in addiscenda lingua Sinica.

Cum itaque lingua Sinica mirum in modum æquivoca sit, unumque verbum sæpè decem, sæpè viginti res differentes, sola accentûs diversa prolatione enunciata, significet; illa suprà quàm dici potest, difficilis redditur, & non nisi summo labore, intenso studio, & cum mille reflexionibus addisci potest ab exteris.

Lingua Mandarina.

Mandarina toti Regno communis est, ejusque principalis usus est in curia & aula Regis, quæ sunt *Paquini*, & *Nanchini*, estque in toto Regno eadem, quæ in *Hispania* Castellana, & in *Italia* Toscana.

Vicinæ *Chinæ* nationes intelligunt scripturam Sinicam, non tamen idioma.

Characteres toti Regni *Sinarum*, uti & *Japoniæ*, *Coreæ*, *Conchinchinæ*, *Tonchini* communes sunt; idioma diversissimum est: hinc *Japones*, *Conchinchinæ*, *Coreæ* & *Tunchini* gentes, libros & literas hoc characterum genere scriptas intelligunt quidem, sibi tamen mutuò loqui, ac se invicem intelligere loquentes non possunt; non secus ac figuræ numerorum toti passim *Europæ* usitatæ ab omnibus intelliguntur, tametsi voces, quibus pronunciantur, diversissimæ sint; characteres enim signa sunt conceptuum rerum omnibus communium. Hinc aliud est, nosse charecteres Sinicos, aliud Sinicà

nicâ linguâ loqui; posset enim externus quidam bonâ memoriâ præditus, & studio conjuncto, ad summam eruditionem ex librorum Sinicorum lectione pervenire; tametsi neque loqui, neque loquentes intelligere posset. Quia tamen idioma in Dei causa negotiantibus Apostolicis Viris omninò necessarium est; hinc juxta Musicas notas, *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, ascensus descensusque Sinicorum accentuum in pronunciatione observatorum, quibus in linguæ difficultate superanda juvarentur, P. Jacobus Pantoja primus notas invenit; quas supra Europæo modo scriptas dictiones Sinicas, sequenti modo exprimunt ∧, —, ∖, /, ᴗ. Prima nota, quinque Sinicorum accentuum ∧ respondet Musico *ut*, & sonus seu enunciatio Sinicè vocatur *chŏ pīm*, quasi dicas, *prima vox prodiens æqualis*. Secunda nota — respondet musico *Re*, & sonus Sinicè vocatur *pīm xīm*, quasi dicas, *clara vox æqualis*. Tertia nota ∖ respondet Musico *Mi*, & sonus Sinicè dicitur *xàm xìm*, id est, *alta vox*. Quarta nota / respondet Musico *Fa*, Sinicè dicitur *Kiú xìm*, id est, *abeuntis alta vox*. Quinta nota ᴗ respondet Musico *Sol*, Sinicè dicitur *gĕ xìm*, id est, *ingredientis propria vox*. Sic verbi gratia unica dictio, *ya*, scripta Europæis literis; notis quinque superioribus effecta enunciari debet diversis vocibus & accentibus, quemadmodum conscribitur à *Sinicis* diversis characteribus.

De quibus vide novam nostram Polygraphiam anno 1663. Romæ editam.

Dens	yâ	牙
Mutus	yā	啞
Excellens	yà	雅
Stupor	yá	訝
Anser	yă	鴨

Ut significationes diversas eadem pronunciata dictio ingerat auribus audientium, oratio verò paulatim prolata Musices referat ad tactus tempora. Ex monosyllabis dictionibus (nulla enim apud *Sinas* polysyllaba) ordinatam harmoniam. Figuras quinque vocalium seu accentuum suprà positorum expressimus hìc, ut vides.

Dictarum notarum ope exteri linguam addiscunt, quanto tamen cum labore quantisque reflectionibus, faciliùs est cogitare, quàm calamo depingere. *Sinæ* verò hujusmodi accentuum virgulis non utuntur, sed ad hujusmodi pronunciationes, uti ferè omnes nationes à pueritia assuescunt, quanquam illorum literati quamlibet literam accentu sibi debito pronunciandam non solùm in actu exercito, verùm & in actu signato sciant & doceant. Mirantur autem *Europæos* pronunciata verba eorum, literis Latinis scribere posse, & tam genuinè repræsentare; & cùm, uti diximus, & suo & nostro Alphabeto careant, quilibet ipsorum character prima litera esse potest, & media, & ultima, cùm unaquæque vocem, & dictionum integram significet, quæ quidem vocis magnam habent significationum pro diversitate literarum & pronunciationis diversitatem. Iterum prima litera v. g. *Chùn* in lingua Mandarina aliter, aliter in *Japonia*, aliter in Regnis differentibus pronunciatur, tametsi idem semper significet. Sic qui videt hanc literam, format conceptum *çúm*, quod idem est ac *revereri*; & sic de aliis; & hinc est quod dixi, qui unam

ipsorum linguam unà cum literis novit, non solùm totum Regnum *Sinarum*, verum multa alia scripta peragrare poterit.

CON-

CONCLUSIO OPERIS.

HÆc ſunt quæ de Regni *Sinarum* & adjacentium illi Regnorum admirandis, Curioſo Lectori communicanda duxi. Innumera alia hoc loco adduci poterant, verùm cum alii de iis jam uberrimè egerint, ea non iteranda cenſui, vel ex hoc capite; quod potior inſtituti noſtri ratio foret, non vulgo nota, nec ab aliis jam tradita, ſed rariora quædam & reconditiora, tum in vaſto illo Imperio; tum in reliquis vicinioribus Orientis *Indiarumque* Regnis à P P. N N. obſervata, in unum volumen congerere, congeſta in lucem publicam evulgare; ne, quæ tanto labore, per immenſos Oceani, Terrarumque longè latèque diffuſos diſtrictus à P P. N N. obſervata, & ſcriptis commiſſa fuerunt, illa, aliis majoris momenti negotiis intentis Patribus, injuriis temporum conſumpta perirent; Juſſu itaque eorum hoc opus qualecunque tandem ſit, occepi, digeſſi, & ea qua fieri potuit, fide ac diligentia publicæ luci commiſi. In quo ſi quidpiam dignum, nec non Chriſtianæ Religioni & Reip. Literariæ fructuoſum emerſerit, id non tam meo ingenio, laborumque aſſiduitati, quam dictorum PP. liberalitati, & in promovendis literis & ſcientiis zelo cumprimis adſcribi velim. Vale Lector, & σφάλματα ſi quæ occurrerint, excuſa.

OMNIA

Ad M. D. G. Virginiſque Matris honorem & gloriam.

INDEX RERUM & LOCORUM MEMORABILIUM.

Numerus Paginæ index est, Literæ *a* & *b* Columnam primam & secundam denotant.

D.

E.

F.

G.

Mundus

R.

S.

T.

Tanga-

TYPOGRAPHI LECTORI

SALUTEM.

POstquam hoc Opus, Benevole Lector, maximam partem typis impressum erat, nobis ab Auctore missa fuit subsequens hæc Serpentis Cobra de Capelos *dicti, accurata descriptio; sed cum suo loco,* Pag. *nimirum* 81. *ob prædictam rationem inseri non posset, satius judicavimus hîc eam curioso exoticorum animalium Indagatori, pro nostro in Rempubl. Literariam studio, exhibere, quàm penitus supprimere. Tu æqui bonique consule ac vale.*

Serpens dicitur *Cobra de Capelos*, non quod pilis capillisque instructus sit, uti multi falsò sibi persuaserunt, sed quod in superiori capitis parte habeat veluti tegmen quoddam adinstar pilei plani, quod & prout concitatur, surgit, versatile. Refert P. Sebastianus d'Almeida hæc dum scribo ex *India* Romam advena, hujusmodi serpentes per totam *Indiam* passim reperiri; qui verò lapides *Cobra de Capelos* dictos intra se generant, non nisi in Djensi territorio reperiri, hujus quam *Pag.* 81. vides formæ, in inferiori maxilla SS. Literam natura ei insculpsit, quo fine hucusque incognitum est. Hunc serpentem priùs contusum, variisque junctis materiis, lapidem conficiunt *Jogues*, qui sunt Eremicolæ idololatræ, quos & *Santonos* vocant, artificialem, æquæ ad extrahenda venena, cum naturali efficaciæ, & roboris.

FINIS.

ELEN-

ELENCHUS
LIBRORUM
A
P. ATHANASIO KIRCHERO
E SOCIETATE JESU
EDITORUM.

Quorum, qui non amplius reperiuntur, apposita ✠ denotat.

✠ 1. MAgnesia sive Conclusiones experimentales de effectibus Magnetis, edita *Heliopoli*, Anno 1630. in 4.

✠ 2. Gnomonica Catoptrica, sive Horologiographia reflexa, quà per specula totius Primi Mobilis doctrina, horarumque ductus in interioribus Domus parietibus delineati, radio reflexo demonstrantur. *Avenione* Anno 1634. in 4.

✠ 3. Specula Melitensis Encyclica, hoc est, Syntagma novum Instrumentorum Physico-Mathematicorum. *Messanæ* Anno 1638. in 8.

4. Prodromus Coptus, in quo tum linguæ Coptæ, sive Ægyptiacæ, quondam Pharaonicæ origo, ætas, vicissitudo, inclinatio; tum hieroglyphicæ literaturæ instauratio, novâ methodo exhibentur. *Romæ* Anno 1636. in 4.

5. Ars Magnetica, quà Magnetis natura, ejusque in omnibus usus explicatur, ac prætereà è viribus Magneticarum Motionum in Elementis, Lapidibus, Plantis, Animalibusque elucescentium, plurima nova hucusque per varia experimenta recluduntur. *Romæ* primò in 4. dein *Coloniæ*. Ultimò iterum *Romæ* pluribus aucta Anno 1654. in folio.

6. Lingua Ægyptiaca restituta, quà Idiomatis primævi Ægyptiorum Pharaonici, vetustate temporum pænè collapsi, ex abstrusis Arabum monumentis, instauratio continetur. *Romæ* 1643. in 4.

7. Ars Magna Lucis, & Umbræ in II. Tomos divisa, quà Lucis, & Umbræ in Universa Natura Vires effectusque nova reconditiorum speciminum exhibitione, ad varios rerum usus panduntur. *Romæ* Anno 1646. in folio; quæ nunc *Amstelodami* recuditur.

8. 9. Musurgia, sive Ars Magna Consoni, & Dissoni, quà Musicæ Theoricæ, & Practicæ scientia traditur: Consonique & Dissoni vires effectusque mirabiles in Natura, in omni pænè facultate demonstrantur. Opus in II. Tomos divisum. *Romæ* Anno 1650. in folio.

10. Obeliscus Pamphilius in foro Agonali (vulgò *Piazza Navona*) erectus; in quo Veterum Theologia hieroglyphicis involuta symbolis detecta, è tenebris in lucem asseritur. *Romæ* Anno 1650. in folio.

Oedipus Ægyptiacus in quatuor Tomos divisus; quorum

11. Primus dicitur Templum Isiacum, quo ad originis, progressus, durationis Ægyptiacæ sapientiæ, ac Hieroglyphicæ institutionis notitiam portæ reserantur. *Romæ* 1652. in folio.

12. Secundus dicitur Gymnasium Ægyptiacum, quo veterum Hæbreorum, cæterorumque Orientalium recondita sapientia, temporum injuria perdita, per contextum sacrarum sculpturarum demonstrata instauratur. *Romæ* 1653. in folio.

13. Tertius variarum Artium veteribus Ægyptiis usitatarum Classes continet, & sunt Arithmetica, Geometrica, Musica, Astrologia, Mechanica, Alchimia, Magia, Theologia Ægyptia hieroglyphicis exhibita.

14. Quartus dicitur Theatrum Hieroglyphicum, quod est Obeliscorum, cæterorumque Hieroglyphicorum monumentorum, quæ tum Romæ, tum in Ægypto, ac celebrioribus Europæ Musæis adhuc supersunt, interpretatio. *Romæ* 1654. in folio.

15. Iter Extaticum cœleste, sive Mundi Opificum, quo Cœli siderumque tam errantium, quam fixorum natura, vires, proprietates, compositio, & structura sub ficti raptus integumento ad veritatem exponitur. *Romæ* Anno 1656. in 4. postea à P. Gaspare Schot variis commentationibus illustratum, prostat *Norimbergæ*.

16. Iter

16. Iter Extaticum Terrestre, sive Geocosmi Opificium, quò Terrestris Globi structura, arcanarumque in ea partium constitutio, figmento ad veritatem composito exponitur. *Romæ* 1657. in 4.
17. Scrutinium Physico-Medicum, sive de Peste, quo ejusdem origo, causæ, signa, prognostica, insolentesque in malignantis Naturæ effectus, & appropriata remedia demonstrantur. *Romæ* 1658. in 4.
18. Diatribe de Crucibus Neapolitanis, quæ ibidem tum supra vestes hominum, tum potissimum supra Lini supellectilem, paulò post ultimum Vesuvii incendium comparuerunt. *Romæ* 1661. in 8.
19. Polygraphia sive Artificium linguarum, quo cum omnibus totius Mundi Populis & linguis, unusquisque, licet non alia quàm materna lingua instructus correspondere posse demonstratur: cum multis aliis ad Steganographiam Trithemianam pertinentibus arcanis. *Romæ* 1663. in folio.
20. 21. Mundus Subterraneus, in quo universæ Naturæ Majestas & divitiæ, summa rerum varietate exponuntur, abditorumque effectuum causæ in totius Naturæ ambitu duobus Tomis demonstrantur. *Amstelodami* 1664. in folio.
22. Historia Eustachio-Mariana, quà Vita, Genealogia, & Locus Conversionis S. Eustachii, nec non Ecclesiæ tam in Urbe, quam in eodem Conversionis loco, Deiparæ, & S. Eustachio à Constantino Magno dedicatæ describuntur. *Romæ* 1665. in 4.
23. Arithmologia sive de occultis Numerorum mysteriis, qua origo, antiquitas, & fabrica Numerorum exponitur, eorumque abditæ proprietates demonstrantur, & fontes superstitionum hoc tempore currentium aperiuntur, & acriter confutantur. *Romæ* 1665. in 4.
24. CHINA monumentis quà sacris, quà profanis, nec non de admirandis Artis & Naturæ in triplici ejus regno spectaculis, aliarumque rerum memorabilium tum de China, tum de Tartaria, vicinaque India enarrationibus illustrata. Opus ob incognitarum hucusque rerum novitatem, rarum, & curiosum. *Amstelodami* 1667. in fol.
25. Obelisci Ægyptiaci præterito anno intra rudera Minervæ effossi Interpretatio hieroglyphica; novâ methodo tradita. *Romæ* 1666. in folio.

Libri, jam prælo parati, qui post enarratos luci, Deo volente, dabuntur, sunt

26. Ars Combinatoria sive Ars magna sciendi; qua Ars Lulliana restituitur, & ad omnes Artes & scientias facili methodo addiscendas, nec non de quocumque argumento proposito, discurrendi porta aperitur. *Amstelodami* II. Tomi in folio.
27. Ars Analogica, quæ de quovis proposito themate, per rerum naturalium analogismos sive symbolicos conceptus, tum expeditè scribendi, tum amplè dicendi materia subministratur. *Amstelodami* in folio.
28. Iter Hetruscum, quo Hetruriæ tum priscæ, tum tempore Reip. Rom. tum posteræ, origo, situs, natura, politica, Catastrophæ, monumenta sacro-profana, nec non Naturæ admiranda, triplici ratiocinio, Politico-Physico-Geographico describuntur & explanantur. *Amstelodami* in folio.
29. Latium Priscum, quo ejus origo, situs, Natura, urbes, montes, lacus, monumenta veterum, æquo cum præcedenti passu curiosè describuntur. *Amstelodami* in folio.
30. Splendor Domus Joanniæ, quæ est una ex perillustribus & antiquissimis Hispaniæ familiis.
31. Geometria practica combinata, in usum Principum elaborata.
32. Arca Noë, una cum Turri Babylonica; qua Architectura utriusque exponitur, prior in 3. libros distinguitur & res ante diluvium, in diluvio, & post diluvium peractas curiosis quæstionibus exponit.
33. Ars Veterum Ægyptiorum hieroglyphica, qua Sacerdotum priscorum in Obeliscorum, simulacrorum, aliorumque monumentorum hieroglyphicis symbolis, disponendis, ordinandis, & singula cum singulis combinandis, ratio, modus & methodus, à nemine, quod sciam, hucusque tentato artificio verè & genuinè exponitur, & Hieroglyphica sapientia restituta, jure dici potest.

Nota ad Lectorem.

Quicunque corpus integrum horum Operum hactenus impressorum desideraverit: is ea à Dom. *Joanne Jansonio à Waesberge*, & *Elisæo Weyerstraet*, Amstelodami Magnificis Librorum Kircherianorum Impressoribus & Bibliopolis, ad unum omnes obtinere poterit.

Juxta Exemplar ROMÆ, Typis Varesii. SUPERIORUM PERMISSU.